

Class PGE19

Book LA

1871

HANDBUCH

DER

ALTBULGARISCHEN (ALTKIRCHENSLAWISCHEN) SPRACHE.

GRAMMATIK. TEXTE. GLOSSAR.

VON

A. LESKIEN,

A. O. PROFESSOR DER SLAWISCHEN SPRACHEN AN DER UNIVERSITAET LEIPZIG.

WEIMAR, HERMANN BÖHLAU. 1871.

HANDBUCH

DER

ALTBULGARISCHEN

(ALTKIRCHENSLAWISCHEN)

SPRACHE.

719

GRAMMATIK. TEXTE. GLOSSAR.

VON

A. LESKIEN,

A. O. PROFESSOR DER SLAWISCHEN SPRACHEN
AN DER UNIVERSITÄT LEIPZIG.

WEIMAR,
HERMANN BÖHLAU.
1871.

P (6 19)

53839

c ;

GRAMMATIK.

VORWORT.

Zur abfassung dieses kurzen lehrbuches veranlasste mich die in meinen vorlesungen über das altbulgarische gemachte erfahrung, dass es an einem bequemen und leicht zu erlangenden hülfsmittel für den anfänger, den deutschen wenigstens, gänzlich fehle. Die grundlegenden werke von Miklosich sind theils nicht mehr im buchhandel, theils nicht für den erst lernenden bestimmt, die von ihm herausgegebenen texte ohne wörterbuch. Meine anfängliche absicht war, nur eine auswahl von texten mit glossar zu geben; spätere erwägung liess es mir besser erscheinen, eine kurze laut - und formenlehre vorauszuschicken. Diese macht auf vollständigkeit ins äusserste detail hinein keinen anspruch, sondern soll nur denen das notwendige bieten, die nicht im stande sind, sich die grösseren hülfsmittel zum studium des slawischen zu verschaffen.

Woher die ausgewählten texte gekommen sind, ist bei den einzelnen angegeben, hier nur zu bemerken, dass die handschrift der sogenannten Саввиная книга (nach Sreznevskij's urtheil) dem 11. jahrhundert angehört, ebenso die Suprasler handschrift, der Ostromirsche codex (1056-57), und der изборникъ Святославовъ (1073), wahrscheinlich auch das Assemanische evangelium (die gegebene probe ist aus der ausgabe von F. Rački. Assemanov ili Vatikanski evangelistar. Agram 1865). Aus dem 12. jahrh. sind der sogen. Pogodinsche psalter und das Mstislavsche evangelium; das Nikolsk. evangelium (herausgeg. von Daničić, Belgrad 1864) wahrscheinlich aus dem 13. Die gegenüberstellung der texte vons. 168 an soll, so weit es auf kleinem raume möglich ist, eine anschauung von der verschiedenen überlieferung und umbildung der zu grunde liegenden altbulgarischen texte an den hauptstätten altslawischen schriftthums (Bulgarien, Serbien, Russland) geben; ich hoffe, sie kann wenigstens dazu dienen, die charakteristischen unterschiede der drei handschriftenclassen zu erläutern. Die stücke

in glagolitischer schrift haben nur den zweck einer leseprobe. Einer rechtfertigung bedarf vielleicht die unveränderte aufnahme des ganzen evangeliums Johannis aus dem Ostromirschen codex. Nicht wenige fragen der altbulgarischen lautlehre, namentlich in betreff der vocale, z. b. wann nach r, l vor consonanten u oder i zu schreiben sei, harren noch einer sichern lösung, die philologische bearbeitung von texten also. die doch zwischen den verschiedenen formen und den ansichten darüber eine entschiedene wahl treffen muss, kann nur mit dem bewusstsein möglichen fehlgehens gemacht werden. In solcher lage der dinge hielt ich es für richtig auch dem anfänger oder dem, der keine anderen hülfsmittel hat, die beste überlieferung, und das ist nach meiner ansicht die des Ostromirschen codex durchaus, in möglichstem umfange zugänglich zu machen. Der grund für die aufnahme gerade dieses evangeliums ist ein äusserlicher: das evangelium Matthaei, das vielleicht zur lecture geeigneter gewesen wäre, ist von Miklosich herausgegeben (Ev. Matth. palaeoslovenice e codicibus ed. Fr. M. Vindobonae 1856); wer sich also dieses darzu verschafft, hat zwei evangelien vollständig und zwar die beiden auch in der sprache am meisten von einander entfernten, zugleich bei dem doch oft zusammentreffenden inhalt gelegenheit zu vergleichen, welche grundsätze Miklosich in der constituierung altbulgarischer texte befolgt. Von diesen grundsätzen bin ich, namentlich in der behandlung des *u* und *i* nach r, l vor consonanten abgewichen. Die rechtfertigung meines verfahrens, wie die ausführung der punkte, wo ich in der laut- und formenlehre mich von Miklosich entfernt habe, muss ich späterer gelegenheit vorbehalten, da sie den raum eines vorwortes überschreiten würde.

Eine neue collation sämmtlicher stücke des ev. Johannis, die der cod. Ostrom. enthält, verdanke ich der ausserordentlichen güte des herrn geheimrath Bytschkov, vice-directors der kais. öffentlichen bibliothek in Petersburg, und spreche demselben hierdurch meinen dank aus. Slawisten dürfte ein verzeichniss der abweichungen von der Vostokovschen ausgabe interessieren; es werden dadurch noch einige russismen beseitigt:

```
5 von oben
                             АНШДОФ
                                           statt poznina
                                                             Vost.
b1.
     3, a, z.
                              посъданія
     3, c, "
                                                 посланы
     7, d, "
                             ICHOE
                                                 эонгэі
               9
     7, d, "
                              нісмоу
                                                 немоу
               8
    11, c, "
                              и ина
                                                  HIIIX
    17, a, "
               8
                              KQOM
                                                 MODEL
    17, a, "
              11
                              deleatur MH
    22, a, "
               6
                              ндгънанія
                                           statt
                                                  ихгънлина
    28, a, "
               8
                              CHEA
                                                  CILA
    28, a, "
               9
                                                  къглдо, druckf. bei Vost.
                              BELIZO
    29, a, "
               3
                                                             Vost.
                     unten
                              FAIX
                                                  FAX
    29, b, "
               7
                              ЕХКО
                                                  AKO
    29, d, "
                      oben
                              придох
                                                  придох
               3
    29, d. ..
                     unten
                              БЛИХЪ
                                                  БАНХЬ
    30, b, "
               2
                      oben
                              СЛИДОЛИЖИНА
                                                  СЛИЛОЛИТИНА
              10
    30, c, "
                              ВЪЖАЖДСТЬ
                                                  КЪЖАЖДЕТЬ
    30, d. "
               7
                              почьрыпата
                                                  ТЕПТОЛҮОН
    31, c, "
               ŏ
                              RECA
                                                  RECA
               8
    32, a, ,
                      unten TATES
                                                  WATER
    32, d, "
               2
                      oben
                              пъдъ
                                                  шьдъ
               2
    41, d, "
                              СЪВЪТЪ
                                                  CRTT
    43, d, "
               1
                                                  сълдени, druckf. b. Vost.
                      unten
                             СЪЛАВЪНІЛАГО
               7
    52, c, "
                             въхлюбилъ
                                                  къдълюбилъ Vost.
   129, a, "
             2,3
                      oben
                             ВЪСХОДАЦІА
                                                  въсъх.
   139, d, "
               7
                     unten
                             саћина
                                                  САЪПИЯ
               3
   142, c, "
                      oben
                              совоих
                                                  COROM
   167, d, "
               1
                     unten
                             итив
                                                  LILIT
   170, d, "
               9
                      oben
                              нсконн
                                                  пежкони
               7
   173, d, "
                              скър'вънн
                                                  скр'бынн
   178, c, "
               3
                              цркъвн
                                                  пркки
               7
   181, d. ..
                      unten
                             1C#G
                                                  нже
               5
  210, a, "
                      oben
                              AAKKTK
                                                  AAKKTA
  218, d, "
               2
                     unten
                             моўнен
                                                  моўсп
  261, a, "
               8
                      oben
                              СТАЛЯТИ
                                                  СЪЛАКЪН
  266, a, "
              6
                      unten
                              оумьреть
                                                  очмость
 " 273, d, "
                                                  MORTEH, druckf. b. Vost.
                              МОБЪВН
```

Leipzig, im märz 1871.

A. LESKIEN.

VERBESSERUNGEN.

- s. 3 § 2 füge nach der ersten zeile ein: B wie deutsches w.
- s. 93, z. 9 von oben lies оубоных statt оубоуных.
- s. 97, z. 2 " " тълесн " телесн.
- s. 107 in der überschrift lies святославовъ statt -вова.
- s. 120, z. 10 von unten lies господь statt господы.
- s. 120, z. 4 .. .. 50 .. 80.
- s. 134, z. 11 " " " п приде " п ириде.
- s. 152, v. 27 lies auch im texte нсконн statt исъконн.
- s. 180 s. v. безгодынь lies годъ statt года.

Im ersten bogen sind die bei der correctur oft schwer zu unterscheidenden и und и öfter verwechselt, so § 5 anm. zu lesen гънати, гилти, женж.

I. Lautlehre.

Schrift und aussprache.

Schriftzeichen mit umschreibung.

§. 1.

kyrillisch	zahlwert	glagoli- tisch	zahlwert	umschrei- bung	name	
A	1	ф	1	a	азъ агй	
К		世	2	b	боукы вику	
B	2	v	3	v	въдъ vědě	
Г	3	%	4	g	глаголи glagoli	
Д	4	ஃ	5	d	добро dobro	
E	5	3	6	e	юсть jesti	
ж		86	7	ž	живъте živěte	
S	6	&	8)		STATO Zėlo	
Z	7	θ ₀	9	z	zemam zemlja	
H	8	82	10)		нже <i>iže</i>	
ΙÏ	10	8	20	i	H i (?)	
		M	30	d',j		
К	20	>	40	k	како како	
Л	30	ъ	50	l	людиє ljudije ·	
М	40	979	60	m	мыслите myslite	
11	50	P	70	n	нашь паšт	
0	70	9	80	0	онъ опй	
n	80	₽°	90	p	покой рокој	
P	100	Ь	100	7	рын гісі	
					1	

1

0	- 1
0	
₽.	

ky rillisch	zahlwert	glagoli- tisch	zahlwert	umschrei- bung	name		
C	200	8	200	S	CAORO slovo		
T	300	W	300	t	ткръдо tvrйdo		
OV	400	39	400	u	oyкъ ukй		
Ф	500	4110	500	f(ph)	фрътъ frütü		
X	600	b	600	ch	хъръ chěrй		
(O)	800	0	700	0	ють otй		
щ		씽	800	št			
Ц	900	V	900	c	ųн <i>ci</i>		
Y	90	8	1000	č	чръвь стил		
Ш		Ш		š	ma ša		
J.		Æ		й	неръ jerй		
Ы		88,88		y	неры jery		
Ь		X		ĭ	неры <i>jer</i> й		
Ť		A		ě	ъть ětĭ		
Ю.		P		ju	юсь јиѕй		
IA				ja	n ja		
Æ				je	⊫ je		
A	900	€		ę	A ę		
Ж		9€		ą	жа		
ĿX		Э€		Ję	ea ję		
ł.K		~~9€~~		ją	hi ją		
3	60			$\xi = ks$	žn ksi		
AC.	700			$\psi = ps$	жн psi		
ø	9	4		$\vartheta = th$	ohta thita		
K		8.		υ	укъ ukŭ (?) [ižica]		

Anm. 1. Im glagol gilt das zeichen für e auch für je, das für $\check{e}$ auch für ja mit. Für j gibt es in beiden alphabeten nur in den verbindungen ju, ja, je, je, je einen ausdruck.

Anm. 2. Der zahlwert der glagol. buchstaben ist durch ihre reihenfolge bestimmt, die werte der kyrill. durch die entsprechenden des griech, alphabets. 3 ersetzt griech. $\in$ (Fαῦ), γ das κόππα; λ oder η das σαμπῖ; 400 kann auch durch γ gegeben werden. Die tausende beginnen, wie im griechischen, wieder γου λ an, be-

zeichnet x = 1000 u. s. w. In den handschriften stehen die als §. 1. zahlzeichen zu betrachtenden buchstaben unter querstrichen, z. b. $\sqrt{s} \phi x = 6564$ (doch ist — auch allgemeines zeichen der abbreviatur). Bei den zahlen von 11 - 19 stehen die einer voran, z. b. $\overline{u} = 11$, $\overline{e} = 15$.

Anm. 3. Schon in den ältesten quellen finden sich einige die buchstaben näher bestimmende oder ersetzende zeichen (s. z. b. Codex Suprasliensis, ed. Miklosich, einleitung). Hier seien nur angeführt `über ı, ıı, p, anzeigend, dass nach diesen j (erweichung) zu sprechen sei, z. b. галгойсши = галголисши, und `über ıı, um diesem die geltung von j zu geben, нокой = pokoj.

Aussprache.

§. 2.

- a, a; a, b; r, g; a, d wie im deutschen;
- e, e wie kurzes deutsches ä, e ouvert; in glagolitischen quellen wie je, da wo kyrill. κ steht;
- π , ž wie französisches j;
- z, z wie franz. z (weiches, tönendes s); das phonetisch gleichbedeutende s ist fast nur zahlzeichen;
- u, i wie deutsches i, bedeutet aber zugleich ji; in jüngeren handschriften und normalisierten drucken ist u nach andern vocalen stets = ji, in älteren quellen auch = ji (später und in den neueren dialekten durch ŭ, j vertreten), daher kann z. b. κριι = kraji nom. pl. sein, aber auch = kraji, kraj (κριϊ) nom. sing.; i ist dem u phonetisch gleich und wird meist da geschrieben, wo ein i vorhergeht (so im cod. Supr.) z. b. прийните;
- das glagol. M, d' wie d mit leicht nachschlagendem j; in älterer zeit nur in griech. worten $= \gamma$ vor ε , ι , υ , später auch für j;
- c, s stets scharfes s, franz. c;
- T, t wie im deutschen;

- $\S.$ 2. ov, u ist nie doppellaut, sondern gleich einfachem deutschen u;
  - Φ , f ph (nur in fremdwörtern) = f, griech. φ ;
  - x, ch wie deutsches ch;
  - ω, o, phonetisch gleichbedeutend mit o, wird in den ältesten quellen ausser in fremden eigennamen wenig gebraucht;
  - μ ist ligatur für ωτ, wie oft auch geschrieben wird;
  - ψ , c wie deutsches z (ts);
  - Y, č wie deutsches tsch;
  - $\mathbf{w}$, $\check{s}$ wie deutsches sch, darnach auch $\mathbf{\psi} = \check{s}t$;
  - к, й wie kurzes nach ö hinlautendes u (etwa wie im englischen other, but, so ist wenigstens die neubulgarische aussprache);
  - ы, y ungefähr wie deutsches $\ddot{u}$, nach i hinneigendes u;
  - ь, й wie sehr leichtes kurzes i;
  - n, è wie langes deutsches etwas nach i hinlautendes ē (é fermé); dies ist die älteste geltung, später, dialektisch vielleicht schon in alter zeit, galt auch die aussprache ja, daher glagol. ĕ und ja durch dasselbe zeichen gegeben;
  - $\mathbf{10}$, ju; $\mathbf{13}$; ja; $\mathbf{16}$, je wie im deutschen ju, ja, je;
  - $\mathbf{A}$, e = franz. in in enfin;
  - $\mathbf{x}$, q = franz. on;
  - $\mathbf{M}, \mathbf{M} = je, ja;$
  - ž, ψ, θ, v sind griech. ξ, ψ, θ, υ.
  - Anm. Quantität und betonungsweise des altbulgarischen sind nicht mehr zu ermitteln; nud ov als ursprüngliche diphthonge und steigerungslaute waren sicher einmal lang, ebenso in vielen fällen n.

Vocale.

Das vocalsystem des altbulgarischen.

Eintheilung der vocale. In dem uns bekannten zeit- §. 3. raum hat die sprache nur einfache vocale (auch die nasalvocale haben einfachen vocalischen klang), keine diphthonge mehr. Die vocale werden eingetheilt:

I. nach den organen, die bei ihrer aussprache am meisten thätig sind, in

II. nach ihrer wirkung auf vorhergehende gutturale consonanten in

- 1. harte: л, о, оү, ъ, ы, ж, vor denen gutturale consonanten unverändert bleiben:
- 2. weiche (palatale): e, u, b, t, A, vor denen gutturale consonanten in dentale oder palatale consonantische doppellaute verwandelt werden, z. b. nom. sing. YAOKEKE (mensch), gen. YAOKEKE, voc. YAOKEKE, nom. pl. YAOKEKE.
- Anm. 10, м. 16, м. 16 (von Miklosich im anlaut oder nach vocalen praejotierte, nach consonanten praejerierte genannt) zählen wir nicht, wie es wol in der slaw. grammatik geschieht, als eigenthümliche vocale, da sie nur die verbindung von j mit den entsprechenden vocalen darstellen; ebenso übergehen wir ли, ей, ой и. s. w. (postjotierte vocale bei Miklos.), da sie im älteren altbulg. noch nicht vorhanden sind, sondern ли, ей, ой da, wo später aj, ej, oj stehen, noch = aj, ej, oj gelten.

Das verhältniss der altbulg, vocale zu den ur- §. 4. sprünglichen indogermanischen nachzuweisen ist aufgabe der vergleichenden grammatik (s. Schleicher, Compen-

§. 4. dium d. vrgl. gr. s. 121), hier genügt es anzugeben, dass als grundvocale (weder geschwächt noch gesteigert) anzusehen sind: für die a-reihe a, ε, ο (die spaltung des ursprünglichen a-lautes gehört schon der vorslawischen periode an), für die i-reihe n, für die u-reihe n. Geschwächte vocale sind n, h aus ursprüngl. a; h aus urspr. i; n aus ursprüngl. u. Als gesteigerte vocale können erscheinen: in der a-reihe o, n, n; in der i-reihe n (in diesem falle also = urspr. ai), oj, nj; in der u-reihe oy (also = urspr. au), on, nn; ausserdem können nach besonderen slaw. gesetzen auch n und n dem h und n als steigerungen gegenüberstehen.

I. Die vocale der a-reihe.

§. 5. ь steht als geschwächter vocal dem є gegenüber: рыни 2. sg. imper. zu рекж 1. sg. praes. (ich sage); тыни dass. zu текж (laufe); пыни сл dass. zu пекж сл (bin besorgt); вычерл (gestern) aus вечерл (вечерл, abend); гоньдижти neben гонедижти (erlöst werden); infin. мыльти, 1. sg. мелж (mahlen); inf. стылати, 1. sg. стелж (ausbreiten); inf. бырати, 1. sg. берж (nehmen); infin. дырати, 1. sg. держ (zerreissen); infin. по-пырати, 1. sg. -нерж (niedertreten).

Anm. In einzelnen fällen steht к einem є gegenüber, z. b. гънати (гилти, jagen), l. sg. женж.

- §. 6. т steht als geschwächter vocal dem o gegenüber: im auslaut der o-stämme, nom.sg. клькь (wolf), vgl.instr. клько-мь; sonst z. b. къгда (wann), тъгда (dann) neben когда, тогда; кътътн (wollen) neben котътн; inf. кърати (катрfen), 1 sg. боры; inf. *кълати (клати, schlachten), 1. sg. колы; inf. *пърати (прати, reissen), 1. sg. поры.
- §. 7. Schwund; schon in den ältesten quellen gehen die geschwächten vocale ь, ъ häufig ganz verloren, namentlich vor л, р, z. b. братн бърати, матти мьатти (s. §. 5); каати, прати *кълати, *иърати (s. §. 6). Regelmässig verlieren die prae-

positionen кеда (ohne), въдъ (auf), идъ (aus), ръдъ (auseinander, §. 7. zer-) in der zusammensetzung das auslautende ъ: идити (hinausgehen), идвести (hinausführen).

Anm. In einzelnen fällen ist das n nicht mehr nachweisbar, und kann dann nur nach analogen fällen erschlossen werden.

Steigerung von ε zu ο, häufig in der ableitung primä- §. 8. rer nomina durch suffix τ, femin. Λ: ερεμπ, ich gehe hinüber, ερομπ, furt; κεμπ, führe, προ-κομπ, begleiter; κεμπ, fahre, κομπ, wagen; πλετπ, flechte, πλοτπ, zaun; ρεκπ, sage, προ-ροκπ, prophet; τεκπ, fliesse, laufe, τοκπ, fluss. So auch bei den meist denominativen verben auf -πτπ: κομπτπ, führen, vgl. ο. -κομπ; τονπτπ, giessen, vgl. ο. τοκπ.

Anm. 1. Da л = en sein kann, й = on ist, verhält sich л : й = c : o, z. b. илтй, ich verwirre, ийть, verwirrung; ллкй, beuge, лжкь, bogen; клуй, binde, кйул, band.

Anm. 2. Das vorauszusetzende є ist in der verbalbildung zuweilen nicht mehr vorhanden, sondern zu ь geschwächt oder geschwunden (vgl. §§ 6 u. 7), z. b. Зьрати (драти), sehen, ирадърати, verachten, ирадора, verachtung; иърати (ирати), sterben, мора, pest, tod.

Steigerung von є zu ж, häufig bei der ableitung frequentativ-durativer verba aus primitiven: мстж, ich werfe (inf. мести), frequ. метам (inf. метати); пе-пекж, backe (inf. псшти), frequ. псижким (inf. пешкким); плетж, flechte (inf. плести), frequ. плетам (inf. плетати); обращиж, finde, erlange (inf. обръсти), frequ. обрътам (inf. обрътати).

Anm. 1. Nach palatalen consonanten (ж, у, ш, жд, шт) tritt a für t ein, daher съ-жсгж, ich verbrenne (inf. съжешти), frequ. съ-жагыж (inf. съжагати) für *жъгыж.

Anm. 2. Wenn die stufe e fehlt und durch в, т. vertreten ist, scheint т in den gesteigerten formen unmittelbar einem в, т. in den zu grunde liegenden zu entsprechen, z. b. къс-кръсижти, excitari, къскръсижти, excitari, изклижти, gleiten, изклити, kriechen; so steht öfter т im infin., wo die praesensformen в (т.) haben: кръшти, sorge tragen, l. sg. кръгж (певен кръгж); кръшти, werfen, l. sg. кръгж; отъ-кръсти, öffnen, l. sg. -кръгж; кръшти, dreschen, l. sg. кръжж.

- §. 10. Steigerung von o zu a; in der nominalbildung, z. b. водити, führen, водо-важда, aquae ductus; творити, machen, тварь, opus, geschöpf; in der bildung frequentativ-durativer verba, z. b. водж, ich steche (inf. вости), frequ. вадам (inf. вадати); въд-горы са, brenne (inf. въдгоръти), frequ. въдгарам (inf. въдгарати); могж, ich kann (inf. мошти), frequ. по-магаж, helfe (inf. номагати); въд-новаж, erneuere (inf. въд-новити), frequ. въд-навамаж (inf. въдгаралати).
  - Anm. 1. Nicht selten fehlt die stufe o, so dass a unmittelbar einem к (ь) in der wurzel gegenüber zu stehen scheint, z. b. кръткти (крът.), wenden, кратити; калгъкъ, feucht, калга, feuchtigkeit; мръднати (мрьднати), gefrieren, мрадъ, frost.

  - Anm. 3. In einzelnen worten wechseln a und 0, 0 und ε, ohne dass steigerungsverhältnisse bestehen, 0 und ε sind dann als schwächungen oder dialektverschiedenheiten anzusehen, z. b. ροσκ neben gewöhnl. ρασκ, knecht; praepos. ροζκ (auseinander, zer-) neben ραζκ; τομακ, warm, neben τεμακ; ολοάκτη, besiegen, neben ολεάκτη. Regelmässig bleibt 0 im nom. sg. der ε-stämme, während die andern casus ε haben, z. b. μεσο, himmel, gen. μεσεςε, vgl. griech. γένος, gen. γένε-ος. In entlehnten worten vertritt 0 häufig α, z. b. сотона, satanas; πουκ, papa; πογάμπ, paganus; ολικτάρη, altare. Ein ähnlicher für die formation bedeutungsloser wechsel findet sich auch zwischen κ und α, z. b. жаксти, vergelten, neben жаасти; трака, gras, neben τρακα.

II. Die vocale der i-reihe.

§. 11. Schwächung von i zu ь ist regelmässig eingetreten im auslaut der i-stämme, z. b. ношть, d. i. *нов-ть, nacht, vgl. lit. nak-ti-s; ausserdem z. b. жьдати, warten, 1. sg. жидж; пьсати, schreiben, 1. sg. иншж; zьдати, bauen, 1. sg. zнждж; 1. sg. §. 11. цвътж, inf. цвисти, blühen; 1. sg. уътж, inf. уисти, zählen.

Anm. 1. Das ь kann auch völlig schwinden (vgl. § 7), daher auch ждати u. s. w.

Anm. 2. Ueber die spaltung von II zu bj vgl. § 21.

Steigerung von i (н. ь) zu t vor consonanten, z. b. §. 12. банскати, glänzen, балскъ, glanz; о-бидети, beleidigen, quälen, бъда, zwang, not; видъти, sehen, въдъти, wissen; висъти, hangen, въсъ, wage; свътъти, свитати, leuchten, сътъ, licht, welt.

Steigerung von i (п, ь) zu oj, aj vor vocalen, z. b. гин-ти, §. 13. faulen, гион, гиой, d. i. *гиојь = *гиојъ (s. §. 24, 4), eiter; ки-ти, winden, да-кой, да-кой, windung; ли-кти, giessen, лои, лой, talg; по-ти-ти (wurz. ki), ausruhen, по-кой, по-кой, ruhe. — Das o participiert, wo die wortbildung es erfordert, an der steigerung von o zu л (s. §. 10), daher лј, z. b. пи-ти, 1. sg. ин-ш, trinken; поити, d. i. пој-ити, 1. sg. пош, tränken; davon frequ. пл-плити, 1. sg. пл-плити.

III. Die vocale der u-reihe.

Schwächung des ursprünglichen u zu т tritt regel- §. 14. mässig ein im auslaut der u-stämme, z. b. домт, haus, стып, sohn (sunù-s); auch sonst öfter, z. b. бъдътн, wach sein, vgl. lit. bud-rù-s, wachsam; ръдътн съ, erröten, vgl. ръжърь, d.i.*ryd-jū, rot. An m. Ueber die spaltung von ъ zu ък s. § 21.

Steigerung von u (ты, ть) zu ov vor consonanten, z. b. §. 15. бъдкти, wach sein (vgl. възбълдати, erwachen), боудити, wecken; гъбъяжти, verloren gehen, гоубити, verlieren; дъхнати, дълхати, blasen, доухати, blasen, atmen, доухъ, hauch, geist, доуша, d. i. *duch-ja, hauch, seele; стълдати съ, sich schämen, стоудъ, schande.

Steigerung von u (м. т.) zu ов., ав vor vocalen, z. b. §. 16. кры-ти, decken, кров-т., dach; илы-кати, schiffen, илоу-ти, schwimmen, schiffen, 1. sg. илов-ж, илов-ыць, schiffer; ры-ти, graben, ров-т., grube; слы-шати, hören, слоу-ти, heissen, 1. sg. слов-ж,

§. 16. слов-о, wort. — Das so entstehende o nimmt theil an der gewöhnlichen steigerung von o zu л (vgl. oj, лј §. 13), z. b. слово, wort, слава, ruhm, zu слоути (s. о.); илова, inf. илоути (s. о.), frequ. илавата, inf. илавати. — Zuweilen fehlt die mittelstufe o, z. b. иz-бъл-ти, frei sein, иzбав-ити, befreien.

Anm. oγ wechselt überhaupt mit oκ bei hinzutritt eines vocals, z. b. κογιογιώ, ich kaufe, inf. κογιοκατυ.

§. 17. Steigerung von b zu n, von h zu h. Bei der lautlichen verwandtschaft des b zu n, des h zu n treten n und h als die schwereren vocale oft als steigerungen von b und h auf, so dass sich z. b. n:b verhält wie h:c oder n:o, namentlich bei der bildung frequentativ-durativer verba, wobei es gleichgültig ist, auf welchen vocal b und h zurückgehen (eigentlich sind n und h als dehnungen von b und h anzusehen; der vorgang ist ein ähnlicher wie im lit. z. b. kél-ti, heben, kil-ti, sich erheben, kyl-éti, heben; die dehnung vertritt auf jüngeren sprachstufen oft die steigerung der älteren perioden).

ь zu и gesteigert, z. b.:

бърати, nehmen, 1. sg. берж, frequ. съ-бирати, 1. sg. -бираж; дърати, zerreissen, 1. sg. держ, frequ. рад-дирати, 1. sg. -дираж; 1. sg. жъмж, inf. жати, drücken, frequ. съ-жимати, 1. sg. -жимаж; дъръти (дръти), blicken, 1. sg. държ (дръх), frequ. бъ-дирати, 1. sg. -дираж, ansehen; иъръти (иръти), sterben, 1. sg. иърж (ирж), dur. ио-инрати, 1. sg. -инраж; свътъти, leuchten, 1. sg. свинтж, frequ. свитати, 1. sg. свитаж; (über das ь der primitiva vgl. §. 5, §. 11). Zuweilen fehlt die stufe ь, nur є ist vorhanden, z. b. жигати, verbrennen, zu женти, 1. sg. жегж (doch kommt die schreibung жъгж vor); ио-грибати neben погръбати, begraben, zu ио-гребж, inf. -грети; да-инитати, verflechten, neben павтати, zu илетж, inf. плести; ил-ринати, benennen, zu ребж, inf. решти, sagen; къ-тинати, einlaufen, zu текж, inf. тешти; doch vergleiche ръци, тъци §. 5. — Bei diesem vorgange hat die analogie von берж, бърати, събирати и. a. mitgewirkt.

ъ zu ъ gesteigert, z. b.:

§. 17.

дъкати, rufen, 1. sg. дока, frequ. па-дъкати, 1. sg. -дъката; дъх-пъти, atmen, 1. sg. дъхиж, frequ. къд-дъкати, 1. sg. -дъкаж, senfzen; аъгати, lügen, 1. sg. лъжж, frequ. об-лыгати, 1. sg. -лыгаж, verleumden; сълати, schicken, 1. sg. сълаж, frequ. посъмати, 1. sg. -съмаж.

Anm. Als dehnung von т ist тл aufzufassen im nom. sg. msc. der zusammengesetzten (bestimmten) adjective, z. b. добртл-и,добртл-й = добртл-и, das zuweilen noch vorkommt.

Vocalische lautgesetze.

Die gegenseitige wirkung der vocale auf einander und der einfluss von consonanten auf vocale.

Hiatus. Das unmittelbare zusammentreffen zweier vocale §. 18. im inlaut kommt (ausser den in §. 19 zu erwähnenden fällen) nur in der zusammensetzung vor, z. b. κογο-οκραζλικ, gott-gleichend; μπησγο-ογγέμη, πολυ-μαθής; μρη-οκραζτικ, erwerben.

Assimilation der vocale an einander; es kommt nur §. 19. vollständige vorwärts wirkende assimilation vor, auch diese nur nach schwund eines j zwischen vocalen.

1. Im genitiv, dativ, locativ sing. msc. und ntr. der zusammengesetzten (bestimmten) declination der adjectiva: gen. добра-кого, *добра-соо, добрано (добра, gut); dat. доброу-коно (mehrmals vorkommend), доброуоуноу; loc. добракым, добракым (im cod. Ostrom. das gewöhnliche), добракым; von ju-stämmen z. b. *добликым, доблиным (доблы, tapfer).

Anm. Eine ähnliche erscheinung findet sich, obwol seltener, im instr. sg. der neutra auf -ию, z. b. декининь — декинись (декинию, das thun).

2. In den praesensformen des verbums инжти, haben: инжмы, инжми, инжжы = *инжмы и. s. w. — Seltener ist das-

§. 19. selbe der fall bei den abgeleiteten verbalstämmen auf л, z. b. бънклать = бънклеть, er ist, von бънклен.

Anm. Ueber die imperfecta ATAMANA u. s. w. s. bei der conjugation.

§. 20. Contraction von vocalen kennt das altbulg. nur in sehr wenigen fällen: иє, nicht, wird mit den auf иє anlautenden praesensformen von кыти, sein, zusammengezogen, indem j wegfällt und є + є zu к wird: иксим — иє иссим, икси — ие исси и. s. w. Ausserdem finden sich in den quellen schreibungen wie прити — при-ити, heran gehen, und andre leicht erkennbare fälle.

Zusammenziehung der nach §. 19 zusammenstossenden vocale findet sich erst in neueren slawischen dialekten, ist aber z. th. aus diesen in die altbulg. quellen eingedrungen, z. b. добрато — добрато; доброчноу — доброчноу; добрань — добраты, имать (so in der regel) — имать; далахь — далахъ; dahin gehört auch die zusammenziehung von тын zu ты in der declination des zusammengesetzten adjectivs, z. b. gen.-loc. plur. добранъ — добрануть u. s. w.

§. 21. Spaltung. Wenn H, TH vor vocale zu stehen kommen, spalten sie sich zu hj, THR (vgl. §. 11, §. 14); We wird zu hR im selben falle, z. b.:

и zu ы ; би-ти, schlagen, part. praet. pass. бысит (über die schreibung бисит s. §. 24, anm.);

ъ zu ък: кръ-тн decken, part. praet. pass. кръкенъ; дабъ-тн, vergessen, part. praet. pass. дл-бъкенъ; даъ, fass, gen. длъке; коукъ, buche, buchstab, gen. боукъке;

ю zu ьк: рюти, brüllen, 1. sg. рькж, oder ск: рскж.

Anm. Sehr selten ist vor vocalen der unmittelbare übergang von ursprünglichem u in в, z. b. медвын, adj. possess. honig-, = медь + suff. ынь; in der zusammensetzung медв-ддь, honig-esser, bär.

§. 22. Ersatzdehnung. Die mit consonantenverlust und assimilation verbundene dehnung der vocale ist im altbulg. auf wenige deutlich erkennbare fälle beschränkt; es entspricht dann π dem ε, π dem ο, π dem ь (dass π, π, π hier als längen zu fassen sind, geht hervor aus dem umstande, dass diese vo-

cale als steigerungsstufen von є, о, ь erscheinen, s. о.) z. b. §. 22. рект 1 sg. aor. comp. von решти (1. sg. ргаез. рект), sagen, für *rek-sü; при-техт dass. von тешти (1. sg. тект), laufen, für *tek-sü; про-баст 3. plur. aor. comp. von бости (1. sg. бодт), stechen, für *bod-sę; чист dass. von чисти (1. sg. чьтт), zählen, für *čit-sę (vgl. bei der conjugation).

Anm. Durch die vergleichung der verwandten sprachen ergibt sich in mehreren fällen, dass ov, т., т. auf т. zurückgehen (vgl. Schleicher, Compendium § 81, 2). Innerhalb des altbulg. ist diese erscheinung zu beobachten an der praepos. ст., mit, die in einigen zusammensetzungen noch ст. und cov- lautet (ursprüngl. sam), z. b. ст. логъ, ž-лого;, соv-шышти, zweifeln; ebenso in der flexion, z. b. nom. sg. msc. клигы, stein, gen. клиен-є (vgl. den nom. ntr. инд.); das part. praes. von praesensstämmen ohne j lautet z. b. кезты (кезт., ich fahre), von solchen mit j z. b. дъллы (л nach j für т., s. §. 24,5) von дълли, l. sg. дъллы, thun; die msc. а-stämme haben im асс. plur. т., z. b. рабы, nom. sg. рабь, knecht, die ja-stämme л, z. b. крлы, nom. sg. крлй, d. i. *krajй, rand.

Die veränderungen der vocale durch vorhergehen- §. 24. des j oder durch linguale und dentale (aus der verbindung von j mit gutturalen oder dentalen entstanden e) consonantische doppellaute: $m\tau$, π_{A} ; ν , π , m; η , χ (doch bei diesen beiden nur, wenn sie = urspr. kj, gj sind, nicht wenn sie direct aus k, g entstehen); es wird:

§. 24. 1. o zu e, z. b.:

краны (dat. plur. von край, rand) = *krajomű, vgl. рабомы (dass. von рабъ. knecht);

полю ntr. sg., feld = *poljo, vgl. дело, werk;

пекжитемь (instr. sg. von пекы part. praes. act. zu пешти, backen), vgl. простомь (dass. von прость, einfach);

даждеж (instr. sg. von дажда, gabe), vgl. водож (dass. von вода, wasser);

кыусыт (part. praes. pass. zu кыңаты, lehren), vgl. сжюмт (dass. zu сжыты, hauen, schneiden);

кажемы (part. praes. pass. zu кадати, binden), vgl. жегомы (dass. zu жешти, brennen):

доушет (instr. sg. von доуши, seele), vgl. батков (dass. von батка, floh).

отынсыь (instr. sg. von отынь, vater), vgl. рабонь von рабъ. кынадемъ (dat. plur. von кънадь, fürst), vgl. рабомъ.

2. π zu Π ; für j Π = j π wird stets nur Π geschrieben, das dann wie ji zu sprechen ist (s. §. 2); z. b. im loc. sing.:

крап, d. і, краји = *краји, von край, rand, vgl. раби von раби, knecht;

поли, d. i. полји, daher auch поли geschrieben, = *полји von поли, feld, vgl. дълг von дъло, werk;

очръщти von очръщта, zelt, vgl. чрътъ von чръта, linie;

дажди von дажда, gabe, vgl. коди von кода, wasser;

притъун von притъул, gleichniss, vgl. ржив, d. i. *ржкв, von ржкл, hand;

льжи von льжл, lüge, vgl. ногл, d. i. *ногл, von ногл, fuss; доуши von доушл, seele, vgl. оутысь, d. i. *оутыхь, von оутых, trost; отыци, кыпахи, vgl. выстоит = *кыстокь zu выстокь, osten, богь = *когъ zu богь, gott.

3. w z u u; ju = ju, nur u geschrieben, ji gesprochen (s. 2); z. b. im instrum. plur. msc. und ntr.

крли, d. i. краји, von крлй, rand, vgl. ракъ von ракъ, knecht; поли, d. i. полји, daher auch поли geschrieben, von поли, feld, vgl. дълы von дъло, werk;

съборнити von съборните, versammlungsort, vgl. краты von §. 24. крата plur. tant., thor;

дъжди von дъждь, regen, vgl. градъ von градъ, stadt; шьун von шьуь, messer, vgl. клъкы von клъкъ, wolf; стражи von стражь, wächter, vgl. длъгы von длъгъ, schuld; пъши von итинь, fussgänger, vgl. страхы von страхъ, schrecken.

rиой, d. i. rиојъ = *rиојъъ, eiter, wurz. rии (гин-ти, faulen) mit steigerung (§. 13) und suff. ъ, vgl. крок-ъ, dach, ebenso gebildet von wurz. кръ (кръ-ти, decken);

орьль (орьль), adj. possess. von орьль, adler, — орьліь aus *орьлік; осьлянть, adj. poss. von осьля, stamm осьлят-, asellus, aus *осьлятік;

рыждь, rot, aus *рыд-јк, vgl. ръдети, rot werden; чловечь, adj. poss. von чловекъ, mensch, aus *чловекјъ; льжь, lügner, aus *льгјъ, vgl. лъг-лти, lügen;

ebenso z. b. im gen. plur. der ursprünglichen ja-stämme: ржкл zu ржкл, hand, aber коль (коль), d. i. колјь, zu колм, wille; очръшть zu очръштл, zelt; длждь zu длждл, gabe; притъчь zu притъчл, parabel; лъжь zu лъжл, lüge; доушь zu доушл, seele.

5. Wo ein nasalvocal steht, ist derselbe in der regel a, z. b. gen. sg. колы zu колы, wille; притыча zu притыча, gleichniss (vgl. gen. sg. колы zu колы, wasser, §. 23. anm.); пишы рать praes. act. zu пьсати, schreiben (vgl. ксуы §. 23, anm.); doch kann auch ж bleiben, z. b. acc. sg. колы, притычж wie колж; 1. sg. praes. пишж.

Anm. Wo b vor j (10, 13, 16, 13, 15) stehen sollte, wird in der regel и geschrieben, z. b. биксть = бысит (s. §. 21); бедаконик = бе-

- §. 24. Zakohek (gesetzlosigkeit; cod. Supr., in dem die beibehaltung des b sehr gewöhnlich ist); ноштых = ноштых (instr. sg. von ношть, nacht). Im anlaut wird b überall nicht geschrieben, sondern dafür stets н, in diesem falle = jh (s. o. 4), z. b. urspr. ja-m (acc. sg. pron. 3. pers.), slaw. *jü, daraus jh, geschrieben н; wurz. jam (nehmen), slaw. *jüm, daraus jim, inf. ытн, (s. §. 23), l. sg. praes. jima, geschrieben ныж. Nach consonanten tritt b wieder hervor, z. b. къ н-ь (in ihn hinein); оты-н-ымж (ich nehme weg; über н vgl. §. 47).
- §. 25. Die verbindung von ρ oder π mit vocalen kann, wenn ein consonant folgt, nur die stellung ρ, π + vocal haben, z. b. Γρηχη, stadt, κΥΚΚΚ, wolf.
  - Anm. Diese regel darf wol als eine fürs altbulg durchstehende angenommen werden, obwol die ältesten quellen, wenigstens wenn der vocal т, ь ist, darin nicht consequent sind, z. b. wird im Ostrom. ev. geschrieben клъкъ und кълкъ, дръжатн und държатн.
- §. 26. Vocalischer anlaut. Das altbulg. hat eine abneigung gegen vocalischen anlaut der worte; es kommen im anlaute überhaupt nur vor: л, н, о, оу, л, niemals є, л, ы, ь, л, selten т:

wo ϵ ursprünglich anlautete, wird j vorgesetzt, z. b. κ (bin) von wurz. es, as;

vor т, ты tritt в, z. b. вт (in) etymologisch — deutsch. an (т als urspr. nasalvocal s. §. 23, anm.); оуу-ити (lehren), aber втык-нати (lernen);

b kommt als ursprünglicher anlaut nicht vor (vgl. dazu \$. 24, anm.);

vor a tritt j oder в, z. b. вадати, binden, vgl. жув, band; von derselben wurz. мул, krankheit;

vor r tritt j, jr aber wird entweder jn, geschrieben n (s. §. 24, 2), z. b. nckath (suchen), vgl. ahd. eiscon, oder n, z. b. ncth = rcth (essen), wie z. b. im Ostrom. ev. auch geschrieben wird.

Auch die anlaute a, o, ov, m können j oder k als vorschlag haben, z. b. kaza neben aza (ich); котро neben очтро (morgen);

мда, вжда neben жда (band), doch beruhen die formen mit j §. 26. oder в z. th. auf dem einflusse neuerer dialekte; коны (geruch), vgl. ждати (riechen) scheint das einzige beispiel von в vor o zu sein.

Consonanten.

Das consonantensystem des altbulgarischen.

Eintheilung.

§. 27.

momentane conson.			dauerlaute			
stumm tönend (tenues) (mediae)			spiranten stumm tönend		nasale tön.	r- u. l- laute tön.
gutturale palatale	К	Г	×	j	(ii)	(p̂, n̂)
linguale			ш	76		ρ, π
dentale	T	А	С	z	н	
labiale	п	а		R	М	

Anm. 1. Das zeichen y bedeutet den doppellaut $t\tilde{s}$, der also der dentalen wie lingualen classe angehört, ebenso y die laute $t\tilde{s}$, beide dental. Man pflegt der kürze wegen wol die laute m, π , y mit $m\tau$, $\pi \chi$ als palatale zusammen zu fassen, weil sie sämtlich aus der verbindung von j (der reinen palatalis) mit gutt. oder dent. entstanden sind.

Anm. 2. $\hat{\mathbf{n}}$, $\hat{\boldsymbol{\rho}}$, $\hat{\boldsymbol{\lambda}}$ bezeichnen die innige verbindung von $\mathbf{n}$, $\boldsymbol{\rho}$, $\boldsymbol{\kappa}$ mit j, die palatale aussprache derselben ($\hat{\mathbf{n}}$, $\hat{\boldsymbol{\lambda}}$ etwa wie ital. regno, famiglia), doch ist es zweifelhaft, ob diese aussprache, die in den neueren slaw. dialekten sehr verbreitet ist, im altbulg. bereits vollständig durchgedrungen war.

Anm. 3. φ, ξ, γ, s sind nicht aufgezählt als dem altbulg. fremde laute.

Das verhältniss der altbulg, consonanten zu den §. 28. ursprünglichen s. Schleicher, Comp. §. 175. Hier sei nur Leskien, Handb. d. altbulgar, sprache.

- §. 28. folgendes bemerkt: κ, τ, π entsprechen urspr. k, t, p; r, λ, κ sowol der urspr. nicht aspirierten wie aspirierten media, also g, gh, d, dh, b, bh; j, κ, π, μ, ρ, λ dem urspr. j, v, n, m, r (l); λ ist stets aus ursprüngl. s entstanden und wird durch dieses in den verwandten sprachen repräsentiert: κοληπτι, w. sad, gehen; coyxь, trocken, lit. saissas. Eine bestimmte regel für das eintreten des x lässt sich nicht geben; in den meisten fällen stand das urspr. s zwischen vocalen, seltener im anlaut, selten vor consonanten. Altbulgar. c kann ursprüngl. k entsprechen, z. b. cριλ-ιμε, vgl. καρδ-ία, cord-is; десать, vgl. δέκα, decem; χ entspricht urspr. g, gh, z. b. zил-ти, kennen, w. gna, vgl. γι-γνώσκα; zимл, winter, vgl. altind. hima-s, d. i. *ghimas, griech. χειμ-ών (doch kann z auch lautgesetzlich aus gj hervorgehen, s. §. 36).
- §. 29. Die verwandlung von cin x ist verhältnissmässig jung, da noch im altbulg. selbst bisweilen in denselben formen c und x neben einander vorkommen, z. b. при-ыссых 1. pl. aor. comp. zu при-ыхти (annehmen), gewöhnlich при-ыхомх; -ыса 3. pl. dess. neben -ыма, d. i. *-ыха (s. §. 38).

Consonantische lautgesetze.

§. 30. Die veränderungen, welche die consonanten innerhalb des altbulg. in stammbildung (ableitung, wortbildung) und wortbildung (flexion, declination und conjugation) erfahren, beruhen auf der gegenseitigen einwirkung neben einander stehender laute auf einander (assimilation und dissimilation), sowol der consonanten auf consonanten als der vocale auf consonanten; dazu kommt die einfügung von hilfsconsonanten.

§. 31. I. Assimilation.

- 1. Unvollständige assimilation (anähnlichung); die veränderung der laute besteht darin, dass der eine dem andern oder beide gegenseitig sich nähern.
  - A. stumme vor stummen, tönende vor tönenden consonanten.

Nach einem allgemeinen gesetze können nur stumme vor stummen, nur tönende vor tönenden consonanten stehen (tenues vor tenues, mediae vor mediae); im altbulg. kommt indess nur §. 31. der fall vor, dass c vor tönenden zu z, z vor stummen zu c werden muss:

с vor д zu z: мах-дря, das innere, fleischartige der rinde, von масо, fleisch; мохдри plur., nasenlöcher, von мосъ, nase.

Anm. Schon in älteren quellen kommt das c der praep. ск (mit) durch ausfall des к bisweilen vor tönende consonanten zu stehen und wird dann z, z. b. Zeazatu = ск-баzати, zusammenbinden; zapakk = скаракь, gesund.

z vor т zu с: 1. sg. praes. вед-ж, inf. вес-ти, fahren; 1. sg. praes. ляд-ж, inf. ляс-ти schreiten.

Die praepositionen бедъ, въдъ, идъ, радъ (s. §. 7) §. 32. verlieren in der zusammensetzung in der regel das auslautende ъ; das z bleibt dann nur vor vocalen und vor den tönenden г, д, б, в, н, м, л (über р s. §. 47), vor den stummen ъ, т, и, х (über с §. 44) wird es zu с, z. b. бес-коньчыть, unendlich (aus бедъ, оhne; коньць, ende); въс-кынътн, aufwallen; ис-пештн, auskochen; рас-тръгнытн, zerbrechen; ис-ходитн, herausgehen (die veränderungen dieser praeposit. vor andern anlauten s. in den folg. §§.).

Anm. In den worten вес-ло, ruder, von вед-ж, ich fahre; мас-ло, öl, zu мад-атн, salben; съ-вас-ло, fessel, оу-вас-ло, diadem, zu вад-атн, binden, ist z vor л, das also hier als stumm gilt, zu с geworden.

In einigen worten sind τ , χ vor χ zu c geworden (χ gilt also auch hier als stumm): yhc- χ 0 (ygl. auch yhchm), zahl, zu yht- χ 6 (inf. yhcth, zählen); r χ 6 (inf. r χ 6 ther spielen); hc- χ 7 plur., krippe, zu w. h χ 8, inf. hcth, essen. Die anähnlichung besteht hier zugleich darin, dass vor dem dauerlaute χ 8 die stummen χ 9, χ 9 ebenfalls zum dauerlaute geworden sind.

- 1. In der verbindung der labiale mit j bleiben die consonanten selbst unverändert, es tritt aber zwischen п, к, к, м und j ein л, z. b. l. sg. praes. коун-л-ык für *коунык

§. 33. (vgl. 2. sg. коупини, inf. коупити, kaufen); люк-л-инт part. praet. pass. zu люкити, lieben (vgl. карина zu карити, kochen); доб-л-ь, tapfer, edel, = *док-јь = *док-јъ; къд-иок-л-ъ 1. sg. praes. zu inf. -нокити, 2. sg. -нокини; км-л-ъ 1. sg. praes. zu inf. имати.

Anm. Dass diese einschiebung eines л verhältnissmässig jung ist, geht schon aus dem umstande hervor, dass vocal + nasal vor ihm unverändert erhalten bleiben (§. 23) und wird bestätigt durch die erhaltung von formen ohne л, z. b. im cod. Supr. zemm acc. sing. = gew. zemmm von zemmm, erde; im cod. Supr. sind schreibungen wie octarement, gewöhnlich octarement, part. praet. pass. von octarem (verlassen), häufig. Im Assem. ev. (glagol.) zemm, d. i. zemm gen. sg. = gew. zemmm; zemm dat.-loc. sg. (=zemjh für *zemjæ §. 24, 2) = gew. zemmm; kkzmosenk, d. i. kkzmosenk (§. 1., anm, 1) = gew. любленк u. a.

§. 34. 2. Die verbindungen иј, ρј, ај bleiben unverändert, z. b. коим, geruch, морк, meer, нолк, feld, gen. нолм, dat. нолю u. s. w. Diese formen sind als die ältesten anzusehen; es scheint aber, dass früh die neigung eingetreten ist, die in den neueren slaw. sprachen durchdrang, das j mit dem и, ρ, π in der aussprache so eng zu verbinden, dass dieselben zu palatalem и, ρ, π wurden und mit j gewissermassen nur einen laut bildeten. Diese palat. aussprache wird entweder gar nicht bezeichnet, sondern mit weglassung des j geschrieben ноле, море u. a., oder durch û, ρ̂, π̂ ausgedrückt, nach welchem des j stehen aber auch fehlen kann, so im cod. Supr. z. b. мойж 1. sg. praes. von молити, bitten; целж (= целм) dass. von целити, heilen; исихъйсик рагt. ргаеt. разs. zu исильнити, erfüllen; кряйж (= бряны) 1. sg. praes. zu брянити, kämpfen.

Anm. Da wir das altbulg. in der möglichst ältesten gestalt zu schreiben suchen, ist das zeichen ^ für uns in den meisten fällen überflüssig. Der deutlichkeit wegen soll es im folgenden beibehalten werden, wo nach u, ρ, π ein u = ju, ein u = jı ist.

§. 35. 3. In der verbindung der dentale T, A mit j bleiben die dentale unverändert, j wird zum lingualen zischlaut: Tj zu TM, Aj zu AK, die so entstandenen doppellaute aber sind umgestellt zu MT und KA:

а. шт = тj; z. b. praes. обраніта, обранітенні = *обратја §. 35. u. s. w. (inf. обрасти finden); 1. sg. praes. врынта = *врыта (2. sg. крынны, inf. врыт-ати wenden); осьданны = *осьдатја (§. 24, 4), adj. poss. zu осьда, st. осьдат, asellus.

Steht vor dem т ein c, so wird es an ш assimiliert und verschwindet ganz, z. b. 1. sg. praes. рашты = *расшты = *расты, inf. раст-ити, wachsen machen, vermehren.

b. жд = дj, z. b. praes. жажды, жаждени u. s. f. = *жадјы u. s. w., inf. жадати, dürsten; 1. sg. praes. рожды = родјы (2. sg. родини), inf. родити, gebären; рыжды, rot, = *рыдјы (§. 24, 4), vgl. рад-кти, erröten.

Ein vor д stehendes z schwindet durch assimilation an ж ganz, z. b. 1. sg. praes. мждж = *мҳждж = *мҳҳдж, inf. мҳд-нтн, reiten, fahren.

Ein zwischen т, д und j stehendes р oder к (dafür nach §. 33 stets кл) hindert nicht die verbindung des j mit dem dental, z. b. 1. sg. ргаеs. съмоштры = *съмотры (2. sg. съмотрыши), inf. съмотрити, schauen; 1. sg. ргаеs. оумрыштвый, рагь. ргаеt. разs. оумрыштвый, рагь. ргаеt. разs. оумрыштвый, inf. оумрытвити, tödten. Doch kommen beispiele des unterbleibens dieser veränderung vor, z. b. съмотрению, d. i. съмотрению.

- Anm. 1. Die lautgruppe шт entsteht ausserdem durch einwirkung eines j auf die gruppe ск; скј würde zunächst су geben (s. §. 36), dafür aber tritt stets шт ein, z. b. l. sg. praes. иштж = *искјж, inf. иск-ати, suchen.
- Anm. 2. Treffen in der zusammensetzung с-у, ҳ-ж zusammen, so entstehen daraus шт, жд; hier kommen wieder die praepos. бсҳ-, къҳ-, иҳ-, рҳҳ- in betracht (s. §. 32), z. b. бсштислыпл, zahllos, = *бсс-уислып für *къҳ-унслып (§. 32); къштати, anfangen, = *къс-уати für *къҳ-уати; ижҳснж 1. sg. praes. zu нҳ-гънати, verjagen, = *нҳ-жсиж; рҳжҳсшти, verbrennen, = *рҳҳ-жсшти. Doch kommt die schreibung късуоуҳити съ (sich verwundern) u. a. vor. Ueber бсунслып ъ. u. §. 44.
- 4. Die verbindung der gutturale κ, r, κ mit j. In §. 36. dieser verbindung werden beide consonanten verändert (gegen-

§. 36. seitige anähnlichung, z. b. k-j zu t-š u. s. w.). Die veränderungen theilen sich in zwei classen, je nachdem das j zum lingualen (palatalen) zischlaute (w, π) oder zum dentalen (c, ζ) wird.

a. linguale (palatale) wandlung. кј zu v: 1. sg. praes. клауж, 2. sg. клауския = *налкјж u. s. w., inf. клак-ати, weinen; члоккућ = *улоккијк (§. 24, 4), adj. poss. von улокки, mensch;

rj zu ж: praes. льжж, льжени u. s. w. = *льгјж u. s. w., inf. лъг-лти, lügen; стража, wache, = *страгја, vgl. страг-ж, ich bewache; кель-можь (viel vermögender, optimat) = *-могјъ, vgl. мог-ж, ich kann;

х zu ін: praes. плиж, пликин u. s. w. = *плујж u. s. w., inf. плх-лти, pflügen; доушл, seele, = *доухја, vgl. доухъ, geist.

b. dentale wandlung. кj zu ų, nur in einigen besonderen fällen und viel seltener als кj zu v: das suffix msc. ьць, ntr. ьце, fem. ицл steht für *ькјх u. s. w., ицл für *икја, z. b. отыць = *отыкјъ, vater; сельце, dörfehen, = *селькје; ebenso ихтица = *ихтикја, vogel; vgl. ferner хлатикъ, goldmünze, neben хлатица, dass.; оугодышикъ, einer der gefällt, verehrer, оугодышица, eine die gefällt; обыштышикъ, theilnehmer, обыштышица, theilnehmerin.

In der bildung einer classe frequentativer verba vertritt ein wol ebenfalls aus кj zu erklärendes ų ein к im wurzelauslaut, z. b. канцати neben канкати zu канк-ижти, schreien, rufen; тицати neben такати zu тек-ж (1. sg.), inf. тешти, laufen.

rj zu z, ebenfalls selten, z. b. стъда (pfad) ist aus *стъгја entstanden. In der bildung frequentativer verba wird ebenfalls r durch z vertreten, z. b. двидати neben къд-двигати zu двигиати, bewegen.

§. 37. 5. c, y, z werden mit j zu ш, y, ж. ш = cj, z. b. praes. пишж, вишени u. s. w. = *писјж u. s. w., inf. пьс-ати (пис-ати), schreiben; паша, weide, = *пасја, ygl. пас-ж, ich weide;

 $y=\eta j,z.$ b. praes. клиуж, кличени u. s. w. = *клицж u. s. w., inf. клиц-ати, schreien; отыуь = *отыуъ, adj. poss. zu отыуь, vater;

ж = zj, z. b. praes. кажж, кажсин u. s. w. = *каzjж u. s. w., inf. каz-атн, binden; мажа, salbe, = *маzja, vgl. маz-атн, salben; кънажь = *кънаzjъ, adj. poss. zu кънаzь, fürst,

- Anm. Ein zwischen c, z und j stehendes л, и hindert die verwand- §. 37. lung nicht, z. b. 1. sg. praes. измилы (2. sg. измелини), inf. измелити, denken; 1. sg. praes. блажны (2. sg. блахинии), inf. блахинти, irre führen.
  - C. Die verwandlung der gutturale vor den pala- §. 38. talen vocalen.

Die verwandlung der gutturale vor den weichen (palatalen) vocalen ϵ , $\mathfrak{n}$, $\mathfrak{n}$, $\mathfrak{n}$ kann wie in der verbindung mit j lingual (palatal) und dental sein. Die einzelnen fälle sind:

1. vor e und ь findet nur linguale wandlung statt: к zu v, z. b. voc. sg. уловиче, nom. уловичь, mensch; 2. sg. praes. нечения, 1. sg. некж, koche; von уловичь котт уловичьство, humanitas, genus humanum;

r zu ж, z. b. voc. sg. боже, nom. богл, gott; 2. sg. praes. жежени, 1. sg. жегж, verbrenne; von богл abgeleitet божьство, gottheit, göttlichkeit;

х zu ш, z. b. voc. sg. доуше, nom. доухь, geist; 2. sg. praes. крышеши, 1. sg. крыхь, dresche; von страхь, schrecken, abgeleitet стращьнь, schrecklich; von минхь, mönch, мишинскь, mönchisch.

In den nicht zahlreichen fällen, wo in stammbildung und flexion guttural vor a zu stehen kommt, findet ebenfalls die linguale wandlung statt, z. b. von отрока, kind, demin. отроха; 3. plur. aor. разна zu 1. sg. разк (решти, sagen).

2. vor n und a findet linguale (palatale) wandlung statt, wenn diese vocale stammbildenden elementen (also suffixen, die nicht unmittelbar declinations- und conjugationsendungen sind), dentale wandlung dagegen, wenn sie zu flexionsendungen (declinations- und conjugationssuffixen) gehören.

In stammbildenden elementen wirkt π wie π , j geht in dem entstehenden lingualen laute auf, als vocal bleibt nur π .

Beispiele; к zu ң, ү: шүкк, schar, schlachtordnung, n. plur. шүкүн, loc. plur. шүкүк; abgel. verbum шүкүнти см, sich scharen, §. 38. in schlachtordnung stellen, wo -и den verbalstamm bildet; тскж, ich laufe, 2. sg. imperat. тыңи; abgeleit. verbum тоуити, giessen; 1. sg. imperf. тсуллух (vgl. иссклух zu исс-ж, wo к den stamm des imperf. bildet);

г zu z, ж: дроугж, freund, nom. plur. дроуди, loc. plur. дроудкът; abgeleit. verb. дроужити сл, sich befreunden; жегж, ich verbrenne, imperat. 2. sg. жьди, imperf. жеждать = *жегждат; манога, viel, compar. маножий = *маногай, vgl. добрай;

х zu с, н: страхь, schrecken, nom. plur. страсн, loc. plur. страська; abgeleit. verb. странити, schrecken; соухь, trocken, сопраг. соучай = *соугьй.

- Anm. 1. Ueberhaupt steht nach ү, ж, ш nicht ҡ, sondern, wo dies etymologisch zu erwarten war, ҳ, z. b. үҳсҡ, zeit, neben älterem үҡсҡ u. a.
- Anm. 2. ck geht vor flexivischem и, т regelrecht in cu über, statt dessen kann aber auch ст eintreten, z. b. улоккуьскъ, menschlich, loc. sing. msc. улоккуьсць oder улоккуьстъ.
- §. 39. Die lautverbindungen кт, гт, кт werden vor и, ь zu шт, z. b. inf. решти, sagen, = *рек-ти, 1. sg. praes. рекж; inf. жешти, brennen, = *жег-ти, 1. sg. praes. жегж; inf. крышти, dreschen, = *кръх-ти, 1. sg. praes. връхж; иситъ, ofen, = *иск-ть, von искъ, inf. исити, kochen; ио-моштъ, hülfe, = *-мог-тъ, von могъ, inf. мошти, können. Zuweilen lässt sich die entstehung des шт aus кт nur an den verwandten sprachen nachweisen, z. b. ноштъ, nacht, vgl. litau. nakti-s.
- §. 40. 2. Vollständige assimilation (angleichung). Aus zwei verschiedenen consonanten werden zwei gleiche, ein doppelconsonant; doppelconsonanten werden aber im altbulg. überhaupt nicht geschrieben (z. b. кси = *ксс-си, vgl. кс-ки, 2. u. 1. sg. von w. ксс., sein; ксумоник, gesetzlosigkeit, = *ксу-улконик).
  - A. rückwirkende assimilation: der letzte consonant macht sich den vorhergehenden gleich. Da doppelconsonanten nicht geschrieben werden, ist das resultat, äusserlich angesehen, stets, dass in diesen fällen nur der letzte consonant bleibt, der erste wegfällt.

к zwischen c und u stehend wird dem u assimiliert §. 40. (fällt aus), z. b. w. илеск, plaudere, tanzen, vgl. илеск-лти, davon илеснати = *илеск-иати.

T und A werden assimiliert:

§. 41.

- 1. vor и, z. b. о-свыйти, hell werden, = *-свыт-ижти, w. свыт, vgl. о-свит-лти, dass.; въд-въижти, erwachen, = *въдижти, w. бъд, vgl. бъд-въи, dass.;
- 2. д vor ы, в, с der personalendungen -ыь, -ыъ, -къ, -сы, z. b. w. ъд (мд), essen, 1. sg. ъмь = *ъд-мь, 1. plur. ъмъ, 1. dual. ъкъ, 2. sg. ъсы;
- 3. т, д vor л des part. praet. act. II., z. b. w. илет, inf. илести, flechten, part. praet. act. II. илель = *илет-ль; w. илд, inf. илсти, fallen, davon илль = *илд-ль.
- и, в werden assimiliert vor и, z. b. оу-стижти, ein- §. 42. schlafen, = *-сти-ийти, w. сти, vgl. сти-ати, schlafen; гыпжти = *гъб-ийти, съ-гънжти, falten, vgl. съ-гънжти, dass. (doch ist die regel nicht ausnahmslos, vgl. гынхти, гынжти, zu grunde gehen);
- и, к, к vor dem т des infinitivs und supinums, z. b. по-урьти, schöpfen, = *урьи-ти, 1. sg. praes. -урьиж, supin-поурьть; грсти, graben, = *грск-ти, 1. sg. praes. грскж; жити, leben, = *жик-ти, 1. sg. praes. жикж.

Anm. Die verbindungen ut, st unterliegen auch anderen gesetzen, s. §. 47, 2.

Die assimilationen im zusammengesetzten aorist §. 43. I. (s. d. conjug.). Vor dem c oder x (m) des der wurzel angefügten hilfsverbums wird jeder consonantische wurzelauslaut assimiliert (über die eintretende ersatzdehnung s. §. 22), z. b. w. pck (inf. pcmtm, sagen), 1. sg. aor. pkn = *pck-n, *pck-ch, 2. dual. pkch = *pck-ch, 3. plur. pkma = *pck-ma, *pck-ch, v. n, (inf. nctm, essen), 1. sg. aor. mch = *ma-ch, w. pck (inf. pctm, graben), 1. sg. aor. mch = *ma-ch, w. pck (inf. pctm, graben), 1. sg. aor. mo-гръсъ = *-ppck-ch u. s. w.

- §. 44. Das z der praepositionen εεζ-, κυζ-, μυζ-, ρυζ- wird in der zusammensetzung vor c zu c (c-c nur c geschrieben, s. ο.), z. b. εεζοκες μυζ-ς, επραγος, = *εκζ-ςα.; επραμμπτι ςω, lachen, = *εκζ-ςα.; исклишти, austrocknen (intrans.) = *μιζ-ς.; ραστοκτι, entfernt sein, = *ρυζ-ςτ.
  - Anm. Auch vor y, ш, ц kann z, das vor jenen stummen lauten zunächst zu c werden musste, assimiliert werden und so schwinden, z. b. беунслый, zahllos, = *без-ч; рлинда, auseinander gegangen, = *рлу-ш.; нуклити, heilen, = ис-ц. (neben исцълити, истълити, s. §. 38, anm. 2.). Ueber шт aus су vgl. §. 35, anm. 2.
- §. 45. B. vorwärtswirkende assimilation: der erste consonant macht sich den folgenden gleich, der demnach ganz schwindet.

Das 6 der praeposition of (um) assimiliert nach verlust des auslautenden 7 in der zusammensetzung folgendes 6, z. b. ognemen, umziehen, anziehen, = *of-karmun; offt, gelübde, versprechen, = *of-kath, (keta, ratschlag, vertrag).

§. 46. II. Dissimilation; aus zwei gleichen consonanten werden ungleiche.

т und д werden vor t zu c, z. b. w. влет, 1. sg. praes. влетж, inf. влес-ты = *влет-ты, sup. влес-ть = *влет-ть, flechten; w. влд, 1. sg. praes. влдж, inf. влс-ты = *влд-ты, sup. влес-ть = *влд-ть, fallen; wurz. вллд, 1. sg. вллдж (inf. власты, herrschen), davon влес-ть, herrschaft, = *влд-ть.

- §. 47. III. Consonanteneinschiebung und -vorschlag.
  - 1. Zwischen z und р kann z eingeschoben werden. Die meisten hierher gehörigen fälle beziehen sich auf die zusammensetzung der praepos. без-, къз, из-, раз- mit worten, die auf р anlauten, z. b. къз-д-расти, aufwachsen, из-д-решти, aussprechen, раз-д-рашити, lösen. Ausserhalb der zusammensetzung z. b. из-д-ранаь, Israel, з-д-раза für зръзь, reif. Dasselbe findet bisweilen statt zwischen ж und р, z. b. ждръзо, kehle, ждръбъ, füllen, für gewöhnl. жръзо, жръбъ.

- Anm. In der stammbildung kann man bisweilen die einschiebung §. 47. von τ zwischen c—ρ beobachten, z. b. πια-τ-ρτ, bunt, von πια-ατη, malen, schreiben, suffix -ρτ, vgl. χος-ρτ, gut. Ueber cτρ = urspr. sr im wurzelanlaut s. Schleicher, Comp. §. 182, 7.
- 2. Zwischen dem τ des infinitivs und den wurzelauslauten π, κ kann die einschiebung eines c stattfinden, z. b. грск-с-ти (graben), по-чрып-с-ти (schöpfen); zwischen π und c kommt auch κ vor, по-чрып-кс-ти; endlich kann der labial an c assimiliert werden, so dass die formen грести, почрысти entstehen.

Anm. Die infinitive dieser verba können also folgende formen haben: грети (§. 42) грексти, грести, похрыпъсти.

3. Vor das anlautende j der obliquen casus des pronomens §. 48. н (gen. юго, dat. ююо, instr. шыь, d. i. јшыь u. s. w.) wird и vorgeschlagen, wenn dieselben unmittelbar von einer echten praeposition abhangen (юсул, кл, до, ул, шул, кл, шл, шлдъ, о, отъ, но, нодъ, при, пръдъ, съ, оу), z. b. юсул и-юго, ohne ihn, ил йъ, аиf ihn, съ йный, mit ihnen, оу йнух, bei ihnen; aber съ юго материж, mit seiner mutter.

Ebenso bei den cass. obl. des relativums и-же (gen. юго-же и. s. w.) und den aus и gebildeten relativen adverbien, z. b. идеже, wo, до йъдеже, bis wo, bis; мдоу, woher, ота имдоу, von woher; югда, als, въ инстда.

4. Vorschlag eines и kann stattfinden in der zusammensetzung von къ, отъ, съ mit ыти, nehmen, z. с. съ-и-ымъ рать. praet. act. І., съ-и-ымъ subst., versammlung; отъ-ил, d. i. -и-ы 3. sg. aor. comp. (aber auch отъ-имъ, отъ-ихи).

Vorschlag eines и findet regelmässig statt in der zusammensetzung von къ, съ mit ити, gehen, къ-и-ити, съ-и-ити.

Ausserdem findet sich derselbe vorschlag in einigen seltneren fällen und nicht durchgängig, z. b. c.-и-ксти neben c.-ксти (verzehren), c.-и-искати (sammeln), к.-и-оушити (hören, èνωτίζεσθα).

Auslautsgesetz.

§. 49. Kein altbulgarisches wort kann auf einen consonanten auslauten; wo die vergleichung der verwandten sprachen ursprünglich consonantischen auslaut ergibt, sind auslautendes n, m mit dem vorhergehenden vocal zum nasalvocale geworden (§. 23), die übrigen consonanten abgefallen (vgl. Schleicher, Comp. §. 183).

Anm. Ausnahmen von diesem gesetz sind nur scheinbar: man findet in den quellen öfter schreibungen wie бед имсъ, ohne uns, ид града, aus der stadt u. a. dgl., hier aber sind praeposition und abhängiger casus nach verlust des auslautenden ъ der praep. so eng zusammen gesprochen, dass sie unter einen accent fallen und gewissermassen als ein wort anzusehen sind. Daher nimmt auch in solchen fällen das z an den lautgesetzlichen wandlungen theil, die §§. 20, 35 anm. 2, 44, 47 besprochen wurden, z. b. ис камене исъ камене, аиз dem steine, интръка исъ кръба, аиз dem mutterleibe, бестил — бест съпл., ohne schlaf, бесдаранъ — бест ранъ, ohne wunden, sogar им инего — исъ инего (vgl. §. 37, anm.); ähnlich ist инйнын — съ йнын, и. a. dgl.

II. Formenlehre.

A. Declination.

1. Declination der nomina (substantiva, adjectiva).

Allgemeine bemerkungen.

§. 50.

Das altbulg. unterscheidet folgende casus: nominativ, genitiv, dativ, accusativ, instrumentalis, locativ, vocativ; die drei genera: masculinum, femininum, neutrum; die drei numeri: singular, dual, plural. Im neutrum fallen nom., acc., voc. sing. in eine form zusammen, ebenso der nom. und acc. plur. Der dual unterscheidet nur drei casusformen: eine für nom., acc., vocat., die zweite für gen. und loc., die dritte für dat. und instr. Im plur. ist der vocat nicht vom nom. unterschieden.

Wir theilen die declination ein nach dem auslaute der nominalstämme, machen aber aus den consonantisch auslautenden stämmen keine besondere classe, sondern nur eine unterabtheilung der *i*-classe, weil jene in den meisten casus in die analogie der *i*-stämme übergegangen sind; wir bekommen daher folgende eintheilung:

1. i- und consonantische stämme:

A. i-stämme (slaw. auf auslautend):

- a. masculina.
- b. feminina.

§. 50. B. consonantische stämme:

a. s-stämme (auf c ausl.).

b. n-stämme (auf H ausl.).

c. r-stämme (auf ρ ausl.).

d. t-stämme (auf T ausl.).

2. u-stämme:

A. stämme auf langes ŭ (14).

B. stämme auf kurzes й (ъ).

3. a-stämme:

A. reine a-stämme, ohne j:

a. masc. und ntr. (stammausl. slaw. o).

b. femin. (stammausl. slaw. a).

B. ja-stämme:

a. msc. und ntr. (stammauslaut slaw. 16).

b. femin. (stammauslaut slaw. M).

§. 51. 1. Die i- und consonantischen stämme.

A. i-stämme, stammauslaut h. Zu dieser classe gehören nur msc. und fem. substantive. Im sing. sind gen., dat., loc., voc. in folge von lautgesetzen in eine form zusammengefallen (über die ursprüngliche form der casussuffixe sowol bei dieser wie bei den anderen stammclassen s. Schleicher, Compendium in den betreffenden abschnitten von § 243—263).

	a. masc.	b. fem .		a. masc.	b. fem.
sing. nom.	пжть (weg)	кость (knochen)	plur.	ажтн-њ	костн
gen.	нтжп	костн		пжтн-й	костн-й
dat.	ПЖТН	костн		am-atkn	кость-мъ
acc.	UXTL	кость		пжтн	костн
instr	ам-атжп	кости-іж		нм-атжп	кость-мн
loc.	нжтн	кости		пжть-хъ	кость-хъ
voc.	пжтн	костн			

§. 51.

 a. masc.
 b. fem.

 dual. nom.-acc.
 нжтн
 костн

 gen.-loc.
 нжтн-ю
 костн-ю

 dat.-instr.
 нжть-ых
 кость-мх.

Hierher gehörige masc. sind z. b. голжы (taube), господь (herr; hat öfter gen. господь, dat. господоу nach art der a-stämme), гость (gast), хвърь (wildes thier), хять schwiegersohn), модыю nom. plur. (leute), медеть (bär), тять (dieb), тьсть (schwiegervater), урькь (уръвь, wurm) u. а. Auch дьнь (tag) bildet casus nach dieser classe: gen., dat., loc. sing. дьны; gen. dual. дьныю; nom. plur. дьные, gen. дьный, loc. дьныхъ (der instr. sing. hat bisweilen die fem. form дьныж).

Zu den fem. gehören die zahlreichen mit den suffixen ь (i), ть (ti) gebildeten fem. substantive, z. b. длиовъдь (befehl), ръуь (rede), класть (herrschaft), мошть (macht), радость (freude) u. s. f.

- Anm. 1. и vor den endungen й, к., ю, ка steht für ь (vgl. §. 24 anm.), das sich bisweilen noch findet, z. b. съмрытым instr. sg. von съмрыты (tod) u. a. dgl. im Suprasl. cod.
- Anm. 2. Vor den auf ъ, ъ auslautenden (mit м, х anlautenden) casusendungen ist schon in den ältesten quellen ъ vielfach, in manchen durchgehends, zu є geworden z. b. люденъ модынъ, люденъ людьнъ; всштенъ всштыль (всшть, sache, ding), und so bei allen hierher gehörigen worten.
- Anm. 3. Die i-stämme gehen in verschiedenen quellen nicht selten in die analogie der ja-stämme über, vgl. §. 59, anm. 3.

B. consonantische stämme; consonantisch flectiert §. 52. werden können nur nom.-acc. und gen. sing.; gen. dual.; nom., acc., gen. plur. Die übrigen casus folgen der analogie der *i*-stämme, einzeln auch der *a*-stämme.

a. s-stämme; stammauslaut c, z. b. слоксс- (wort), nom. sg. слоко mit verlust des auslautenden consonanten; die hierher gehörigen substant. sind sämtlich neutra, beisp. иско (himmel), тъло (leib), хоудо (wunder), око (auge), оухо (ohr), über die beiden letzteren vgl. indess §. 65.

§. 52.

	sing.	plur.	dual.
nom.	слово	слокес-л	слоксси
gen.	слокес-е	словес-л	слокес-оу
dat.		С ловесьмъ	(слокесьма
	словесн	словесемъ	Словессма
acc.	слово	словес-а	
i k	{словесьмь	Словесьми	
instr.	С ТОВЕСЕМР С ТОВЕСЕМР	Словести	
loc.		Слонеська	
	словесн	Словесехъ	

- Anm. 1. Das & vor den mit M und x anfangenden casusendungen ist schon in den ältesten quellen selten und nicht überall belegbar (vgl. §. 51, anm. 2), doch kommen formen mit & vor, z. b. CAOBECLME, TERECLME, YOYAECLME, CAOBECLYE. Der instr. plur. hat meistens die form der a-stämme CAOBECLE, auch der nom.-acc. dual. kann diese haben, also CAOBECE.
- Anm. 2. Die hierher gehörenden worte können überhaupt der analogie der neutralen a-stämme in der art folgen, dass das suffix -ec- für die flexion ganz verloren geht, z. b. gen. That, dat. Thaoy u. s. f. (s. §. 58).

1. masc. 2. neutr. 1. masc. 2. neutr.

§. 53. b. n-stämme; 1. masc. st. камен- (stein), nom. sing. камен; 2. neutr. st. имен- (name), nom. sing. има (vgl. §. 23).

		1. must.	Z. 100 0001 .		I. maso.	4. 100 0011.
sing.	nom.	камъі	нма	plur.	камен-е	имен-а
	gen.	камен-е	нмен-е		{камен-ъ	нмеи-ъ
					камений	
	dat.	каменн	нменн		каменьмъ	тманэмн
					каменемъ	нменемъ
	acc.	камен-е	нма		каменн	нмен-а
		(каменьмь	(нменьмь		каменьмн	именъ
	instr.	каменсмь	нменемь			
	loc.	каменн	именн		(каменьхъ	{именьхъ
					каменьхъ каменехъ	<i>Т</i> хаиэмн Тхэнэмн
	voc.	каменн	BMA			
dual	nom. acc		нменн			
uuai,	, nom. acc.	. вамени	HMCHIL			
	gen, loc.	камению	нмен-оу			
	dat.instr	. каменьма	нменьма			

Hierher gehören z. b. msc. κορλ, das einzige msc. mit λ im §. 53. nom. sing., κρεωμ (kiesel), πλαμμ (flamme); ntr. πλεωλ (stamm, γένος), κρεωλ (last), κρεωλ (zeit), τεωλ (same) u. a.

- Anm. 1. Die masc. können auch schon im nom. sing. die i-form haben: клиень u. s. f., einige sind nur in dieser nachweisbar: прыстень (finger), ремень (riemen), степень (stufe), клень (hirsch).
- Anm. 2. Die im paradigma mit aufgeführten regelrechten formen der *i*-stämme sind selten und zum theil nicht zu belegen, vgl. §. 51 anm. 2, §. 52 anm. 1; doch kommen z. b. vor ныснымь, кореньми и. а.
- Anm. 3. Der instr. plur. ntr. scheint stets die form der a-stämme zu haben, vgl. CAOBECTA §. 52.
- Anm. 4. Nach diesem paradigma bildet дынь einige casus von einem stamme дын-: gen. sing. дын-е, acc. sing. дын-е, gen. dual. дын-оу, gen. plur. дын-ъ (vgl. dazu §. 51).
- с. r-stämme; nur die feminina, stamm матер- (mutter), §. 54. nom. sing. матн, st. дъштер- (tochter), nom sing. дъшти.

sing.	nom.	мати	plur.	матерн	dual.	матерн
	gen.	матер-е		матер-ъ		матер-оу
	dat.	матерн		МАТЕРЬМЪ		матерьма
	aau.	матори		Тиатеренъ		миторыми
	acc.	матер-е		матерн		
	instr.	материм		матерьми		
	loc.	натели		ТХАЧЭТКМ		
	100.	матерн		Тилтерехъ		
	voc.	MATH				

- Anm. 1. Ueber die formen mit ь vgl. §. 51 anm. 2, §. 52 anm. 1, §. 53 anm. 2.; дъштерьхъ kommt vor.
- Anm. 2. Der acc. sing. hat öfter die form der i-stämme: матерь.
- d. t-stämme; st. жръбат- (füllen), nom. sing. жръба; die §. 55. hierher gehörigen worte sind sämtlich neutr. substantive; z. b. отроум (kind), тела (kalb), мена (lamm) u. a.

§. 55.	sing. nom.	жраба	plur.	жръбат-а	dual.	жръбати
	gen.	жръбат-е		жръбат-ъ		жръбат-оу
	dat.	MANDAMI		Тинткатом		жовбатьма
	uas.	жръбатн -	жръбатемъ		мравлами	
	acc.	жръба		жръбат-а		
	instr.	жрабатьмь жрабатемь		жръбаты		
	loc.	жрабатн		жрабатька жрабатеха		

Anm. 1. Ueber die formen mit & vgl. §. 51 anm. 2, §. 52 anm. 1, §. 53 anm. 2. — Der instr. plur. hat die form der a-stämme, vgl. cagegia, hmen a.

Anm. 2. Der loc. sing. hat nicht selten die form mperate.

Anm. 3. Die participial- und comparativstämme, die einzelne casus von den ursprünglich consonantischen stämmen bilden, s. §. 63.

§. 56.

2. *u*-stämme.

A. stämme auf langes й (ы), nom. sing. ы, z. b. ирькы (kirche). Vor den vocalisch anlautenden casusendungen wird ы zu ъв gespalten (§. 22), wodurch der stamm consonantisch wird: ирькъв-; nach art der consonant. stämme werden aber nur gen. und acc. sing., gen. plur. gebildet; in den übrigen casus wird der stamm ирькъв- als *i*- oder fem. a-stamm behandelt. Hierher gehören nur fem. substantive, z. b. боукы (buche, buchstab), мобы (liebe), свекры (schwiegermutter), смокы (feige), мъры (schwägerin) u. a.

sing.	nom.	црькъ і	plur.	др ек ж вн	dual.	*ир г кжвн
	gen.	А РРК.Р.ВЄ		прекле-л		*пъркавню
	dat.	ПЪРКТВИ		ЧРРКТВЗМ Р		*црькъвама
	acc.	прркук-е		ЧРРКУВН		
	instr.	ЧРРКТВИЖ		црькъвами		
	loc.	прек жви		ЧРРКТВУХ Т		
	voc.	црькъ і				

Anm. 1. Auch andere casus als die im paradigma angeführten finden sich nach analogie der i-stämme, selbst der nom. sing. als мобовь = любькь; асс. sing. ebenfalls любовь, урькъвь. кръвь (blut; das nur in dieser form nachgewiesen ist, *кръв kann nur aus neueren dialekten

erschlossen werden) bildet nach dieser weise nur gen. sing. кръв-є, die §. 56. andern formen nach den i-stämmen, z. b. кръвнй, кръвьмъ, кръвьмь.

— Ueber die nach art der fem. a-stämme gebildeten casus s. §. 58.

Anm. 2. Der dual ist unbelegt; die angegebenen formen sind nach der analogie der casus des plurals erschlossen.

B. stämme auf ursprünglich kurzes u, slaw. x, §. 57. st. сымь, nom. sg. сымь (sohn). Vor mehreren vocalisch anlautenden casusendungen hat steigerung des auslautes statt gefunden (dat. sing., nom. gen. plur., gen. dual. — Vgl. Schleicher, Склоненіе основъ на -у- въ славянскихъ языкахъ. Ирплож. къ XI. т. зап. Имп. Акад. наукъ С. Петерб. 1867.). Von diesen stämmen sind fast alle casus noch belegbar, aber sie bilden insofern keine selbständige, lebendige declination, als sie auch nach der analogie der masc. a-stämme (deren nom. sing. ebenfalls auf ъ endigt) flectiert werden und wieder die masc. a-stämme die ursprünglich den u-stämmen angehörenden formen annehmen können. Die als ursprüngliche u-stämme aufzufassenden worte, z. b. медъ (honig), воль (ochs), ноль (seite, hälfte), домь (haus) u. a., sind alle masculina.

	sing.	plur.	dual.
nom.	сынь	слиов€	СЛИЛ
gen.	уоны	слиовъ	слиовой
dat.	СТИОКН	*СТИТИТ	(сыныма)
acc.	СТИНЪ	СЛИЛ	
instr.	СТИТИТЬ	СТИТИН	
loc.	Стиол	сънъхъ	
voc.	съноу		

Anm. Der dat. plur. hat stets o: CKHHOMK; so kommt auch CKHONK vor. Der dat. dual., für den ich keinen beleg kenne, ist nach HONKMA gebildet.

3. a-stämme.

§. 58.

A. reine *a*-stämme (ohne *j*); a. msc. st. рабо-, nom. sg. рабъ (knecht), ntr. st. дъло-, nom. sg. дъло (werk); b. fem. st. рыба-, nom. sg. рыба (fisch).

§. 5

8.	a. msc.	ntr.	b. fem.	a. msc.	ntr.	b. fem.
	sing.n. paga	дъло	рыба	plur. pash	двла	рхисті
	g. раба	Дъла	рыбы	рабъ	делъ	рыбъ
	d. рабоу	дълоу	рыет	амоако	дъломъ	рыбамъ
	а. рабъ	дъло	жаша	рабъя	дела	биви
	і. рабомь	дъломь	жюлка	рабъі	ДЪЛЪВ	рыбами
	1. рабъ	деле	a star d	рабъяк	делехъ	рънбахъ
	у. рабе	дъло	олибо			
	dual.n. paga	дълъ	рыбъ			
	g. рабоч	дълоу	уольтор			
	d. рабома	дълома	ръблил			

- Anm. 1. Um an die vor e, n, t eintretenden wandlungen der gutt. zu erinnern genüge anzuführen: msc. kakak (wolf), loc. sing. kakaya, voc. sing. kakaya, nom. plur. kakaya, loc. plur. kakayaka; fem. nofa (fuss), dat.-loc. sing. nozt, nom.-acc. dual. nozt. Die allgemeine regel. s. §. 38.
- Anm. 2. Im instr. sing. findet sich oft h für o: AOVNIM (AOVNI geist), so im cod. Ostrom. regelmässig; ebenso im instr. plur. AAPIMU (AAPI, gabe), PPENTAMU (PPENT, sünde) und im loc. plur. o statt h, z. b. AKOPONI (AKOPI, hof). Diese formen des instr. und loc. plur. sind sicher den u-stämmen entlehnt (im loc. plur. steht also o für h), s. §. 57, da die bildung bei den a-stämmen von alters her eine andre ist (PAETI, PAETIN). Demnach scheint es, dass auch der instr. sing. mit h die form der u-stämme ist. (Ueber die vermischung der a- und u-stämme vgl. §. 60).
- Anm. 3. Die auf μητ ausgehenden masc. (meist völker- und einwohnernamen), z. b. балгарина (Bulgar), гражданния (städter, bürger), verlieren im plur. die silbe μητ und bilden den nom. plur. consonantisch auf ε: балгаре. Die übrigen casus des plur. werden meist nach analogie der a-stämme gebildet, z. b. instr. plur. ρογωπι (ρογωπι, βωμαΐος), dat. plur. болмрома (болмрина, bojar, fürst), daneben seltener nach der weise der consonantischen oder i-stämme, z. b. dat. plur. солоунанема (солоунання, Thessalonicher), loc. plur. гражданеха.
- Anm. 4. Die masculina femininaler form, z. b. воневода (kriegsführer, herzog), владына (herrscher), слоуга (diener), sind in der flexion durchaus dem fem. gleich.

B. ja-stämme. a. masc.-neutr.; msc. st. крлк- (für §. 59. *крлјо-), nom. sing. крлй (rand); st. конк-, nom. sing. койк (ross); st. мжже- (aus *мжг-jo-), nom. sing. мжжь (mann); neutr. st. und nom. ижинке (gesang), поме (feld), ложе (lager; aus *лог-jo).

masculinum.

		sing.			plur.	
nom.	край	койь	ижжь	кран	конн	нжжи
gen.	крава	конк	ажжа	край	койь	ижжь
dat.	крлю	коню	мжжоу	кранемъ	коннемъ	амэжжы
acc.	край	койь	нжжь	кран	коны	нажа
instr.	краны	коніємь	мжжемь	кран	койн	ижжн
loc.	кран	койн	нжжн	кранаъ	койнуъ	ахнжжы
voc.	краю	коню	уожжы			

dual.

nomacc.	крап	коны	пжжи
genloc.	краю	коню	уожжы
datinstr.	крајема	конима	ижжема

neutrum.

	sin	g.		I	olur.	
nom.	ЭННАТП	ноли€	ложе	линап.	полна	ложа
gen.	ZIHBZH	полы	ложа	принди	появ	ложь
dat. ı	онна	полю	ложоу	акиннап	поліємъ	ложенъ
acc. I	эннж	экол	ложе	пънна	ноли	ложл
instr.	акізниті	поліємь	ложень	нинап	похн	ложи
loc.	танн	поя̂н	ложн	ТХИПИТИ	по^нхъ	ложихъ

dual.

nomacc.	пънна	похн	ложи
genloc.	нънню	нолю	ложо у
dat instr.	принити	полієма	ложем:

b. femininum; stamm und nom. дыша (schlange), кола (wille), доуша (aus *доухја, vgl. доухъ, geist) seele.

ş.	59.			sing.			plur.	
-		nom.	ЗМН В	воли	доуша	ЗМНЖ	воли	доуша
		gen.	ЗИНЖ	ВОЛНА	доуша	змн й	вояь	доушь
		dat.	ЗМНН	воян	доушн	змнамъ	волюмъ	<i>а</i> мкшуод
		acc.	ЗМНЖ	вольж	доушж	з мна	ВОЛНА	жшуод
		instr.	ЗМНЕЖ	волеж	доушеж	ЗМНЖМН	волими	доушлин

доушн

доуше

loc.

voc.

ZMHH

ZMHÆ

воян

колю

dual.

ЗМНЖХЪ

волихъ

доушахъ

nomacc.	ЗМНН	во хн	доушн
genloc.	змню	волю	доушоу
datinstr.	ХИНБИ МА	волима	доушам

- Anm. 1. Die in betracht kommenden veränderungen der vocale nach j s. §, 24.
- Anm. 2. Die masc. auf uь, zь haben den voc. sing. in der regel auf е: отыче (отычь, vater), къпаже (къпадь, fürst).
- Anm. 3. Einzelne casus finden sich auch nicht selten in der form der i-stämme (die ja im nom. sing. den ja-stämmen gleichlauten), z. b. instr. sing. отычым (отычь, vater), instr. plur. ножымн (ножь, messer); am häufigsten der nom. plur.: мжжине, regelmässig bei den nomina agentis auf -тель, z. b. родителию (eltern; daneben родителю). Ueber die assimilation im instr. sing. der neutra, -нюмь zu -нимь vgl. §. 19 anm.
- Anm. 4. Die auf Link. auslautenden femin. stämme haben im nom. sing. Liûn, z. b. saatliûn (güte), sottiûn (göttin) u. a.
- Anm. 5. Nach dem paradigma дыны geht eine anzahl von masc. auf -нн (-нн, wol ebenfalls, wie in anm. 4 für -ны, es sind masculina femininaler form, wie конскода), z. b. сждин (richter), gen. sing. сждин, dat. сждин, асс. сждин u. s. w., ebenso къннгъчин (-нн, schriftgelehrter). u. a.
- §. 60. Uebergang der masc. a-stämme in die analogie der u-stämme und umgekehrt. Die declination der a-stämme nach §. 57 gehört wesentlich den späteren quellen an, im cod. Ostrom., Suprasl. u. a. ist sie seltener und trifft meist (vom auslautenden ъ, ъ abgesehen) einsilbige worte, wie

рабъ (knecht), градъ (stadt), мьуь (messer) u. a. Folgende casus §. 60. kommen so gebildet vor:

dat. sing. рабови, конневи nom. plur. рабове, конневе gen. plur. рабовъ, конневъ gen. dual. рабовоу, конневоу

(der dat. sing. ist bei eigennamen, vorzüglich fremden, häufiger). Die durch steigerung entstandene silbe -oß, die ursprünglich nur in den genannten casus ihren platz hat, (vgl. §. 57), dringt nun auch in andre casus vor den endungen der a-stämme ein, so

dat. plur. рабовона, коневона acc. plur. рабовы, коневы instr. plur. рабовы, коневы loc. plur. рабоваха, коневаха

im loc. plur. darneben рабовохъ.

Umgekehrt kann z. b. съмъ durchweg als a-stamm behandelt werden, gen. sing. съмъ, nom. plur. съмн u. s. f.

Die declination entlehnter worte, namentlich frem- §. 61. der eigennamen, ist im ganzen die der slawischen. Die wesentlichste abweichung besteht darin, dass die im nom. sing. auf -cň auslautenden masc., z. b. μικρεῖ (ἰερεύς), den instr. sing. μικρεομά (also mit ausfall des j und unterbleiben der verwandlung von o in є), dat. plur. μικρεομά, dat. dual. μικρεομά, und dem entsprechend den dat. sing. μικρεομά bilden.

Die declination der adjectiva, die sämmtlich α -oder § 62. $j\alpha$ -stämme sind, weicht von der substantivischen nicht ab, daher z. b.:

 msc.
 λοκρτ (gut)
 wie ρπκ

 βελιμί (gross)
 , βολί

 λοκλ (tapfer)
 , βοιλ

 π τιπτι (leer)
 , βλλο

 πτ.
 λοκρο
 , λλλο

 κελιμε
 , πλλο

 λοκλιε
 , πλλο

 πλλο
 , πλλο

 πλλο
 , πλλο

 πλλο
 , πλλο

§. 62. fem. добра wie origa **ВЕЛИМ** MAGON

ROAR тъшта доуша, 22

ZMHIA

nur lautet der voc. der ja-stämme im msc. dem nom. sing., und der voc. fem. überhaupt dem nom. sing. fem. gleich.

Die declination des participii praesentis activi, §. 63. des participii praeteriti activi I, und der comparative, die sämmtlich ja-stämme sind, weicht dadurch von der declination dieser ab, dass der nom, sing, masc, einen (consonantischen) stamm ohne ja enthält und ausserdem der nom. plur. msc. und nom. sing. fem. nicht die gewöhnlichen formen haben. Wegen dieser abweichungen und der den anfänger leicht verwirrenden consonantenveränderungen mögen hier folgende paradigmen stehen:

1. part. praes. act.; nom sing. некы (infin. нешти, 1. sg. praes. некж, koche; ы vgl. §. 23 anm.), st. некжт- (grundform pak-ant-); für die übrigen casus (ausser dem nom. plur. msc.) пекжите = *некжт-jo- (grundform pak-ant-ja-); für den nom. plur. msc. nekat-a- als i-stamm (grundform pak-ant-i-).

I		(0	E
	masc.	neutr.	fem.
sing.nom.	пекъ	пекъі	пекжшти
gen.	пекжшта		пекжшта
dat.	пекжштоу		пекжштн
acc.	пекжшть	пекжште	пекжштж
instr.	пекжштемь		пекжштенж
loc.	пекжшти		пекжштн
plur. nom.	пекжште	пекжшта	пекжшта
gen.	пекжшть		пекжшть
dat.	пекжштемъ		пекжштамъ
acc.	пекжшта	пекжшта	пекжшта
instr.	пекжшти		некжштами
loc.	пекжштнуъ		пекжштахъ
dual.nom.	пекжшта	некжшти	некжшти
gen.	пекжштоу		пекжштоу
dat.	пекжштемх		пекжштама

- Anm. 1. Der nom. sing. ntr. ist dem des masc. gleich, die zu er- §. 63. wartende form пекаште scheint sich nur in der zusammengesetzten form пекаште-не (s. u. §. 67) zu finden. Der voc. sing. ist überall dem nom. gleich. Der nom. plur, msc. hat öfters die gewöhnliche form der ja-stämme: пекашти.
- Anm. 2. Participia von praesensstämmen mit j oder i haben im nom. sing. msc. л (vgl. §. 23 anm.), z. b. пишл (inf. пьелти, schreiben, 1. sing. пишл), ккала (inf. ккалити, 1. sing. ккалыт, loben), das л bleibt in den übrigen casus jedoch nur bei den verben, die in der 3. sing. ргаез. -ить haben, daher gen. sing. пишлита (3. sing. пишлеть), аber ккаллыта (3. sing. ккалить), горлита (nom. горл, inf. горкти, brennen, 3. sing. горить).
- 2. part. praeter. act. I.; nom. sing. msc. некъс-(grundform pak-ans-); für die übrigen casus (ausser nom. plur. masc.) st. некъне- = *nекъе-jo- (grundf. pak-ans-ja-); für den nom. plur. некъе-ь- als i-stamm (grundf. pak-ans-i-).

	masc.	neutr.	fem.
sing. nom.	пекъ	пекъ	пекъшн
gen.	пекъша		некъща
dat.	пекъшоу		пекъшп
acc.	пекъшь	некъше	пекъщж
instr.	пекъшемь		некъшењ
loc.	пекъшп		пекъшп
plur.nom.	пекъше	пекъшл	пекъща
gen.	пектшь		пекъшь
dat.	некъщемъ		пектилит
acc.	некъща	некъшд	некъніа
instr.	пекъшп		некъшлми
loc.	пектинхт		пекъщахъ
dual.nom.	пекъща	пекънш	некъни
gen.	пекъшоу		искъщоу
dat.	пекъщема		некъщана

Anm. 3. Der zu erwartende nom. sing. neutr. некъще scheint nur in der zusammengesetzten form некъще-е vorzukommen, s. o. anm. 1.

— Der voc. sing. ist dem nom. gleich. — Der nom. plur. kann auch die form некъщи haben (s. o. anm. 1).

- §. 63. Anm. 4. Ebenso gehen die auf -къ auslautenden part. praet., z. b. ккланкъ, gen. ккланкъща u. s. f., wie auch die auf -ь, z. b. кклаб (= *кклајъ), nur dass bei diesen vor ш überall ь steht, also gen. кклабына u. s. f.
  - 3. comparative; stamm manec- für *manjac- (grundform min-jans-), davon der nom. sing. msc. *mane, der so nicht vorzukommen scheint, sondern nur in der zusammengesetzten form mann, und der nom. acc. neutr. mane; für die übrigen casus (ausser dem nom. plur. masc.) manec- für *manjacjo- (grundform min-jans-ja-); für den nom. plur. msc. manec- als i-stamm (grundform min-jans-i-)

	0	,	
	masc.	neutr.	fem.
sing.nom.	(мьйнй)	мьніє	мьйьши
gen.	кшайам		мьйьшж
dat.	уошайам		мьйьшн
acc.	мьйьшь	мьине	жшанам
instr.	мейетеме		мьйьшеж
loc.	ивидьши		мьйьшн
plur.nom.	пру ~~р~~ те	мьйьша	мьйьшх
gen.	мьйьшь		<u>មាខព្យទា</u>
dat.	мьйьшемъ		мьйьшамъ
acc.	мьйьша	мьйьша	мьйьша
instr.	мьйьшн		накшайам
loc.	ахнша <mark>й</mark> ам		мьйьшахъ
dual.nom.	мья̂ьша	мьйьшн	мьйьшн
gen.	мьиом		уошайам
dat.	мьйьшема		мьйьшама

- Anm. 5. Der acc. sing. masc. kann dem nom. gleichlauten: мыйнй.
   Der voc. sing. ist dem nom. gleich. Der nom. plur. masc.
  kann auch die form мыйыши haben (vgl. o. anm. 1 u. 3).
- Anm. 6. Ebenso gehen die auf -тй auslautenden comparative, z. b. добртй (hier die nicht zusammenges. form), gen. добртйша u. s. f.
- §. 64. Bemerkungen über die declination der zahlworte von 1-10.
  - 1. юдина wie тъ, ebenso инъ (unus, alter); s. §. 66.
  - 2. ARRA, ARA, wie der dual TA von Th.

3. трие; 4. устырие sind i-stämme im plur., daher

§. 64.

пот. трие **ҮСТРЪЮНЮ** HHQT gen. " УСТЪЮЬ

чстырынь (-рень) dat. трына (трена)

acc. TOH **ЧЕТЪРН**

instr. трымн **ҮСТЫРЫЛІ**

трых (трекъ) четырых (-рекъ). loc.

5. пать; 6. шесть; 7. седыь; 8. осмь; 9. декать; 10. десать sind fem. i-stämme (singular) und gehen nach кость, ausgenommen, dass bei der bildung der zahlen von 11-19 der acc. von десять lautet Accare, z. b. Area na decare (12), bei der bildung der zehner von 20-90 der nom. plur. дссате, z. b. четырне дссате (neben десати; 40), und dem entsprechend im gen. plur. десать, im gen. dual. ACCATOV nach art der conson. stämme gebräuchlich sind.

Bemerkungen über einzelne worte:

§. 65.

Der plur. von spath (bruder) wird ersetzt durch das fem. collectivum братим (gen. братим u. s. f.). Ueberhaupt ist die vertretung des plurals durch collectiva (sing. neutr.) im altbulg. sehr häufig, z. b. гроздъ (traube), гроздине (trauben); джен (baum), джение (bäume); къткь (zweig), къткню (zweige; eigentl. das gezweige).

ovar (glied) kann seinen plur. von einem st. ovaec- bilden: ovacca u. s. f.

ono und ovxo (auge, ohr) folgen im dual der analogie der i-stämme: очи, очин; очню, очиню; очима, очинма.

2. Declination der pronomina.

a. Die geschlechtigen pronomina: a-stamm ro-, nom. §. 66. sing. The (der, jener); ja-stamm κ -, nom. sing. $\mu = jb = *jb$ (er); ce-, nom. sing. ch (dieser).

		jemin.				
sing.nom.	тъ, то	н, њ	Ch, C€	та	IX .	CII
gen.	того	ЕГО	сего	TOIA	IEIX	CER
dat.	томоу	немоч	ссмоу	той	юй	сей
acc.	тъ, то	н, не	сь, с€	TÄ	1%	СИЖ
instr.	TEML	нмь	симь .	ток	не 1Ж	ссіж
loc.	томь	немь	семь	TOĬĬ	юй	ccĭ

mace -noutr

§.	66.		mascneutr.				femin.		
		plur.	nom.	ти, та	н, ка	сн, сн	ТЪ	15X	CHEA
			gen.	TEXE	HXTA 0	снхъ	TENL	нхъ	снхъ
			dat.	AMAT	нмъ	снмъ	ТЪМЪ	нмъ	сниъ
			acc.	ты, та	ia, ia	сных, сн	ТЪ	FA.	CHEA
			instr.	нмат	нин	снин	ниат	нмн	снмн
			loc.	TEXE	нхъ	СНХЪ	TEXL	нхъ	снуъ
		31	0.500						
		auai.	nom.	та, тъ	ы, н	сим, си	Th	н	CH
			gen.	тою	1€10	сею	T010	IE10	сею
			dat.	TEMA	нма	сних	LMAT	нма	снма

Nach Th gehen: OKH, OHT (er); KE-TO (wer; die angehängte partikel -to bleibt nur im nom., daher gen. KOTO); CAME (selbst); TAKE, CHEE (so beschaffen, talis); KAKE, MEE (wie beschaffen, qualis); KECHKE, KECHKE, BECHKE, Jeder). Nach H gehen: YE (gewöhnlich mit angehängter partikel YE-TO, WAS), ausgenommen im gen. sing., der YECO, YECO lautet, bisweilen findet man YECO-als stamm behandelt und nach TE flectiert, z. b. gen. YECOTO, dat. YECOMOY, loc. YECOME (YECOME); ferner die possessiva moğ (mein), TEOĞ (dein), CEOĞ (sein), NAUDE (unser), KAUDE (euer), YHĞ (wessen); endlich CHUE (talis) und KECE (ganz, jeder), letzteres wird aber in manchen fällen als a-stamm behandelt, regelmässig so im instr. sing. KECEME, gen.-loc. plur. KECEME, dat. plur. KECEME, instr. plur. KECEME.

§. 67. Die zusammengesetzte (bestimmte) declination der adjectiva. Den einzelnen casus der nominal declinierten adjectiva werden die entsprechenden casus von и angefügt, z. b. nom. sing. добръ-й, gen. добра-юго, dat. доброу-юмоу. Diese ältesten formen kommen in den eben angeführten casus wirklich vor, gewöhnlich aber sind die formen nach den §. 17 anm., §. 19 besprochenen lautgesetzen verändert. Wegen der vocalveränderungen durch j geben wir neben einem a-stamm auch das paradigma eines ja-stammes.

§. 67.

mascnew	femin.		
a-stamm	ja-stamm	a-stamm	ja-stamm
sing.nom.добрый, доброю	добянн, доблее	добрам	доблим
gen. добралго	доблилго	добрына	доблика
dat. доброуоумоу	доблюоуноу	добржй	добанй
асс. добрый, доброж	доблий, доблее	добржіж	добліжіж
instr. добръны ь	добянныь	доброкк	доблієіж
loc. добржким	доблиныь	добрай	доблий
plur.nom.добрин, добрам	добани, добанал	добрана	доблема
gen. добрынук	доблинуъ	v	vie
dat. добраных	доблиниъ	das mascul.	
асс. добрым, добрам	доблімія, доблічія	добрана	доблилы
instr. добрынын	добаннын	wie das	s masc.
loc. добрынух	доблинуъ	1120 0111	
dual.nom.добрам, добран	доблила, добанн	добржи	добанн
gen. доброую	доблюю	W	vie –
dat. добраныл	das masc.		

Darnach sind die zusammengesetzten formen der participia und comparative (mit berücksichtigung von §. 63) leicht zu bilden:

nart praes act.

			part.	prac	S. ac.		
nom.	sing.	masc.	пскый	ntr.	пскаштею	fem.	пекжитим
			хвалай		хвалаштен		хвалаштим
gen.	37	17	нскжштааго			,,	пскантан
			хвалаштааго				хвалаштаца
			u. s. f.				u. s. f.
			part.	prae	t. act.		
nom.	sing.	masc.	пектий	ntr.	искъшењ	fem.	пекъщих
			хваливън		хкаликъннеје		хваливънина
			хваянй		хкальшею		хва авиния
gen,	"	33	некъшалго			22	некъшањ
			хкаликъшааго				хваливънгата
			хкаяьшаяго			,,	хвайынага
			u. s. f.				u. s. f.

§. 67. comparativ.

nom. sing, masc. мыйнй ntr. мынее fem. мыйышна добран (добрай) , добрайшее добрайшна добрайшаго , мыйышаго , добрайшаго , добрайшаго , добрайшаго , и. s. f.

Der nom. plur. msc. hat nicht selten -ни, пекжинтии, мыйышин neben -ен, пекжинтен. Als acc. sg. ntr. gilt auch мыйышен.

§. 68. Das pronomen кый (qualis, quis) hat theils zusammengesetzte, theils einfache declination:

mscntr.	fem.	mascntr.	fem.
sing.nom. кый, кон	кан	plur. цин, как	Къна
gen. конго	којем	кинуъ	wie
dat. конмоу	којей	КЪНМЪ	masc.
асс. кый, кон	кжіж	кым, кан	Кыех
instr. кыныь	конж	КУНИН	wie
loc. конемь	коюй	жынхъ	masc.
dual.nom. кака, кон	кон		
gen. кожю	wie		
dat. кънма	masc.		

§. 69. b. Die ungeschlechtigen, personal-pronomina:
1. pers. nom. sing. aza; 2. pers. nom. sing. ru; reflexivum, nom.
sing. fehlt, ebenso der plural, der durch die singularformen
vertreten wird.

		1. pers.	2. pers.	reflex.
sing.	nom.	азъ	TI	
	gen.	мене	теб€	себе
	dat.	мънъ, мн	тебъ, тн	себъ, сн
	acc.	MA	TA	CA
	instr.	мъновж	жюзот	совојж
	loc.	~~Ти~~ ТМ	Terk	EBB
plur.	nom.	MEI	R.FI	
	gen.	насъ	васъ	
	dat.	намъ	вамъ	
	acc.	NTA	ВЪ	

	1. pers.	2. pers.		§. 69.
plur. instr.	нами	ВЛМН		
loc.	насъ	клсъ		
dual. nom.	K'E	Вл		
gen.	наю	клю		
dat.	нама	Кама		
D 11'	1	mrun mind	wah wantnatan	James

Der dativ plur. илмъ, клыъ wird auch vertreten durch ны, кы.

B. Conjugation.

Verbalstamm, praesensstamm, zweiter stamm. §. 70. Allen formen des slaw. verbums (zu denen wir hier der übersicht wegen auch participia, infinitiv, supinum, obwol nominalformen, rechnen) liegt zu grunde der verbalstamm, der entweder die wurzel selbst oder ein bereits aus dieser abgeleiteter stamm ist (darnach werden im allgemeinen primitive und abgeleitete verba unterschieden). Aus dem verbalstamm werden zwei stämme gebildet, die den einzelnen formen zunächst zu grunde liegen:

1. praesensstamm, zu dem praesens, imperativ, participium praes. act. und pass., sowie einige imperfecta gehören;

2. zweiter stamm (nichtpraesensstamm, infinitivstamm); aus ihm entstehen: einfacher aorist, zusammengesetzter aor. I, zusammengesetzter aor. II, einige imperfecta, partic. praet. act. I, partic. praet. act. II, partic. praet. pass., infinitiv, supinum.

Das einfachste erkennungsmittel des praesensstammes ist die 3. sing. praes. nach abtrennung der personalendung, das des zweiten stammes der infinitiv nach abtrennung des infinitivsuffixes, z. b. 3. sing. praes. несе-ть, praesensstamm несе-, infinitiv нес-тн, 2. stamm нес-; 3. sing. пишеть, praesensst. инше-, inf. пьсати (писати), 2. st. пьса-. Die lautgesetze, wenn solche eingetreten, sind zu berücksichtigen, z. b. пас-ти (fallen), 2. stamm nicht пас-, sondern пад-, 3. sg. падеть; §. 46) u. a. drgl.

§. 71. Personalendungen:

1. primäre:

sing.	1.	(MP)	plur.	1.	МЪ	dual.	1.	K T
	2.	шн (сн)		2.	TE		2.	та
	3.	ТЬ		3.	пть		3.	та

2. secundäre:

1. sing. -Mh ist nur in einigen fällen erhalten (въ-мь ich weiss, да-мь ich gebe, т-мь ich esse, ес-мь ich bin), in allen andern fällen ist b abgefallen und m mit dem vocalischen stammauslaute zum nasalvocale -Ж geworden; -СИ als suffix der 2. sing. ist erhalten bei den eben angeführten verben въ-сИ u. s. w.; das и der 3. plur. -ИТЬ geht mit dem vocalischen stammauslaute in den nasalvocal über, daher -ЖТЬ und -ЖТЬ.

Die secundäre 1. sing. M ist mit dem stammauslautenden vocal zunächst wol zum nasalvocal geworden, dieser durch weitere schwächung zu -x (vgl. §. 23, anm.); das c der 2., das T der 3. sing. mussten nach §. 49 stets abfallen; von der secundären 3. plur. -ut musste T abfallen, u ging mit dem stammauslautenden vocal in -x, -x über.

Die primären endungen kommen dem praesens (mit imperativ) zu, die secundären den aoristen und dem imperfectum.

§. 72. Eintheilung in verbalclassen. Wir theilen die verbalflexion ein nach den praesensstämmen, machen die unterabtheilungen nach den zweiten stämmen. Daraus ergeben sich folgende classen:

- praesensstamm aus der wurzel durch suffix e, o (ursprünglich a) gebildet:
  - a. zweiter stamm = der wurzel; 3. sing. нес-е-ть, inf. нес-ть (tragen).
  - b. der zweite stamm durch zusatz von a an die wurzel gebildet; 3. sing. бер-е-ть, inf. бър-а-тн (бр-а-тн), nehmen.
  - c. der zweite stamm lautet auf в aus; 3. sing. мьр-є-ть (мр-є-ть), inf. мьр-в-ти (мр-в-ти), sterben.

- II. praesensstamm aus der wurzel durch suffix ис, §. 72. ио (ursprünglich na) gebildet. Der zweite stamm ist gleich der wurzel oder hat suffix иж; 3. sing. двиг-ис-ть, inf. *двиш-ти (§. 39) und двиг-иж-ти (bewegen).
- III. praesensstamm aus dem verbalstamm durch suffix 16, jo (ursprünglich ja) gebildet:

A. primitive verba:

- a. zweiter stamm gleich der wurzel; 3. sing. zил-16-ть, inf. zил-ти (wissen, kennen); дж-16-ть, дж-ти (legen).
- b. der zweite stamm setzt a an die wurzel; 3. sing. инше-ть (=*инс-ю-ть §. 37), inf. пьса-ти (schreiben); глаголю-ть, глагола-ти (reden).

B. abgeleitete verba:

- c. verbalstamm lautet auf a aus; zweiter stamm = verbalstamm; 3. sing. двля-ю-ть, inf. двля-ти (thun).
- d. verbalstamm auf т; zweiter stamm = verbalstamm; 3. sing. желт-ю-ть, inf. желт-ть (wünschen).
- e. verbalstamm auf oy; zweiter stamm setzt a an den verbalstamm, der darnach auf -ока- auslautet (§. 16, anm.); 3. sing. коупоу-ю-ть, infin. коупок-а-тн (kaufen).

IV. praesensstamm lautet auf n aus:

- a. zweiter stamm = praesensstamm; 3. sing. хкали-ть, inf. хкали-ти (loben).
  - b. der zweite stamm lautet auf в aus; 3. sing. гори-ть, inf. горъ-ти (brennen).
- V. die reste andrer praesensbildungen (unregelmässige verba).

Allgemeine bemerkungen über die tempusbildung. §. 73.

- 1. die bildung des praesens ergibt die übersicht in §. 72.
- 2. der stamm des einfachen aorists wird unmittelbar aus dem zweiten stamme durch suffix c, o (ursprünglich a) gebildet, z. b. ncc-c-, ncc-o-, kann aber überhaupt nur gebildet werden, wo der zweite stamm = der wurzel ist und consonantisch auslautet, also in I, a und II, wenn hier der zweite stamm nicht nä hat.

§. 73. 3. der zusammengesetzte aorist ist benannt nach seiner bildung mittels eines angefügten hilfsverbums (1. sg. urspr. -sam, s. Schleicher, Comp. §. 297, vgl. griech. ἔ-λυ-σα); das ursprüngl. s des hilfsverbums ist vor consonanten als c erhalten, vor vocalen meist zu x geworden (in archaistischen formen jedoch auch c geblieben), aus dem dann lautgesetzlich w werden kann (vgl. §. 29). Zu grunde liegt stets der zweite stamm; das hilfsverbum kann in zwiefacher weise antreten:

a. unmittelbar an den auslaut des zweiten stammes, z b. πισα-γι (πισα-γι, ich schrieb); lautet der zweite stamm consonantisch aus, so treten die §. 43 besprochenen lautgesetze ein, z. b. ριγι (ich sprach) für *ρεκ-γι, *ρεκ-σι. Allein herrschend ist diese bildung bei allen verben, deren zweiter stamm vocalisch auslautet. Ueber die bei consonantischem wurzelauslaut eintretende ersatzdehnung vgl. §. 22.

b. zwischen stamm und hilfsverbum steht o, z.b.

maet-o-wa (ich flocht). Diese bildung kommt nur vor, wo der
zweite stamm consonantisch auf den wurzelauslaut endet,
also in I, a und II, wenn hier der zweite stamm nicht ma hat.

Anm. 1. Der bildung b. fehlt die 2. und 3. sing., die durch die entsprechenden personen des einfachen aorists ersetzt werden, z. b.
1. sing. MACTONL, 2. sing. und 3. sing. MACTE, MACTE für *MACTEC und
*MACTET (nach §. 49). Von MACTONL würde 2. sing. *MACT-O-C-C,
3. sing. *MACT-O-C-T weiter zu bilden sein, daraus hätte (§. 49)
*MACTO werden müssen, und es ist möglich MACTE daraus durch
vocalschwächung im auslaute zu erklären, so dass nur ein secundäres zusammenfallen mit den entsprechenden personen des einfachen aorists stattfände.

Wir unterscheiden die beiden bildungen a. und b. als zusammengesetzten aorist I und zusammeng. aor. II.

4. Das imperfectum ist ebenfalls eine zusammengesetzte verbalform; das hilfsverbum hat im wesentlichen die gestalt wie im zusammeng. aor., nur werden 2. und 3. sing. anders gebildet (-we, -we, urspr. -sas, -sat, s. Schleicher, Comp. §. 305), und die 3. plur. lautet auf -xx aus; der hauptsächlichste unterschied vom zusammenges. aor. aber besteht darin, dass das hilfsver-

bum des imperfects stets auf a anlautet. In I, II, III a, IV a, §. 73. wird das imperfectum vom praesensstamme abgeleitet, der dann aber auf & (nach lingualen und j dafür a, §. 38, 2) auslautet, also z. b. heck-and (hena-and), abhur-and, abhur-and, neaha-and. In III b, c, d, e, IV b wird es vom zweiten stamme gebildet, z. b. heck-and (heck-and), abal-and, wear-and, konnor-and, горк-and.

Der imperativ ist ein rest des ursprünglichen optativs §. 74. (s. Comp. §. 290) und gehört stets zum praesensstamm; die 2. u. 3. sing. (die 1. fehlt) enden in ", die drei personen des duals und die 1. und 2. plur. (die 3. fehlt) haben vor den personalendungen * (das aber lautgesetzlich in * und " übergehen kann).

Participien, infinitiv, supinum. Das altbulgarische §. 75. hat zwei participia des praesensstammes: 1) participium praesentis activi (bildung und flexion s. §. 63, 1); 2) participium praesentis passivi, suffix -ыт (fem. -ыл, ntr. -ио), z. b. несо-ыъ, дълже-ыъ, хвалн-ыъ u. s. f. Die participia praeteritaler bedeutung kommen vom zweiten stamme: 1) part. praeteriti activi I (bildung und flexion s. §. 63, 2; das suffix in der gestalt nom. sing. msc. - er tritt ein bei allen vocalisch auslautenden zweiten stämmen); 2) participium praeteriti activi II, suffix -AT (fem. -AT, ntr. -AO), z. b. HEC-AT; 3) participium praeteriti passivi, suffix -ena (fem. -ena, ntr. -eno) bei Ia нес-енъ, Іс жъренъ (geopfert), II движенъ, z. th. IIIa высих, IVa хвалсих; dagegen suffix -их (fem. -ил, ntr. -ио) bei Ib бырл-иж (брл-иж), z. th. IIIa дил-иж, IIIb пыслиж (инслиж), IIIc делана, IIId желена, IIIe коунована, IVb пре-зърена (verachtet). Neben - cur, - ur kommt seltener auch suff. - Tr (fem. - Tr, ntr. -то) vor z. b. отъ-кръс-тъ (geöffnet), 1. sing. отъ-кръх-ж.

Der infinitiv (stets vom zweiten stamme gebildet) hat suffix -ти, z. b. нес-ти, хкали-ти, коупока-ти u. s. f.

Das supinum wird vom zweiten stamme durch suffix -тъ abgeleitet, z. b. исс-тъ, горъ-тъ, иьсл-тъ u. s. f. Nur bei den verben, deren infinitiv auf -шты (= *кты, *-гты, *-хты, § 39) ausgeht, endet das supinum auf -шть, z. b. исшть (inf. исшты backen).

Paradigmata.

§. 76. Classe I, a; verbalstamm (wurzel) nec (tragen); praesensstamm nece-, neco-; 2. stamm nec-, s. §. 72. Zum paradigma ist ein verbum gewählt, dessen wurzelauslaut keinerlei lautgesetzlichen veränderungen unterliegt; über den eintritt solcher s. unten.

		Praesen	sstamm.	
P	raesens	. Imperativ.	Imperfect.	Part praes. act.
sing. 1.	несж	_	несъ-ахъ	несъі
2.	несе-шн	несн	иесъ-аше	Part. praes. pass.
3.	несе-ть	несн	несъ-лие	несо-мъ
plur. 1.	несе-мъ	несъ-мъ	несъ-ахомъ	
2.	несе-те	неск-те	несъ-асте	
3.	несжть		несъ-луж	
dual. 1.	несе-къ	и ест-къ	нест-аховт	
2.	несе-та	несъ-та	неск-аста	
3.	несе-та	нест-та	несъ-аста	
		Zweiter	stamm.	
Einfach	a. aor.	Zusammeng. a	or. I. Zus	sammeng. aor. II.
sing. 1.	несъ	нъсъ	H	eco-np
2.	несе	_	(1	iece)
3.	несе	_	(1	несе) §. 73, 3b.
plur. 1.	несо-мъ	*нъсомъ	H	есо-хомъ
2.	несе-те	нъсте	H	есо-сте
	несж	ится (итш	IA) H	есо-ша
dual. 1.	несо-къ	*иъсовъ	tt	eco-nort
2.	несе-та	нъста	H	есо-ста
3.	несе-та	нъста	11	есо-ста
		Part. praet. ac	t. I neck	
		Part. praet. ac	t. II нес-лъ	
		Part. praet. pa	ISS. HEC-ENT	
		Infinitiv	нес-тн	
		Supinum	Hec-Th	

Anm. Vom zusammengesetzten aur. I. kommen 2. und 3. sing. nicht vor; auch die übrigen personen finden sich bei einem verbum selten alle belegt; 1. dual. und 1 plur. im paradigma sind erschlossen.

Consonantenveränderungen im auslaut des ver- §. 77. balstammes.

1. guttural auslautende verbalst. werden behandelt nach §§. 38, 39.

nach 98	. 00, 00.						
Praes. pekm		могж	врьхж	Part. praes. act. рекъ			
	речеши	можешн	врьшени	Part. praes	. pass. рекомъ		
	u.s.w.	u.s.w.	u.s.w.	u	. s. w.		
Imperat	. рьун	мози	врьен				
	u.s.w.	u.s.w.	u.s.w.				
Imperf.	*речлахъ	можалуъ	*врьшллхъ				
	u.s.w.	u.s.w.	u.s.w				
Einf. ao	r. *рекъ	жлом	*крьхъ				
	рече	може	*крьш	E			
	рече	ноже	*врьш	€			
	*рекомъ	могом	т *крехо	AM.			
	u.s.w.	u.s.v	v. u.s.w	7.			
Zus. aor. I. pryk Zus. aor. II. pekoyk motony *bplyokk							
			(реч				
			(pey	, , ,	, ,		
	ржхом	l'IS	**	, ,	мъ *врьхохомъ		
	ръсте		,	s.w. u.s.w.	u.s.w.		
	АШАС		<u></u>	wie w			
	ръхов	TS.			000,123		
	ръста						
	ръста						
Part, pr	aet. act.		могт	*	Врьхъ		
-	act. act.	'	могл		враха		
_ *	aet. pass.				рьшенъ		
Inf.	act. pass.	репень	Мош		рашена		
1111.		(sager			dreschen)		
Sup.		*решті	,	,	кръшть		
⊳սթ.		hemri	n mut	n x n	ohemre		

Anm. 1. Ist der wurzelvocal e, so wird derselbe im imperat. fast immer zu a geschwächt, vgl. §. 5.

Anm. 2. Folgende verba mit wurzelvocal т, ь im praesens haben im infin. т: ватька — ватыти (ziehen); татька — татыти (stossen);

- §. 77. Брыгж (aber häufig auch бръгж) бръшти (sorge tragen); врыгж връшти (werfen); врыхж връшти (dreschen); vgl. §. 9, anm. 2.
  - Anm. 3. Die mit * versehenen formen vermag ich bei diesen verben nicht zu belegen, sie sind nach häufig verkommenden analogien gebildet.
  - 2. dental auslautende verbalst., z. b. 1. sing. плетж (ich flechte), плдж (ich falle), ganz wie нести; zu bemerken ist nur part. praet. act. II плель, пллъ nach §. 41, 3; ferner inf. плести, плсти, sup. плесть, плстъ nach §. 46.

Beispiele vom zusammenges. aor. I: 1. sing. при-въсъ, 1. plur. въ-въсомъ, 2. plur. въ-въсъ, 3. plur. въсъ, daneben 1. sing. по-въсъ (zu ведж, вести führen); 3. plur. про-бъсъ (бодж, вости stechen).

3. labial auslautende verbalst., z. b. тепж (ich schlage), гребж (ich grabe), ganz wie нести, zu bemerken nur inf. грети, гребсти, *гребсти nach §. 47, 2.

Von живж (ich lebe) lautet der inf. жити (§. 42), part. praet. act. II жилъ.

- 4. auf c, z auslautende verbalst. wie мести; z wird vor r des inf.- und sup.-suffixes zu c, z. b. вести, весть (zu ведж ich fahre), §. 31.
- 5. nasalauslautende verbalst. (auf n, m), z. b. пынк (ich hänge); folgt auf den nasal ein vocal, so bleibt derselbe unverändert, also пынк u. s. f. wie неск, imperat. нын u. s. f. wie неск, imperat. нын u. s. f. wie неск, imperat. нын и. s. f. wie неск, таки, разв. пыном, рагt. praet. act. I пынк. Folgt (oder folgte) auf den nasal ein consonant, so entsteht nasalvocal (а, ж), also zusammenges. aor. I. паки (пасы), па, па (weil entstanden aus *па-сс, *па-ст), пакомк (пасомк) и. s. f., 3. plur. паша (паса). Einfacher aor. und zusammenges. aor. II werden nicht gebildet.

Das part. praet. pass. hat suffix -Tx, NATK (doch darneben NAUGUE).

Anmerkung. Die 2. und 3. sing. aor. II kann durch II-Th ver- §. 77. treten werden (zur erklärung des -TL s. Beiträge für vrgl. sprachf. VI, 184).

6. vocalisch auslautende verbalst.: илоу-ти (schiffen), слоу-ти (heissen), сиоу-ти (gewebe aufziehen), троу-ти (verzehren, verbrauchen), pio-th (brüllen). Vor vocalen löst sich ov in or, to in er (br) auf: 1. sg. naor-x, per-x (§§. 16, 21).

Praesens, Imperativ. Imperf. Part. praes, act. HAGEL sing. 1. HAOBE пловълхъ " pass. *пловомъ

2. плове-шн пловъдше плоки 11. S. f. u. s. f. u.s.f.

Zusammeng. aor. I. Part. praet. act. I HAOVEL

1. плоухъ

" II плоулъ 2. плоу *плоктъ pass. u.s.f. Infinitiv плочтн

Supinum плоутъ

Anm. 1. Diese verba können z. th. auch nach III (§. 81) flectiert werden: naovik u. s. f.

Anm. 2. Es gehören hierher genau genommen auch die verba БИ-ТИ (schlagen), бри-ти (scheeren), ви-ти (winden), гии-ти (faulen), ли-ти (neben лимти, giessen), пи-ти (trinken), по-чи-ти (ruhen), indem и vor vocalen zu ьj gespalten wird (§. 21), für welches ь dann meist н geschrieben wird (§. 24, anm. 5), z. b. praes. быж (биж), бысши (быешы) u. s. f. Ebenso пк-ты (singen), dessen к vor vocalen oj entspricht (§. 13), daher praes. нока, нокеши u. s. f. Durch das lautgesetzlich entstehende j fallen indessen diese verba mit denen nach cl. III, a zusammen (§. 81).

Classe I, b; der zweite stamm setzt a an; wurzel §. 78. (verbalstamm) бер (nehmen), praesensstamm бере-, беро-, zweiter stamm быра- (бра-, vgl. §§. 5-7).

Praesensstamm.

Praesens. Imperativ. Imperfect. Part. praes. act. sing. 1. Берж БЕРЖ-АХЪ Б€рЪІ

2. бере-ши Б€рн БЕРТ-АШЕ

u. s. w. wie u. s. w. wie Part. praes. pass. £600-M7 несж несп нестахъ

§. 78.

Zweiter stamm.

Zusammeng. aor. I. Part. praet. act. I бырл-въ (брявъ) sing. 1. бьра-хъ " II бырл-лъ (брллъ) (ахкод) pass. быра-нъ (бранъ) 2. бьра (EQA) Infinitiv быра-ти (брати)

3. быра (EQA)

plur. 1. быра-хомы (брахомы) Supinum быра-тъ (братъ)

2. върд-сте (брасте)

(браша) 3. быра-ша

dual. 1. выря-хонь (бряховь)

2. быра-ста (браста)

3. быра-ста (браста)

Ebenso z. b. держ, дърлти (дрлти, zerren, zerreissen); женж, гънати (гилти, jagen); жидж, жьдати (ждати, warten); довж, дъвати (ZEATH, rufen); TAKA, TAKATH (weben).

Anm. Wo das praesens e oder o hat, ist im zweiten stamm der vocal zu h, h geschwächt; diese geschwächten vocale aber fallen schon in den älteren quellen sehr häufig ganz aus, so dass die formen mit erhaltenem b, T die seltneren sind.

§. 79. Classe I, c; der zweite stamm setzt nan; die hierher gehörenden verba: крати, werfen; жрати, opfern; кврати (расккрати), auflösen; мрати, sterben; ирати (попрати) eindringen; прати, stützen; трати, reiben; страти (прострати), ausbreiten, haben alle den wurzelauslaut p und als wurzelvocal b, L, der meistens ausgefallen ist. Praesensstamm жьре-, жьро-, zweiter stamm жьрь (жре-, жро-, жрь-).

Praesensstamm.

Praesens. Imperativ. Imperfect. Part. praes act. sing. 1. жьрж, жрж жьръ-луь, жръ-луь жьры, жры

2. жьреши, жреши жьри, жри u. s. f. wie u. s. f. wie u. s. f. wie Part. praes. p. HECK пескахъ жьромъ несн

Zweiter stamm.

§. 79.

Zusammeng	es. aor. I	Part. praet	act. I (жырк-кы, жрк-кы)
sing. 1. жырк-хъ,	<i>ፈሄ-</i> ፯ሳ	22 22	act. II (жырк-ль, жрк-ль)
2. жырт,	жрж		s. unten
3. mhpt,	жръ	Infinitiv	жьръ-ти, жръ-ти
plur. 1. жырк-хом	ъ, жръ-хомъ	Supinum	жьрк-тл, жрк-тл

2. жыръ-сте, жръ-сте

3. жьръ-шл, жръ-шл

dual. 1. жырк-хокк, жрк-хокк

2. жырк-ста, жрк-ста

3. жьръ-ста, жръ-ста

Ferner können diese verba auch den zweiten stamm gleich der wurzel haben, gehören also dann unter I, a; inf. *πλρ-τη, dafür nach §. 25 πρλ-τη (πρλ-τη) und so überall, wo λρ (πρ) stehen sollte. Da durch umstellung von λρ (πρ) zu ρλ (ρλ) die wurzel vocalisch auslautend wird, kann von πρλ- (πρλ-νλ (πρλ-νλ) gebildet werden.

Zusammeng. aor. II. Part. praet. act. I Zusammeng. aor. I. жьоо-хъ, жрохъ sing. 1. **ph-x** (**ph-x*) жьръ; жрь-въ жьре, жре) einf. (жол-кл) 2. жрь (жръ) жьре, жре аог. Part. praet. act. II 3. жрь (жръ) plur, 1. жрь-хомъ (жръ-хомъ) жьро-хомъ, жро-хомъ жрь-ль (жръ-ль) жьро-сте, жро-сте Part, praet, pass. 2. жры-сте (жръ-сте) 3. жры-ша (жры-ша) жрь-ть (жръ-ть); жьро-ша, жро-ша dual. 1. жрь-ховъ (жръ-ховъ) жьро-ховъ, жро-ховъ жьр-ень, жр-ень 2. жры-ста (жръ-ста) жьро-ста, жро-ста Infinitiv 3. жры-ста (жръ-ста) (нт-ааж) нт-ааж жьро-ста, жро-ста Supinum жрь-ть (жръ-ть)

Anm. 1. An dem paradigma sind alle bildbaren formen durchgeführt worden, obwol sich weder bei diesem noch, so viel mir bekannt, bei irgend einem dieser verba weder die formen mit erhaltenem h (h) noch die ohne h (h) vollständig belegen lassen; indess ist von den im paradigma angegebenen mit h (h) keine ohne analogie. Es mögen als belege angeführt werden:

§. 79. жрати: жареши, жареша, по-жари, жары, жарома, по-жраха, по-жара, жрати, жрати.

раскврътн : расквъръ part. praet. act. I.

мръти : оу-мьреть, оу-мьремъ, оу-мьрете, оу-мьр~~жть, оу-мьрн,~~ мьръдж, мъръ, оу-мьръ, оу-мьръши, из-мьръти, оу-мръкъ, оу-мрълъ. пръти : о-пьръсте, о-пьроши, о-пъръ, о-пръкъ.

трати ; сл-тьре, сл-траха, сь-трь (d. i. сл-трь 3. sing. zus. aor. I) сл-трака, сл-трала, оу-тьрена.

- Anm. 2. Die schreibung der quellen schwankt stets zwischen aund t; im paradigma ist a überall sicher, wo munmittelbar vorhergeht, weil nach diesem anicht stehen kann.
- Anm. 3. Statt 2. und 3. sing. zus. aor. I. жьръ, жръ kann auch жръ-тъ vorkommen, vgl. пл-тъ §. 77, 5.
- §. 80. Classe II. Praesensstamm aus der wurzel durch suffix не-, но-, der zweite stamm durch нж- gebildet oder gleich der wurzel; praesensst. двиг-не-, двиг-но-, zweiter stamm двиг-нж-, двиг- (bewegen).

Praesensstamm.

		Traesen	isstamm.	
	Praesens.	Imperativ.	Imperfect.	Part. praes. act.
sing. 1	. двигиж		двигиъ-ахъ	двигиъ
2	. двигие-ши	двигин	двигиж-лше	
	u. s. f. wie	u. s. f. wie	u. s. f. wie	Part. praes. pass.
	несж	иеси	нестахъ	двигио-мъ
		7 waiter	stamm	

	Zweiter s	tamm.	
двиг-		денгиж-	
Einf. aor.	Zus. aor. II.	Zus. aor.	I.
sing. 1. дингъ	двиго-хъ	двигиж-хъ	
2. движе	(движе)	денгиж	
3. движе	(движе)	двигиж	
plur. 1. двигомъ	двиго-хомъ	денгиж-хог	l'E
u. s. f.	u. s. f.	u. s. f.	
Part. praes. act. I	дкиг-ъ	Part. praes. act. I	*денгиж-въ
, , , II	денг-лъ	-	*денгиж-лъ
" " pass.	дкиж-енъ		*денгиж-тъ
		Infinitiv	двигиж-ти
		Supinum	двигиж-тъ

- Anm. 1. Die participialformen двигижать, двигижать двигижать sind §. 80. von diesem verbum wol nicht zu belegen, kommen aber bei andern derselben classe vor und sind deswegen ins paradigma aufgenommen.
- Anm. 2. Das nach dieser classe flectierte praes. станж (ich stehe) hat zum zweiten stamm nur ста- (ста-ти).

Classe III. Praesensstamm aus der wurzel durch §. 81. 6-, jo- gebildet.

A. primitive verba.

a. der zweite stamm ist gleich der wurzel; sämtliche hierher gehörende verba haben vocalisch auslautende wurzel: об-оу-ти (anziehen), уоу-ти (fühlen, bemerken), кры-ти (decken), мы-ти (waschen), ры-ти (graben), гръ-ти (wärmen), дъ-ти (neben дъм-ти, legen), сиъ-ти (eilen), смъ-ти (neben смъм-ти, wagen).

Praesensst. дъе-, дъјо-, zweiter stamm дъ-

2. да-сте
3. да-шл
dual. 1. да-хова
2. да-ста
3. да-ста

Praesensstamm.						
Praesens.	Imperat.	Imperf.	Part. praes. act.			
sing. 1. дъж	_	двих-ахъ	дън			
2. дън-ши	дън	дъих-лине	Part. praes. pass.			
3. дъю-ть	дън	дъил-аше	дън-мъ			
plur. 1. дъе-мъ	дън-мъ	дъих-ахомъ				
2. дъе-те	дън-те	дъм-асте				
3. дъиль		двил-ахж				
dual. 1. дъю-къ	дън-въ	ABIA-ANORE				
2. дже-та	дън-та	дъга-аста				
3. дъіє-та	ден-та	дъга-аста				
	Zweite	r stamm.				
Zusammeng.	aor. I.	Part. praet.	act. I дъ-въ			
sing. 1. Ar-xr		" "	" II дъ-лъ			
2. дъ		" "	" pass. At-nt			
3. дъ		Infinitiv	дъ-тн			
plur. 1. дъ-хомъ		Supinum	дт-тъ			

- §. 81. Anm. 1. Ueber a im part. praes. act. vgl. §. 24, 5; über u im plur. und dual. imperat. §. 24, 2. - Das imperfectum kann auch auf den infinitiv дъм-ти bezogen werden; das praes. hat die nebenform деждж, деждеши u. s. f.
  - Anm. 2. Die wurzeln auf Li haben im part. praet. pass. vor dem suffixe -сыл spaltung von ты zu тв, z. b. кръксил (§. 21), die auf ov lauten z. b. og-oyegh. Daneben mit suffix -Th: Kohi-Th.
  - Anm. 3. Die §. 77, 6, anm. 2 erwähnten wurzeln auf H (EH-TH u. s. f.) mit пъ-ти werden flectiert wie дъ-ти. Das part. praet. pass, hat indess meist suffix -Th : EH-Th (auch ELEUR, EHEUR), EH-Th, пъ-тъ u. s. f.

Praesensstamm.

Classe III, b. der zweite stamm setzt aan; praesens-§. 82. stamm глаголе-, глаголјо-, zweiter stamm глагола- (reden).

Praesens.	Imperat.	Part. praes. act.
sing. 1. глаголья		глаголья
2. глаголю-ши	глагоа̂н	Part. praes. pass.
3. галголіє-ть	глагоя̂н	глаголю-мъ
plur. 1. глаголю-мъ	глаго а̂н-мъ	
2. глаголю-те	глагоа̂н-те	
3. глаголькть		
dual. 1. глаголю-къ	глагоян-къ	
2. глаголю-та	глаголи-та	
3. глаголіє-та	глагоа̂н-та	
	Zweiter stamm.	
Zusammeng. aor.		Part. praet. act. I.
sing. 1. глагола-хъ	глаголл-ахъ	глагола-въ
2. глагола	глагола-аше	Part. praet. act. II.
3. глагола	глагола-аше	глагола-лъ
plur. 1. глагола-хомъ	глагола-ахомъ	Part. praet. pass.
2. глагола-сте	глаголл-асте	глагола-нъ
3. глагола-шл	глагола-ахж	Infinitiv глагола-тн
dual. 1. глагола-ховъ		Supinum глагола-тъ
2. глагола-ста	глагола-аста	1
3. глагола-ста	глагола-аста	

- Anm. 1. Zum paradigma ist ein verbum gewählt, in welchem j §. 82. keinerlei consonantenveränderungen hervorbringt. Nach FAAFOлатн gehen also alle auf м, р, л auslautenden verbalstämme (§. 34), anders auslautende werden behandelt nach §§. 33-37:
  - 1. zwischen labiale (п, к, к, ы) und j tritt x: същатн (streuen), praes. същый, същыени u. s. f. (§. 33).
  - 2. T, A mit j werden mt, #A, z. b. KACKCTATH (verleumden), praes. клекештж. клекештения u. s. f.; жадати (dürsten), praes. жаждж, жаждени u. s. f. (§. 35).
    - 3. K, F, x mit j werden zu Y, T, III, s. die beispiele §. 36.
    - 4. c, y, z mit j werden zu m, y, π, s. die beispiele §. 37.
- Anm. 2. Bisweilen hat der zweite stamm geschwächten vocal L. L. der auch ganz ausfällt (vgl. I b, §. 78), während das praes. о, є hat : praes. боры, inf. бърдти, брати (kämpfen); колы, кълати, клати (stechen); порых, пърати, прати (reissen, spalten); стелых, стылти (сталти ausbreiten); жидиж, пилти = јынати (nehmen, §. 24, 5 anm.). In CLAIM, CLAIM, CLAIM, Schicken) hat schon das praesens T.
- Anm. 3. Die praesentia довьли, (довъли, довли, ich genüge), мели (ich mahle) werden nach dieser classe flectiert, der zweite stamm aber setzt т an: докъльти (докъльти, докльти), мьльти (мльти). Das imperf. lautet MENMANN, also vom praesensstamme.
- Anm. 4. Im imperativ plur, und dual, kommt statt H auch m vor: гааголите.

B. abgeleitete verba.

§. 83.

Classe III, c. der verbalstamm lautet auf a aus, der zweite stamm = dem verbalstamm. Praesensstamm дълые-, дълајо-, zweiter stamm дъла- (thun, machen).

	Praesensstamm	
Praesens.	Imperat.	Part. praes. act.
sing. 1. дъллы	-	миляд
2. дълліс-ин	ДЪЛЛИ	Part. praes. pass.
3. дълле-ть	дълли	дълле-ыъ
plur. 1. дъллю-иъ	джали-мъ	
2. атале-те	АБЛАН-ТС	

3. деллиять

§.	83.		Pr	caesens.	Imperat
		dual.	1.	делаю-въ	дълли-въ
			2.	дълане-та	дълан-та
			3	ATAME-TA	34334-73

Zweiter stamm.

Zusammeng. aor. I.	Imperfect.	Part. praet. act. I.
sing. 1. далл-хъ	дела-акъ	дъла-въ
2. дъла	джла-аше	Part. praet. act. II.
3. дълл	дъла-аше	дъла-лъ
plur. 1. дъла-хомъ	дъла-ахомъ	Part. praet. pass.
2. делл-сте	дилл-асте	дъла-иъ
3. дъла-ша	дела-ахж	Infinitiv дъла-ти
dual. 1. дълл-ховъ	дъла-аховъ	Supinum дъла-тъ
2. дъла-ста	дъла-аста	
3. дъла-ста	дълл-аста	

Anm. Ueber vocalassimilationen im praesens vgl. §. 19, 2.

§. 84. Classe III, d. der verbalstamm lautet auf т aus, der zweite stamm = dem verbalstamm. Praesensstamm желье, желью, zweiter stamm жель (wünschen).

Praesensstamm.

	I	Praesens.	Imperativ.	Part.	praes.	act.	жельы
sing.	1.	жельж		22	" I	oass.	желъю-мъ
	2.	желже-шн	желън				
		u. s. f. wie	u. s. f. wie				
		делаж	дълан				

Zweiter stamm.

Zus. aor. I.	Imperfect.	Part. praet.	act. I желк-къ
sing. 1. жель-хъ	жель-ахъ	27 27	" II желъ-лъ
2. желъ	желъ-аше	27 27	pass. жель-иь
3. жель	желъ-аше	Infinitiv	желъ-тн
plur. 1. желъ-хомъ	жель-ахомъ	Supinum	жель-ть
u. s. f.	u. s. f.		

Classe III, e. der verbalstamm lautet auf ov §. 85. aus, der zweite stamm setzt л an. Praesensstamm коупоую-, коупоујо-, zweiter stamm коупокл- (kaufen).

Praesensstamm.

Praesens.	Imperativ.	Part. praes. act.
sing. 1. коупоун		коупоуы
2. коупоун-ши	коупоун	
3. коупоую-ть	коупоун	Part. praes. pass.
plur. 1. коупоую-мъ	тм-нуопуоз	коупоую-мъ
2. коупоун-те	коупоун-те	
3. коупоуыль		
dual. 1. коупоую-къ	коупоун-къ	
2. коупоую-та	коупоун-та	
3. коупоую-та	коупочн-та	

Zweiter stamm.

Zusammeng. aor. I.	Imperfect.
sing. 1. коупова-хъ	коупова-ахъ
2. коуповл	коупова-аше
3. коупова	коупова-аше
plur. 1. коуповл-хомъ	коупова-ахомъ
u. s. f. wie дълахъ	u. s. f. wie дъллахъ
Part. praet. act. I	коупова-въ
" " " " II	коуповд-лъ
" " pass.	коупова-нъ
Infinitiv	коупова-тн

Anmerkung. Enthält der verbalstamm vor oy ein j, z. b. koio-, so muss der zweite stamm statt des o ein e haben, daher praes. koioik, inf. koickath (kriegen).

Supinum

Classe IV. der praesensstamm lautet auf naus. §. 86. a. der zweite stamm ist gleich dem praesensstamm. Praesensst. und zweiter stamm xxxxxx- (loben).

коупока-тъ

§. 86.

Praesensstamm.

Praesens.	Imperat.	Imperfect.	Part. praes.
sing. 1. хвальж	_	хваліа-ахъ	act.
2. хвали-ши	хвали	хваліа-аше	хвала '
3. хвали-ть	хвали	хвалы-аше	
plur. 1. хвали-мъ	хвалн-мъ	хвалы-ахомъ	Part. praes.
2. хвали-те	хвали-те	хвалы-асте	pass.
3. увалать		хвали-ахж	хвали-мъ
dual. 1. хвали-въ	хвалн-въ	хваліх-аховъ	
2. хвали-та	хвали-та	хвали-аста	
 З. хвали-та 	хвали-та	хваліа-аста	

- 01 Jillian III	,	/413111		
	Zweiter	stamm.		
Zusammeng. aor.	I. Par	t. praet.	act. I, a	ь. хвали-въ
sing. 1. жвали-лъ	17	27	" I, k	). XBAÃL
2. хвали	27	27	" II	хвали-лъ
3. хвали	"	17	pass.	хвалієнъ
plur. 1. хвали-хошъ	Infi	$_{ m nitiv}$		хвали-ти
2. хвали-сте	Sup	inum		хвали-тъ
3. хвали-ша				
dual. 1. хвалн-ховъ				
9 укланьста				

- 2. хвали-ста
- 3. хвали-ста

Anm. In den formen, welche übergang von n zu j haben (1. sing. praes., das ganze imperfect, part. praet. act. I, b, part. praet. pass.) bleibt vorangehendes:

- 2. zwischen die labiale (п, б, в, м) und j tritt π ein: коупити (kaufen), коупити (коуппши), коупихалух, коупи̂ь, коупити; $\S$. 33.
- 3. т, д wer den mit j zu ш т, жд: пратити (drohen), прашты, пратинин), прашталух, прашты, праштых; боудити (weeken), боужды

(боудини), боуждалук, боужды, боуждык; über скыотрити (be- §. 86. trachten), praes. скыоштрым und ähnl. s. §. 35.

4. ursprüngl. gutturale қ, ӷ, х erscheinen auch vor н stets als ҳ, җ, ш, daher hier der palatal durch alle formen durchgeht: оуунтн (lehren, wurzel urspr. uk, z. b. in кък-иж-тн, gewohnt werden), оууж (оууншн u. s. f.), imperat. оуун, imperf. оуумдұх, aor. оуунұх, part. praet. pass. оуусих, part. praet. act. I оуункъ (ein *оууъ scheint nicht vorzukommen); §. 36 und §. 38, 2.

5. д, с werden mit j zu ж, ин: водити (führen), вожж (водини), вожламъ, вожь, воженъ; въсити (aufhängen), въшж (въснини), въшмамъ, въшенъ; §. 37.

Classe IV, b. der zweite stamm lautet auf z aus. §. 87. Praesensstamm ropm-, zweiter stamm ropm- (brennen, intrans.).

Praesensstamm.

Praesens.	Imperativ.
sing. 1. горьж	-
2. горн-шн	горн
u. s. f. wie NRAME	u. s. f. wie xraan

Part. praes. act. горя
" pass. *горн-мъ

Zweiter stamm.

Zusammenges. aor. I.	Imperfectum.	Part. praet. act. I.
sing. 1. горъхъ	горъ-луъ	горъ-къ
2. горъ	горъ-лше	Part. praet. act. II.
3. горъ	горъ-аше	горт-ль
plur. 1. горъ-хомъ	горя-луомъ	Part. praet. pass.
2. горъ-сте	горъ-лете	*горъ-нъ
3. горъ-ша	горъ-лхж	Infinitiv горъ-ти
dual. 1. горъ-ховъ	горъ-лхокъ	Supinum горъ-тъ
2. горъ-ста	горъ-аста	
3. горъ-ста	горъ-аста	
Leskien, Handb. d. althu	lgar. sprache.	5

- §. 87. Anm. 1. Die veränderungen der consonanten in der 1. sing. praes. durch j sind dieselben, die in §. 86 anm. angegeben sind.
  - Anm. 2. Im zweiten stamme steht a statt a nach den lingualpalatalen consonanten: j, стоихти (stehen), praes. стоиж, стоинин, d. i. стојнин; шт, бабитати, бабитаж, бабитанин (mit са glänzen); у, кричати, кричж, кричнии (schreien); ж, асжати, асжж, асжишн (liegen); ш, сахинати, сахишж, сахишнин (hören).
  - Anm. 3. хътъти (хотъти, wollen) bildet nur 3. plur. praes. nach dieser weise: хътъть, die übrigen formen nach III, b: хъштъ, хъштеши и. s. f. Das praes. съплы, съпнин и. s. f. hat zweiten stamm съпл-ти (schlafen), von dem die zugehörigen formen herkommen wie von гългодати.
- §. 88. Classe V; die reste andrer praesensbildungen (unregelmässige verba). Die praesensstämme юс- (sein), мд- (essen), къд- (wissen) fügen die personalendungen unmittelbar an den consonantischen wurzelauslaut; ebenso der praesensstamm дад-, der aus ursprünglicher reduplication der w. da (inf. да-ти geben) mit verlust des wurzelvocals entstanden ist. Diese praesentia haben die alte endung der 1. sing. praes. -мь bewahrt; in der 2. sing. -си (§. 71).

1. icc-Praesens.

sing. 1. нес-мь plur. 1. нес-мъ 2. несн 2. нес-те 3. нес-ть 3. с-йть

> dual. 1. юс-въ 2. юс-та

> > 3. юс-та

Part. praes. act. c-ъ

Alle übrigen formen werden nicht gebildet sondern ersetzt durch bildungen von der gleichbedeutenden wurzel бы. Auch diese bildet ein eigenthümliches praesens быды, das aber futurbedeutung hat. Praesensst. быде-, былдо-, zweiter stamm бы-.

Praesensstamm.

Praesens.	Imperativ.		
sing. 1. бждж			
2. бждени	нджа		
u. s. f. wie	u. s. f. wie		
несж	несн		
Imperf.	Part. praes. act.		
sing. 1. Kalent	илжа		

Zweiter stamm.

Zusamn	neng. aor. I.	Imperfec	tum.	Part. praet. act. I.
sing. 1.	ETI-NT	6 %- 8%	なべん-ガス	E.FI-R.F
2.	бы, бысть	E.E.	Бѣ-лш€	Part. praet. act. II.
3.	бъі, бъість	E.E.	ъъ-аше	ETI-VF
plur. 1.	TMOX-IX	ат-хойъ	атоха-а	Part. praet. pass.
2.	БЪІ-СТЕ	БЪ-СТЕ	БЪ-АСТЕ	*E7R-6H7
3.	KIH-LE	ET-IUA	БТ-ЛХЖ	*T-143*
dual. 1.	ел-хокъ	еж-хокъ	БЪ-ДХОВЪ	Infinitiv бъл-тн
2.	БЪІ-СТА	БЪ-СТА	БЪ-АСТА	Supinum бы-тъ
3.	БЪІ-СТА	БЪ-СТА	бъ-аста	

- Anm. 1. c-xth und c-th haben den anlautenden wurzelvocal der wurzel icc (urspr. as, vgl. §. 26) verloren.
- Anm. 2. Die beiden imperfecta KRNA und KRANA haben einen auf Kauslautenden stamm wie NGCK-ANA, vor dem Kist II (urspr. 11) der wurzel zu K geworden, *KKK- aber musste KK werden (vgl. §. 45). Die kürzere form des imperfectums hat das hilfsverbum genau in der gestalt wie der aorist.
- Anm. 3. Die 2. und 3. sg. aor. кы-сть sind nach analogie des praes. ксть gebildet (vgl. §. 76, 5).
- Anm. 4. *Geneur kommt vor in der composition Zageneur (vergessen) von Za-emtu; *Geneur lässt sich nur aus ableitungen wie Zagenthe (das vergessen) erschliessen.

§. 89.

2. ma-

Praesensst. mg- und mgh-; zweiter stamm mg-.

m														
P	r	Я.	e	S	e	n	S	S	T.	Я.	m	n.	m	

	Liacs	on sstamm.	
Praesens.	Imperat.	Imperfect.	Part. praes. act.
sing. 1. mm.		падъ-ахъ	ад-ы
2. мен	іаждь	іадъ-аше	Part. praes. pass.
3. мс-ть	аждь	іадъ-ліне	идомъ
plur. 1. mm	идн-мъ	іадъ-ахомъ	
2. мс-те	иди-те	идж-асте	
3. гадать	_	пдъ-лхж	
dual. 1. mer	иди-въ	идъ-лховъ	
2. мс-та	иди-та	идж-аста	
3. нас-та	іхди-та	ндв-аста	

Zweiter stamm.

Zusammenges. aor. 1.	Zusammenges. aor. I	I. Part. praet. act. I.
sing. 1. мсь, мхь	идо-хъ	ид-к
2. мсть	mae oinf oor	Part. praet. act. II.
3. мсть	мде мде einf. aor.	алъ
plur. 1. mxomk	мдо-хомъ	Part praet. pass.
2. мсте	мдо-сте	мд-енъ
3. мсл, мшл	идо-ша	
dual. 1. mxobs	идо-ховъ	Infinitiv MCTH
2. мста	мдо-ста	Supinum мс-тъ
3. мста	-идо-ста	

- Anm. 1. Ueber die assimilationen in mm. u. s. f. vgl. §. 41, 2. 3; §. 46.
- Anm. 2. Die 2. 3. sing. aor. MCTh ist nach analogie des praesens gebildet, vgl. EXICT. §. 88, anm. 3, und Beiträge zur vgl. sprachf. VI, s. 184.
- Anm. 3. Die abweichende form des imperativs man erklärt sich aus der ursprüngl. optativbildung bei consonantisch auslautenden praesensstämmen; das suffix des optativs war bei diesen urspr. ja, slaw. jŭ (mit wegfall der personalendung), also hier *jadjŭ, d. h. *jad-ji, daraus nach §. 35, b. мждь.
- Anm. 4. Der ältere anlaut der wurzel ist is, vgl. §. 26; z. b. im., BCH, ECTL U. S. f.; aor. ENOME, EULA.

3. въд-.

§. 90.

Praesensstamm въд- (въди-); zweiter stamm въдъ-.

Praesensstamm.

Praesens.	Imperativ.	Part. praes. act.
sing. 1. REMA		K-13,1-13.1
2. късн	вежтр	Part. praes. pass.
3. къс-ты	квждь	къдонъ
plur. 1. Krur	атуп-ит	ак-и-и
2. къс-те	въди-те	
3. въдать		
dual. 2. erer	въднеъ	
2. къс-та	ВЪДН-ТА	
3. въс-та	ВЪДН-ТЛ	
	Zweiter stamm.	

Zusammenges. aor. I.	Imperfect.	Part. praet. act. I.
sing. 1. къдъ-хъ	ВЕДЕ-ЛУБ	К ъдъ- Къ
2. къдъ	къдъ-лие	Part. praet. act. II
3. къдъ	къдъ-аше	ат, де-лъ
plur. 1. въдъ-хомъ	веде-ахомъ	Part. praet. pass.
2. въдъ-сте	въдъ-лсте	къдъ-нъ
3. въдъ-шл	въдъ-ахж	Infinitiv въдъ-ти
dual. 1. къдъ-ховъ	ВТ-ДТ-ЛХОВТ	Supinum въдъ-тъ
2. въдъ-ста	къдъ-лста	
3. къдъ-ста	къдъ-лстл	

- Anm. 1. Ueber die assimilationen des A und die bildung des imperativs vgl. §, 89, anm. 1 und 3.
- Anm. 2. видъти, виждж, виднин (cl. IV, b.) bildet den imperat. ebenfalls 2. 3. sg. киждь, als wäre der praesensstamm вид- statt види-.
- Anm. 3. Statt KINL kann die 1. sing. praes. auch KILL lauten.

4. AM-.

§. 91.

Praesensstamm длд- (длди-); zweiter stamm дл-.

Praesensstamm.

	Pra	esens.	Imperat.	Imperfect.	Part. praes. act.
sing.	1.	дамь	_	дада-ахъ	дад-ы
	2.	даси	даждь	дадъ-лие	Part. praes. pass.
	3.	дас-ть	даждь	дадж-аше	длдомъ-

§.	91.	Praesens.		Imperat.	Imperfect.
		plur. 1.	дамъ	дади-мъ	дадъ-ахомъ
		2.	дас-те	дади-те	длдт-асте
		3.	дадать	—	дади-ахж
		dual. 1.	давъ	дади-въ	дадъ-аховъ
		2.	дас-та	дади-та	дадъ-аста
		3.	дас-та	дади-та	дадж-аста
			7		

Zweiter stamm.

 Zusammenges. aor. I.
 Part. praet. act. I дл-въ

 sing. 1. дл-хъ
 " " " II дл-лъ

 2. дл, длсть
 " " раss. дл-нъ

 3. дл, длсть
 Infinitiv

 plur. 1 дл-хомъ
 Supinum

2. да-сте

3. да-ша

dual. 1. AA-XORE

2. да-ста

3. да-ста

- Anm. 1. Die assimilationen des χ , die bildung des imperativs und die der aoristform χ_{ACT} vgl. §. 89, anm. 1—3.
- Anm. 2. Eine form des zusammenges. aor. II дадо-хъ, дадо-хомъ (mit 2. 3. sing. дадо aus der bildung des einf. aor.) erklärt sich daraus, dass дад- als verbalst. aufgefasst und als zweiter stamm verwendet ist.
- §. 92. Das praesens von ныт-ти (haben) kann regelrecht nach cl. III d, §. 84 gebildet werden (нытыж u. s. f.), hat aber sehr oft die form:

sing. 1. ниа-мь

2. нмл-шн

3. нма-ть

vgl. §. 19, 2 2. нмл-те vgl. §. 19, 2 und §. 20.

3. нижть

dual. 1. HMA-RE

2. нма-та

3. нма-та

Part. praes. act. HMTM.

Die wurzel H (gehen) bildet das praesens von der er- §. 92. weiterten w. Ha nach cl. I a, S. 76; Ha wird aber auch als verbalstamm gefasst und als zweiter stamm verwendet, daher:

> praes. ндж, идс-ши u. s. f.; part. praes. act. IIII; imperf. HAT-ANT u. s. f.; einf. aor. ндк, нде u. s. w. wie несъ; zusammenges, aor. II. HAO-NA u. s. f. wie HECONA; part. praet. act. I mag-x;

" II mean:

die beiden participien des praeteritums von einer andern wurzel, urspr. sad, slaw. ход-ити (s. §. 28), шьд (vgl. §. 38, 1).

Das futurum und die periphrastischen formen §. 93. des verbums. Andere einfache tempora als praesens, imperfectum und aorist kann das slawische nicht bilden. Es können daher futurum, perfectum, plusquamperfectum, fut. exactum, nur auf syntaktischem wege oder durch umschreibung mit hilfsverben ausgedrückt werden.

Anm. Nur vom futurum findet sich ein rest im dem part, grand untele. τὸ μέλλον, das einen nom. sing. msc. * ετιμιά und eine futurform *бы-ша, бы-шсин u. s. f. voraussetzt. -- Ausserdem findet sich ein ansatz zu einer eigenthümlichen futurbildung mit -CHA, -TICHA (flection nach cl. II) z, b, плл-сий zu плл-ийти (brennen, ardere), тык-ысиж zu тык-ийти (stechen); vgl. Schleicher, Comp. s. 822.

Das futurum wird ausgedrückt durch das praesens der §. 94. sogenannten verba perfectiva, d. h. solcher, deren bedeutung an sich schon das durative ausschliesst; родить същь и ихосусии ных выог Інсоусь, sie wird einen sohn gebären und du wirst seinen namen Jesus nennen, vgl. къ градъ наринающъты Нахарсо, in einer stadt, die genannt wird N. (d. i. heisst); събереть нышеница свою, er wird seinen weizen sammeln, vgl. маногы тыны мажы и жена събиралка са тоу, viele tausende von männern und frauen pflegten sich dort zu versammeln. Welche verba als perfectiva gebraucht werden, lernt man am besten durch die anwendung. Weniger häufig wird das fut. umschrieben durch muttu, xotatu,

- 72 Periphr. temp.; fut. ex.; perf., plusquperf.; condit.; pass.
- 94. илуати mit dem infinitiv, z. b. не имать призати проповъдания, sie werden die predigt nicht annehmen.

Das futurum exactum wird in der regel vom fut. nicht geschieden, z. b. кегда обращтете, повъдите ми, quando invenietis (inveneritis), nuntiate mihi; es kann aber auch durch вждж (dem verbum perf. oder futurum zu кесмь) mit dem part. praet. act. II umschrieben werden: кегда вждеть пришьль, quando advenerit.

 95. Das eigentliche perfectum (perfectum praesens) wird umschrieben durch das part praet. act. II mit юсим: сктворилк юсть, er hat vollendet.

Das plusquamperfectum, wenn nicht, was meistens der fall, durch den aorist gegeben (wie im griech.), kann ausgedrückt werden durch dasselbe particip mit dem imperf. von бълги, z. b. обряте и ил мясти, ижде ихъ бъ оставиль, er fand sie auf der stelle, wo er sie verlassen hatte.

- §. 96. Der sogenannte conditionalis, die verbindung des part. praet. act. II mit dem aorist. быль, drückt den lat. conjunctiv (griech. indicat. imperf. und aoristi, oder optativ) in conditionalsätzen aus, z. b. лите быны видъли бога истиньилаго, не быны къ глоухоу и исподвижьноу камыкоу толико творили тыштлиню, wenn sie den wahren gott gesehen hätten, hätten sie nicht für einen tauben und regungslosen stein einen solchen eifer bewiesen.
- §. 97. Der gewöhnlichste ausdruck des pas sivum sist das reflexivum (activum mit см), имречеть см, nominabitur, dicetur, имрицинсть см, nominatur, dicitur. Die tempora werden dann wie beim activum gebildet. Es kann aber auch das passivum umschrieben werden durch das hilfsverbum быти, z. b. дръко посъкиемо быклють и къ огин къмътмемо, der baum wird abgehauen und ins feuer geworfen; глась слышанть бысть, eine stimme wurde gehört; тъло въкръжено бълдеть въ гененънж, der leib wird in die hölle geworfen werden.

TEXTE.

MATTHAEUS.1)

XXVI.

Рече господь въ оученивомъ своимъ 2 въсте, ілко по дъвою дънню пасха еждеть и сънгъ чловъчьскъ пръдлик еждеть на распатию. З. тогда събъраща са архинерен и вънижъннии и старъци модъещин на дворъ архинереовъ парицаемало Канкфъі, 4. и съвътъ сътворища, да Інсоуса имжть льстиж и оубижть. 5. гамголахж же из не въ праддънивъ, да не махва еждетъ въ модъхъ. 6. Інсоусоу же бънвънно въ Кифании въ домоу Симона пробаженалго 7. пристжин въ шемоу жена имжитн алавастръ мура драгааго²) и възания на галеж иего възасжащта. 8. видъвъше же оученици иего исгодоваща галголжите чего ради гъбъль си; 9. можалше бо муро се продано бълти на изпозъ и дано инштинать. 10. разоумъ же Інсоусъ и рече имъ чъто троуждаюте женж; дъло бо добро съдъла въ мънъ. 11. въсегда бо инштай имате съ собою, иене же не въсегда имате. 12. възданавъщна си муро се на тъло мою, на погребение ма

¹⁾ пась И. И. Срезневскій. Древніе славянскіе памятники юсоваго письма (Сборникъ статей чит. въ отдѣл. русск. яз. и слов. имп. акад. наукъ. Томъ ИИ. С. Птрб. 1868.) І. Изъ Савенной кинги.

²⁾ Ostromir. evang. besser дрлга. Leskien, Handb. d. altbulgar. sprache.

сътвори. 13. аминъ глаголь вамъ идеже аште проповъдано БЖДСТЬ ІСВЛІТСЛИЕ СС ВЪ ВЬССМЬ МИРЪ, ВЪДГЛАГОЛІСТЬ СА И ІСЖС¹ творить въ памать ісіа. 14. тогда шьдъ ісдинь отъ обою на десате наринансывий Июда Искариотьскый къ архинереомъ 15. рече: чьто ми дасте, и адъ вамъ пръдамь и. Они же поставища ісмоу тріі десяте сьребрыніка.²) 16. н ота толь некалис подобыл връмене, да и пръдлеть. 17. въ прывъй же дын опръсынъка3) пристжпиша оученици къ Інсоусови глагольжите къ нісмоу къде хоштеши, и оуготовлюмъ тебъ пасхж ъстн.⁴) 18. онъ же рече ндъте въ градъ къ нъкомоу и рыцъте ICMOY. OVYHTCAL LYZLOVICLE. BORMY WOIC EVHAR IECLF, OA LEEC сътворім плехи съ оученнымі своими. 19, и сътворища оученици, акоже повель имъ Інсоусь, и оуготоваща плеуж. 20. веусроу же бъявъщю въглеже съ объма на десяте оученикома. 21. И КДЖШТСИХ⁵) НИХ ОСУС ЛИНИХ ГЛАГОЛЬЖ ВАМЪ, КАКО БЕДНИЪ отъ васъ пръдасть ма. 22. и пскжште са убло начаща глаголати юмоу юдина кажьдо иха, юда ада юсмь, господи; 23. ОНЪ ЖС ОТЪВЪШТАВЪ РСУС. ОМОУНН СЪ МЪНОВ ^{6}) РЖКЖ, ТЪ ма предасть. 24. същъ же чловечьскъ⁷) насть, мюже пьсано о ніємь, горіс [жс] чловъкоу томоу, німьже съінъ чловъчьскъ пръдлеть сл. добръю бъло бъл юмоу, лште сл бъл не родилъ

¹⁾ verbess. für нже (Ostr. ev. юже сътвори си).

²⁾ hndschr. сребр., Ostr. ev. съребр. und so immer bei diesem worte.

³⁾ Ostr. ev. опраснака.

⁴⁾ Ostr. ev. καζε κουιτειμί ογγοτοκαιών $\mathbf{k} = \pi \tilde{\mathbf{o}} \tilde{\mathbf{o}}$ θέλεις έτοιμάσωμεν. — hndschr. κατη.

⁵⁾ hndschr. мджштемъ.

⁶⁾ Ostr, ev. noch въ солнас.

⁷⁾ Ostr. ev. YAOGRYACKINI und so immer in der verbindung CIMIA YA. die bestimmte form des adj.

уловъкъ тъ. 25. отъвъшта же Нюда пръдлія[й] ісго и речееда аха есмь, очтителю; галгола ісмоу ты рече. 26. ъджштсых1) же ных приймх Інсоусь хабех благословаь пръломи н дамаше оученикомъ своимъ и рече. приймъте и тапте2), се іссть тало мою. 27. н прийма члиж хвллж ваддава длеть ніла глаголім: пініте³) отъ пісіл вісіі, 28. се іссть кръвь моїх повалго **ХАВЪТА ПРОЛИВЛІСМА ДА МЪПОГЪГ ВЪ ОТЪДАННІС ГРЪХОМЪ. 29. ГАХ**гольж же вамъ, како не имамь оуже⁴) инти отъ сего плода лодыналго до того дыес, есгда и инж съ вами новъ въ щъслрьствии отьца моюго. 30. и въспъвъше изидж въ горж исаноньски. 31. тогда глагола имъ Інсоусъ вьен въг събладинте ся О МАНТ ВА СИЖ ПОШТЬ, ПЬСАНО ВО ІССТЬ: ПОРАЖЖ ПАСТОУХА, Н рахидыть са обыча стада. 5) 32. по въскрысении же моющь варым въг въ Гланден. 33. отъвъштавъ же Истръ рече юмоулите и выси събладиять ся о тебъ, адъ николиже не съблажниж сл. 34. и рече исмоу Інсоусъ- линиъ глаголім тебъ, ілко въ сим ношть, пръжде даже коурь не въдгласить, три кратъг отъвръжени са мене. 35. глагода юмоу Истръ лште ин са ключить съ тобоім оумьрати, 6) не отъбрым са текс. такожде и выси оученици ожига. 36. тогда принде⁷) съ инми Інсоусъ въ весь пубинующим Гстеспични и галгочу обленикомъ. сядъте тоу, допыдсже шыдъ номолы са тамо. 37. и ноймъ Пстра п обл съща Деведеова начатъ нешти са и тажити. 38. тогда

¹⁾ hndschr. иджитсиъ.

²⁾ hndschr. maute.

³⁾ hndschr. HHATE.

⁴⁾ hndschr. 10xe.

⁵⁾ Ostr. ev. овына стада.

⁶⁾ hndschr. oyupatu.

⁷⁾ hndschr. npnge und so immer von npn-ntn.

рече Інсорей прискрабым есть дорим мом до еммрыти, пожидъте съде и бъдите съ мънобъ. 39. и пръщьдъ мало паде инць моля ся и глаголы. Отьче мой, аште възможьно несть, да мимо идеть отъ мене чаша ен, облуе не влюже адъ хоштж, иъ мкоже ты. 40. [и] принде къ оученикомъ и обръте на съпашта, н глагола Истрови. тако ан не въдможете јединого часа побъдъти съ мънова; 41. бъдите и молите са, да не вънидете въ напасть, доукъ бо бъдоъ, а паъть немоштьна. 42. пакъ ВЪТОРИЦСІЖ ШЬДЪ ПОМОЛИ ЄЛ ГЛАГОМА: ОТЬУС, АШТЕ НЕ ВЪДМОЖЬНО иесть чаши ссн1) мимо ити оть менс, аште не пиж исм, бжди воли твом. 43. [н] пришьдъ плиъ обръте на съплшта, бъете бо очи имъ таготынъ. 44. и оставль на пакъп швать помоли са тронцска²) тожде слово рекъ. 45. тогда прииде къ оученикомъ н галгола имъ съпите прочене и почиванте, се поиближи са година, и същъ чловъчьскъ пръдлість са въ ожит гръшьникомъ. 46. въстанъте, идъмъ, ее приближи са пръдмай ма. 47. и еште глагольжштю ісмоу, се Июда ієдніга ота обою на десате прииде и ех инмь илрода манога са оржжиемь и жрьдьми³) отъ архикрей и старьць людьекънуъ. 48. пръдавай же дасть нит силиение глаголы. Ісгоже лобъжж, тъ іссть имъте и. 49. н абие пристыпь⁴) къ Інеочеови рече ісмоч радочи са, оучителю: и лобъед и. 50. Інеоует же рече ісмоу: дроуже, пл неже иси пришьль, то сътвори. Тогда пристжиьще ^{5}) въгложишь ржит ил Інсоусл и ілша и. 51. и се ісдина ота ежштинув съ Інеоусомь [простьръ ржкж нуватує ножь свой] и оударь раба

¹⁾ Ostrom. ev. лите не можеть си члшл.

²⁾ hndschr. тренцем.

³⁾ Ostr. ev. съ оржжин и дрькольми.

⁴⁾ Ostr. ev. пристанль.

⁵⁾ Ostr. ev. пристжильше.

Архинерсова оуръда [испоу] оухо. 52. тогда глагола исмоу Інсоусь: въхврати ножь свой въ свою мъсто, вьен во поиймъщен ножь ножемь¹) погъблькть²). 53. или мынить ти сл, ило ис МОГЖ ИЖИГЕ ОУМОЛИТИ ОТЫЛА МОІСГО, И ПРИСТАВИТЬ МЕНТЕ КАПІТС нежели дъва на десяте асгеона аггель; 54. како же оубо СЪБЖДЖТЬ СА КЪЙИГЪІ, ІАКО ТАКО ПОДОБЛАШЕ БЪІТН; 55. КЪ ТЪ ляся осле інсолся пубочомя. тако ну бухеощинку чи пупчосте СТ ООЖЖИКИЕ И ЖОБДЬКИ ГАТИ МАЗ); ПО ВЬСЯ ДЬИИ СТАТХЪ ПОИ влет въ пректин облу и не пусте мене. 56. се же врее елесть, да събжджть са кънигъ пророчьскъна. тогла оученици вьен оставльне и бъжаща. 57. они же имъще Інсоуса ведоща бъ Канафъ архиерсови, идеже кънижыници и старын събърдия сл. 58. Истръ же идълше по пісмь их-далеча до двора архінереока, н втирут ва чвом стутуть са слоличн видели ходу конрчинж. 59. дрхиюрен же и старьци [и] съборъ высь искладж льжа съвъдътсям на Інсоуса, мко да оубнькть и, 60. и не обратону. II иуногому сукайилему $_{q}$, поистжившему $_{p}$) ис Обрътж. Послъди же пристжинста дъва съвъдътели лъжа 61. и отсту. се беле, глогж бухобили поредре сожину и дорги ченрчи съдъдати іж. 62. и въставъ архиперей рече ісмоу пичесоже ли отъвъштавлени, чето си съвъдътелествоунть; 63. Інсоусъ же макуллис. и отъвъштавъ архисрей рече ісмоу. Хаклинава та когомы живънимы, да осусини намъ, аните тън исен Хонстосъ същъ божий. 64. глагода іспоу Інсоусъ- ты рече. облус глаголік кимр. одр ссар обаронде сина люкрарски сручний о чесричк

¹⁾ hndschr. иожьмъ (d. i. - мь).

²⁾ Ostr. ev. погънижть.

³⁾ Ostr. ev. wie 47.

⁴⁾ hndschr. съкъдътемымъ.

⁵⁾ Ostr. ev. пристжильнисиъ.

отына и граджита на обланкать исбесьсканать. 1) 65. тогда архнісовії растрьда ридъі своїх галголья, імко власвимніж²) рсув. ЧАТО ІСШТС ТРЕБОУІЄМЪ СЪВЪДЪТСЛЬ; СЕ НЪИЪ СЛЪЩАСТЕ ВЛАСкиминж²) исго. 66. чато са камъ мынть; они же отъкъштавъше ръша. повникиъ іссть екмрьти. 67. тогда запакваща лице ісго и пакости іємоу дъкша, ови же да лапитж и оударища 68. глагольшитс прорыци намъ, Христе, къто есть оударий та; 69. Петоъ же вънъ съдълне на дкооъ, и понстапи къ нісмоу ієдних рабани глаголіжшти и таі бъ съ Інсоусомь Гланлейскънны. 70. ОНЪ ЖС ОТЪЕРЬЖЕ СА ПРЕДЪ ВЬСЕМИ ГЛАГОЛІА. ИЕ ВЕМЬ, УЬТО глаголеши. 71. ишьдъщю же ісмоу въ врата оудьръ и дроугам н галгола имъ тоу" и сь бъ чловъкъ съ Інсоусомь Илхаръпиномь. 72. И ПАКЪГ ОТЪВРЬЖЕ ЕЛ СЪ КЛАТВОЕМ, ГАКО НЕ ДИЛЕМ ЧЛОВЪКА. 73. НЕ ПО МЪПОХЪ ЖЕ ПОИСТЖИЬЩІС³) СТОІАШІТЕЙ ОЪШІА НЕТООВИ: ВЪ истинж отъ нихъ ты еси, ибо бесъда твом мять та творить. 74. ТОГДА НАЧАТЪ РОТИТИ СА И КЛАТИ ЕЛ, ІЛКО ИС ДИЛЬЖ ЧЛОВЪКА сего. и абие коуръ въдгален. 75. и помаиж⁴) Истръ глаголъ Інсоусовъ, юже рече юмоу пръжде даже коурь не въдгаленть, ТРИ КРАТЪ ОТЪВРЬЖСШИ ЕЛ МСИЕ. [И] ИШЬДЪ ВЪИЪ ПЛАКА ЕЛ горько.

XXVII.

Оутроу⁵) же бъявъшно съвътъ сътвориша архинерен и старьци людьеции⁶) на Інсоуса, тако да оубижть и, 2. и съвазавъще и

¹⁾ Ostr. ev. испесынынут.

²⁾ Ostr. ev. xoyam

³⁾ Ostr. ev. пристжильше.

⁴⁾ hndschr. nomenk.

⁵⁾ hndschr. iotpoy.

⁶⁾ Ostr. ev. мюдьстин.

всдоша и пождаща и Поньтьскоуоумоу Пилатоу игсмоноу. З. въ оно връма видъвъ Июда пръдавъй ісго, ілко осждиша и, раска-МЕЖ СА ВЪДВОЛТИ ТРИ ДССАТС СЪРСЕРЬНИКЪ ЛОХИСРСОМЪ И СТАРЬцемъ 4. галголы съгръщиль пръдавъ бръвь пеновиньиж. Опи же раша. Ардо ісстр путіл! длі бухрынін. 2. н покрыт сьребро въ цракъки отиде и шадъ оудлен сл. 6. дрхибрен же понититие субсебо бяття. Пясть Чостойно вятожили исло вя $KAPARAHM,^{1}$) но нієже цана кравіі²) іссть. 7. саката же сатворьше коупиша ные ссло скждьльничс³) къ погръблине страньиъныъ. 8. тъмь же идрече са село то село кръви до сего дые. 9. тогда събъеть са слово4) пророкомь Исанісмь глаголіжштемь: н прим[шм] три десяте сърсбрынкъ, цънж цънспалго, ісгоже пранина ота същова Идранаева, 10. и даша на на села скждьлышчи, иможе съкада мънъ господь. 11. Інсоусъ же ста пръдъ песмономь, и въпроси [и] песмону сучолу. дя ун есп ижелрь Нюдейскъ; Інсоусъ же рече исмоу тъ глаголиши. 12. и ІСГДА НА НЬ ГЛАГОЛАХУЖ АРХИІСРСІІ И СТАРЬЦИ, ПИЧЕСОЖЕ НЕ ОТЪВЪштавалис. 13. рече немоу Инаатъ ис саъщинии ли, колико на та повъдліять; 14. и не отъвъшта имъ ин въ ісдиномоу же глаголоу, илко дивити са игсмоноу дъло. 15. на высакъ [же] дынь великъ объгулй бъ игсионоу отъпоуштати народоу съвадына, исгоже хотълуж. 16. имълше во тогда съвадына нарочита нариналемалго Каравж. 17. събъравъщемъ же са имъ рече Пилатъ кого хоштете отъ обою да отъпочитж камъ, Каракж ли или Інсоуса нарицанмало Христа; 18. въдълше бо, мьо да-

¹⁾ Ostr. ev. коръклиж.

²⁾ Ostr. ev. кръкс.

³⁾ Ostr. ev. скждъльниче, ebenso v. 10.

⁴⁾ Ostr. ev. devenoic.

висти ради пръдаща и. 19. съдаштю же ісмоу на сжаншти поскуу ку пьемол жену свой сухгоукупли. Пилетоже леку и ПРАВЕДЕНИКОУ ТОМОУ, МЪНОГО БО ПОСТРАДАХЪ ДЕНЬ-СЕ ВЪ СЪНЪ ЕГО ради. 20. архиерси же и старын навадица пародъг, да испросать Каравж, Інсоуса же погоубать. 21. отъвъштавъ же игсмонъ рече нит. кого хоштете отъ обою да отъпочшти вамъ; онн же ръша. Караеж. 22. гаагола имъ Пилатъ. чьто сътворю Інсоусоу1) нариналемоуоумоу Христоу; глаголаша вьси. да расната бъдсть. 23. игсмона же рече ныв. чьто сь дало сътвори; они же их-хиха вриничхи сучестве. Та бусилдя вжусть. 24. ВИДЪВЪ ЖС ПИЛАТЪ, ІЛКО ПИЧЕСОЖЕ ОУСПЪЕТЬ, ПЪ ПАЧС МАЪВА вывлеть, приймъ водж оумы ожнъ пръдъ пародомь глаголы. исдостониь²) іссыь крыви праведьналго сего, вы оудерите. 25. н отрежентата врен уючне и бетту. Корве иссо из нася и из дудълъ нашилъ. 26. тогда отъпоусти имъ Каравж, Інсоуса же бивъ пръдлеть имъ, да распышть. 27. тогда войни игсмонови прънмъще Інсоуса на сжаншти събъраща на нь въсж спирж, 28. н съвлъкъще и халиндови чрывенови⁸) облъкоща и, 29. и СЪПЛСТЪЩЕ ВЪЩЬНЬ ТОБИЪНЪ ВЪХЛОЖИЩА НА ГЛАВЖ ІСГО И ТОБСТЬ ВЪ ДССЫНИЖ ЕГО, И ПОКЛОНЬШЕ СЛ ИЛ КОЛЪНОУ ПРЪДЪ ИНМЬ РЖГАахж са іспоу глаголіжште: радочи са цъсаріо Нюдейскъ. 30. и плюнжевше⁴) на нь примша трьсть и билахж и по главъ. 31. и егда поржгаша са есмоу, съблъкоша съ него халмидж и облъкоша и въ оижь своја и всдоша и на распатије. 32. исходаште же обрътж чловъка Курнивиска именьмь⁵) Симоил. ссмоу за-

¹⁾ Ostr. ev. Incoyca u. s. f. gen.

²⁾ Ostr. ev. неповиньиъ.

³⁾ Ostr. ev. урьклюном,

⁴⁾ Ostr. ev. плижкъще,

⁵⁾ hndschr. ниенемь,

дъща поиссти крьстъ исго. 33. [и] принивдъще ил мъсто рекомою Гольглол, юже наринають са краниюю масто, 34. даша омать пити съ длачиб съмъшена, и въкоунь ис хоталис пити. 35. распынаше же [и] разджания ризы исго и маташа жръбна, 36. и съдъще стръжалуж и тоу, 37. и положища вругол сучвят есло вину есло пушнечич. се есле јисолся плечор Нюдейскъ. 38. тогда распаша съ инпа дъва разбойника, исдиного о десьижем и нединого о лъкжем. 39. мимо ходанитен жс хоулилахи и покънвлените главами своими 40. и глаголилите: оува, рахаріяні црыбавь и трыми дыными сахиданій, санаси сяаште сына божий иси, сълъди съ крьста. 41. такожде и архиісрен ржгажште ся и кънижынци и старыци глаголадум. 42. низі съплее, себе ди не можеть съплети; лите пъслов Ихранлевъ есть, да сълъдеть изинь съ крыста, и върж имемъ исмоу. 43. ОУНЪВА НА БОГА: ДА НДЕАВИТЬ И ИЪИНЪ, АШТС ХОШТЕТЬ ЕМОУ" рсче бо, імю сынь божий іссть. 44. такожде и разбойника раснатам¹) съ инмь поношласта юмоу. 45. отъ шестъна же годины тыма бысть по высей деми²) до деватына годины. 46. при деватъй же годниъ въдъпи Інсоусъ галеомь вслиемь галголія. или нан анма савахъфани, ієже іссть: боже, боже мой, по чьто ма исси оставиль; 47. нинн³) же отъ стомштинут тоу слышлетиис глаголлам, ілко Нашь довсть. 48. н леніє текъ ісдініъ отъ ППХТ И ПРИЙЫТ ГЖЕЖ И ИСПАТИВ ОЦЕТА И ВЪДИБДЪ ИЛ ТРЕСТЕ ИЛпамаше и. 49. а прочин⁴) глаголахжи не дън⁵), да видимъ,

¹⁾ Ostr. ev. расныненам.

²⁾ Ostr. ev. ZEMAH.

³⁾ Ostr. ev. изини.

⁴⁾ Ostr. ev. дроудии.

⁵⁾ Ostr. ev. остани.

аште приндеть Наніх съплеть ісго. 50. дроугъм¹) же приймъ копніс прободе ісмоу ребра и изиде вода и кръвь. Інсоусъ же платі възъпи гласомь велиемь и испоусти доухъ. 51. и се опона црькъвыміх раздъра са съ вышьніхаго краіх до инжыніхаго на дъвоіе, 52. и земых²) потрасе са и каменніе распаде са и гроби отъврьдоша са и мънога тълеса почивліжштина сватынуъ въстаща, 53. и ишьдъщен изъ гроба по въскръссини ісго въиндж въ сватый градъ и іленца са мъногомъ. 54. сътынить же и иже бълуж съ инмь, стръгжштен Інсоуса, видъвъще тржсъ и бъявщих, оубоїхща са зъло глаголіжште въ истини божий съннь бъ.

LUCAS3)

XV, 11-32.

Рече господь притауж сиж. Уловака пакай има дава сына. 12. и рече мыний сына исю отбиоу. отбуе, даждь ми достойим часть иманиях и раздали има имание. 13. и ие по импозака дыбах събърава вьее мыний сына отиде на страна далсче и тоу расточи имание свою живы баждьно. 14. иждиващоу же имоу вьех бысть галда крапака на страна той, и та илуата лишати са. 15. и шьда прилапи са издиномь ота житель той страны, и посала и на села свои паста свиний. 16. и желалше насытити ураво свою ота рожбир, каже адалаж свиния и инкатоже не далалше имоу. 17. ва себа же пришьда рече: коликоу наймыника отбил моисго избываемть хальен,

¹⁾ Ostr. ev. HHT.

²⁾ Ostr. ev. zemam.

³⁾ nach dem Ostromirschen evangelium.

АZЬ ЖС СЬДС ГЛАДЪМЬ¹) ГЫБИЖ. 18. ВЪСТАВЪ ИДЖ КЪ ОТЫІОУ мојсмог и рекж јемог. одрас, сугоринур из исео и поруд тобоім, 19. оуже пъсмь достойнь нарешти са същь твой: сътвори ма імю юдиного отъ плімыникъ твонуъ. 20. и въставъ нде къ отыроу своюмоу. Всште же юмоу далече сжигтоу оудъръ Н ОТЫЦЬ ІСГО, И МИЛЬ ІСМОУ БЪІСТЬ, И ТЕКЪ ПАДС НА ВЪІЖ ІСГО И облобъіда н. 21. рече же ісмоу същь отьче, съгръщихъ на пебо и пръдъ тобож, оуже нъсмь достойнъ нарешти са същъ твой. 22. рече же отынь къ рабомъ своимъ идиссъте одеждж прывжиж и облащате и, и длдите прыстень ил ржиж иего и слиогы ил ногъ, 23. и приведъще тельць оупитанъй дакольте, и ъдъще дл всеслимъ сл. 24. илко същъ мой сь мрьтвъ бъ н ОЖИВС, ИХГЪБЛЪ БЪ И ОБРЪТС СА. И ИЛУАША ВСССЛИТИ СА. 25. Бъ же сънъ исго старъй на ссаъ, и како градъ приближи ся къ домоу, слъщи пънни и ликън, 26. и придъвлят ісдиного отъ рабъ въпрашалше, чьто очбо си сжть. 27. онъ же рсус ісмоу: ідко брать твой принде, и дакал отьць твой тельць оупитаный, како съдрава и примтъ. 28. разгиъвавъ же са не хотълше вънити. Отынь же ишьдъ молилие и, 29. онъ же отъ-ВЪШТАВЪ РЕУС ОТЪНОУ СВОІСМОУ СЕ КОЛИКО ЛЪТЪ РАКОТЛІЖ ТСБЪ, И инколиже улиовъди твоют не пръстжинуъ, и мънъ инколиже ИС ДАЛЬ ІССИ КОХЬЛЯТС, ДА СЪ ДРОУТЫ МОИМИ ВЪХВЕССЛИЛЬ СА бълуъ. 30. югда же съшъ твой сь ихъдъй твою имъние съ любодънцами принде, дакал ісмоу тельць питомъй. 31. онъ же рече ісмоу. Чадо, ты кьсегда съ манож ісен, іі вься мою твоіх сжть: 32. въдисселити же сх и въддолдовати подобалие, вко брата твой сь мовтва бъ и оживе, изгабаль бъ и обръте са.

^{1) =} гладомь, das к in diesem casus im Ostr. ev. die regel.

APOSTELGESCHICHTE¹⁾

IX.

САУЛЬ ЖС И ІСШТЕ ДЪІХЛЬ ГИЪВОМЬ И ОУЕНЙСТВОМЬ НА ОУЧСинкъ господына припадъ къ архијерсови 2. проси оу ијего боукъви на листъ паписанъ въ Дамаскъ къ съньмищтемъ, да аште которым обраштеть на пати, мажа и жены, съваданы приведеть въ Юроусалимъ. 3. вънегда же вемоу бъеть приближити са въ Дамаскъ, въ педамиж облиста и свътъ отъ небесе, 4. и падъ на деми сачина гласъ глагольжить юмоу. Слудс, Слудс, чьто ма гоннши; 5. рсус же къто ты иси, господи; господь же рече. Ага всемь Інсорсь, всгоже ты гониши. 6. ИЪ ВЪСТЛИН И ВЪИНДИ ВЪ ГРАДЪ, И ТОУ РСУСТЬ СА, УЬТО ТИ подоблість творити. 7. а мжжи граджштен съ нимь стомахж диваште ба, сабішаште оубо глась и инкого видаште. 8. въставъ же Слуль отъ демы, отъбрьстама очима исго, ни иединого же видълше, да ржкж же имъще въбъел и въ Дамлекъ, 9. и бъ тон дани не вида, не ъдъг ни пина. 10. бъ же недина оученика въ Дамасцъ именьмь Анания, и рече бъ піємоу господь въ съпъ. Дилине. опъ же рече. се адъ, господи. 11. господь же ку инсмол. вустуву ичн из стрылу избийующиму су ибувън и въдишти въ домоу Ноудовъ Слулл именьмь Тарсъпипа. сс бо молить сл 12. и видъ въ съпъ мжжа именьмь Лианиж ВЪШЬДЪЩА И ВЪЗЛОЖЬЩА НА НЬ ОЖКЖ, КАКО ДА ПРОЗЪРИТЬ.

пась И. И. Срезневскій. Древніе слав. памятники юсоваго письма (сборникъ статей имп. акад. наукъ. т. III. С. II. 1868.) р. 306 sq.

13. отъбъщта же Анания господи, сабиналь отъ мъногъ о мжжи семь, клико дълл сътвори святыних твоимъ въ Юроусалимъ, 14. и съде имать область отъ архисрей съкадати вься, иже нарицавать имя твою. 15. рече же въ шемоу господънди, ілко съсждъ изберлігь ми іссть попести има мою пръдъ надыкы же и предон и суппуни Ихболичевлі. 19. чая во сякужж ісмоу, [ісліко подоблість ісмоу] о пілсіні моїємь примти. 17. иде же Лилина и въниде въ храминж и въдложи на нь ржив и рече: Слуде братре, господь посълд мя, Інсоусъ іхвлий ти са на пати, по инсмочае градбаше, како да продърнии и исильниши са доуха свата. 18. и леніс отъпадж отъ очню ІСГО ІЛКО ІІ УСШОУІЛ, И ПРОДЪРЪ ЖС ЛЕНІС, И ВЪСТЛВЪ КРЬСТИ СЛ, 19. и прийма брашьно оукрапи са. ва онъ дыни бъють Слуль съ оученикъ, иже въ Дамасиъ, дъний иъколико. 20. и абис въ съборъ проповъдалие господа Інсоуса, ілко сь іссть същъ божий. 21. ЧОУЖДЛЛХЖ ЖЕ СА ВЬСИ СЛЪЩІАШТСИ И ГЛАГОЛЛАХЖ. ИС СЬ ЛИ есть раздрочинвый въ Юроусланмъ наричжитала има сс, и само на то принде, да на съваданъ ведеть къ старъйшинамъ нюрейскыных; 22. Слуль же плус [кръплилис сл] и съмжшталие Ноудсья живжштам въ Дамасиъ съкадам, ілко съ іссть Хонстосъ. 23. и імко съконкумша са дыние мъноди, съвъшташа Ноуден оубити н. 24. разоумына же бысть Саулоу савъта нул. стръждалж же врата дынь и пошть, да бъщь и оубили. 25. пойналис же оученици поштиж поустилы и иха града съвъсивъще въ кошери. 26. пришьдъ же Слуль въ Ероусалимъ покоушалие са примъсити са оученицъхъ, и въси богахж са его не въроужите, імко оученика ісеть. 27. Карпава же пойма приведе и къ лиостоломъ и исповъда имъ, како на пъти видъ господа и імбо глагола іємоу и како въ Ламасит добинж о

ныени Інсоусовъ. 28. и бълше съ инын вълода [и ислода] въ Іброусланите и дредля о имени господа Інсоуса Христа. 29. глаголалие же и съвъпращалие са съ Іблины, они же хотълж и оубити. 30. разоумъвъще же братих отъведоща и въ Кесариж и отъпоустища въ Таръсъ. 31. цръкъви же оубо въ въсей Ноудеи и Галилен и Самарии имълж миръ възграждаемъ и ходашта¹) въ страсъ господыни, и тъщениемъ сваталого доуха мъножалаж съ.

32. Къ опъ дын бъють Пстроу проходаштоу въсждъ и съинти къ святыниъ живжштнимъ въ Лудъ. 33. обръте же тоу чловъка істера висіх німеньмь отъ осин лътъ лежашта въ ложи, и сь бълше расалбіснъ. 34, и рече ісмоу Петръ. Спеіс, ицълмість та Інсоусь Хонстось: въстани и постсан себъ. и абие въста. 35. И КИДЪША ВЪСИ ЖИВЖШТСИ ВЪ ЛУДЪ И ВЪ САРОИЪ И ОБРАТИша са къ господеви. 36. въ Нопин же бъ иъкам въдовица нысным Тавита, імже събадаюма наричеть са срына си же БЪ ПЛЪНА БЛАГЫНХЪ ДЪЛССЪ И МИЛОСТИ, БЖЖС ТВООВАЩС. 37. БЪсть же въ дын ты больвъши ей оумьръти. Омывъше же ж положища на въсходынии. 38. бануъ же сжшти Лудъ Нопии оученици сланилваше, яко Петра исть ва нией, поустиша [дава **МЖЖА] КЪ НІСМОУ МОЛАШТЕ И НЕ ОБЛЪПИТИ СА ПРИИТИ ДО ПИХЪ.** 39. въставъ же Истръ принде съ инма, истоже пришьдъща въд-ВСДОША ИЛ ВЪСХОДЬИНЦЖ, И СТАША ПРЪДЪ ИНМЬ ВЬСА ВЬДОВИЦА пллужшта са и покадлежшта²) срлунца и ридъг, неликоже творилше съ инми сжшти Срынл. 40. идгънлять же вънъ вься Истръ и пръклонь кольнъ моли са, и обращъ са къ тълоу рече-Тавито, въстани. она же отъбрьде очи свои, и видъвъщи Пс-

¹⁾ in der hndschr. das masc. ходаште.

²⁾ in der hndschr. das msc. плаужите und покадажите.

тра въдведе са, 41. простъръ же ржеж въстави еж живж. 42. оувъдъно же бъеть по въсей Нопии, и мъноди въроваща бъ господоу.

EXODUS1)

XV, 1-19.

Понта госпочени, суувано во просуден ся, кону и врсудынка въбрьже въ морю. 2. помоштынкъ и покровитель бъють **МУНУ ВУ СУПУССИНЕ. СР ЕОГР МОЙ, И ПЬОСУУВУРУ И. ЕОГР ОДРЯГУ** моюго, и въдиссж н. 3. господа съкроущим брани, господа ных юмоу. 4. колссыния Флодонія и силж юго въврыже въ моріс, набаранана въславника трастаты потопи ва урамынавиь морн. 5. пжунног покръг гл. погрядж въ глженит тако клиснь. 6. ДССЫНИЛ ТВОІХ, ГОСПОДИ, ПРОСЛІВИ СА КРЪПОСТИЕМ: ДССЫНЛІЛ твоих ожил съкроунин врагън, 7. н мъножъствомы силън твоюм²) СЪТРЬЛЪ ІССИ СЖПОСТАТЫ. ПОСЪЛА ГИЪВЪ СВОЙ, ПОІЛСТЬ ІА ІЛКО стьбаніс. 8. н доухомь іхрости твоїсіх растжіні са вода. обж-СТЕША ЖКО И СТЕНА ВОДЪІ, ОГЖСТЕША И ВАБИЪІ ПО СОБДЕ МОРІА. 9. рече врага: ганава постигия, раздалья користь, насышты ДОУШЖ МОІЖ³), ОУТЫНЖ МЬУСМЬ МОНМЬ, ОУДОЛЪЮТЬ РЖКЛ МОІЛ. 10. HOGPYY YOXXP CROH. HORDPI BY MODIC. HOLDYXM IZRO OYORP $_4$) въ водъ убло. 11. къто подобынъ тсбъ въ бодъхъ, господи: КЪТО ПОДОБЫТЪ ТСЕБ; ПРОСЛАВЛІСИТЬ ВЪ СВАТЪНУТЬ, ДИВЫТЬ ВЪ славаль, творай уюдеса. 12. простью десыниж свога: пожь-

¹⁾ пась И. И. Срезневскій. Древніе славянскіе памятники п. т. д. стр. 244. Изъ Погодинской псалтыри.

²⁾ statt TROIGIA besser CROIGIA.

³⁾ besser CROIM, wie gleich darauf CROHML.

⁴⁾ gewöhnl. олоко.

рътъ на демла. 13. наставиать исси правьдову твојем люди твоја сија, [ја]же идеави оутъшнать исси кръпостију својем въ обитъль сватују пускъпију и прогитвалиа са больдив примпа живжштен въ Филистију. 15. тогда потъшташа са владъју једомьскъ [ја и] къпади Молвитьстин пријатъ на трепетъ, растамша въси живжштей въ Ханалиъ. 16. нападе на ија страуъ и трепетъ. величиемь мънцыја твојем да окаменать са, доньдеже проиджть людије твои, господи, доньдеже проиджть людије твои, господи, доньдеже проиджть людије твои, господи, къс сътажа. 17. въведъ насади на въ гору достојанних твојего²), въ готовоје жилиште, јеже съдъла, господи, сватънију, господи, іжже оуготовлете³) ржијъ твои. 18. господъ ијесаріојеть въ въбъ и на въбъ и јеште. 19. габо въниде конь Фарлонь съ колесынијами и въсадынить въ морје, и наведе на ина господъ водж моръскује сънюсе же Издранајеви проидж по соухоу по сръдъ морја.

ЖИТИНЕ ГРИГОРИНА ПАПЫ РОУМЬСКААГО.4)

Калженый Григорий поставьенъ бъеть патриаръхъ святъй божий црыкъви римьстъй, а пръжде патриаръпьства црыюризьць бъ въ манастыри святалго апостола Анъдрем, нарицаемалго Каноскаура⁵), банзъ святоую мжусникоу Нолиа и

¹⁾ statt твоюж, твом, твом besser своюм, свом, свом.

²⁾ besser ckoefo.

³⁾ dem dual wäre gemässer оуготоваста.

⁴⁾ Monumenta linguae palaeoslovenicae e codice Suprasliensi ed. F. Miklosich. Vindobonae 1851. p. 90.

⁵⁾ ein missverständniss; Acta Sanctorum Joh. Boll. Martii vol. II p. 138 (12. März) heisst es: sub honore S. Andreae

Паула. бълше же неоуменъ того манастыры, мати же юго балженам Силвил живълше блихъ вратъ сватлаго Паула апостола на мъстъ нарицаюмътыь Ксла пова. 1) тъ же блаженый Гонгорий КЕТЛУ СЕТЕРИНЕ ВР ХРІХНИТ СВОІСН И ПИСУЛІПС ИВНІТС ВР ПІСТОЛ. маломошть моля и и галголія. помилоун мія, рабе бога въшнеимаго, вако старъншина бълъ корабышкомъ, и истонихомъ са и погоубнуомъ мъного имънию, и свою и стоужде. мобоништий же и по нетинъ рабъ Христосовъ придъвавъ слоугж своюго глагола юмоу брате, шьда даждь семоу шсеть хаатирь. брата же шьдъ сътвори, іможе повель ісмоу рабь божий Грігорій, іг даеть маломошти шесть длатиць, и отиде. пакъг очео мало пръ--уонэжда ан атшомоллы эджат эдниян анад эджат ав вандуом оумоу Григорию галголія. помилоун мя, рабе бога въщимило, ико мъного погоубнуъ, а мало ми юен далъ. блаженый же прихъвавъ слоутж евоюго глагола юмоу: иди, братс, даждь ислоу дроугжиж шсеть уллинуь. Сътвори же братъ тако. Въдымь же инштий дъвъ ил дселте улатиць отиде. пакы же мало помоудивъ третине въ тъжде дынь прииде къ блаженоуоумоу Гонгорию глаголія. помилоун мя, рабс бога въщыналго, даждь МИ ДООУТОЮ БЛАГОСЛОВЫЕННЮ, КАКО МЪПОГО ПОГОУБНУЪ. БЛАЖСИЪНН же прихъвлет слоли своюго галгола юмоу. НДН, Даждь юмоу ДООГГЖЕМ ПІССТЬ ХЛАТИЦЬ. ОТЪВЪШТАВЪ ЖС ГЛАГОЛА. ВЪРЖ МИ ими, чьстьичый отьче, ілко ичеть остала ин ієдина златица въ бихринии суусоуу ку шемол буужсили. ис имуши ун иного инкакогоже съежда ин ли ризьил, да длен ісмоу; онъ же ОТЪВЪЩТАВЪ ОСУЕ ШНОГО ЕЪСЖДА, УБСТБИЪЩ ОТБУС, НЕ ШМАМЬ

Apostoli juxta basilicam SS. Joannis et Pauli ad clivum Scauri monasterium.

¹⁾ Cella nova.

рахећ сърсбрынааго баюда, иже еесть посълала госпожда всанкага съ коучнееж.1) глагола къ немоу рабъ божий Григорий. НДН, БОЛТС, ДАЖДЬ ІСМОУ БЛЮДЪ ТЪ. БОЛТЪ ЖС СЪТВОРН, ІХКОЖС повсать ісмоу блажсітый, и дасть инштоуоумоу. Інштий же ВЪДЬМЪ ДЪВЪ ИЛ ДССАТС ДЛАТИЦЬ И СЬРСБРЫНЪЙ БЛЮДЪ ОТИДС. негда же и поставиша патримовла святьй црыкъви римьстъй, по объгулю патримовинское новель сайсларю своемое въ едниъ дынь нединовы привссти дава на десатс маломошти на трспс-ZЖ СВОІЖ, ДА ОБЪДОУЕТЬ СЪ ПИМЬ. САЙСЛАРИЙ ЖС СЪТВОРИ, мкоже поксат ісмоу патрикръхъ, и придъка дъка на десате ыжжь иншть. и югда съдоша съ патриковхомь на трепесть, ОБОТТОША СА ТОН НА ДССАТС. ПОНЕТВАВЪ ЖС САЙСЛАОВ ГЛАГОЛА ісмоу. ПС БЪХЪ АН ТН РСКАЪ ДЪВА НА ДССАТС ПОДЪКАТИ; ТО КАКО БСХУ МОІСГО ПОВСЛЪНИМ ТОН НА ДССЯТЕ ЕСН ПОХЪВАЛЪ; САЙСЛАРЬ же сумпуву и поиструприя вуку одукапідуку беле ку инемол. Въроун ми, честыный владъно, дъва на десятс ихъ несть. третимаго на десяте не видъаше никътоже радвъ патримръхъ недник. Объдоунжитемъ же имъ видълше илтрикръхъ третиплаго на десяте съджита на кран стола, и се, лице иего образъи нуманілаше, овогда обо видати и балше сада, овогда же ОТРОКА. Н ЕГДАЖЕ ВЪСТАША СЪ ТРЕПЕДЪІ, НИЪІ ВЬЕМ ОТЪПОУСТИ БЛАЖСІГЫЙ, А ТОСТИМАГО НА ДССАТС, ВИДИМАЛГО ТАКО УОУДЬИА, НА Н ХУ ОЖКЖ Н ВРЕСТРІ Н ВР КУРГР СВОІЖ СУУСОУУ ІЄМОЛ. ХУКУННУІЖ ТА О ВСЛИЦЕЙ СИЛЕ ВЫССДОЬЖИТСЯМ БОГА, ПОВЕЖДЬ МИ, КЪТО ТЪ есн, и чьто есть има твое; она же рече ка немоу. и еже ВЪПРАШАКШИ ИМСИС МОІЕГО, ТО И ТО УОУДЬПО ІЕСТЬ.²) ОБЛУС АЗЪ

¹⁾ cum infusis leguminibus.

²⁾ AA. SS. 1, 1, p. 151, et cur interrogas de nomine meo, quod est mirabile?

есыь обогый пришьдый къ тсбъ, ісгда бъ въ плилстири святааго Анъдрем апостола, нариналемалго Каноскагра, вегда съ-Дълне въ хъідниъ и писллие, ісполже дл дъвл ил десяте дл.тиць и сърсбрывый блюдъ, иже ти бъ посъллл съ колинска БЛАЖСНАМ СПАВИМ МАТИ ТВОМ. И ДА ОУВЪСИ, ВАКО ОТЪ ДЬИС ТОГО, ОТЪ ШЕЛНЖЕ ПОДА МИ СЪ ДАЪГОТРЫНЪНИЕМЬ И ПРОСТОМЬ СРЬдынсыь, нарсче та господь натриаръхоу бълги святьй прыкъки своюй, да ньже и кравь свою пролил, и бълги ти пръйшыникоу и напъстъникоу вреховениалго апостола Истра. глагола же къ нисмоу блаженый Григорий. како въси ты, како тогда нарече госнодь быти мына патриморуюм; она же отаванитака осче-ИС ІСЛЬМА АН АГГСАТ ГОСИОДА ВЬСЕДОБЖИТСЯМ ІССИБ АУТЬ, ТО ТОГО ради въдъ; и тогда бо господь на бъ посълла къ текъ искоу-СИТИ ОУСРЬДИИС ТВОЮ, ЛИГС ОУБО УЛОВЪКОЛЮБЫТЬ А ИС УЛОВЪКОМЪ твориши видъти инлость своіж. блаженый же то слышлвъ OVEOUR CA, HC OV EO ETAMIC AO TOAT BHATAA AFFEAA, AKAI KA YAOкъкоу во вссъдова и въдира на нь. рсче же аггсаъ блаженоуоумоу. не бои см, сс, посъллл им исть господь, дл бждж съ тобоіж въ житин ссыь. блаженый же слышавь то оть аггела нутс нийр иу асин и покуони ся сосполол сучоли. Упіде пумало того ради дамина и инуссоже сжита толико ильножьство ІНТОДООТЪ ПОКАХА О ЫЪНЪ ИРЪМНАОСТИКЪЙ ГОСИОДЬ, МЕОЖО АГГСАА СВОЮГО ПОСЪЛЛТИ КЪ МЪШЪ БЪГТИ ЮМОУ СЪ МЪПОЖ ВЪ ИНЖ, КЛКОМ оубо славы съподобять ся прабавлитен въ клиовадьую исго и двальжите праведж, ксел лъжа во ессть рекъй, елбо милость ХВАЛИТЬ СА ИЗ СЖДЪ И БИАОГІАЙ ИНШТА ВЪ° КАЙИЪ ДАІСТЬ БОГОГ. ТЪ ЖЕ САПЪ АГГСАКСКЪЙ ГОСПОДЬ СТРОВАЙ УЛОВЪУКСКОЕ СЪИЛСЕНИЕ ГЛАГОЛІСТЬ КЪ О ДССЬНЖІЖ СТОІЛНІТІНІЛІВ: ГРАДЕТС, БЛАГОСЛОВЬІСини отыра моюго, прийлите остотованою ваму пресарьство отъ

НАУАЛА МИРОУ АЛЬЧЫЛ БО БЕЛЪ, И ДАСТЕ МИ БЕТИ, ЖАДЫЛЬ БЕЛЪ, И ИАВСДОСТЕ МА, БОЛЕХЪ, И ПРИСЕТИСТЕ МЕНЕ, ИЛГЬ БЕЛЪ, И ОБЛЕКОСТЕ МА, ВЪ ТЬМЬИНЦИ, И ПРИИДОСТЕ КЪ МЪИЪ ИСЛЬМА ОУБО СЪТВОРИСТЕ ИСДИНОМОУ ОТЪ БРАТИЛА ССІЛ МОЮІЛ ХОУДЫЛА, ТО МЪИЪ СЪТВОРИСТЕ ИСДИНОМОУ ОТЪ ВЪСТЫТЬ ИЛМЪ ПОУИТАЉИНТИНЫТЬ ЖЕ И ПОСЛОУИМЪЖИТИНИТЬ ОУСЛЪНИТИ БЛАЖЕНЪЙ ТЪ ГЛАСЪ, И ВЪУБИЪМИХЪ БЛАГЪНИЬ, БЖЕ ОУГОТОВА БОГЪ ЛЮБЛИТИНИТЬ И, ДА ПЪІ СЪПРИЙМЬИНКЪ СЪТВОРИТЬ ХРИСТОСЪ БОГЪ ПРЪУИСТЪНА РАДИ МАТСРЕ ИСГО, СВАТЪНА БОГОРОДИЦА, ІЛКО ТОЛОУ ПОДОБЛИСТЬ САЛЕЛ, УБСТЬ И ПОКЛАНИЛНИЕ ИЪИТЪ И ПРИСЬНО ВЪ ВЪКЪТ ВЪБОМЪ. АМИНЪ.

ыжуєнню скаталго нопъі и карахисню н

ДРОУЖНИЖІ ІЄЮ.¹)

Въ лето осмонадесатою цъсаріх Персьска Саворий гониению бысть на црыкъви Христосовъй и на четжштам веседрьжитсля бога, и повеле цъсарь Саворий исчестивънных влъхвомъ святым црыкъви крыстивньскъм огинемь зажизати, обрътанемъня же крыстивны повеле имати и ноудити на жрыти и повиновати са попомъ,²) повиноуъжштала же са и жыржштам на всанкъм санъм и чести възводити, ис повиноуъжштама же са горыкамъ и разанченамъ мжкамъ предлати. Въ то же връма гониения обрътоща са въ Персьстъй земи въ нъкоторъй выси парицаюмъй Наса дъва брата Карахисий и Нона именьмы нарицаюма, мжжа правъдива, исплънь сжшта въръм и храмашта заповъди госнодына

¹⁾ Monumenta e cod. Supr. ed. F. Miklosich p. 186.

²⁾ vielleicht zu lesen goroms.

СЪ СТОЛХОМЬ. СИК ОУБО СВЯТЛИ СЛЪЩІЛВЪЩА ГОШЕНИЕ КОЬСТИіликско оставивъща жилиште свою идоста на мъсто то, идеже псуьстивни влъсви мжуллуж крьстимим горыть. бывънисма же ныл въ вьен Кардинховъ и приближивънил са бъ тыльници, ндеже выси крыстимии датворісни бълуж, и припадъща къ ты-МЫННУБИОУОУЛОУ СТРАЖОУ МОЛІАЛСТА И, ДА ВЪПИДСТА ВЪ ТЬМЬиниж. вълъхъща же обрътоста декать мжжь крьстилиъ за-ТВОРІСИТЫ, И ВИДЪВЪША ТА ВЪ МЪПОДЪ СКРЪБИ СЖШТА ЦЪЛОКАВЪША **ІХ ПАЧАСТА ОУВЪПИТАВАТИ ІХ ГЛАГОЛЬЖИГТА:** ИС ОУБОУНИТА СА ПИЧСсоже, братил и отыш, ит въ има распаталго постраждамъ въ ІСДИНЪ ЧАСЪ, ДА ПРИЙІЛСМЪ ВЪЧЬИТИЙ ЖИВОТЪ, ІХКОЖЕ И ОТЫНИ наши и страстотрыныци и мжусници приваша. такожде же и ти мжусищи видъвъще святал Нопж и Карахисии и оусреденъйще вывыне о пришьствии исю дроуга дроуга акы балгодатынынык маслонь ил трыпъние мжкы и ил съврьшение мжуения номл-<u> ДАБШТС ОУКРЪПЫЛАХЖ.</u> СВАТЪНИЪ ЖС ИЖУСИНКОИЪ ДАТВОРІСИЪІных въ тыльинин имена смть си: Ханиоасъ, Лахаръ, Марофасъ, Исренсъ, Илих, Марисъ, Авивосъ, Симвононсъ, Сава. си оубо ПЯХСИН ЕРИМУ ТОГУУ СКОРЕН ПОНЦИРИЕ ПРИОСТИ, И ВР ПОТВИ-ХУПИП РАЗДЕНИЯ СТЯТИР СРЕДИТЕЛЬНИЕ СРЕДИТЕЛЬНИЕ СРЕДИТЕЛЬНИЕ СТЯТИТЕЛЬНИЕ СРЕДИТЕЛЬНИЕ СТЯТИТЕЛЬНИЕ СТЯТИТЕЛЬ добръ, и страстынанны и ис талъжштиные ин оувадажштиные ВЪПРИЕМР ОЛЕЖХОНИ СУ. МЖАСНОМУ ЖС ВЪВРАНІСМУ ТРИР СВУ-ТЫНЫХ И ВЪХЛСТЪВЪИВСИЪ НА ИСБО И ВЪ АГГСЛЬСВЪЙ ЛИКЪ ВЪУИпісномъ бъівъщемъ, по том пъкотории отъ влъхвъ облідина сватам Ноиж и Карахисим бъ трыла старъйшинама кабшьскъниль Масдрафоу, Спрофоу, Мааринсию, сжданитинлъ ска-ТЪШМЪ, ГЛАГОЛІЖНІТС: ТА НІІ ЖЪРСТА ПИ ПОВИПОУІСТА СА ЦЪСАРІО повельнию ни разита поклонити са огню ни сабибру ни водъ. исите же къ ссмоу глаголалуж, вако декать мжжь они

того ради не повинжша са цъслою повельнию, имьже тъма ДЪВЪМА БЪЛХЖ ОТЪВРАШТСИИ. ТОГДА ИСПЛЪНИВЪЩЕ СА МООСТИ мъногы старъншниы жрычьскы повсабща привсети із. веденома же има бывъшема и ставъшема пръдъ старъншинучи вурпрекуми суусоуулгу иму бурсви. Закунцующе ву о испобъднивъмь нашемь цъсари Савории, бесть акжа отъвъштаванта намъ, о ніємьже въпрашаіємъ ваю творита воліж цъсаріж н повниоуюта са повелънню юго и покалилюта са сабибцоу и огию и водъ по законоу и по заповъди цъсхом нашего или ин; отъвъштавъща же святам Нона и Карахисий глаголаста имъда галголісвъ, а въі послоушанте акъі кънади и сждиіх цъслоїх Персьска, имъже идбърани ісмоу исте и правъдиви сждим. того ради ихбаравый сжда вась свой въ ржца ваши пръдасть, да въ правъдж сжанте, а не бесправъдни акалете. изик оубо, СЛАВЬНИН СЖДИК, НЕ НОДОБЛІЄТЬ ВАМЪ ДСМЬНАЛГО ЦЪСАРК БОІХТИ ся, нъ оного давъшлаго вамъ иждрость и съмъслъ, имжшталго ВЛАСТЬ ИСБССТИ И ДЕМЬІСІЖ И ВЬСАЦТМИ ДЪІХЛИНИ, НЖЕ ПОЛОЖИ покакаты и очетави часты и дасть вамъ мждоость, да по мждрости вашей сждите въ правъдж по плъти подобынъниъ вамъ. **ХАКАНИЛЕВЪ ОУБО ВАСЪ, ВЪРОЕЖ ИСТИПЬНОЕЖ ПОВЪДАНТЕ НАМЪ, КОЕ**го бога подобають нама отърешти са, небесьскааго ан нан **ЗСИБИЛАГО, ВЪЧБИЛАГО АН ИЛИ МАЛОВОЪМСИБИЛАГО; МЪГ ОУБО ВЪ**роучемъ въ бога сътворивъшлаго исбо и демьеж, и не въроучемъ КЪ УЛОВЪКОУ ТЬЛЪНЬНОУ. НЕ МОЖСВЪ ОУБО ВЪРОВАТИ ВЪ УЛОВЪКА, нже мало поживъ оумирають и погръбають са како и мъг. то СЛЪППУВЪЩС ЖС ВЛЪСВИ ОТЪ ПІЄЮ РАЗГІГЪВАВЪЩС СА ВСЛЬМИ ПО-ВСАЖИЛ ПРИПССТИ ЖЬДАНІЄ ШИПЪУЛІЮ ПЕОЦЪШТСІЮ НА МЖУСИНІЕ скаточю Ноны и Карахисии, отължунвъше и радыю, да не СЛЪНИНТА КЪЖДО ЕНО ВЪПРАЩАННА ПОДРОУГА СИ И ОУКРЪПИТЬ СА

на троудъ Христосовъ. пръдъсъдъне же Масарафъ и Сирофъ н Мааринсий, три старъйшинъ ваъшьскъг, на въпращание сватоую новельны съ простим въксети скаталго Ноиж ісдиного. врестенол же вріврінол пона банія вр шемол втрекі. Лядо ди са мынть; лите бубо чатени и поклонивни са сланыроу и огню н водъ и съконьчлени повельние пъслое, То свободь съ чьстик испочитсиъ бждени . лите ли [ии], то възложимъ ил та ыжкы жестокы, моты укло. не номышлын же въ ссбъ, мко мы хоштемь, дл нодъниения ты чего хъло. мы не хоштемь ТСЕТ ХТАЛ ИНКЛКОГОЖС, ЛИГС ИС ТЪІ СЛИЪ ВЪСХОШТСИИ ХЪЛО попобрасти ссел. одрванідавл же вууженлің Нону беле нічу. адъ есго житим не тръбоущ Христосова житим ради, пръходить бо и шикоми пръбъеблесть, да очео того ради шикомиже не отъбрьей са господа мојего Исоусъ-Христоса, живжијтааго въ въкъј, ілко тъ іссть надежда вьстмъ крьстилномъ, и не осра-МЫМЖТЬ СА ВЬСИ ВЪРОУЖЩТСИ ВЪ ИЬ, ДА ИК ТЪ ОБЪШТА ИАМЪ ГААголія. чиння чиння сачолік вапія. ніже одяврежеде ся пісне при чловъцъхъ, то и муъ отъкрыты ся ісго при отыни моюмы **ИСЕССРСЕЖЕНУ Н ВОИ СВЯТЕНИЯ УЦЕСТЕМЯ. НОПИТИ ВО ИНУТР ИЗ** ОБЛАЦЕЛЪ ИСКССЬСКЪНУЪ ВЪ СЛАВЪ ОТЬЦА СКОЮГО И СВЯТЪНУЪ аббель и архаббель, и оуже оуготовыень отъдати комоуждо чловъкоу по дъломъ исго. пъшъ оубо то слъппакъние повелъние, ІСЖС ПОКСЛЪНО ВЛИЪ ІССТЬ О МЪНЪ ТКОРИТИ, ТО СКОРЪЮ ТКОРИТС, ИС же номъннавите, вко оставых домъ господынь, ісльмаже тъ пъ СЪТВОРИ СЛОУЖИТИ ВЪ ДОМОУ ІСГО СВАТЪЪМЬ, И РСУС ИЛМЪ. ВЪ IECTC CRETE MIDOY, II HAKEL REI ICCTC COAL ZCMII, AINTC COAL обоущеть, то чиль осолить са; аните очьо, ілкоже въи глаголісте, повельних пъслом послоушлемъ и улиовъди исго сътворимъ, ТО ИС МЪГ ІСДИНИ ОТЪКРЬЖСМЪ СА ГОСПОДА НАШЕГО, НЪ НАШЕ ОТЪ- вражение васкул вина бидета. То слашлевия ота нісго ста-РЕЦИППІЛІ ВУРПРОВІЛУ ОТАТІЛЕВТВРИТУ СУ ХЕТО ПОВСТЕПІУ СРВУТАТИ н по Исрсьскоу законоу, и провръща жьзач междоу ржкама и СТЬГНОУ 16ГО, И БЪЛШС СЪДА СВАТЪН НА ДСМИ. СЪДАШТОУ ЖС ІЄМОУ МЖУЛЛУЖ И ЖЬДЛИСИЬ ОСЖИЛТОМЬ, ДО ТОЛЪ ЖС МЖУНША н, доньдеже ребра юго оголиша. Мжүнмү же не отъвъштавааше инчесоже, на славываше бога глаголы. слава тека, коже отынь нашиль Авраама, Ислава и Иілкова, ихведлій нась ихъ мира ссго, имо съподобиль иси прикссти илсъ на върж святжи Н НЪПЪ, ГОСПОДИ, ДАЖДЬ ПАМЪ ТОБПЪННІЕ, ДА СЪТВОРИМЪ н сркопрлугия врсу ісунко синовету пуще свядліц твой толур. Н СЪНОДОЕН МА МЖУСИНУЬСКЪНИМ СЪЕРЬШСИНІСМЬ ВЪГОДИТИ ТСЕЪ, того во по въся дын ожидам. и си оскъ святый Нопа осус ГЛУСОПР ВСУНКОМР КУ ВУРХВОМУ. УЗУ ОДУ КУМУЗУ ВУМСТО Н ОДУ вьскую дроугь вашную, нже ежть аггели сотоннии, отъстжнам **Н ОТЪМСШТЖ СА ВЬСЪХЪ НХЪ 11 ОТЪ СЛЪНЬЦА Н ОТЪ ЛОУНЪІ Н ОТЪ ХВЕХДЪ И ОТЪ ОГИХ И ОТЪ ВОДЪІ, БАЖС МЪИНТС БОГЪІ, ШТОУЖДЬ ЕСИЬ ОТЪ НИХЪ И ИС ПОКЛОНІЖ СА ИМЪ БЪХЪМА, ИЪ ВЪРОУЬЖ АЗЪ** ВЪ ОТЪЦА И СЪЩА И СВАТАЛГО ДОУХА, ВЪ ПРЪУИСТЖЕЖ ТРОИЦЖ СЪПАсліжштжіж вьсь мінръ, ніже и богъї влшя сътворишя, имъже поудите ма покалияти са. си сабинавъще старъйшина вабшьевына повельши жжемь за погж повръзбие и влешти въпъ на мразъ н пръбълти исмоу на ледъ вьеж ношть, бълше бо димьно връма, Н БЛЮСТИ ЕГО, УЬТО СЪТВОРИТЬ [ИЛ] ЛСДОУ. ОНИ ЖС СЪТВОРИША ТАКО И БЛЮДОША ЕГО СЪ СТРАХОМЬ ВСЛИКОМЬ ОСТАВИВЪШС И ТОУ до свъта. Пакъі же съдоша бедаконынин на сждишти своюмь н повельша слоугамъ привести пръдъ лица ихъ сваталго Карахисих. Въшьдъшоу же святоуоумоу и ставъшоу на сждишти ръша бъ ніємоу вабсви. чето мъісанши, Карахисніє; жерсши

ли и поклонинии са саживнос и огио и вода, ілкоже послодилка поклони ся и братъ твой Нона, или прийлении ранъи на телеси скоюмь; отъвънитавъ же святый Карахиени рече инъ- набоже и Нона ноклони са, веноуже поклони са, то и лув наче поклоны СА, СЛАВОСЛОВЫМ И ВЪДНОНЕМ И. ВЪГ ГЛАГОЛАСТС ЛЪЖЖ О ПІСЛЬ, ИТ ИСТИНА ИС ДАСТЬ ІСМОУ ТОГО СЪТВОРИТИ. КЪТО БО БЪЛ ВЪУМО-ГЛЪ ОСЛЕПИТИ ОУЛЪ СРЕДЕРЕНЪЙ ІСГО, ДЛ БЪІ СА ПОКЛОПИЛЪ ТОЙ ТВАРИ, МЖС СЛОУЖИТЬ УЛОВЪКОМЪ, И ОСТАВИЛЬ СЪТВОРЬШАЛГО И; AUITE EM ARAO YACTAHO EMAO, TO CAARAHR OVEO KM OTA YAOKAKA слоужение принцаль и не бы слоужиль илиъ рабьекомь унномь. сс бо изига видныть, ілко боглупи и инштин и ублин и добрии отъ того сложьем принешымть. [Мкоже очео рабъ несть огнь вашь уловъкомъ большиные и сътворивъщиные и оуставыенъ, ТАКО ИСПРАВЬДЬНО ІССТЬ НОУДИТИ ПАСЪ, ДА ПОКЛОННЫТЬ СА ОГИЮ, иже богь на равотж]1) дасть нашь чловъкомъ, и остати са бога СЪТВОРЬШАЛГО ИСБО И ЗЕМЬГЖ И МОРІС И ВЬСЛ, ІХЖЕ ВЪ НИХЪ. ИЪ **АВПО ІЄСТЬ ПЛУС ОПОМОУ ХВЛАЖ И ПОКЛОПЪ И ЧЬСТЬ ОТЪ ЦЪСЛОЬ** же и кянул и војсвода и одя врсего Члулини принпуди. иже СЪТВОРИ ВЪІСОТЖ И ГАЖЕНИЪІ, ІСГОЖЕ ГАЖБОКЪНА МЪІСЛИ ИС МОЖЕТЬ инкътоже домъислити ся, ин въдъръти докьльиъ ил въисотж CVVRANT HIMPRE LOPROALISM IELO RPCH CAMIORC AVORPAPCAMIL. LA

^{1) [ ]} nach Acta SS. Mart. vol. III p. 772; cum igitur ignis constitutus sit servus noster ab eo, qui fecit illum, iniquum est velle vos cogere, ut ignem adoremus, quem deus ad humanos usus creavit, et abnegemus deum, qui ct., mit anschluss an die hdsch., deren text hier ganz verwirrt ist: и раба исть огив клипа члокакома. бойышных и саткориканиных и. тако оустакикано илык. накоже оубо испракадано исть исже поудити илек да поклонина са слоужьет шира сего. бога на работж ть огив дасть илик члокакома.

во іссть крамай вьсж насслісняем и вьса мидростнім своісім оуготови. се же тръбоують отъ насъ, да вънь ных господа нашего вьен същове чловъчьетии а не сочетыныны дълы и **УРСДРИН ИВ РУЧНИТУЮМУ СУ. ТУ ВО ОСЛЕ. ИС СУТВОВИТЕ ССЕЛ РУПИ-**ШТЬ ИН ПОКЛАИКИТЕ СА ДЪЛОМЪ ОЖКЪ ВАШИХЪ ИН НИОЙ ТВАОН инконейже, да ине адъ иссыь господь богъ вашь идъ прыва съі и до коньца пръбъедія, и пъсть иного бога радвъ мене, и славъі **МОГСТА НИОМОУ ИС ДАМЬ ИН БЛАГОНИВОЛЬСИНИ МОНУТЬ ВАГЛИНЕМЪ,** ин чести поісія подамь капиштемъ. Асть оуморіж и оживым, и никътоже есть, иже оубъжить ржюу моюю. тогда разгиъваша са старъншниъ вабшьскъна сабішавъще ръчн ты отъ пісто и пулупіу долунди су иму и доричіню илу и бятиу. ис ВЪПРАШАНИЪ ИХЪ ИЪИГЪ, ДА ИС ИНКЪТОЖЕ ОТЪ ЧЪТЖШТНИХЪ Н КЛАПЫЖИТНИХЪ СА СЛЪПЬЦОУ И ОГИО И ВОДЪ ОУСЛЪЩАТЬ ТАКО-ВЪИХЪ СЛОВССЪ ИХЪ, И ОТЪВРЬГЖТЬ СА И ТИ ТАКОЖДЕ И ОТЪСТЖ-ПАТЬ ОТЪ ЖОБТВЪ. НУ ПУЛЕ ОЛСУРИННИУ НУУ НОПІТНЕУ, ТУ ПИКУтоже разоумъеть глаголимыную отъ ниею ин отъ насъ тво-**РИМЪНХЪ. И БЪІСТЬ ТАКО. И ВЪСТАША ТОГДА ОТЪ СЖДИШТА.** СЪДЪЩЕ ЖЕ НОШТИЖ МАЪУЛИНО СЖШТОУ МЪПОГОУ ПОВСЛЪЩА ПРИвести сваталго Карахисия. приведеноу же ислоу бълвъшоу и макулиню сжштоу ижногоу послоущалуж исго. Мъного оубо ВЛЪХВОМЪ ВЪПРАШАВЪШСМЪ ІСГО И СВАТОУОУМОУ БОЖНІСІЖ МЖдростием пръодольващоу имъ разгиъваваще са всулконынии повельши принести съвальмы мъдыны, и раждегъще іх паче огим почиложити почи оби пухолся, и бити ки инспол вуяски. тако ми въньць цъсары Персьска Саворна, вако аште изъ па-**ДОУХЫ ПСТРАССШИ ЛЮБО И ІСДИНЪ СЪВАЛЪМЪ, И ДА ПАДСТЬ НА ДСМИ, ТО ДА ВЪСИ, КАКО ОУЖС ВЪМЪ ИХВЪСТО, КАКО ОТЪВРЬЖЕ СА** вога своісго. отъвъштавъ же святый Карахііснії рече бъ інмъ-

СЛОУТЫ СОТОПНИТЫ И КЪПАДИ ГРЪШЬНИИ, ТАКО ИИ СЪПАСЕНИЕ БОГА МОКТО И ПОГЫБЪЛЬ СОТОИЪЬ, ОТЫНА ВАШЕГО, НЕ НЕГАЛЬ ОУБОІАТИ СА ОТЪ БОГА ВАШСГО ИН ІСДИНОГО ОТЪ СЪКЛАЪМЪ ПОВРЪШТИ НА ДСИИ, иъ имене ради Христоса моюго оудръжи на. акъ же изитъ **ХАКЛИНАЖ ВЪІ БОГОМЬ ЖИКЪНМЬ, КЪ ССЙ МЖИТ ЛИТС И НИЪ ИМАТЕ** ыжкы моты, то наведате на ны къто бо исть неходай на рать и ис въдата са выстые среденсие на същреть, да въденсть СЛАВЖ ВСЛИКЖ И ДАОТИ ОТЪ ЦЪСЛОМ МЪПОГЪГ И СЛИЪ ВСЛИКЪ; ТО рекъщоу сватоуоумоу Карахисню въдећенвъще са вельни ваъ-СВИ ПОВСЛЕША ПРИИССТИ ОЛОВО И РАСТОИИВЪЩЕ ВЪДЛИАТИ ИЛ ОУИ И ВЪ ПОДДОИ ІСЛЮУ ВЪЛИХТИ И ВЪ ОУСТА И ВЪ ОУШИ, ДА ИН САЪІнить ин глаголість, и по тошь повсажніх слоугаму глаголіжніте: поймъще и ведъте въ тыльпира и повръхъще да педпиж погж повъсите и тоу, и сътворний тако. И то ний рекъщенъ пове-АКИНА НАКЪТ ПЕЛРЕСТИВНИ ВАЪСВИ ПОИВССТИ КЪ ПИНЪ БЛАЖЕНАЛГО пришечулной же кеной суусоууну ву нісной курски. уьто іссть, Нона; како іссть пачть видати ти, и како пръбъі пошть онж вьеж стоіхвъ врьхоу леда и на лютьй стоудени; отъвъшта къ нимъ блаженъй Пона и осус. въджите бъдъте, СЖДИК И ПЪСАРИ, ІХКО БОГЪ МОЙ, НЖЕ ИЗВОЛИ ДОУША МОМ, ОТЪ шельже роди ма отыр мой и помьшь и въдъ, школиже таковына добран подасть или ношти, ини помыны исште, ота нисавже ICCTL OVINT RE YAOREHENE II OVREARNE, YETO ICCTL YOVELCTRO, IMO такова покойна пръщде надъ мъновъ пошть, принде во ми АБГЪНИ ОТЪ ДОЪВА СВАТАЛГО, НА ПІСЫБЖЕ ОДСПАТЪ БЪІСТЬ ГОСПОЛЬ мой Исоусъ-Христосъ, ес рекъщоу скатоуоумоу Ионъ отъкъшташа какен и рына бъ шемоу: брать твой Карахиени отъ-ВРЬЖЕ СА КОГА ТВОІСГО, А ТЪІ ПРЪБЪІКАІСНІЙ ІСПІТЕ БЪ ПІСЛОУ; ОТЪвъштавъ же святьй Пона осус бъ иныъ: въдъ и ахъ, баю

отъбрьже са димвола и вьстать аггель исго, и владыць Христосоу ствренісня самя ся іссть принссяя. Глаголанія ісмоу влясви. не погоуби дълъ доуша своюта, оуне бо ти исть отъвръшти ся бога својего. отъвъштавъ Ноил рсче къ инмъ. саъпин и жоодивии, гааголісте въі сами, імко мждон ісемъ и мждоостиж ниневи иховочинеми истини. [ис можети ин аловики ини] пьшеницж въ житынији својей лежаштж и храна вж. Дъждоу же и тжумир и гропог и пуриниму пуходиштему вругир одр ньшенинд въ ожкоу своюю съелти въ има господыне; съмвъ $E0]^1)$ ОЖИДАЮТЬ ПРИШЬДЪШИ ЖАТВЪ ИЗПАБИНТИ ГОУЛЬНО ОТЪ МАЛАаго опого, ісже въсъм падсжда ради, вжис имъ къ Христосоу: АШТС АН ДА ИС БРЪЖСТЬ ПЬШЕНИЦА АСЖАТИ ІСЙ ВЪ ЖИТЫНЦИ И да не късъеть отъ нева, то оскъдъеть пьшеница, не можеть во иховичовати. Такожус и ва ичся любяйтул юсть вичеди. аште къто погоубить доушж имене ради господа нашего Исоусъ-Хонстоса, то, ісгда хонітеть обънавыхти сънчы чловъчьскы, ты НАДЪБЖИТАГА СА НА НЬ II ТВОРАШТАГА ВОЛЬЖ ICTO ОВЪНОВИТЬ СВЪ-ТОІЛЬ ОНЪІЛЬ СВОНІЛЬ, ПЖС НЕ НРЪХОДІТЬ ІНІ РАЗДРІМЕТЬ СА НИКОЛНже, и пръобидъвъщим улиовъди исго въврьжеть въ огиь ис ОУГАСЛІСИТАНІ. СЛЪПИЛКЪНІС ЖС ТО ВЛЪСКИ ОПЪМЪНІА НА МЪНОГО вржил словсских исго чоудаште сл. послежде же отъвъштавжие решь ісмоу не предиштан ссес, Нопа, ин послоущан пьслини, [мъногы бо пьслина пръднитавать]. Отъвъштавъ же блаженый Нона глагола къ иниъ. Добръ ръсте, имо прълн-

¹⁾ das handschrftl.: можеть ян уловых ниты ишеницы въ житыници своиси лежашты и храна м. Дъждоу же и тыулих и громоу и макинимъ находаштенъ. не въземъщоу отъ ишеница въ ракоу своиси и сълти въ има господъйе и сълвъ giebt keinen zusammenhang mit dem folgenden. Vrgl. AA. SS. l. l. p. 772 A.

ШТАБТЬ ПЬСЛИНА, НЪ ОТЪ КАСЪ ПОГАНЪНАЪ. ИС ПОБЛИВИТАЮТЬ ино инуктоже уловъкът, ит тъчней житие гиюл сего. У иже въкоушлеть скръбий господывь, тъ не прълиштлеть са николиже. ижоже бо [богатоу накомоу инра велика гостыла своима оуготовивъщоу и посълдвъщоу [1] по дъвлизия имь идъходящте **УХВЛИНН КЪЖДО НУЪ СВОІСГО ДОМОУ ВЪДАТЬ ПУВЪСТЬПЪ, ІХКО** НДЖТЬ НА ВССЕЛИС, И СЪ ОГСРЬДИВСИЬ НА ПИРЪ ПРИХОДАТЬ, ВЪШЬдъще [же] на объдъ и съдъще на трепедъ въкоченвъще вина, да лите добро бждеть, то сладъцъ инжть отъ нісго и въхвеселать са, и отъ очинтих ис могать ити въ домъ свою, по исже ПРИНОГО СЖТЬ ПИЛИ ВЪСЛУДИВЪНІС СЯ ВИНОМЬ, ДОНЬДСЖЕ ПОПИДЖТЬ скои ших и нижше приведжть въ домъ свою, да очтра [же] ВЪСТАЖНІТЕ, ІСГДА НЕЖУАТЬ ВІШО, РАДОУІЖТЬ СА ДЪЛО, ІЛКО ОУ сконул сжть си дома лежали. такожде и раби Христосови, јегда видать, имо довжть на сжанна на сжанште, то въдать, имо на троудь и на поуждж иджть, [п] югда иджть и опижть са отъ мжкъ и отъ любъес Христосовъі, то оуже къ толоу не помынать ИН ДОМОВЪ ИН УАДЪ ИН ИМЪИНА, ИН МОГЖТЬ ПОНОБОЪСТИ ИН ХЛАТА ин сърсбол ин иного инуссогоже, еже въ мироу семь, иъ поъодиражи жинуат отопиды этшжілдижо кулижи и ліосэфі и атадиа ксликалго Христоса, ісгоже войни іссма маі, ва родаі рода правыклиштоу іспоу, ісгоже цъсарьство не пръходить, иъ пръбъвлість въ въкъї. то рекъщоу святоуоумоу Нопъ повельшя КУРСКИ ПОРСДЛІ ІСПОЛ ОДРСТРИТИ ОРОІУ ОЖЛРИРІУ И ПОЖРИРІУ И номатаны на прада святанны Нонова, и рашы ка пісмоу класкіг се, видини, како расъщахомъ прьсты твом по усын, пожиди

¹⁾ hndschr. богата некто пира нелика гостема скоима оуготокиях и посълака.

оубо, югда връма бждеть жаткы, то принджть ти мъноди присти. Отъкъпитакъ святний Попа осус. Адъ мъногъ ожкъ не тръбоуж, нъ ессть богъ съхъдавън ма, нже накъ объновить ма ОБЪПОВЬЮПНІСЛЬ СКОНЛЬ, ЮЖЕ ХОШТСТЬ ТВОРНТИ О ПАСЪ. ТО САЪІ-ШАКЪЩЕ И ІХРОСТИ ИСПАЪНИКЪЩЕ СА ПОВЕЛЪЩА ВЪХВАРИТИ ПЬЦЬАЪ въ конобъ, и новелъны слоуглыъ, да оудержть гржгомь вьеж FAARM 1010, IMAOUMO BAACH CMTL, KIL TOLIOV II IMATIKIL ICLIOV OVOK-**ДАТН, И СЪТВООНИА ТАКО. И ПОВСАЋИЈА КАЪСВИ, И ПОВРЪГОША** пръдъ инпъ кожж галем ісго и імумікь въ конобъ ныральный. по тошь же вреговія и самого того святалго ва коноба пейрурнъй. въвръженоу же бывъшоу святоуоумоу лене пулна ся ВЪНЪ КОПОКА КЬСЬ ПЫЈБАЪ, И НЕ ИРИКОСИЖ СА ІСЫЬ, И ПИКАКОЖЕ НС ВОЖДИ ІСГО ИН ПОИ УССОВЬЖС. КИДЪВЪЩЕ ЖЕ ИСУЬСТИВНИ ВЛЪСВИ БЪІВЪЩСІЄ ТО ТОУДО И ДИВИВЪЩЕ СА ОУЖАСОЩА СА, КАКО ПС ВРЪДИ ЕГО ИНКАКОЖЕ ТАКОВАВ ПЖКА, И ПОВСАБША ПРИИССТИ ВРАТЪ И ВЪЛОЖИТИ И ВЪ ИЬ И СЪТАГИЖТИ И ХАВИТИ ХЪЛО, И СЪТВОРИША ТАКО СЛОУГЫ, И СЪЛОМИНЫ СА КОСТИ ИСГО ВЬСА, И ПО ТОМЬ ПРТ-ТРЪША И ПОЛЪМА. ПРЪТЪРЕНОУ ЖЕ ІСМОУ БЪІВЪШОУ ПОВСЛЪЩА ВЛЪСВИ ТРОУПЪ ІСГО КЪВРЪШТИ ВЪ ІХІЖ ГАЖБОКЖ И СТРЪШТИ ІСГО тврьдъ. тако же са очео съконьчавъщоу сваточочноу Нонъ новельша пакът привссти сваталго Карахисија. приведеноу же **ЕГІОЛ ЕРІВРІПОЛ ГУУГОУУПІУ КР НІСПОЛ КУРСКИ. ПОПІДУЎП ОЛЎОВР** свонуъ, Карахисие, и не въсхошти безгодыть осждити ссбе. отъбъштавъ же святый Карахисий рече бъ инмъ. ин адъ бесмь СЪДЬДАВЪН ССБС ИН АДЪ ПОГОУБЫХЫХ ССБС, ИЪ ІССТЬ ГОСПОДЬ СЪТВОонвъні ил, и тъ объновить мя силову своющ, и тъ мя избленть Н ХОЛИНТЬ ИСПОРОЧЬИЛ ОТЪ ОЖКЪ ВЛИИХЪ И ОТЪ ОЖКОУ ЦЪСЛОВ ВАШСГО ОУКОРЕНАЛГО, НЖЕ СЪТВОРЬШАЛГО И БОГА ИС ВЪСТЬ, ИЪ больж и повелжины того димволл подендлість са саконачати. То

рекъщоу святоуоумоу Карахисию ръшя варски. мъг естир сами досаждажитен и оукаріліжитен цъсаріл Савориіл, ен оубо пръльстим своюм павлилите не бригить никогоже. То ных реканісма и іхрости ся испланиваннена панога папанния ся чий врстір о блаженъвык Карахиени, и повельны влачити и по трынно, и но томь повельши принссти трьстие и распышвъще на Дъвою ОБЪЛОЖИТИ ПО ПАЪТИ ІСМОУ И ВРЫВИК ОБАДАВЪНІС СЪТАГИЖТИ, ДО-**НЬДСЖЕ ПОГРАДИЕТЬ ТРЬСТИЕ ВЪ ПЛЪТИ ІСГО, И ПОВЕЛЪЩА ИХВЛА-УНТИ ТРЬСТИ ИХЪ ПІСГО, ДЛ СЪ ТРЬСТИІЄЛЬ ІІ ПЛЪТЬ ІСГО КЪХДІІ**рлість сл, ії сътвориша тако слоугаї, и пувллунща трьстіїє съ платных исго. По тошь же покеланія псулстивни власки, и валожины и въ кратъ, ижде и сваталго Ионж, и тоу съломины вься кости исмоу. По томы же повельных слоугамь, и принесоных ПЕЦЕЛЬ ГОРАНІТЕ ІІ ВЪЛИХША ВЪ ОУСТА ІСМОУ, ІІ ТАКО ПРЪДАСТЬ доушы святый Карахисий и тако пострада съ вьстані святыный. слышлев же мжжь пъкъто доброговъйнъ, пленьмь Лудисотъ, ілью съконьчаста са сватаіл Нона и Карахиснії, принде и пекоупи оу стражь талеен скатоую, пать сътъ и три сърсбрынкъг давъ, не тъчны же сею ісдиною дъкою святочю некочні тъ ТЕЛССИ, ИТ И ПИТЕХЪ, ИЖЕ ПОТЕХЪ ТЕПУ МЖУСИИ ЕТИМА. КЛА ЖЕ СА НЖЖЕ ТЪ ПРОДАКЪППИМЪ ТЪЛССА, ІЛКО ПИКЪТОЖЕ ОТЪ КЪПАДЕ ваниять не имать оувъдкти бывъщалго, но шеже испрыза дроугъ БЪ ШЖЖЬ СИХЪ СЪКОНЬУАКЪНИНХЪ СА. СЪКОНЬУАКЪНИНХЪ ЖС СА святынув имена сыть си: Нона, Карахисий, Ханида, Лахаръ, Исренсъ, Наша, Авикъ, Марисъ, Маруфа, Спывсифисъ, Сава. си ісдина на десяте страстотрынин и доброновъдыни мжусници троудина са дожи и до коньиз Христоса ради, да ис и ОДЖИИ БЪИНА СВЪТЬЛОБА ОДСЖДСБА И ИСОУВАДАБЛИТИИМЬ ВЪИБЦСМЬ въньчани тъмь Хонстосомь, пуъже сватънуъ молитками да

помиловани вждемъ вкен. съконкумил же са сватин Христосови ижуеници девать илъ мъсаца Марта ку, а дроугам дъва тогожде мъсаца ко. съписа же памать сватънуъ Исани пъкъто именьмь, сънъ Адамовъ, отъ усмыл съ Аруаниньскъ, иже бълше шбал съ ваблеъ послоушати тъчиж бъвлемънуъ, и пръбъвъ по страдании сватънуъ и вьее испръва дожи и до конъца убло истинънъ слъшавъ и видъвъ потъшта са съ въсасине почитавлитинъ, ілкоже и инъмъ подражателисмъ [бъти] таковъна о Христосъ благодъти, ісмоуже слава и дръжава въ въбъ въбънь. Ленъ

ANFANG DER

HOMILIE DES JOHANNES CHRYSOSTOMUS

UEBER

MATTH. XXVII, 62.:1)

НА ОУТРИХ ПО ПАТЪЦЪ СЪБЪРАЩА СА АРХИСРСИ И ФАРИССИ БЪ ПИЛАТОУ ГЛАГОЛЕМИТС: ПОМАНЕЖОМЪ, ВЖО ОНЪ ЛЬСТЬЦЬ БЕШТС ЖИВЪ СЪ ГЛАГОЛА, ВЖО ПО ТРЕТЬ ДЬИБХЪ ВЪСТАНЕЖ: ПОВСАИ ОУБО ОУТЕРЬДИТИ ГРОБЪ ДО ТРСТИЗАГО ДЬИС, БЕДА БАБО ПРИШЬДЪЩС ОУЧСИНИИ БЕГО ИОШТИЕЖ ОУБРАДЕТЬ И И РСЕЕТЬ ЛЮДЬБЪТЬ, ББО ТИРЬСТЬТАТЬ ПОСЪЕДЬНИХИ ПРЕЛЬСТЬ ГОРЬШИ ПРЕВЪВЪ.

Кьеждоу пръльсть сама са ослъпьщеть и исхоташти истипъ помаглеть. съмотри же подоба въровати, како оумьръ, и како

¹⁾ Monumenta e cod. Suprasl. ed. F. Miklosich p. 330.

погребень бъесть, и мко въста, и то высе врагъ дълм бъеблеть. вижде олео словсси си срветтелестволющим о врссие доме. , понанахомъ, имо льстын онъ рече инте живъ съг. " да оумрыль иссть обео. "Но друг Трикр врстину. повсии обео ОУТВРАДИТИ ГРОБЪ." ДЛ И ПОГРЕБСИЪ ИСТЬ. "ЖДЛ КЛКО ПРИНджть оученици его и оукраджть и." да оубо лиге гробъ дапечатьлъбеть са, не бъдсть проклубства инконгоже. Дл и бесть ПЬРІА ОУБО ОУКАДАННІЄ ВЪСКРЪСЬНОЮ, О ПІЄМЬЖЕ ВЪІ ПРОДАЪжисте рачь. по шеже бо печатьльсте, не бы шконгоже проклуьствл. Дл лште не бъл ин јединогоже проклуьствл, то оуже ВЪСТА ІХВЪ ІІ БСДЪ ПЬРІА. ВИЖДЬ, КАКО И ИСХОТАНІТЕ ТРОУЖДАЕКТЬ СА О ОУСТАВЫСНИИ ИСТИНЬИЖЕМЬ. ТЪІ ЖЕ МИ СЪМОТРИ ОУУСИНКЪІ МОБАШТА ИСТИНЖ, КАКО ГЛАГОЛІЄМЪНІХЪ ОТЪ ВРАГЪ НИЧЕСОЖЕ СЪ-КРЪКЛЬТЬ, ЛИТЕ И ОУКОРЬНА ГЛАГОЛЬТЬ. СЕ БО, И ЛЬСТЬИЛ И НАРИ-УЖТЬ, И ИС МАТУАТЬ ТИ ТОГО. СС ЖС ПОКАДЛІСТЬ И СИХЪ БСДЪЛО-БЫНЫН И ЛЮБАШТИЙ ИСТИПЖ ОБРАХЪ И ОПЪХЪ БОУІССТЬ, ПО ПІЄЖС ИН СЪЩОБТИК ГИТВА ОСТАВИНА. ДОСТОЙНЬНО ЖЕ И ОНОГО ВЪХ-ИСКАТИ, КЪДС ГЛАГОЛА. ПО ТОБАЪ ДБИБАЪ ВЪСТАНЖ. ИС БО ОБРАШТСТЬ инкътоже тако ізвъ нувъштана, нъ Нонина иесть притъча. ізкоже въдълж галголісмям и хотаніте ублотворіяльж. чьто оубо **П**ИЛАТЪ; "ИМАТС АИ СТРАЖЖ, ОУТВРЬДИТС, МКОЖС ВЪСТС." И ОУТВРЬДИНЫ ИСУЛТЬЛЬВЪЩЕ ГРОБЪ СЪ СТРАЖЬМИ. ИЕ ДА ВОЙНОМЪ ЕДИНАМА ИСУАТЬЛЬТИ, МКОЖЕ ОУВЪДЪВЪ О ШЕМЬ НЕ ХОТЪЛИС СЪ инын причастити са, на гонсинати иха хота и то творить, и рече вы вкоже хоштете, нечальльное, да не дроугый имате Виновыты ткоонти. Аште во вънна једини койни исчатьлъли, МОГАН БЪШТА ГЛАГОЛАТИ, АШТЕ И ЛЪЖА И ИСПРЪНЬРИКА СЛОКССА ГЛА-ГОМЕМАЛА, НЪ ОБЛУС ЖЕ, ГАКОЖЕ И ПОИ ИНЪХЪ ИС СТЫДЪЛХЖ СА, ТАКОЖДЕ И О СЕМЬ БЪША ГЛАГОЛАЛИ, ІАКО ВОЙИИ ТЪЛО ДАВЪШЕ ОУ-

краети подаша оученикомъ и о въскрьсении сълъгати слово. нтин же ти бами оутврыждыше ин того могжть гааголати. видиши ли, кольми ти спъшать о нетипъ и пехоташте; небо-ИЪ ТН ПРИНДОША, ТН ПРОСНША, ТН ПСУЛТЬЛЪША ЕЪ СТРАЖЕЖ, ілкоже дроуга дроугоу баітн касвстарієма и обанунтелієма. Ца Н КОЛН ОУБО ОУКОЛЛИ БЪШЛА, ВЪ ЄЖБОТЖ, И КАКО; ПС БО БЪЛШЕ АТТИК ПОИСТЖПИТИ. АШТЕ АН И ДАКОИЪ ПОЪСТЖПИЛИ БЪЩЛА, КАКО ОУБО СЪМЪЛХЖ НЖЕ ТОЛЬ СТРАШНЕН ПРИЕТЖПИТИ; КАКО ЛИ ПРИНОУ-ДИТИ МОЖЛЛХЖ; УЬТО ЖЕ ГЛАГОЛЬЖШТЕ, УЬТО ЛИ ТВОРАШТЕ; КЪИНМЬ ан пооуштениемь стоюти хотълхж за мрытвыца; коего отъдании ульжите отъ него, коего отъмыштенни; исште жива видъ-ВЪЩЕ СЪВАДЛИЛ БЪЖАЩА. Н ПО ОУМОРТВИН ЧИ ХОТРАХЖ ЗУ ИР ДОБДОВАТИ, АШТЕ ДА НЕ БЪІ ВЪСТАЛЬ; ТО БАКО ТО БЕТЬ ОАДОУМЪ-TH, INFORME TOPO ^{1}) [HE] NOTHANK CHARLATH, KICKOLECHHO HE KIRKшоу; си ожуб оду дого. триоло [еб] о врекорсении иму гуу-ГОЛД, Н УЛЕТО ГЛАГОЛЛАШЕ, ІХКОЖЕ Н ЕЛМН СН РЪШЛ, ІХКО ПО ТРЬХЪ ДЫНЫХЪ ВЪСТАНЖ. ДА АШТЕ ОУБО ИС БЪІ ВЪСТАЛЪ, МВЪ, МКОЖЕ АКЪІ ПОЖЛЬШТСИН ЕН И ПООТИВЖ ЦЪЛЪ ЕТОЛИЪ О НІЕМЬ БООІЖШТЕ ел и бест домоу и бест града быкъще отъкрытан са его быша, Н ИС БЪЩІЛ ТАКОІЛ РАЧНАН ІЄМОУ ВЪДЛОЖНТИ СЛАВЪІ АКЪІ ПРЪЛЬштени и въ сстычън бъдън того ради въпадъще. И клюже не БЪІША МОГАН ТОГО СЪЛЪГАТИ, АШТЕ БЪІ НЕ БЪІЛО ВЪЕТАНИЕ, ЕЕ ИН ЕЛОВА ТОЪБОУІЕТЬ. УНМЬ БО ПЪВЛІЖШТЕ; ХЪІТРОСТНІЖ ЛИ ЕЛОВЕсьнога; на вьебла бълда грабьше. На богатьствомь ли; на ин ЖЬДЛА ИН ОИОУШТА ИМЪЛХЖ. ИЪ ДОБРОРОДЬСТВОМЬ ЛИ; ИЪ ОУБОДИ Н ОТЪ ОУБОГЪ. НЪ ОТЬУЬСТВОМЬ АН ВЕЛНКОМЬ; НЪ ОТЪ МЪСТЪ БЪЛХЖ НЕНДРОЧНТЪ. НЪ МЪНОЖЬЕТВОМЬ АН ЕВОНМЬ; НЪ НЕ БЪЛШЕ

¹⁾ hndschr. какоже тако.

нхъ болю юдиного на десате, и ти же распращени. Иъ объ-ШТАНИН АН ОУУНТЕЛІЄВЪІ; ИЪ КОТОРЪНИМИ;1) АШТИ БО ИС ВЪСТА, то ин та хоткахж имъ вкрым бълн. како ан можаахж сътрьпъти илродоу бъслштоу сл; ісли бо вреховений вратарица женъі СЛОВССС ИС СЪТРЬПЪ, И ПРОУНИ ЖЕ ВЬЕН СЪВАДЛИЛ ТЪУНІЖ ОУДЬРЪвъше разбъгоща са, како очьо очилисанан бъща на коньца въесленым тешти и въслдити сътвореное слово о въскръссини; кан бо овъ противж женьскоу пръштению не сътрыпъ, овъ же ие противж жут, како можалаж противж итеаріемъ и кънадемъ н народомъ стати, ижде мьчи и скобрадъг и пешти и бечи-СМСИБИТЫЯ ПО ВЬСЯ ДЬИН СЪМРЬТИ, ЛШТС ДЛ ИС БЪИМЯ ВЪСТЛЕЪшааго насъгнан са намановенны; толны хнаменны бъща н толны чоудсел, и инчесоже са отъ тъхъ оустыдъша жидове, **ИР БУСИУМУ СРЕВОВРМУУГО. У ДРИР УН ХОДРУУЖ ИБОСДЕ РССЕ**доужштемъ въровати о въстании; пъсть то тако, пъсть, пъ въскрьсъшлаго сила то сътвори.

AUS DEM SOGENANNTEN

ИЗБОРНИКЪ СВЯТОСЛАВОВА

(VON 1073).

VON DER GEWINNUNG DES EDELSTEINES HYACINTH2).

Въ поустънии великъна Скоуфија исстъ дъбръ зъло глжбока и чловъкомъ исвъходъна, стънами камънами обонждоу оградивъши са, да тъмь съ горъ приникъщоу комоу любо акъј съ

¹⁾ hndschr. иккоторышии.

²⁾ Буслаевъ. Историч. христоматія. Москва 1861. р. 264.

СТЪПЪ ИС МОШТИ ДОЗЪРЪТИ ДЪИЛ ДЬБРИ ТОЙ, ИЪ ОТЪ ГАЖБИИЪ МРАКЪ ЕСТЬ АКЪ ПРОПАСТЬ ИЪКАІХ. ПОСЪІАЛЕМИИ ЖС ОТЪ БЛИЖЬНИИХЪ ТОУ ЦЪСАРЬ ОСЖЖДСИНЦИ НОУДЬМИ ЗАКЛАВЪШС АГИЬЦА И ОДЬРАВЪШС СЪМЕШТЖТЬ СЪ ГОРЫ ОТЪ КЛМСИНІА ВЪ ПРОПАСТЬ ДЬБРИ ТОЮ, И ПРИЛИПЛІСТЬ КЛМСИНІЕ 1) ИЛ МАСЪТЪ 2) ТЪХЪ. ОРЬЛИ ОУБО ВЪ КЛМСИИ ТОМЬ ЖИВЖШТС ИЛ ВОПЕЖ МАСЬИЖЕ СЪХОДАТЬ И ВЪЗНОСАТЬ АГИАТА СЪ ЛЬПАШТСИЬ КЛМСИНІЕМЬ. И ІСГДА ИЗЪДАТЬ МАСА, КЛМСИНІЕ ОСТЛІСТЬ ИЛ ВРЬХОУ ГОРЪ, ОСЖЖДСИНЦИ ЖС СЪМОТРИВЪШС, КЪДС ВЪЗНОСАТЬ ОРЬЛИ МАСА, ИДЖТЬ И ТАКО ПРИНОСАТЬ КЛМСИНІЕ.

EVANGELIUM DES JOHANNES

AUS DEM OSTROMIRSCHEN CODEX 3).

I.

blatt 2. Неконн бъ слово, и слово бъ отъ бога и бога бъ слово.

2. се бъ некони оу бога. 3. и тъмь в'са бъща, и без него ничьтоже не бъеть, еже бъеть. 4. въ томь животь бъ, и животь бъ свътъ чловъкомъ, 5. и свътъ въ тьмъ свътить са, и тьма его не обатъ. 6. бъеть чловъкъ посълли отъ бога, има емоу Нолиъ. 7. тъ приде въ съвъдътельство, да съвъдътельство, да съвъдътельство свътъ, да въен върж имжть имъ. 8. ие бъ тъ

¹⁾ nämlich die hyacinthen.

²⁾ so wol zu lesen statt MECTENE.

³⁾ unverändert aus der handschr. aufgenommen, jedoch mit worttrennung, auflösung der compendien und andrer interpunction. Die altbulgar. formen sind, wo im texte abweichungen, unter diesem angegeben.

vers 3. высл, бедъ инего. 7. принде.

СВЕТЪ, ИЪ ДА СЪВЕДЪТСЛЬСТВОУІСТЬ О СВЕТЪ. 9. БЕ СВЕТЪ ИСТИИБИЪИ, ИЖС ПРОСВЕЩАЮТЬ В'СІХКОГО УЛОВЪВА ГРАДЖИЛ ВЪ МИРЪ.
10. ВЪ МИРЪ БЪ, И МИРЪ ТЪМЬ БЪСТЬ, И МИРЪ ІСГО ИС ПОЗИЛ.
11. ВЪ СВОИ ПРИДС, И СВОИ ІСГО ИС ПРИВЛИА. 12. ІСЛИКО ЖЕ
ИХЪ ПРИВАТЪ И, ДАСТЬ ИМЪ ОБЛАСТЬ УАДОМЪ БОЖИІСМЪ БЪІТИ,
ВЪРОУІЖИРСМЪ ВЪ ИМА ІСГО: 13. ИЖС ИН ОТЪ БРЪВИ ИН ОТЪ ПОХОТИ
ПЛЪТЬСКЪМ ИН ОТЪ ПОХОТИ МЖЖЬСКЪ РОДИИА СА. 14. И СЛОВО
ПЛЪТЬ БЪІСТЬ И ВЪССЛИ СА ВЪ ИМ, И ВИДЪХОМЪ СЛЛЕЖ ІСГО, СЛАВЖ
ВКО ІСДИНОУАДЛАГО ОТЪ ОТЬИЗ ИСИЪЛИЬ БЛАГОДАТИ И ИСТИИЪІ.
15. НОМИЪ СЪВЕДЪТСЛЬСТВОВА О И'СМЬ И ВЪЗЪВА ГЛАГОЛА: СЬ
БЪ, ІСГОЖС РЕХЪ, ГРАДЪИ ПО МЪИЪ ПРЕДЪ МЪНОБЕ БЪІСТЬ, ВКО
ПЬРВЪИ МІСНС БЪ. 16. И ОТЪ ИСПЪЛИ'СНИХ ІСГО МЪ ВЬСИ ПРИВАКОМЪ БЛАГОДАТЬ ВЪЗ БЛАГОДАТЬ: 17. ІЖО ЗАКОНЪ МОССОМЬ ДАИЪ
БЪІСТЬ, БЛАГОДАТЬ И ИСТИНА ПІСОУСЪ-ХРИСТОСЪМЬ БЪІСТЬ.

18. бога инкътоже инкъдеже не видъ тъкъмо единочадън bl. 3, b. сънъ, съ въ донъ отбун, тъ и исповъда. 19. и се естъ съвъдътельство Ифлюво, јегда посъллиа Июден отъ Исроусалима исреза и левъгитъ, да въпросять јего тъ къто јеси; 20. и исповъда и ис отъвърже са, и исповъда, јако иъсшь дуъ Христосъ. 21. и въпросиша же и къто оубо тъ јеси; Илиа ли јеси; и галгола иъсмъ. пророкъ ли јеси тъ; и отъвъща ии. 22. ръша же јемоу къто јеси; да отъвътъ дамъ посъллвъчалет въпишата иъ убто галголению отекъ самоль; 23. рече же дуъ галеъ въпишата пъ отбътани деправите ижть господънь, акоже рече Ислия пророкъ. 24. и посъллнии білахж отъ фарисси, 25. и въпросиша и и ръша јемоу чъто оубо кръща-

^{9.} вьсякого oder вьсекого. 11. прииде. 13. ильтьсктым. 14. исильнь. 15. инень, глаголы, прывей (прывей). 16. исильнения, къдъ. 19. инерем. 20. отъкръже (отъкръже). 24. бълж.

неши, аще ты пяси Христось ин Илиа ин пророкъ; 26. отъвъща имъ Нолиъ глагола адъ крыщам въ водъ, по сръди же васъ стоить, исгоже ие въсте. 27. тъ иссть градън по мънъ, како първън мене бъ, исмоуже пъсмъ достоинъ, да отръшж ремень сапогоу исго. 28. си въ Киолини бъща об опъ полъ Нордана, идеже бъ Нолиъ кръста.

- b1.260, с. въ връма опо 29. видъвъ Нолиъ Игоуса граджија къ себъ и глагода о пісмь се, агньць божни въдемляли гръхъ вьесго мира. 30. съ іссть, о пісмьже адъ рекохъ, по мънъ идсть мжжь, иже пръдъ мъноеж бъеть, ико пръвъи мене бъ, 31. и адъ ис въдълхъ ісго, иъ да ілвить са Идранліеви, сего ради придохъ адъ въ водъ крьста. 32. и съвъдътельствова Нолиъ глаголи, ико видъхъ доухъ съходащь и граджијь на нь ико голжбъ съ піскесе, и пръбъеть на пісмь. 33. и адъ ис въдълхъ него, иъ посъллеви ма крьстить въ водъ, тъ мънъ рече падъ ньже оудърнши доухъ съходащь и пръбъележијь на нісмь, съ несть крьстан доухъмь святънимь. 34. и адъ видъхъ и съвъдътельствовахъ, ико съ іссть съпіъ божни.
  - bl. 6. Въ оно връма 35. стоілше Нолих и отъ оученикъ юго дъва. 36. и оудъръ Інсоуса иджил и глагола: се агиьць божин. 37. и слышаста и оба оученика глаголющь и по Інсоусъ идоста. 38. обращь же съ Інсоусъ и видъвъ и по себъ иджил глагола има: 39. чьсо ищета; она же ръста юмоу: равви, юже глаголють съ съклудюмо оучителю, къде живеши; 40. глагола има: придъта и видита. придоста же и видъста, къде живъще, и пръбълета оу инего дънь тъ. година же бъ ижо десятам.

 ^{26.} глаголж.
 27. прыевы (прыевы), отырыша.
 28. объ. 31. приндока.

 идокь.
 35. стогалше.
 40. приндыта, приндоста, живъяще.

41. Бъ же Лидреа, братъ Симона Истра, ісдинъ отъ обож салынавъщосто отъ Номил и по инемь шьдъщость. 42. обръте сь пръжде брата своюго Симона и глагода юмоу обрътохомъ Месных, юже исть съкадаюмым Христосъ. 43. и приведе и къ Нісоусови. въдържев же ил нь Інсоусь рече. ты исп Симонъ същъ Нонинъ, тъг наречени са кифа, ісже съкадають са петръ. 44. Въ острън же въсхотъ Інсорсъ идити въ Галилска, и обръте Филипа и глагола ісмоу гради по мънъ. 45. бъ же Филипъ отъ Кифъслидьска града, Лидрсова и Пстрова. 46. и обръте Филипъ Пафананал и глагола эсмоуч исгоже писа Монен въ даконъ и пророци, обрътохомъ, Інсоуса съща Носифова, иже отъ Надарсол. 47. и глагола ісмоу Нафананлъ отъ Надарсол можеть ан укто добро бълти; глагола ісмоу Филипъ. придъ н виждь. 48. видъвъ же Інсоусъ Плолилила граджил къ и'смоу и глагола о п'сьме се въ истинж Идранантънинъ, въ и'ємьже льсти ижеть. 49. глагода ісмоу Нафананав: како ма дилеши; отъевцілет же Інсоуст рече юмоу преже длже не въдгласи тебе Филипъ, сжија подъ смоковынијем видълъ та. 50. отъевща Илфананав и глагола юмоу равви, тъі юси същъ божин, ты еси цесарь Ихранаевъ. 51. отъвъща Інсоусь и рече немоу. За н'є раха, іхко видаха та пода смоковынисім, въроугени; больша сихъ оудършин. 52. и глагола юмоу аминъ, амина глаголь вама. Ота ссая облерите него отяверсто и ан'телы божина въсходация и ингл ходация илдъ съил чло-ВЪУЬСКЛАГО.

^{41.} окою, никального. 47. приндп. 47. пісмоу, нісмь, нісмьже. 49. пряжде, смокальницена. 51. ніе, смокальницена. 52. отакрысто (отакрасто), лиагелы.

- Къ оно връма 1. бракъ бъють въ Кана-Гланаси, и бъ тоу bl. 11, d. мати Інсоусова. 2. давана же бъ Інсоуса и оученици исго на бракъ. 3. и ис доставъщоу виноу глагола мати Інсоусова къ н'смоу: вних ис имжть. 4. глагола іси Інсоусъ: чьто юсть мънъ и тсбъ, жено; не оу приде година мом. 5. глагола мати его слоугамъ: еже аще глагол'сть вамъ, створитс. 6. бъше же тоу водоносъ каманъ шесть асжащь по очищению Нюденскоу, въмъстаць по дъвъма ан по трымъ мърамъ. 7. глагола нмъ Інсоусъ: напълните водоносъі водъі, и напълниша до върха. 8. и глагола имъ. почърпъте пънъ и принссътс архитриканнови. Они же принссоша. 9. ілко же въкочен архи-ТРИКАНИЪ ВИНА БЪІВЪЩАЛГО ОТЪ ВОДЪІ, И ПС ВЪДЪЩС, ОТЪ КЖДЖ есть, а слоугы въдмахж почьрпъшен водж, и въдгален жениха архитриклина 10. и глагола юмоу в'сакъ чловъкъ пръжде доброю вино полагають, и югда оупижть са, тогда хоуждею, ты же съблюде доброю вино до сель. 11. се створи дилмеиниемъ пачатъкъ Інсоусъ въ Кана-Гадиаси, мви слави своем, н въроваща въ нь оученици исго.
  - ы. 8, а. 12. въ оно връма въннде Інсоусъ въ Каперънаоумъ самъ и мати иго и братих иго и оученици иго, и тоу не мъногы дын пръбъеть. 13. и бануъ бъ паска Июденска и въннде Інсоусъ въ Исроусалниъ, 14. и обръте въ цръкъви продажщава волы и овъца и голжби и пънажыникы съдаща, 15. и створи

^{3.} ніємоу. 4. принде. 5. галголість, сътворите. 6. бълше, каменть (каменть). 7. напальните, напальница, връхд. 8. почрывате. 9. въдълше, кждоу, въдълж, почрыващен. 10. въсакъ. 11. сътвори, lies и мян. 14. цръкъви oder църкъви, сод abbr. цркви, продавжитата. 15. сътвори.

мко бичь отъ върви, и изгъил вься и-пръктве овыја и волы, и тържиниюмъ расъила икиаза и дъски опровърже, 16. и продажщинимъ голжби рече. възъмъте си отъ сждоу, не творите домоу отъца мојего домоу коупльиалго. 17. поманжива же оученици јего, ако илинелно јесть. жалость домоу твојего съпъсть ма. 18. отъвъцілива же Июден и рекоша ісмоу. које зилмение мелмісши илмъ, ако си твориши; 19. отъвъціл Інсоусъ и рече имъ. разорите църкъвь сиж, и трыш дыньми въздвигиж ж. 20. ръша же Июден. четърыми десяты и шестиж лътъ съзъдана бъјеть църкъ си, а ты ли трыш дыньми въздвигиещи ж; 21. онъ же галголалие о църкъви тъла својего. 22. јегда же въста отъ мъртвъшать, поманжива оученици јего, ако се галголалие, и върж јаша кингамъ и словеси, јеже рече Інсоусъ. 23—25. fehlen.

III.

Къ оно връмя 1. чловъкъ стеръ отъ фарисен, имя юмоу ът. 7, с. Никодимъ, кънядь Июденскъ 2. съ приде къ Інсоусови поцииж и рече юмоу равви, въмь, имо отъ бога юси принкать оучитель, инкътоже во не можеть знамении сихъ творити, иже тъ творини, аще не бъдеть богъ съ иник. 3. отъвъщавъ Інсоусъ и рече юмоу алинъ, аминъ галголъ тебъ аще къто не родить съ съ въще, не можеть въдъти цесарьствия божня. 4. галголъ къ шемоу Инкодимъ како можеть чловъкъ родити са старъ съ; сда можеть въторицем въ жтробъ вълъсти матере скоюзъ и родити са; 5. отъвъща Інсоусъ и рече юмоу аминъ, аминъ

^{15.} врыви, идъ иръкъве (cod. иръке), тръжыникомъ, опровръже. 19. иръкъвь 20. съдъдана, иръкън. 21. иръкъви. 22. мръткънихъ, кънигамъ. 1. исторъ. 2. принде. 4. исда.

глаголіж тебъ. Аще къто не родить са водоіж и доухъмь, не можеть вънити въ цесарьетво божне: 6. рожденое бо отъ плъти плъть есть, и рожденое отъ доуха доухъ есть. 7. не диви ел, ілко ръхъ ти: подоблеть вамъ родити ел еъ въще. 8. доухъ, ндеже хощеть, дъшеть, и гллет иего елъшинши, ит не втен, отт кждоу приходить и камо идеть. такъ несть в'сакъ роженыи отъ доуха. 9. отъвъща Инкодимъ и рече іємоу како могять ен бълти; 10. отъвъща Інеоусъ и рече ісмоу: тъл исен оучитель Ндранліскъ, и сихъ ли не въси; 11. аминъ, аминъ глаголіж тебъ, имо иже вымь глаголемь, и неже видъхомь събъдътельствоунемъ, и съвъдътельства нашего не принеманте. 12. аще демьна ръхъ вамъ и ис въроуете, како, аще рекж вамъ небесьнай, въроучете; 13. инкътоже въдиде на небо, тъкъмо съшьдън еъ нскеес сынь чловъчьскый сын на искеес. 14. и клю Мочен ВЪЗНСЕЕ ЗМНЖ ВЪ ПОУЕТЪНИ, ТАКО ПОДОБЛЕТЬ ВЪЗНЕЕТИ ЕЛ ЕЪНОУ ЧЛОВЪЧЬЕКОУОУМОУ, 15. ДА ВЕЛКЪ ВЪРОУНИ ВЪ НЬ НЕ ПОГЪІЕН'ЕТЬ, нъ имать живота въчьнааго.

bl.218,d. рече господь евонмъ оученикомъ инкътоже (u. s. w. 13—15 wiederh., s. die varianten). 16. тако бо възлюби богъ миръ, како съшъ евон нединочадъ далъ иссъ, да въсъкъ въроуни въ нь ис погыбисть, нъ имать животъ въчьнын. 17. не посъла бо богъ съща евоиего въ миръ, да еждить мироу, нъ да съпассть ел миръ имъ.

^{5.} доухомь, im Ostr. ev. in diesem casus immer т. 8. вьсакт рождентин. 11. глаголемт. 13. стан, gewöhnl. loc. небесн. 15. въсакт, погыбиеть. 16. единоуадън, въсакт од. въсъкт. 17. имь.

Varianten von bl. 218, d.: 13. скиндан, скин на небесн. 14. кноже, Моунси. 15. въсикъ, въроуки, погыбиеть, животъ вхубики; von bl. 12, с.: 16. мира, скина своюго юдиноуадааго дасть, всакъ, въ н'его, живота въубнаяго. 17. statt имъ steht юго ради.

рече господь сконит оученикомъ. Тако въдаюн (u. s. w. bl. 12, d. v. 16 u. 17 wiederh.) 18. въроу'ян въ нь не бъдеть осъжденъ, а не въроуни оуже осъжденъ иссть, ако не върова въ ним юдиночадалго съна божна. 19. се же есеть съдъ, ако свътъ приде въ миръ, и въдаюним чловъци плче тымъ исже свътъ бъща бо ихъ дъла уъла. 20. в'слкъ бо дълам уълам ненавидить свъта, и не приходить къ свътоу, да не обличать съ дъла юго. 21. а теоран истинж градеть къ свътоу, да аквать съ дъла юго, ако о бодъ съть съдъллия.

въ оно връма 22. въниде Інсоусъ и оученици исто въ Ню- bl 9, с. денский демани и тоу живилиис и кращише. 23. бъ же Нолиъ крьета въ Спонъ блидъ Слапма, како водъг мъпогъг бълж тоу, н прихождалуж и крыщалуж сл. 24. не оу бо бъ въсажденъ въ тымыниж Иолиъ, 25. бълсть же сътадание отъ оученикъ Нфановъ съ Июден о фунцении, 26. и придошл къ Иолиоу и ръшл ісмоу равви, иже бъ съ тобоіж об онь поль Нердана, ісмоуже ты съвъдътельствова, се, тъ крыцають, и выси граджть къ инсмоу. 27. отъвъща Нфанъ и рече- ис можеть чловъбъ принмати инуксоже, аціє не бждеть іємоу дано съ небесе. 28. въ сами мънъ събъдътсльствоваетс, како облъ- пъсмь адъ Хонстоећ, на посъллив исемь пръдъ инмь. 29. имълн исећстж женихъ іссть, а дроугъ жениховъ стоіл іі послоушліл ієго ра-Тостим бутолеть ся ху бугся жениховя, си во бутость мой непълни сл. 30. ономоу подоблеть расти, а мънъ мынати сл. 31. годдані съ външе надъ вьстми іссть, нас отъ демля отъ **ХЕМУУ** РЕСТР' И ОДУ ХСИУУ LYZLOYCLY. LOУХУИ СУ ИСРССС ИУУУ

^{18.} къроуки. 19. принде. 20. къслкъ. 22. живълие, кръштлание. 23. бълж. 26. приндошя, объ. 29. псилъни. 31. демлія, демлія, демлія, глаголість.

вьежин несть: 32. неже видъ и слъщил, се съвъдътельствоунеть, и съвъдътельства исго инкътоже принема'сть: 33. приниън него съвъдътельство запечатълъ, къю богъ истиньиъ несть. 34—36 feblen.

IV.

ы. 29, d. 1—4 fehlen. Къ оно връма 5. приде Нісоусь въ градъ Самарснекъ нарицаюмы Соухарь бануъ вьен, кже дасть Имковъ Носифоу същоу своемоу. 6. Бъ же тоу стжденьць Имковль. Исоусь же троуждь са отъ пати съдълше тако на стаденьци. година же бъ ілко шестам. 7. приде жена отъ Самарим почрътъ водъг. глагода еен Місоусъ: даждь ми пити. 8. оученици бо ісго ошьан бълуж въ градъ, да брашьно коупать. 9. глагола ісмоу жена Самаранънін. како ты Ноуден съ отъ мене пити проснин женъ Самаранъних сжира; не прикасавять во са Ноуден Самаржискъ. 10. отъвъща Исоусъ и рече аще бы въдъла даръ божин, и къто есть глаголии ти: даждь ми пити, тъ бъ проснал оу него, и далъ ти бъ водж живж. 11. глагода есмоу жена. господи, ин почрыпальника имаши, и стоуденыць гажбокъ есть, отъ вждоу оубо ималши водж живж; 12. сда ты болии ієси отьца пашего Ніжова, нже дасть намъ стоуденьць; и тъ ну ньего пи и същове исго и скоти исго. 13. отъвъща Икоусъ н рече іен. врсики иніян оди войлі сеім вижижасть си пиклі, 14. а нже пиеть отъ водъг, вже адъ дамь емоу, ис имать въждадати са въ въкъ, иъ вода, жже адъ дамь ісмоу, бждеть

^{32.} принемлеть. 33. удпечатьля. 5. принде; нарицаемын. 6. стоуденьць, стоуденьци. 7. принде, Самарин. 8. откшьли. 9. Самарильни, Самарильны, *Самарильну. 10. глагольн, инсго. 12. геда, иук. 13. вксякъ од. вьсякъ, въждаждеть.

ВЪ НІСИЬ ИСТОЧЬНИКЪ ВОДЪІ ИСТЪКЛЬЖИЛЬКА ВЪ ЖИВОТЪ ВЪЧЬНЪИ. 15. глагола къ шемоу жена: господи, даждь ми сиж водж, да ин жаждж ин прихождж почьрынать. 16. глагода или Нісоусь. иди, придови мжжъ твои и приди съмо. 17. отъвъща жена и осле вспол. не имуми ижжу сучеоуу еен исолем. Човой осус, ако мжжа не нилиъ. 18. пать бо мжжъ ниъла еси, н нънъ исгоже налин, иъсть ти мжжъ се въ истинж рече. 19. галгола ісмоу жена: господи, виждж, ілко пророкъ ісси ты. 20. отыни наши въ горъ сси поклониша са, и вы глаголісте, ілко въ Пероусланых іссть мъсто, идеже калилти са подоблість. 21. галгола існ Нісоусъ: жено, върж ми шми, ілко идсть година, ісгда ин въ горъ сен ин въ Сроусланаваль поклоинте са отыјоу. 22. ВЪІ КЛАПЛІСТЕ СА, ІСЖЕ ПЕ ВЪСТЕ, МЪІ КЛАПЛІСМЪ СА, ІСЖЕ въмь, імо съплениие отъ Ноуден исть. 23. на придеть година и ижит ессть, естал истинынин поклонынин поклонять ся отыроу Тоххрир и исдинову. нео одрич дупаха нійсле кууніхемініхе сч ісмоу. 24. доука іссть бога: шже каліплість са ісмоу, доукамь и истинова достоить калимти см. 25. галгола ісмоу жена: въмь, ико месша придеть нарицаюмы Христосъ- югда тъ придеть, въдебстить намъ вься. 26. галгода иси Нісоусъ: адъ иссмь, глаголіми съ тобоіж. 27, и тогда же придоша оученици ісго и ужидалуж сл, бао съ женов глаголалие, и инкътоже не рече ісмоу. Чесо нійснін, или. Акто гачеоченні су пісіч 28. ОСТАВИ ЖЕ ВОДОНОСЪ СВОИ ЖЕНА И ИДЕ ВЪ ГОЛДЪ И ГЛАГОЛА **ЧЛОКЪКОМЪ** 29. Придъте, видите члокъка, иже рече ми выса,

^{15.} почрыпати. 16. мжжь, приндп. 17. имлыь, нылмь. 18. мжжь, мжжь. 22. квыж. 23. приндсть, калимжинтинук. 25. приндсть, нариндсты, приндсть, кьсл. 26. глаголян. 27. приндошл, чоуждалуж. 29. приндъте, кьсл.

елико сътворихъ сдл тъ есть Христосъ; 30. придоша же иг града и иджахж къ нісмоу. 31. междж же симь молкахж и оученици исго глагольжие рав'ви, жждь. 32. онъ же рече имъ адъ брашьно имамъ ъсти, исгоже вън не въсте. 33. глаголадуж же оученин него къ ссет. Сдл къто пониссе немоу ъсти; 34. глагода имъ Нісоусъ мою брашьно юсть, да сътворжворю воль посълдвъщалго ма и съвръщи дъло юго. 35. ис въг ли глаголетс, како неще четыре мъсяци смть и жатва придеть; се, ГЛАГОЛЮ ВАМЪ. ВЪЗВСДЪТС-ОЧН ВАШН И ВИДИТС ИНВЪІ, ІХКО ПЛАВЪІ сжть къ жатвъ оужс. 36. и жъщан мъддж принисть и събира-ЕТЬ ПЛОДЪ ВЪ ЖИВОТЪ ВЪУЬНЪИ, ДА СЪІЛИ ВЪ КОУПЪ РАДОУІСТЬ СА н жынын. 37. о ссмь бо слово іесть истиньноїс, ілко ниъ іесть съгли, и ина иссть жынан. 38. адъ же посладъ въі жатъ, идеже вы ис троудисте см. нии троудиша см, и вы въ троудъ нуъ вънндостс. 39. отъ града же того мънодн въроваща въ нь отъ Самаріань да слово жень съвъдътсльствоуіжцін, ілко рече ми вься, іслико сътворихъ. 40. ісгда же придоша къ нісмоу Самаріанс, молкахж ісго, да бъі пръбъіль оу инхъ. н пръбъість тоу дъва дъин. 41. и мъноди плус въроваща да слово исго, 42. женъ же глаголадуж, како оуже не да твож бесъдж въроуемъ, сами бо саъщалкомъ, и въмь, како есть въ истинж съпасъ мнроу Хонстосъ. 43— mitte von 46 fehlen.

b1. 18, с. въ връмъ опо 46. бъ пъкън цесарь мжжь, негоже сънъ больше, въ Каперъндоумъ. 47. съ слъщавъ, въо Неоусъ приде отъ Ніждек въ Галилет, и иде къ пиемоу и молмаше и, да

^{29.} кедл. 30. приндоша, изъ. 31. междоу. 32. имамь. 33. кедл. 34. сктворіж, streiche ворю. 35. приндеть, глаголіж. 36. жьніки мьддж, свіжи. 37. свіжи. 38. посклаук. 39. вьсл. 40. приндоша, дьин. 42. квіж. 46. больжие. 47. принде, Нюдеіж.

съпидсть нецълитъ съпиъ исго. хотилише во оумръти. 48. рсус Неоусъ въ п'смоу. Аще зилмении и чоудсеъ не видите, не имате въръ вати. 49. галгола бъ нисмоу цеслревъ мжжъ. господи, съпиди пръжде, даже не оумърсть отроуъ мою. 50. и галгола исмоу Неоусъ. иди, съпиъ твои живъ иссъ. и върж имъ чловъбъ словеси, иже рсус исмоу Неоусъ, и идъще. 51. и абию съходащоу исмоу, се, раби исго сърътоша и галголжщие исмоу, або съпиъ твои живъ иссъ. 52. въпращалще же годины отъ инхъ, въ къи члсъ соулъю исмоу бъисъ. ръща же исмоу, ако отъць исго, ако та година бъ, въ ижже рсус исмоу Неоусъ съпиъ твои живъ исстъ, и върова самъ и домъ исго въсъ. 54. се пакъ въторою зилмению сътвори Неоусъ пришъдъ отъ Иждела въ Галилсиж.

V.

Къ оно връма 1. въннде Неоусъ въ Юроусланиъ. 2. иссъ бл. 22, д. же въ Нероусланиъх на объчи коупъли, иже парицаеть са евренскъ Кифедда, пать притворъ пижции. 3. въ тълъ лежалие мъножьство болацинуъ, саъпъ, хромъ, соулъ, чанфинуъ движение водъ. 4. аньгель бо господынь на вьех лъта мъншие са въ вживан и въдижирание водж, и иже пръжде вължалие по въдижирении водъ, съдравъ бъвалис, гацъмъже неджуъмь одържимъ бъвалис. 5. бъ же једниъ тоу чловъкъ три десате и осмъ лъта питы въ педжуъ својемъ 6. сего видъкъ Неоусъ и разгоумъвъ, имо мънога лъта оуже импание, галгола имоу

^{47.} хоттанів, оумьрттіі. 48. шемоу. 49. цесаріска. 50. пдтаіне. 52. седмін. 54. Пюдеіа. 2. кжитан. 4. анагела, вьса, мъналие. 4. одражнить. 6. пмтаніе.

хощеши ли цъль быти; 7. отъкъща юмоу педжжыный господи, чловъка не ималмъ, да югда въдмятить ел вода, въвьржеть му ку кхирур. всерду же попложи чар, нир поржите мене вълдунть. 8. галгола ісмоу Исоусъ въстани, въдьми одоъ твон и иди въ домъ твон. 9. и абие цълъ бъють чловъкъ, и ВЪДА ОДРЪ СВОИ И ХОЖДЛЛШЕ. БЪ ЖЕ ЕЖБОТА ВЪ ТЪ ДЫНЬ. 10. ГЛАголалуж же Нежден испральвашогогмог смбота есть, и не достонть теба въдати одра твонго. 11. онъ же отъкъща имънже ма сътвори целл, тъ мънъ осче въдьми одоъ твои и ходи. 12. въпросиша же и къто кеть чловъкъ рекъи тебъ въдьми одоъ твои и ходи; 13. исцълъвъи же не въдмаше, къто есть. Исоусь во оуклони са илродоу ежщоу на мъстъ. 14. по томь же Исоусь обръте и въ цьркъви и рече ісмоу се, наль юси, къ томоу не съгращан, да не горе ти чьто вждеть. 15. н нде чловъкъ н повъда Неждеомъ, мко Исоусъ есть, нже ма сътвори цълл. 16. fehlt.

ы. 13. рече господн къ пришьдъшинить къ н'емоу Июдеомъ.

17. отъць мон до сель дълметь, и адъ дълмж. 18. сего ради паче искахж ісго Июден оубити, іжо не тъкмо радарише сжботж, иъ и отъца своюго глаголалше бога, равыть са твора богоу.

19. отъвъща же Інсоусъ и рече имъ аминъ, аминъ глаголж вамъ не можеть сънть творити о себъ инчесоже, аще не юже видить отъца твораща каже во онъ творить, ен и сънть творить.

20. отъць бо любить сънта и вьес покадають юмоу, каже самъ творить, и больща сихъ покадають кмоу дъла, да вы чоудите съ. 21. кво бо отъць въекръщають мьртвъй и живить, такоже

^{7.} ныламь, къкръжеть, исгда, прихождж. 10. Июден. 13. въдваше. 14. цръкъвн, горие. 15. Июдеомъ. 17. июмоу. 18. искаахж, тъкъмо, разарилиие. 21. мрътвъна.

н сънгъ, каже хощетъ, живитъ. 22. отъць во не сждить никомоуже, нъ сждъ вьеб дастъ сънюви, 23. да вьей чътжть сънд, ккоже чътжть отъца. иже не чътстъ сънд, не чътстъ отъца, иже посъда есго. 24. дминъ, дминъ галголіж влыъ, кко слоунилан словесе моюго и върж ісмали посъдавъщоуоумоу ма ниатъ живота въчъпаго и на сждъ не придстъ, нъ пръщдеть отъ съмърти въ животъ.

рече господь къ пришьдъщинить къ н'емоу Июдсомъ (v. bl. 13, d. 24. wiederholt) 25. аминъ, аминъ галголж вамъ, ако градсть година и нъшъ кесть, кегда мъртвии оуслъщать галса съила божим и сабинавъще оживжть 26. акоже бо отъць живота имать въ ссбъ, тако дасть и съинови животъ имъти въ ссбъ, 27. и область дасть кемоу и сждъ творити, ако съиз чловъчьскъ кесть. 28. не дивите са ссмоу, ако градсть голина, въ инже въси сжщен въ гробълъ оуслъщать галсъ кего, 29. и изиджть, створынии балгам въ въскръщение живота, а сътворьшии зълла въ въскръщение сжда. 30. не могж адъ о ссбъ творити инчъсоже: ако сабинъ, и сжжаж, и сждъ мон правъдыть кесть, ако ис ищъ вола мокъльвильного ма отъца.

рске господь къ пришьдъннима къ нісмоу Пюдсомъ мко bl. 14, с. сакинж (u. s. w. wiederholung von v. 30.). 31. аще адъ съкъдътельствоую о мънъ, съкъдътельство мою пъсть нетиньно. 32. инъ иссть съкъдътельствоуни о мънъ, и къмъ, како истиньно иссть съкъдътельство исго, исже съкъдътельствоуисть о мънъ. 33. въ носъласте къ Нюлноу, и съвъдътельствока о истинъ.

^{34.} АУБ ЖЕ НЕ ОТБ УЛОВЪКЪ СЪВЪДЪТЕЛЬСТВО ПРИНСИЛІЖ, НЪ СН
21. ТЛКОЖДЕ. 24. ИМЛІВИ (bl. 13, d. ИМЛІВ, d. і. ИМЛІВ), ВЪУБ-

^{21.} такожде. 24. кемлын (б), 13, с. кемлы, с. 1. кемлы), вкукиллго, приндеть, съмрьти, иксюу. 25. мрьткии. 28. сътворьнии. 30. колы, колы. 32. кань.

глаголіж, да въі съпассін бждете. 35. онъ бъ свътнавній гора Н СВЪТА, ВЪІ ЖЕ ХОТЪЕТЕ ВЪДДОДДОВЛТИ СА ВЪ ГОДИНЖ ЕВЬТЪНИХ его. 36. адъ же имамъ събъдътельство бол'е Нолиова. дъла бо, мже длеть мынь отыць, дл съвьршам, та дъла, мже творж, еъвъдътельствоужть о мънъ, како отъць ма посъла. 37. и посъ-**АЛЕЖИ МА ОТЬЦЬ, ТЪ СЪВЪДЪТЕЛЬСТВОВА О МЪИЪ. ИН ГАЛЕЛ ІСГО** никъдсже слышлете, ин видъним исго видъсте, 38. и словесе ЕГО НЕ НИЛТЕ ПРЪБЪИВЛЬЖЦІЛ ВЪ ВЛЕЪ, ДА НІЕ, ІСГОЖЕ ТЪ ПОСЪЛА, еемоу вън върън не немлисте. 39. непънтанте кингън, како вън мь-ИНТЕ ВЪ НИХЪ ИМЪТИ ЖИВОТА ВЪУБИЛАГО, И ТЪГЕЖТЬ СЪВЪДЪТЕльетвоуіжція о мънъ. 40. и не хощете прити къ мънъ, да живота имате. 41. славы отъ чловъбъ не принемаю, 42. нъ радоумъхъ въі, како любъве въ себъ божніл не ималте. 43. адъ придоль въ има отъца моюго, и ис приюмаюте мене. Аще инъ придеть въ има евою, того принема'ете. 44. како въ можете въровати, салеж дроугъ отъ дроуга принеманжине, и салеъи, каже отъ единочадалго съща божим, не ищете; 45. не мыните, ико ахи на ви беки ки отрабо. Тести ние сачеоти на ви Моуен, на п'егоже вы оупъкаете. 46. аще во бъете върж имъли Мосефен, върж ман бълсте и мънъ, о мънъ бо тъ писа: 47. АЩЕ АН ТОГО КЪННГАМЪ ВЪРЫ НЕ 'ЕМА'ЕТЕ, КАКО МОНМЪ ГЛАголомъ върж имете;

VI.

Н по есмь иде Інсоусь на онь поль морм Тиверъмдьска. 2. и по и'сыь идмаше народъ мъногъ, мьо видмахж знамения, мже твормаше на педжжычануъ. 3 ч. 4. fehlen.

^{36.} нылыь, боліе, съврышліж, творіж. 39. къннгы. 40. принти. 43. приндохь, приндеть, приіємлісте. 45. глаголім, пісгоже. 47. ісмлісте. 1. Тиверымдьска од. Тивернілдьска. 2. міємь, иджаще, виджахж.

въ връма оно 5. въдведъ Икоусъ очи скои и видъвъ, въю bl. 34, b. мъногъ народъ идсть къ нісмоу, галгола Филиноу чимь коуиныв хаббы, да бдать си; 6. сс же глаголалие искоущам и, самъ бо въджане, чето хота сътворити. 7. отъевща испор Опчиня. Чявять сядоть субсереникя хухен ис човругимия итр да къжъдо илло чьто принметь. 8. глагода исмоу исдинъ отъ оученикъ исто Андреа, братъ Симоноу Пстроу 9. истъ отро-УНЦІВ СЬДС, ИЖЕ ИШАТЬ ПАТЬ ХАВЕТ ІМУВЛЕНЬИТЬ И ДЪВТ ОТІБТ. нъ си чето съть селикоу пародоу; 10. рече же Икоусъ съ-ТВОРИТЕ УЛОКЪКЪ ВЪДЛЕЦИИ. БЪ ЖЕ ТРАВА МЪПОГА НА МЪСТЪ. ВЪДлеже оубо ижжъ числъмь ико имть тысжци. 11. приитъ же хавбы Исоусь, и хвааж въздавъ дасть оученикомъ, и оученици ВЪХЛЕЖАЦИНИТЬ, ТАКОЖДЕ И ОТЪ РЪБОУ, ІСЛІКО ХОТЪЛХЖ. 12. И имо илелиния ся, глагола оученикомъ своимъ съберъте ид-БЪГЪКЪ ОУКРОУХЪ, ДА ИС ПОГЪЕНСТЬ ИНУЬТОЖС. 13. СЪБЪРАНА же и нападиниа дъва на десяте бощо одуродую отъ пати хаба куынанынуа, иже идеыша адашиныма. 14. чловани же видавъис, ісже сътвори диамению Нісоусь, глаголалуж, ілко сь іссть въ истини пророкъ градън въ миръ.

въ опо връща видъвъще народи унамение, ісже (u. s. w. bl. 16. wiederhol. von v. 14) 15. Інсоусь же разоумъвъ, ілко хотать прити, да въсхъпать и и створать цесара, отиде пакъ въ горж іединъ. 16. и ілко поздъ къість, съпидоща оученици ісго на море, 17. и вълъзъніе въ коракъ въдлахж на онъ поль моріа въ Каперънаоумъ, и тъма бъість, и не оу бъ къ пимъ приньаъ

^{6.} искоуимы; statt хоты lies хотылие. 7. сырсырыных (к?), къжьдо (къждо). 9. ычумисныть. 10. мжжы. 11. ириыть. 13. ычуминыных одег мумитынух. 14. bl. 16 створи — сътвори. 15. иринти, сътворыть, hndschr. ири abbr. 16. морю. 17. ъджахж.

Інсоусь. 18. море же вътроу великоу дъхлажщоу въстамие. 19. гребъще же імко й н в стадин или й оудьръща Інсоуса кодаща по морю и бандъ корабам бъвъшоу оубомша са. 20. опъ же глагола нмъ. адъ ісемь, не бонте сл. 21. хотъхж же при'ати Н ВЪ КОРАБЛЬ, И АБИС БЪІСТЬ КОРАБЛЬ НА ДСМАН, ВЪ НІЖЖЕ БДМАХЖ. 22. Въ оутрън же дын народъ, нже стоилше об онъ полъ моры, видъбъще, ико корабам иного не бъ тоу, тъкъмо единъ тъ, ВЪ НЬЖС ВЪПИДОША ОУЧСИНЦИ 16ГО, И ІХКО ПС ВЪПИДС СЪ ОУЧЕНИКЪ своими Інсоуст вт кобубур на нечини обленийи него втинтопту. 23. н нин придоша корабан отъ Тиверимдъ бануъ мъста, идеже аша хлабы хвалж ваддавашю господоу. 24. н югда видаша пароди, како Інсоуса ис бъеть тоу ин оученикъ исго, вълъдоши сами въ корабата и придоши въ Каперънаоумъ инжще Исоуса. 25. и обраташе и об она пола мора раша немоу равви, къгда съмо придс; 26. отъвъща Інсоусъ и рече миниъ, АМНИТ ГЛАГОЛЮ ВАМТ: НЩЕТС МЕНС, НЕ ВКО ВИДТСТС ЗНАМЕНИЯ, нъ бако ъсте хаббы и насъгнете са. 27. дъланте не брашьно ГЪІБИЖЩЕЕ ПЪ БРАШЬНО ПРЪБЪІВЛЕМЩІСЕ ВЪ ЖИВОТЪ ВЪУЫГЫН, НЖЕ стину ловильский чисть втир. ссго во отыну знатисня вогу.

ы. 19, ы. рече господь къ въровлявлинимъ къ писмоу Мюдеомъ. дъланте не брашьно гыбижщее иъ брашьно пръбъявлющее въ животъ въчынъемь, иеже (u. s. w. v. 27 wiederholt). 28. ръша же къ нисмоу. чьто сътворимъ, да дъллемъ дъла божик; 29. отъвъща Исоусъ и рече имъ. се истъ дъло божие, да въроуиете въ тъ, исгоже посъла онъ. 30. ръша же исмоу. кои

^{18.} морие, въстамаще. 19. lies besser быкъща, н. 21. хотъахъ, принати, ъдъахъ. 22. объ. 23. приндоша. 24. приндоша. 25. объ, моріа, принде. 26. глагодіж. 27. пръбъявающейе, въчьнъйемь (въчьнъймь).

оубо ты творини зилисние, дл видимъ и върж имемъ тебъ; убто дъллени; 31. отбин илин бил млиж въ поустъин, пложе иссть инелно. хлъбъ съ небесе длеть имъ тети. 32. рече же имъ Исоусъ. линиъ, линиъ глагомо влиъ. не Моуси длеть влиъ хлъбъ съ небесе, иъ отбир мон длеть влиъ хлъбъ истинети. 33. хлъбъ бо божин иссть съходян съ небесе и длян животъ в'ссмоу мироу. 34. fehlt.

рече господа къ въровавъщинит къ инсмоу Ніждеомъ bl. 20. 35. адъ исмъ хабъ животыный, градън къ мънъ не ималть въдалькати са, и въроуки въ ма не ималъ въждадати са инкогъдаже. 36. пъ ръхъ вамъ, ико видъете ма и не въроуите. 37. вьее, иже дасть мънъ отырь, къ мънъ придеть, и граджирато къ мънъ не иждеиж вънъ. 38. ико съпидохъ съ небесе, да не творіж вола моска из волж посъалвъщалго ма. 39. се же исть вола посъалвъщалго ма. 39. се же исть вола посъалвъщалго ма отыра, да вьее, иже дасть мънъ отырь, не погоублю отъ нисго, иъ въскръщы и въ послъдыни дыбъ.

рсче господа къ пришкуъщиниъ къ шемоу Ніжусомъ bl. 20, b. сс (и. s. w. wiederh. v. 39). 40. сс же есть волх отыра моего, да высь видли съща и въроули въ нь имать животъ въчьиъш, и въскръщж и ауъ въ послъдынии дынь. 41. ръпъталуж же Ніжден о шемь, къю рсче ауъ еснь хабът същьдъни съ небесе, 42. и галголахж не съ ли есть Исоусъ същъ Посифовъ, емоуже мън унаемъ отыра и матере; како оубо съ галголеть, къю съ небесе същидохъ; 43. отъвъща Псоусъ и рече имъ не ръпъщъте межуж соком. 44. инкътоже не можеть прити къ мънъ,

^{32.} галголж. 33. даган, къссмоу. 35. Пюдсоит, къроуган, инкогдаже. 37. приндстъ. 38. коля моска. 39. погоубаж, Пюдсоит; bl. 20, b ми statt мънк. 40. къроуган. 41. Пюдси. 43. (рънъштате), междоу. 44. принти.

аще не отырь посъдавън ма приважуеть иго, и адъ въскръшж и въ посахдыни дыб. 45-47 feblen.

- bl. 21. рече господь къ пришьдъщинить къ пісмоу Иждоомъ
  48. адъ іссмь хаббъ животылын. 49. отыци ваши вша манж
  въ поустъпин и оумръща. 50. съ іссть хаббъ съходан съ пісвесе,
  да аціс къто отъ нісго беть, не оумьреть. 51. адъ іссмь хаббъ
  живъй същьдъй съ пісвесе аціс къто съпъсть отъ хабба сего,
  живъ бждеть въ въкъ. хаббъ бо, иже адъ дамь, пакть моіх
  іссть, кже адъ дамь да животъ въсего шира. 52. пърідахж же
  са Пюден междж собож галголюще како можеть съ пакть
  своіж дати памъ ъсти; 53. рече піль Пеоусъ аминть, аминть
  галголю вамъ аціс піс вете пакти съща чловъчьскалго и пинете
  кръви ісго, живота не шалте въ себъ. 54. ъды пакть моіж и
  пінан кръвь моіж нілать животъ въчынін, и адъ въскръщж и въ
  посабдьний дань. 55. fehlt.
- bl. 24. рече господь въ въровавъшнимъ въ писмоу Ирждеомъ
  56. ъдъі моїж плъть и пими моїж кръвь въ мънъ пръбъівлють
  и адъ въ нісмь. 57. ілкоже посъла ма живън отырь и адъ
  живж отыра ради, и идън ма и тъ живъ бждеть мене ради.
  58. се истъ хлъбъ съшьдън съ исбесе, не ілкоже вша отыри ваши
  маньій и оумръша. ъдън хлъбъ съ живъ бждеть въ въбъ.
  59. си рече на съборици оуча въ Канеръплоумъ. 60. мъноди
  же слъщавъще и отъ оученить иего рекона. жестоко истъ слово се, къто можеть иего слоунати; 61. въдъі же Исоусъ въ
  есбъ, ілко ръпъцать о семь оученици иего, рече имъ се ли
  въ бладиить; 62. аще оубо оудърите съща чловъчьскало въс-

^{48.} Нюдеомъ. 49. оумьрешя. 51. същьдън. 52. първаха, междоу, глаголькире. 53. глагольк. 54. пики. 56. Нюдеомъ, пики. 57. ъдън. 58. оумьрешя.

ходаща, идеже бъ пръжде; 63. доухъ исеть, иже живить, отъ паъти иъсть польда инкоискже. галголы, иже адъ галголахъ вамь, доухъ сжть и животъ сжть. 64. иъ сжть отъ васъ дроудин, иже не въроуежть. въдлание бо исиьрка Исоусъ, къто ежть ие въроуежцен, и къто исеть хотан пръдати и. 65. и галголалие сего ради ръхъ вамъ, ико инкътоже не можеть прити къ мънъ, аште не бъдсть дано исмоу отъ отъща моисто. 66. отъ сего мъноди отъ оученикъ исто идона въспать и къ томоу не хождалж съ инмъ. 67. рече же Исоусъ окъма на десяте еда и въ хощете ити; 68. отъвъща исмоу Симонъ Истръ господи, къ комоу идемъ; галголы живота вкубналго ималии, 69. и мъ въровахомъ, ижо тъ исен Христосъ, сънъ бога живалго. 70 и. 71 feblen.

VII.

Къ връма опо 1. хождалие Нісоусъ въ Гланаен пе хотъ- 51. 25, б. не бо въ Поуден ходити, яко некалхж ісго Поуден оубити.

2. бъ же бануъ праздъникъ Поуденскъ скинопигил.

3. рекона же къ нісмоу братих ісго пръщди отъ сждоу, и иди въ Поуден, да и оученици твои видать дъла ткоіа, яже творини 4. никътоже бо ничьсоже въ таниъ творить и ищеть самъ іхвъ бъти аще ен творини, іхви са въссмоу мироу.

5. ни братил бо ісго върокадж въ шісго.

6. глагола же ніль Пісоусъ връма моїє ніс оу приде, а връма ваше въсстда іссть готоко.

7. не можеть миръ ненавидъти васъ, мене же пенакидить, яко ауъ съвъдътеметвоуіж о інсіль, яко дъла ісго убла сжть.

8. възнадътемьствоуіж о інсіль, яко дъла ісго убла сжть.

8. възнадъте въ праздынибъ сь, ауъ не въздал къ праздынібъ, яко

^{63.} польда инконскаже, каже. 64. къдълие, испрыка. 65. приити. 67. кеда. 4. хотълие. 5. кърокладж. 6. принде.

връма мою пе оу приближи сл. 9. си рекъ оста самъ въ Галиаси. 10. югда же възндоща братим юго, тогда и самъ възнде, пе цвъ пъ ілко отан. 11. Ноуден же некахж юго въ праздыниъ и галголалж. бъде юсть опъ; 12. и ръпътъ мъногъ бъ о шемь въ народъхъ. ови галголалж, бъю благъ юсть, ини же галгоалалж. ии, пъ льетить пародът. 13. инкънже оуко бъвъ галгоалане о писыь страха ради Ноускаго.

14. Въ пръполовление праддынка въдиде Нісоусъ въ bl. 26. црыбывы и оучалие. 15. и дивакахж са Ноуден глагольжие. како оубо сь оумънть къннгы не оучивъ са; 16. отъвъща Исоу-СУ И ОСЛЕ НИУ. МОІС ОЛАСІНІС ПРСТР ПОІЕ ПР ПОСРУУВРЯПУЛЬО МУ-17. АЦІС КЪТО ХОЦІСТЬ ВОЛЮ ІСГО ТВОРИТИ, РАЗОУМЪЮТЪ ОУУСИНЮ, које отъ бога јесть, или акъ о ссећ глаголет. 18. глаголем о ССЕТ СЛАВТЫ СВОЮМ ИЩЕТЬ, А НІШАН СЛАВТЫ ПОСЪЛАВТАШЛАГО И, СЬ истиныть весть и псправады въ нісмь песть. 19. пс Моуси ли дасть вамъ закопъ, и пикътоже отъ васъ творить закопа; чьто мене ишете оубити; 20. отъвъща народъ: бъсъ ли имаши; къто тебе ищеть оченти; 21. отъвъща Исоусъ и рече имъ ісдино дъло сътворнуъ, и вьен дивите сл. 22. сего ради Моуси даеть вамъ обръданніс, не ілко отъ Мосел ієсть нъ отъ отыць. н въ сжботж обръдлете чловъка. 23. лие обръдлине присмлеть уловава ва смеотоу, да не разорить са закона Моссова, на ма ан гижваетс са, како выссго чловъка съдрава сътворнуъ въ сжботи; 24. не сиднте на анца, нъ правъдънън сидъ сжанте. 25. глаголадуж же 'стерн отъ Нероусалимлинъ. не сь ли есть, ісгоже ищіжть оубити; 26. и се, не обинжи са глаго-

^{11.} неклахж. 13. lies Ноуденскаго, d. і. Пюденскаго. 15. днванахж. 17. волж, разоуменсть. 18. глаголіян, своюм, итесть. 23. сжботж, анца. 25. істери. 26. обниоум.

меть, и инуьсоже ісмоу не глаголіжть єдл клю радоумещіх кънади, ідко сь іссть Христось; 27. нь сего вемь отъ віждоу іссть, а Христось ісгда придсть, иніватоже ісго не въеть отъ віждоу біждеть. 28. въдъва же въ прыкъвні одух Иісоусь и глаголіх и мене въете и въете, отъ боддоу ісснь, и о себъ не придохъ, нъ іссть петинынъ посълдвин міх, ісгоже въі не въете. 29. адъ и въмь, ідко отъ інего ісснь и тъ міх посълд. 30. и пскладія Иоден іхти и, и нивътоже не въдложи рібты па нь, ако ис оу въ пришьла година ісго. 31—36 feblen.

37. Въ послъдыни дына великън праддынкъ стопаше bl. 54, b. Несоусь и дъвлаше глаголія. Аще къто жаждеть, да придеть къ мънъ и писть. 38. вържили въ мя, клюже кънигъ рекошя, ръкъ отъ уръвл исго истекать водъ живъ. 39. се же рече о доусь, нже хоталуж принмати въроублини въ нісго. не оу бъ доухъ святын длиъ, мко Нісоусъ не оу бъ прославленъ. 40. МУНОХИ ЖЕ ОТУ ПЛООДА САУМПУВУЩЕ СЛОВССЯ СП ГАУГОЛУЛУЖ. се есть въ истинж пророкъ. 41. дроудин же глаголалуж се есть Христосъ. дроудии глаголлахж. сда отъ Галилсія Христось придсть; 42. не къпигы ли рекоша, илю отъ съмене Давыдова и отъ Кифасомьскааго градыја, идеже бъ Давъјдъ, придеть Христосъ; 43. расньря же бъеть въ народъ его ради. 44. стери же отъ нихъ хотълхж ілти и, иъ никътоже не въдложи на нь ржкоу. 45. придоша же слоуты къ архисрескиъ и фариссомъ, и рекоша имъ ти: по чьто не прикедосте исго; 46. отъ-ВЪЩАНІА СЛОУГЪГ НИКОЛИЖЕ ТАКО ІССТЬ ГЛАГОЛАЛЬ УЛОВЪКЪ, ІМО

^{26.} юдл. 27. венъ, приндсть. 28. cod. abbr. цркви, глаголы кждоу, приндохъ. 37. приндсть. 38. вероуын. 39. хотеахж. 40. statt се lies besser сь. 41. statt се besser сь; юдл, приндсть. 42. приндсть. 43. распърм. 44. юстери. 45. приндоша.

Leskien, Handb. d. althulgar. sprache.

ек чловъкт. 47. отъвъщаща имъ фариеен еда и въп пръльщени въне; 48. еда къто отъ кънадь върова въ нь ан отъ фариеен; 49. иъ народъ еъ, иже не въеть дакона, проклати сжть. 50. глагола Инкодимъ къ пимъ, пришъдън къ инемоу пощинж, недниъ еъп отъ пихъ 51. еда даконъ пашь сждить чловъкоу, аще не елъщить отъ шего пръжде и радоумънсть, чъто творить; 52. отъвъщаща и рекошъ исмоу еда и тъ отъ Галилева исен; непътан и виждъ, къю отъ Галилева пророкъ не приходить. 53. fehlt.

· VIII.

- bl. 55, b. 1—11. feblen. 12. пакъі же имъ Нісоусь рече глаголы. адъ іссыь свътъ вьесноу мироу: ходян по мънъ ис имать ходити въ тылъ, иъ имать свътъ животычън.
- bl. 27, b. рсче гоеподь къ пришьдъщнимъ къ ніемоу Ноудеомъ адъ (и. в. w. v. 12 wiederholt). 13. ръша же ісмоу фарисен ты о есеъ елмъ еъвъдътельствоующи, еъвъдътельство твоіс иъсть нетиньно. 14. отъвъща Пісоуєъ и рече имъ аще адъ еъвъдътельство мою истиньно іссъь, ілко вънь, отъ кждоу придохъ и камо идж, въі же не въсте, отъ кждоу градоу и камо идж. 15. въі же по плъти сждите, адъ не ежждж инкомоуже, 16. аще ли ежждж адъ, сждъ иои истиньнъ іссть, ілко ісдинъ иъсмъ, иъ адъ и посълавы ма отъць. 17. въ дакоиъ въшемь пиелно іссть, мко дъвож уловъкоу съвъдътельство истиньно іссть 18. адъ іссмь съвъдътельствоую о мънъ елмомь, и съвъдътельствоують о мънъ посълавын ма отъць. 19. глаголяща ісмоу къто іссть отъць

^{47. 16}дл. 48. 16дл. 50. пришьдхин. 51. 16дл. 52. 16дл, виждь. 12. bl. 27, b имять statt имять. 14. приндоль, градж. 16. посъллкъм. 17. дъвою. 18. съвъдътельствоум.

твон; отъвъща Исоусъ ин мене въсте ин отъца моюго. аще им бъюге въдъли, и отъца моюго бъюте въдъли. 20. сим галголы галгола Исоусъ въ гадофулакии оуча въ пръбъби, и инкътоже не вать исго, вко не оу бъ пришъла година исго.

осус господь къ пришьдъшнимъ инсмоу Поудсомъ. 21. адъ bl. 28. идж, и въдишете мене, и въ гръсъ влшемь оумьрете, клю иможе адъ идж, вы не можете прити. 22. глаголадуж же Ногден сул ся синя обенесть, имо сулометь, иможе иля идж, въ не можете прити. 23. и рече имъ Иксоусъ въ отъ нижьнихъ іссте, адъ отъ външьнихъ семь. въі отъ сего мира іссте, адъ отъ сего мира пъсмь. 24. реколъ оубо вамъ, како оумьрете въ гръсълъ вашихъ. 25. глаголадум же ісмоу Ноуденты къто еси; и рече имъ Инсоусъ- илчатъкъ, ико глаголахъ вамъ. 26. мъного имамъ глагогати и сждити, иъ посълавъі ма истиныть иссть, и адъ важе салишаль отъ ниего, си глаголь въ вьеемь миръ. 27. и не разоумъща, како о отыни имъ галголааше. 28. рече же ныт Иссоусъ. югда въднесете съща чловъ-УБСКЛАГО, ТОГДА РАЗОУМЪЕСТС, МЕО АЗЪ ЕСМЬ И О ССБЪ ИНУССОЖС не творж, нъ імбоже наоччи ма отьць, си галголіж. 29. и носътувят му одене ся минова весте. не остави чене вечиного одене ідко адъ оугодына ісмоу творж вьеседа. 30. ен глаголіміроу емоу мъноди върованія въ нісго.

31. рече господь къ въровавъщинить къ шемоу Поудсомъ Б1. 28, д. аще въ пръеждете въ словеен мојемь, въ истини оученици мон

^{20.} ылт. 21. lies къ нісмоу; принти. 22. юдл, принти. 23. пижыннух, кънныниух, іссыь. 26. нылмы, носълдкън. 28. ткоріж. 29. посълдкън, ткоріж.

Varianten von bl. 221, c: 27. отын statt о от.; am ende noch бога; 28. инуктоже. 30. къ ив. 31. Пюдеонъ, весте.

вждете, 32. и разоумънете истинж, и истина свободить въг. 33. отъвъщаща же ісмоу съма Авраамаю юсмь и инкомоуже не работахомъ инколиже, како тъ глаголеши, мко свободъ бждете; 34. отъвъща имъ Нісоусъ аминъ, аминъ глаголіж вамъ, імко вьелкъ творан гръхъ рабъ іссть гръхоу. 35. а рабъ не побетивлеть въ домоу въ въкъг, сънгъ же побетивлеть въ ВЪКЪІ. 36. АЩЕ БО СЪПЪ ВЪІ СВОБОДИТЬ, ВЪ ПСТИНЖ СВОБОДЪ БЖдете. 37. въмь, вко съма Авраамаю иссте: нъ ишете мене оубити, мко слово моје ис въмъцілість сл въ въј. 38. адъ мже ВНАЖАТЬ ОУ ОТЫНА МОІЄГО, ГЛАГОЛІЖ, И ВЪІ ОУБО ВАЖС ВИДЪСТС ОУ отыла влшего, творите. 39. отъвъщими и ръша юмоу отынь нашь Абралив исть. глагола имв Иісоусв. аще чада Абралили бъесте бъели, дълл Авралили творили бъесте: 40. иъшъ же ищете мене оченти, чловъка, иже истинж вамъ глаголадуъ, мже ельшахъ отъ бога: сего Авралмъ иъсть твориль. 41. въ творите дело отбил вашего. Реши же юмоу мы отъ любоделина нъсмь рождени, мън нединого отъца имаамъ, бога. 42. рсус же иму Исолсу. чис вогу отрие вупр ем емуу чоенун му БЪІЄТС, АДЪ БО ОТЪ БОГА НДИДОХЪ Н ПРИДОХ'.

b1. 32, d. рсус господь къ пришъдъшиниъ къ нісмоу Ноудеомъ аще богъ (u. s. w. у. 42 wiederholt) не о ссет бо придохъ, иъ тъ ма посълл. 43. по уъто беседды моюга не разоумъете; гако пе можете сабщати словеес моюго. 44. вы отъ отъца диавола юсте, и похоти отъца вашего хощете творити. Опъ уловъкооубина бъ испръва и въ истипъ не стоить, гако иъсть истипъ въ июмъ. югда глаголеть лъжж, отъ своихъ глаголеть, тако

^{33.} иссых, свободь. 36. свободь. 40. statt галголада lies галголада, statt мже besser иже. 41. любоджиния, ижсых. 42. пришьдъщнимъ, приидохъ, приидохъ. 43. моють.

АБЖЪ ІССТИ И ОТЫЧЬ ІСГО. 45. АДЪ ЖС ДА ШЕ ИСТИНЖ ГАЛГОЛЖ, ИС ІСМАІСТЕ ВЪРЫ МЪИБ. 46. БЪТО ОТЪ ВАСЪ ОБЛИЧЛІСТЬ МА О ГРЕСЪ; АЩЕ ИСТИНЖ ГАЛГОЛЖ, ИО ЧЬТО ВЪІ ИС ІСМАІСТЕ ВЪРЫ МЪИБ; 47. НЖС ІССТЬ ОТЪ БОГА, ГАЛГОЛЪ БОЖИИ ПОСЛОУИВЛІСТЬ. ССГО РАДИ ВЪІ ИС ИОСЛОУИВЛІСТС, ІЖО ОТЪ БОГА ИЪСТС. 48. ОТЪВЪЩАМА ПОУДСИ И РСБОША ІСМОУ. ИС ДОБРЪ ЛИ ГАЛГОЛІСМЪ МЪІ, ІЖО САМАРІЯНИТЬ ІССИ ТЪІ И БЪСЪ ИКЛИИ; 49. ОТЪВЪЩА ПІСОУСЪ. АДЪ БЪСА ИС ИМАМЪ, ИЪ ЧЬТЖ ОТЬЧА МОІСТО, И ВЪІ ИС ЧЪТСТЕ МСИС. 50. АДЪ ЖС ИС ИЩЖ СЛЯБЫ МОІСТА. ІССТЬ ИЩАИ И СЖДА. 51. АМИИЪ, ЛИНИЪ ГАЛГОЛЬЖ ВЛИЪ. АЩС БЪТО СЛОВО МОІС СЪБЛЮДСТЬ, СЪМЬРЬТИ ИС ИМАТЬ ВИДЪТИ ВЪ ВЪБЪ.

рече господь. Амина (u. s. w. v. 51 wiederholt). 52. реко- bl. 33, с. им же ісмоу Ноуден. изине разоумехоме, ілко бъеб имаши. Авралых оумръть и пророци, и ты галголісши, яко аще къто слово мою съблюдеть, не имать въбоуенти съмьрьти въ въбъ. 53. сда ты болии ісси отыра пашего Авралыа, иже оумьръть, и пророци оумьръша; бого са самъ твориши; 54. отъвъща Нісоусъ- аще адъ салваю са самъ, салва мою инчътоже іссть. іссть отыр мои салван ма, ісгоже вы галголісте іско богъ нашь іссть, 55. и не подилісте ісго, адъ же въмь и, и аще ребж, яко въмь ісго, бъдж подобыть вамъ, абжъ- нъ въмь и, и слово ісго съблюдам. 56. Авралых, отырь вашъ, радъ бъ бъль, да бъ видъль дынь мои. и видъ и въздрадова съ. 57. реконы же Поуден въ нісмоу. имъ десатъ лътъ не оу имаши. Авралыа ан ісси видълъ; 58. рече имъ Нісоусъ- аминъ, адъ

^{44.} лъжь. 49. нилмь. 50. моюм. 51. съмръти. 52. оуньрътъ, съмръти. 53. исдл. 54. славаж. 55. lies мко не въмь иего; лъжь. 56. вашь. 58. пръжде.

несмь. 59. въдаща же камение, да въръгатъ на нь. Нісоусъ же събры са и изиде изъ цръбъве, и прошъдъ по сръдъ ихъ идалше и хождалие.

IX.

ы. 38. Къ връма оно 1. мимо идъ Исоусъ видъ чловъка сабил отъ рожьства. 2. и въпросиша и оученици исго глагольжиисрауви, къто съгръщи, сь ан или родитсям исго, да сабиъ роди са; 3. отъвъща Исоусъ ин сь съгръши ин родители исго, ИЪ ДА МЕЛТЬ СА ДЪЛЛ БОЖНИ НА ШЕМЬ. 4. МЪИЪ ПОДОБЛЕТЬ ДЪЛАТИ ДЪЛА ПОСЪЛАВЪШЛАГО МА, ДОИЬДСЖС ДЫНЬ ЕСТЬ ПРИДСТЬ же ноць, вегда инкътоже не можеть дълати. 5. негдаже въ миръ есмь, свътъ есмь мироу. 6. си рскъ плинж на дсмаю и СЪТВОРН БРЪПНІЕ ОТЪ ПЛЮПОВСІНІХ Н ПОМАДА ІЄМОУ ОЧН БРЪННіємъ, 7. и рече іємоу иди, оумън са въ кжпъли Силоуамьстъ, ісже съкадають са посълань. Шьдъ же и оумы са п ириде вида. 8. сжебди же и иже и бълуж видъли пръжде, ико слъпъ бъ, глаголадум. пс сь ан ессть съдан и проса; 9. дроудин же глаголадум. подобыть исмоу иссть. Онъ же глаголадие, како адъ несмь. 10. глаголадум же немоу: како ти ся отъкръдоста очи; 11. отъвъща онъ и рече чловъкъ нарицаемън Нисоусъ ебриние средови и помуху оли мон и беле ми. Ичи вр кжирур Силоулиліж и оумън ся, шьдъ же и оумънъ ся продърълъ. 12. рекоша же есмоу къто съ есть; глагола не въмь. 13. всдоша же и къ фариссомъ, иже бъ иногда сабиъ. 14. бъ же сжбота, югда сътвори бръние Исоусъ и отъвърьде юмоу очи.

б. врагжта, прошьда, ндваше.
 рождаства.
 плюнж, демаж, браниемь.
 плинж.
 плинж.
 плинж.

15. пакъ же въпранілахж и фарисси, како продъръ. Онъ же осус имъ. болине положи пънъ на очит, и очитит ся, и виждж. 16. глаголадуж же ісдінні отъ фарисси: пъсть сь отъ бога уловъкъ, имо смботъ не чьтеть. Дроухии же галголалужкако можеть чловъкъ гръшьнъ ещи унаменни творити; н распьра бъ въ инкъ. 17. глаголаша же сабпыноу пакъг тъг УБТО ГЛАГОЛІСШИ О ПІСМЬ, ІХКО ОТЪВЬРХС ОУН ТВОН; ОНЪ ЖС РСУСико пророкъ иссть. 18. не гаша же въръг Ноуден о нісмь, ико ЕТ СЛЕПЬ И ПРОДЬРЕ, ДОНЬДСЖЕ ВЪДГЛАСИША РОДИТСИИ ТОГО продъръвъшллго. 19. и въдгаленція іл галголіжціє сь ли іссть СЪПЪ ВАБА, ІСГОЖС ВЪГ ГЛАГОЛІСТА ГАКО САЪПЪ РОДИ СА; КАКО ОУБО ивить видить; 20. отъвъщаета имъ родители исго и рекоста-ВЪ ВЪКЪ, ІЛКО СЬ ІССТЬ СЪІНЪ НАІЖ, И ІЛКО САЪПЪ РОДИ СЛ. 21. КЛКО же илит видить, не втакт, или къто юмоу отъкьрьее очи, вт не врег. сущого врибоенте, сущр вразбустр инуль, сущр о ссет да глаголість. 22. си рекоста родителія ісго, ізко боідста са Ноуден оуже во балки са съложили Ноуден, да лије къто исповъсть Христоса, отължуснъ съборица бждеть. 23. сего ради родители исго рекоста, имо въздрастъ имать, самого въпросите. 24. Въдъваща же вътороје чловъка, иже бъ слъпъ, и рекоша ісмоў. Тужтр суувж богой, мяі вемр ічко луовака ср голпіріг іссть. 25. отъкъща онъ и рече. ліне гръшьникъ іссть, не въль, ісдино въмь, імю слъпъ бълъ, пънъ же виждж. 26. оскошя же ісмоу пакты. Укто сятвори тебт; како отъверьще очи твои; 27. ОТЪКЪЩА ИМЪ ОСКОХЪ ВАМЪ И ИС САЪЩАСТС. УБТО ИСИС хощете слышати; еда и вы хощете оученици исго быти; 28. они

^{15.} очню. 16. распыры. 17. отыкрыде. 19. каю. 20. маю. 21. отыкрыде. 22. бълуж. 24. къмъ. 26. отыкрыде. 27. юдл.

же оукориша и и раша юмоу. Ты оученика юси того, мы же Моуссови есмь оученици, 29. мъ въмь, како Моуссови глагола богъ, сего же не въмъ отъ кждоу есть. 30. отъвъща чло-ВЪКЪ И РСУС ИМЪ. О ССМЬ ВО ДИВЬПО ИСТЬ, МВО ВЪ НС ВЪСТС, ОТЪ КЖДОУ ЕСТЬ, И ОТЪВЬРЬИС ОУН МОИ. 31. ВЪМЬ ЖЕ, МКО ГРЪ-ШЬНЪНХЪ БОГЪ ИС ПОСЛОУШЛЕТЬ, НЪ ЛИС КЪТО БОГОУЬТЬЦЬ ЕСТЬ н волю его творить, того послоушлеть. 32. отъ въка иъсть слышано, имо отвыбые къто очи слъпорожденоу. 33, аще сы не бы отъ бога быль, не могат бы творити инуссоже. 34. отъ-ВРИТИТИ И ОСКОПИ ІСМОЛ. ВР ГОРСРИР ВОДНИР СУ ІССИ ВРСР. Н ты ан ны очунши; и исгынаша же и вынь. 35. саышавь же Исоусъ, мко идгънаша и вънъ и обрътъ и рече юмоу. тъ въроующи ли въ същъ божин; 36. отъкъща онъ и рсче- и къто ієсть, господи, дл върж нім въ пь; 37. рече іємоу Нісоусъ н видълъ и еси, и глаголии съ тобоет тъ есть. 38. онъ жс беле, врболіж соспотн. н поклони си іємол.

bl. 35, b. рече господа къ пришъдъщнимъ къ шемоу Ноудеомъ-39. на еждж адъ въ са миръ придолъ, да не видащен видать, и видащен саъни ежджта. 40. самишаша же отъ фарисен си ежщин съ нимъ и ръша емоу" еда и мъ саъпи есмъ; 41. рече имъ Нісоусъ аще бълсте саъпи бълли, не бълсте имъли гръха, иъщъ же галголете, яко видимъ, и гръхъ вашъ пръбъявлеть.

X.

Аминъ, аминъ глаголіж вамъ: не въходан двърьми въ дворъ овьчин нъ прълада ниждоу тать іссть и радбонінкъ.

^{28.} есмъ. 29. еъмъ. 30. отъкръде. 31. еолъ. 32. отъкръде. 37. глаголън. 39. пришъдъшнимъ, приидолъ. 40. еда, есмъ. 41. елшъ.

2. А ВЪХОДАН ДВЬРЫН ПЛСТЪЮЬ ІССТЬ ОВЫНЛЫТЬ. З. ССМОУ ВРАТЛОВ ОТЪВРЬДАЮТЬ, И ОВЬЦА ГЛАСЪ ЮГО СЛЪППАТЬ, И СВОІА ОВЬЦА ГЛАшлеть по имени и изгонить іл. 4. и ісгда своїл овыја ижденеть, ПОБДЪ ИНИИ ХОДИТЬ, И ОВЫЦА ПО ИНСИЬ ИДЖТЬ, МКО ВЪДАТЬ ГЛАСЪ него. 5. по щаждень же не нажть, на бъжать отъ нісго, іако не знавать щоуждинать галел. 6. сніж притъчж рече німъ Нісоусъ, они же не разоумъша, чьто бъша, кже глаголалше имъ. 7. рече нив пакъ Нісоусв. аминь, аминь гааголь вамъ. адъ есир тврор овричия. 8. врсс есино иля поитс пояже чене. татие сать и разбоници, ит ис послоушаща ихъ овьца. 9. АХУ ІССИЬ ДВЬОЬ. МЪПОІЖ ЛІЙС КЪТО ВЪППДСТЬ, СЪПЛЕСТЬ СА, н вънндсть и ихидсть и пажить обращсть.

осус господь: AZL (u. s. w. v. 9 wiederholt). 10. тать исы, 213. с. приходить, на да оубрадсть и оубність и погоубить. Ада придоль, дл животь имжть и лише имжть. 11. адъ иссмь пасточаь добрын: илстоухъ добрын доушж своіж поллглість дл овыіл, 12. а нанывника, нже насть пастырь, немоуже не ежть овыја СВОИЛ, ВИДИТЬ ВЪЛКЪ ГОЛДЖИГЬ И ОСТЛЕЛІЛІСТЬ ОВЫЛА И БЪГЛІСТЬ. н въл бъ расубитить на и распядить овына. 13. а наимыникъ бъжить, имо имименикъ есть и ис бръжсть о овыиму. Аст іссиь пастырь добрані і днаж моіх, іі днажть ма моіх. 15. іхкоже унлеть" ил отыць, и ауъ унаж отыца, и доушж мож нолаглы ил овына. 16. и шил овына ималма, наже не сжть отъ дворх сего, и тъг ин подоблеть привсети, и гласъ мои оуслъшать, и бждеть едино стадо и единъ пастырь.

рсус господь къ пришъдъшнимъ къ нисмоу Ноудсомъ. ы. 36. 17. ССГО РАДИ МА ОТЫН ЛЮБИТЬ, ІЛБО АДЪ ПОЛЛГАЖ ДОУШЖ МОІЖ,

^{3.} овына. 5. щоуждень. 8. принде. 10. приндоха. 12. влакъ, граджив, влъкъ. 16. пиллив. 17. пришьдъщиниъ. 14

да пакът приниж іж. 18. никътоже въдьметь ісіл отъ мене, нъ АДЪ ПОЛАГЛЕЖ ЕЖ О СЕБЪ. ОБЛАСТЬ НИЛИЪ ПОЛОЖИТИ ЕЖ, И ОБЛАСТЬ нмамъ пакъі примти іж. сніж заповъдь примать отъ отьца монего. 19. распърва же пакът бътсть въ Ноуденаъ да словеса сн. 20. глаголадуж же мъноди отъ нихъ. бъсъ имать и не истовъ есть, чьто его послоушлетс; 21. нин глаголадум: си глаголи не сжть бъсьнжижщило сл. сдл бъсъ можеть слъпомъ очи отъвръсти; 22. бъща же тогда сващения въ Нюроусалимъхъ, и **ZHMA Бъ.** 23. Н хождалше Нісоусъ въ црыкъви въ притворъ Соломони. 24. обидоша же и Ноуден и глаголадуж юмоу. до коль доуши илши въдемлюши; лще ты юен Христось, рьци намъ не обнижи сл. 25. отъвъща имъ Икоусъ оълъ вамъ, н не въроуетс. дълд, кже адъ творю въ нил отыца моюго, та съвъдътельствоунть о мынь. 26. нь вы не въроуюте, нъсте бо отъ овьць монкъ, мкоже рекокъ вамъ. 27. овьця мом гласа монего послоушають, и адъ дилья на, и по мънъ нджть, 28. н адъ животъ въчьный даж имъ.

bl. 37. рсче господь къ пришъдъщинить къ ніемоу Ноудеомъ овыца (u. s. w. wiederh. v. 27—28) дліж имъ, и не погыбижть въ въкъ, и не въсубітить ихъ никътоже отъ ржкы моюв. 29. отыць мои, иже длеть мънъ, болин вьсъхъ іссть, и никътоже не можеть въсубітити ихъ отъ ржкы отыца моюго. 30. адъ и отыць юдино юсвъ. 31. въдяща же бамению Ноудеи, дл и побижть. 32. отъвъща имъ Нісоусъ мънога дъла добра квихъ вамъ отъ отыца моюго, да кою дъло камению на ма мещете; 33. отъвъщаща юмоу Ніжден глаголіжще. о добръ дълъ каме-

^{18.} нмлмь, нмлмь. 21. бъсьноужиралго, юдл. 24. обиноум. 25. творіж. 27. мож; bl. 37: слоушліжть statt посл. 28. пришьджинних, моюж. 33. Нюден.

иніх не мещемъ на та, нъ о валефилин, ако ты уловъкъ съ твориши са самъ богъ. 34. отъвъща имъ Нісоусъ ивсть ан инсано въ даконъ вашемь, ако адъ ръхъ боди иссте; 35. аще опъ нарече богъ, къ инмъже бъють слово божие, и не могжть са радорити кънигъ. 36. иссоже отъць святи и посъла въ миръ, въ глаголете, ако власфимислеши, да ние рекохъ, ако същъ божни иссмъ; 37. аще не творю дълъ отъца моюго, не имете ин въръ. 38. аще ан творю, аще и мънъ въръ не исмете, дъломъ монъ върж имете, даломъ монъ върж имете, да радоумънсте и върж имете, ако въ мънъ отъць и адъ въ отъци. 39—42. fehlen.

XI.

Къ връмя опо 1. бъ ісдинъ боля Ладарь отъ Кнолина, бі. 136,с. градьна Маринил и Мароъі сестры ісіл. 2. бъ же Марих помадавьщих господа мурьмы и отырьши нодъ ісго валсы своный, ісімже брать Ладарь больаше. 3. посъласть же сестрь ісго въ шемоу галголіжциі господи, се, ісгоже любиній, болить. 4. сабішавь же Нісоусь рече си больдиь иъсть бъ съмрыти иъ о саль божий, да просалвить са същъ божий ісіж. 5. любалаліе же Пісоусь Марож и сестрж ісія и Ладаріх. 6. ісгда же сабіша, імбо болить, тогда пръбысть, на нісыбже бъ мъсть, дъва дыні. 7. по томь же галгола оученивомъ и дъмъ въ Ноудсіж навы. 8. галголаша існоу оученивомъ и дъмъ въ Ноудсіж навы. 8. галголаша існоу оучений ісго равви, изинъ піскалуж тебе каменнісь нобити Поудсій, и навы ли идеши тамо; 9. отъвъща Нісоусъ не дъвъ ли из десяте годинъ іссте въ дыні; аще въто ходить въ дыне, не потъбнеть са, імбо свъть мира сего видить 10. аще ли бъто ходить ноцинъ, потъбнеть са, імбо

^{37.} творіж; statt иметє besser imp. нистє. 38. творіж; besser деломи монил в. нистє. 9. ієстє — ієсти.

свъта нъеть о нісмь. 11. сн рскъ н по семь глагола нмъ. Ладарь, дроугь нашь, очебпс, нь наж, да въдбжжаж н. 12. рекоша же бученици исго. господи, аще бусъпс, съпасенъ бждеть. 13. рече же Нісоусь о съмьрти исго, они же мыньша, кио о очевлени съпоч глаголеть. 14. тогда рсче имъ Нісочев не обнижна са. Ладарь оумръ. и радоун са васъ ради, да върж нистс, кко ис бълъ тоу. Нъ ндъмъ къ ніемоу. 16. рече же Оома нарицаюмын бангибиб къ оученикомъ идъмъ и мы, да оумьремъ съ инмь. 17. пришьдъ же Нісоусь въ Кифаниж обрътс и устъюн дын оуже имжил въ гробъ. 18. бъ же Кифаним блидъ Исроусалима мью сі попьриць. 19. мъноди же отъ Ноуден въдхи пришали къ Мабот и Марин, да оутъшать и о брать ісіж. 20. Мабоа же ісгда оуслыша, імко Нісоусь градсть, ебръте и, а Мариа дома ебабаще. 21. рече же Мароа къ Нісоусови господи, аще бъл съде бълаъ, ис бъл братъ мон оумьоль. 22. нр и нене вемь, имо исгоже колижьдо проенши оть бога, даеть тсбъ богь. 23. глагола ен Нісоусъ въскрысиеть братъ твон. 24. глагола ісмоу Мароа въмь, ілко въскрыснеть въ въскръщение въ послъдыни дыб. 25. рече же Нісочеъ. адъ есмь животъ и въскръшсине, въроули въ ма, аще оумьреть, оживсть, 26. и вьсілкъ живън и въроум въ ма не оумьреть въ въкъ. имеши ли въроу семоу; 27. глагола емоу ен, господи, адъ въроун, вако тъ неен Христосъ, сънъ божин градън въ миръ. 28. и ее рекъши идс и придъва Мариж сестрж своем отан рекъши. Очунтель сс еесть и доветь та. 29. она же мко оуелыша, въста скоро и иде къ инмоу 30. не оуже бъ

^{11.} въдбоуждж. 13. съмръти, оусъпении. 14. обиноум, оумъръ. 19. пришъли, 1610. 21. оумрълъ. 25. въслкъ od. въсъкъ. 26. върж.

пришъль Иссорсь въ высы, ит бъ ил итесть сще, идеже съръте н Мабол. 31. Ноуден же сжиен съ шегж въ домоу и оутъшажие в видъвъше Марим, како скоро въста и идиде, по нієн идоша глагольжійс, імко идеть на гробъ, да плачеть са тоу. 32. Мариа же мко приде, пдеже бъ Пісоусь, видъвъши и паде існол их погол сухголіжнін існол. госпочи, чіне влі влічя срче. не бы мон брать оумьраь. 33. Несоусь же імю видь іж палчжиж са и пришъдъщам съ инск Ноудем пллужим са, клиръти доухоу и въдижти са слиъ, 34. и рече къде положиете и; глаголаша немоч" господи, приди и виждъ. 35, и проследи ся Нісоусь. 36. галголадум же Ноуден. виждъ, како люблиаше н. 37. пъции же отъ инхъ рекоша. не можаще ли съ, ОТВРЬДЪН ОУН СЛЪПОУОУПОУ, ЕЪТВОРИТИ, ДЛ И СЬ ИС ОУМЬРЕТЬ; 38. Пісочев же пакъї пръта въ ссеб приде къ гробоч. бъ же пещера, и камень лежалие на ніси. 39. глагола же Півоусъвъдынате камень. глагола ісмоу сестра оумьрашалго Мароа. господи, оуже сырьдить, уствръдыневынь бо иссть. 40. гллгола ен Иісоусъ пс реколь ли ти, ілко лис въроуеши, оудьонши слави божний; 41. въдаща ис камень, идеис бъ оумьовии лежа. Нісоусь же въдведъ очи горъ и рече. отьче, хвалж тебъ въхдаю, имо оуслания им. 42. адъ же въдълуъ, имо въсседа мене послоунилеми, на имрода ради стоющамго обрысть рахъ, да въроу имать, ико ты на посъла. 43. и се рекъ гласънь великъпь въхъвл. Алулре, гради вънъ. 44. и леше пуиде ОУШЬРЪН ОБАДАНЪ ПОГАМА И РЖКАМА ОУКРОНЫК, И АПИС ІСГО ОУБРОУсъмь обадано. и глагола имъ Иксоусъ- раздржините и, и не дж-

^{30.} принилт, неціє. 32. принде, оуціралт. 33. принидтилілі. 34. принді, вижда. 36. вижда. 37. можаліне, оттаврадтін. 38. принде. 42. втрм. 44. оуціртін.

нте ісго нти. 45. маноди же ота Ноуден пришадаше на Марин и видаваше, ісже сатвори Нісоуса, вароваща ва нісго. 46. fehlt.

въ връма оно 47. еъбъраща архиерен и фариееи еъборъ bl. 41. н галголалуж. Укто сътворимъ; имо уловъкъ се знамения мънога творить. 48. аще оставимъ и тако, вьен върж имжть въ нь, и приджть Римлине и въдьмять и мъсто и идъкъ илшъ. 49. юдина же накын ота инха, Канхфа, архієрен ем латоу томоу рече нил. вы не въете инчесоже, 50. ни помышлинете, жко очню юеть вамъ, да юдинъ чловъкъ очмъреть за люди, а не высы надыкъ погыбнеть. 51. еего же о есбъ не рече, нъ архиерен ет льтоу томоу прорече, яко хотъаше Ијеоует оумръти да люди: 52. и не тъкъмо да люди, пъ да и чада божим расточенам събереть въ юдино. 53. отъ того же дьие еъвъщаща, да и бъща оубили. 54. Нісоусь же къ томоу не мет хождалше въ Ноуденхъ, нь иде отъ тждоу въ етранж бандъ поустънка, въ Ефренъ нарицанемън градъ, и тж живъаше съ оученикы сконын. 55-57 fehlen.

XII.

bl. 141, d. Пръжде шесті дыні плехы приде Нісоусъ въ Киолинж, идеже бъ Алдарь оумьрын, ісгоже въскръен из мьртвынхъ. 2. сътвориша же ісмоу всчерж тоу, и Марол слоужалше, Алдарь же ісдинъ бъ възлежащинхъ съ инмь. 3. Марик же принмъщи литрж мура нарда пистикны мъногоцъпанчых помада подъ Нісоусовъ и отъре власъ своими нодъ ісго. храмина же папълни са отъ воны муранчых. 4. глагола же ісдинъ отъ оученикъ ісго

^{45.} пришьджие. 48. принджть, ыджьть, илшь. 51. оумьржтн. 54. поустыны, илрициемын, тоу. 1. шести, дьини, принде, идъ мръткънуть. 2. кечеры. 3. илилъни, коим.

Нюда Симонъ Искариотьскъй, иже хотълше пръдати и 5. чесо ради муро се не продано бъеть на трых сътъхъ сърббрьникъ и дано пищинмъ; 6. сс же рече, не вко о пищинкъ псчааше са, нъ вко тать бъ и рачнуж ниъг и въпътлемав ношааше. 7. рече же Нісоусь пе дан ісіх, ва дыв погребенніх монго съблюдсть іж. 8. инщим бо вьестда съ собоіж нилате, мене же не вьестда ималте. 9. разоумъ же народъ мъногъ отъ Ночден, ілко тоу іссть, и придоша, ис Нісоуса ради тъкълю, иъ да и Ладара видать, исгоже въскръси отъ мрытвънуъ. 10. съвъщаща же архисрен, да и Ладара оубиекть, 11. ілко мъноди исго ради иджахж Ноуден и въровалуж въ Нісоуса. 12. ВЪ ОУТОЪН ЖС ДЫНЬ НАРОДЪ МЪПОГЪ ПРИШЬДЪН ВЪ ПРАДДЬинкъ слъщавъще, како Нісоусъ идсть въ Исроусалимъ, 13. прижиллату и уомы жантооп кшоднун и ачинуф ато эна а кшл глаголюще, осину еуулосчовующу гоучули ва иму госпочение цесарь Идранлієвъ. 14. обръть же Нісоусь осьля въсъде на ніе, іхкоже ісеть писано. 15. не бои сл. дъцін Сифнова, се, цесарь твон градеть съда на жръбате осьян. 16. снуъ же не радоумъща оученици исто пръжде, пъ истал прослави са Нісоу-СЪ, ТОГДА ПОМАНОУША, КАКО СН БЪША О ШЕМЬ ПИСАНА, И СИ СЪТВОриша ісмоу. 17. събъдътельствовляще же народъ, иже бъ съ инмь, исгда Лахара въхгласи отъ гроба и въскръси исго отъ моьтвынуъ. 18. есго ради и противж ихиде ксмоу народъ, како слъщаща и сътворьша се знамение.

въ връма опо съвътъ сътворища фарисси на Исоуса, bl. 41, d. 19. и рекоша къ себъ видите, яко инклаже польда естъ се, въсь миръ по иемь иде. 20. балаж же Слини иъщи отъ въ-

^{6.} statt нижь lies ниж. 9. приндони. 12. приньдзін. 13. глаголіжце. 15. gew. loc, жръбати. 16. номанжил. 20. бълуж.

шьдъшихъ, да поклонать са въ праддыникъ. 21. си же пристжпиша къ Филипоу, иже бъ отъ Видъслидъ Галиленскъна, и молкахж и глагольжие господи, хощемъ Инсоуса видъти. 22. приде Филипъ и глагола Лиьдреови, и пакъ Лиьдреіх и Филипъ глаголаста Нісоусови. 23. Нісоусъ же отъвъща има глаголы приде година, да прославить са същь чловъчьскъщ. 24. аминъ, аминъ глаголеж вамъ аще дърьно пьшеничьно падъ ВТ ЗЕМЛИ ИС ОУМЬРСТЬ, ТО ІЄДНІЮ ПРЪБЪІВЛІЕТЬ. АЩЕ ЛИ ОУМЬРЕТЬ, мъногъ плодъ сътворить. 25. любян доушж свож погоубить ым, и исплендан доуша своюм въ миръ семь въ животъ въчьнъсмь съхранить еж. 26. аціс къто мънъ слоужить, по мънъ да ходить: и идеже адъ несмь, тж и слоуга мои бждеть: аще къто мънъ слоужить, почьтеть и отбуб. 27. изиъ доуща мож ВЪДМЖТИ СА. И УРТО ОСКЖ! ОТРАС СРШУСИ МУ ОТР ГОТИНГИ ССИ. нъ сего ради придохъ на годниж сияж. 28. отъче, прослави ния твою. приде же глась съ исбесе. и прославиль и пакті прославаю. 29. народъ же стом и слышавъ глаголалуж. громъ бъють. ини глаголадум: ангелъ глагола юмоу. 30. отъвъща Нісоусь и рече не мене ради глась сь быеть нь вась ради. 31. НЪНЪ СЖДЪ ЕСТЬ МИРОУ ССМОУ, НЪШЪ БЪНАЗЬ МИРА ССГО нугънанъ бждеть вънъ. 32. н ауъ аще въунесенъ бждж отъ демам, вьей приважки къ себъ. 33. се же глаголалие диаменам, коны съмьрытим хотълше оумръти. 34. отъвъща немоу народъмы ельшаломь оть дакона, ико Христось пръбывають въ въкы-

 ⁸ въньджиннув. 22. принде. 23. глаголія, принде. 24. дрьно. 25. свобів, вкультнем оф. - невмь. 26. тоу. 27. приндоук.
 18. принде, прославлік. 32. демлік. 33. съмрытий, оумьржти.

Varianten von bl. 266: 24. **zрыно.** 25. **своюм.** 26. **тоу,** и аще.

н како ты галголеши: въдиести са подоблеть съпоу уловъулскогогиюу; къто съ есть съпъ уловъчлекъщ; 35. рече же имъ Ијеогеъ: сще мало връма свътъ въ влеъ есть: ходите, допъдеже свътъ ималте, да тъма влеъ не иметь: и ходан въ тъмъ не въсть, камо идеть. 36. допъдеже свътъ имате, въроунте въ свътъ, да съпове свътоу бждете.

рече господь къ пришъдъщинмъ къ инемоу Ноудеомъ bl. 43, b. 36. доньдеже (u. s. w. wiederh. —) бждете. си глагола Нісоусь и ошьдь съкры ся оть инхь. 37. толика же зилмених сттворьшой емой пожух инин не вжоовучух ву ир. 38. Чу счово Нелии пророка екбждеть са, юже рече господи, къто върова елоухоу нашемоу, и мышьца господына комоу отъкры ел; 39. еего ради не можалуж въровати, ілко пакъі рече Нелим. 40. обаван очи нуъ и окаменнат иссть бредена нуъ, да не видать очим и не радоумъжть средецемь и обратать ех, и нецълж м. 41. ен же рече Неана, югда видъ славж юго, и глагола о немь. 42. облуе оубо и отъ кънадь мъноди въроваща въ нь, нъ фарисси ради не исповъдалуж, да не и-съборища нагънани ежажть 43. въдаюбиша бо плус славж уловъчьскж неже елавж божніж. 44. Нісоусь же въдъва и рече въроуми ВЪ МА ИС ВЪРОУЕТЬ ВЪ МА ИЪ ВЪ ПОЕЪЛЛВЪШЛЛГО МА, 45. Н ВИдан ма видить посъллевшилго ма. 46. адъ свътъ въ миръ придоль, да вьежкъ въроуки въ ма въ тьмъ не пръбждеть. 47. Н АЩЕ КЪТО ОУЕЛЪЩИТЬ ГЛАГОЛЪ МОВ И НЕ ВЪРОУЕТЬ, АДЪ НЕ

^{35.} юне. 36. приньдъщиним; bl. 43, b. ималте. 38. Ислия. 39. сръдьна. 40. hndschr. abbr. срдньмь; м. 42. идъ съб. 46. приндоль, къслкъ од. къслкъ къроуми. 47. мом.

Varianten von bl. 266: 35. къ мало. 36. ималте.

сжждж юмоу. не придоль бо, да сжждж мироу, нь да съпасж миръ. 48—50 fehlen.

XIII.

Пражде праздынна пасуы вады Нісоуба, како приде іємоу bl. 153, c. година, да пръидеть отъ мира сего къ отъцоу, въглюбаь свои сжиран въ въсемь миръ, до коньил възлюби на. 2. и всчери бывыши, димеолоу оуже въложьшоу въ средеце Июдъ Симоновоу Некарнотьскогоумоу, да его пръдасть, 3. въдъі же Нісоусь, ки выск дасть юмог отычь въ ожит, и кио отъ бога ихиде и къ богоу ндеть, 4. въставъ съ всусра положи ридъ своја и принить лейтии пръпожел сл. 5. по томь вълик водж въ оумъвланинж и илчать оумывати ногы оученикомъ и отирати лейтиемь, имьже бъ пръпомелиъ. 6. приде же къ Симоноу Петроу, н глагола емоу тъ господн, тъ ли мои оумънеши нодъ; 7. отъвъща Нісоусь и рече іємоу і ієже адъ творж, ты не въсн нынь, радоумыещи же по сихь. 8. глагола юмоу Петръ не оумънеши моню ногоу въ въкъ. отъвъща немоу Нісоусъ. аще не оумык тебе, не имаши части съ мънок. 9. глагола юмоу Симонъ Петръ господи, не подъ мон тъкъмо, нъ и ожиъ и главж. 10. глагола есмоу Нісоусъ немъвенын не тръбоуеть ТЪКЪМО НОДЪ ОУМЪІТИ, ІЕСТЬ БО ВЬЕЬ ЧИЕТЪ. И ВЪІ ЧИСТИ ІЕСТЕ, ит не высн. 11. въдилше бо пръдличилаго н. еего ради рече, INFO HE RICH YHOTH HECTE.

bl.154, d. въ връма оно, 12. егда оумъ Нісоусь нозъ оученикомъ

^{47.} приндохъ. 1. принде. 2. abbr. срдце. 3. вьсл. 4. вечерв. 6. принде. 7. теорът. 11. въджаще.

Varianten von bl. 157: 4. въста, и положи. 5. водоу (d. і. водъ), нодъ. 8. ногоу моюю, ималши. 11. въдълше, ессте уисти. 12. югда же оумъ нодъ нуъ.

своимъ, приматъ ридъ свои и въдлеже плити рече имъ въетс ли, чъто сътворихъ влмъ; 13. въи глашлете ма оучитель и гоеподъ, и добръ глаголиете, иевмъ бо. 14. лије оубо лдъ оумъхъ влши иодъ, господъ и оучитель, и въи дълъжъни исете дроугъ дроугоу оумъвати подъ 15. обрадъ бо длуъ влиъ, дл пкоже лдъ еътворихъ влмъ, и въи творите. 16. лини, лини глаголю влмъ иъетъ рабъ болии гоеподиих своисто ин апоетолъ болии поебалявъшлаго и. 17. лије ен творите, блажени исете, лије си творите из. 18—30 fehlen.

рече господь къ своимъ оученикомъ. 31. плит прослави р1. 164. са сынь чловъчьекын, и богь проедави са о немь. 32. аще богь проеллен ел о шемь, и богъ проелленть и въ себъ, и лене про-СЛАВИТЬ И. 33. УАДЬЦА, ЕЩЕ МАЛО ЕТ ВЛИН ІСЕМЬ. ВЪДИЩЕТС мене, и мкоже реколь Ноудеомъ, мко мможе адъ идж, вън не можете прити, и вамъ глаголен пъщъ. 34. даповъдь новж данн вамъ, да любите дроугъ дроуга. гакоже въдлюбихъ въг, да и вы любите дроугь дроуга. 35. о еемь радоумъвають вьен, мко мон оученнин исте, аще любъке имаате междж собою. 36. глагола исмоу Симонъ Петръ господи, камо идеши; отъвъща исм Неоусь мможе адъ наж, не можеши изить по мънъ ити, последь же по мана идеши. 37. глагола ісмоу Петра- господи, по чьто не могж изина по тсба нти; изина доуша мож да та положж. 38. отъевща Ијеоусъ: доушж ли твојо да ма положиши; амии, амий глаголіж тебъ. не възглаенть коурь, доньдеже отъвьожеши ел мене тон краты.

^{12.} lies и рече. 14. дахжыни. 16. gew. аминъ. 33. юще, принти. 35. разоумъвають, междоу собою. 36. юмоу. 38. твою, аминъ, отъвръжеши.

Varianten von bl. 157: 12. и рече. 13. довете (statt гллин.). 14. длажьни. 17. л. с. въсте, бл. ис., лине тв. м (so oben zu lesen).

XIV.

Да ис съмжщаеть ся ваше ерьдые. върочите въ богъ и въ ма въроунте. 2. въ домоу отъца монего обитъли мъногъ ежть: ащіс ян же іін, оскат бъіхъ вамъ: мко наж оуготоватн мъсто вамъ. 3. н аще ндж, оуготоваж мъсто вамъ, пакъ пондж и понмж въі къ себъ, да идеже несмь адъ, и въі бждсте. 4. Н ІМОЖЕ АДЪ НДЖ, ВЪСТС, Н ПЖТЬ ВЪСТС. 5. ГЛАГОЛА ІЕМОУ Оому. госпоти, ис вямь, кумо итсти. и куко ижть можемя въдъти; 6. глагола есмоу Нісоусъ- адъ есмь пять и истипа и животъ инкътоже придеть къ отъцоу, тъкъмо мънож. 7. аще МА БЪІСТЕ ДИЛЛИ, И ОТЬЦА МОЮГО ДИЛЛИ БЪІСТЕ ОУБО. И ОТЪ СЕЛЪ дилите и, и видъете и. 8. глагола есмоу Филипъ господи. покажи намъ отъца, и довьлеть намъ. 9. глагола емоу Нісоусътолико връма съ вами есмь, и ис подил ли мене, Филипе; ВНУТВЛИ МУ ВНУТ ОТРЙУ. КУКО ДЛ ЦУУСОУКПИ, ПОКУЖИ НУМР отьца; 10. не въроующи ли, ико адъ въ отьци и отьць въ мънъ **ЕСТЬ**; ГЛАГОЛЫ, НАЖС АДЪ ГЛАГОЛЬЖ ВАМЪ, О СЕБЪ НЕ ГЛАГОЛЬЖ. ОТЬць же пръбъівліні въ мънъ, тъ творить дъло. 11. върж имъте МЪНЪ, КАКО АХЪ ВЪ ОТЬЦИ И ОТЬЦЬ ВЪ МЪПЪ ІЕСТЬ. АЦІС ЛИ ИИ, ХА ТА дълх върж имсте ми. 12. лмии, лмииъ, глалолиж вамъ: въроунан ВЪ МА ДЪЛА, МЖС АХЪ ТВООЖ, Н ТЪ СЪТВООНТЬ, Н БОЛЬША СНХЪ еътворить імко ахъ къ отьцоу идж. 13, и югоже колижьдо

^{3.} приндж. 5. къмъ. 6. приндеть. 11. statt имете lies имъте. 12. аминъ, творіж.

Varianten von bl. 45, с: 1. сръдъце влие (срдце). 3. очготовлю, адъ иссмь. bl. 46: 7. дилиете (so oben zu lesen). 9. мене, н како. 10. глаголю (d. i. - лиж), глаголю (d. i. - лиж), пръбъивлы, дъла. 11. върочите, fehlt иссть. bl. 46, с: 11. лије ли же ни въроч (d. i. - рж) имъте. 12. аминъ, твориж, градж.

просите въ ныя мою, то сътворж, дл прославить ся отычь о същоу. 14. и лис чесо просите въ има мою, то сътворж. 15. АЦІС ЛЮБИТС МЯ, ЗАПОВЪДИ МОЙ СЪБЛЮДЪТС. 16. И АЗЪ оумолю отыца, и иного параканта дасть вамъ, да бъдсть съ вами въ въкъ, 17. доухъ истиньнъи, исгоже миръ не можеть примти, мко ис видить исго ин диметь исго. въ же димете и, имо въ васъ пръбъедість и въ васъ бждсть. 18. не оставаю влет сибт. поитж ка вущу. 13. нейс мучо и инбя мене ка томоу не видить, въз же видите мя, клю адъ живж и въз живн БЖДСТС. 20. ВЪ ТЪ ДЬНЬ РАЗОУМЪЮТС ВЪІ, МКО АЗЪ ВЪ ОТЬЦН моюмь и въ въ мънъ и адъ въ васъ. 21. имъна длювъди мою н съблюдана на, тъ ессть любан ма: а любан ма въглюбленъ БЖДСТЬ ОТЫГСИЬ МОНИЬ, Н АДЪ ВЪДМОБМО Н, И ГАВМО СА ЕСМОУ самъ. 22. глагода есмоу Нюда, ис Искариотьскъи господи, Н УБТО БЪЕСТЬ, КАКО НАМЪ КАВИТИ СА ХОЩЕШИ, А НЕ ВЬССМОУ МИроу; 23. отъвъща Иссоусъ и рече юмоу лис къто любить мя, слово мою съблюдсть, и отыць мои въдлюбить и, и къ инемоу идевъ и обитель оу инего сътворивъ. 24, а ис любан мене словесь монут не съблюдеть. и слово, иже слъщилете, иъсть мою нъ посълавъшалго ма отбил. 25. си глаголахъ камъ ВЪ ВЛСЪ СЪГ 26. ПАРАЛКЛИТЪ ЖС, ДОУХЪ СВЯТЪЩ, ІСГОЖС ПОСЪЛІСТЬ ОТЫН ВЪ ИМА МОЮ, ТЪ ВЪ НЛОУЧИТЬ ВЬССМОУ И ВЪСПОМАНСТЬ вамъ выси, иже реколъ вамъ. 27. миръ оставано вамъ, миръ мон даж вамъ. Не мкоже вьеь миръ дають, ахъ даж вамъ. Да

^{13.} сътворіж. 14. сътворіж. 16. оумоліж. 18. оставліж приндж. 21. мога, въздновліж, меліж. 23. съблюдсть, обитель. 26. lies параклитъ (so bl. 46, d.); вьсл. 27. оставляль.

Varianten von bl. 46, с: 14. адъ сътк. ohne то. 16. отыја да вы. 21. мога съблюдавні отыјым монит (d. і. мониь); von bl. 273, с: 23. съблюдеть, обитель. 26. въсл.

не съмжиметь са средъце ваше ин оустрашають. 28. самшаетс, каю адъ рекохъ вамъ идж и придж къ вамъ. Аще събете любили ма, въздрадовали са бъете оубо, каю идж къ отъщоу каю отъщь болии мене юсть. 29. и иъниъ рекохъ вамъ, пръжде даже не бждеть, да, югда бждеть, върж имете. 30. оуже не мънюго глаголю съ вами градеть во сего мира кънадъ, и въ мънъ не имать инуссоже. 31. нъ да разоумъють миръ, каю любаю отъща, и каюже заповъда мънъ отъщь, тако творж. въстанъте, идъмъ отъ сждоу.

XV.

Адъ неемь лода нетипинам, и отбирь мои дъматель нееть.

2. выский родем о мънъ не творащий плода, идыметь ий, и высаки творащий плода, отръбить ий, да плодъ болин сътворить.

3. оуже вы чисти неете да слово, неже глаголахъ вамъ.

4. бидате въ мънъ, и адъ въ васъ. мко бо родел не можеть плода творити о себъ, аще не бидеть на лодъ, тако и въј, аще не пръбидете въ мънъ.

5. адъ немь, сътворить плодъ мъногъ ико бод мене не можете творити инчесоже.

6. аще къто въ мънъ не пръбидеть, идвръжеть са вънъ мкоже родел, и неъщеть, и събиранть иж, и въ огнь въмътанть ий, и съгаранеть.

7. аще пръбидете въ мънъ, и глаголи мон въ васъ пръбидить,

^{27.} hndsehr. abbr. срдце. 28. приндж. 31. творіж. 2. высляж од. высляж. 5. бедъ.

Varianten von bl. 48, b: 28. рклк. 29. преже (d. і. -жде), ккржите (verschr. für к. имете oder ккроунсте). 31. люблю (d. і. -лж), сждж (d. і. -доу). 2. пл. ие тк. 3. глаголахл. bl. 49: 4. кк м. ие пр. 5. рождин. 6. изкържеть, кклагажть (statt. ккммет.); von bl. 214, d.: 6. изкържеть, ерепьо кълдг.

емоуже колижьдо хощетс, проситс, и бъдсть влиъ. 8. о семь прослави са отъщь мои, да плодъ мъногъ сътворите и бъдсте мон оученици. 9. мкоже възлюби ма отыць, и адъ възлюбилъ ВЪ. ЕЖДЪТС ВЪ ЛЮБЪЕН МОЮН. 10. ЛИС ХЛПОВЪДН МОК СЪБЛЮдете, пръбждете въ любъви мони, клюже адъ заповъди отыла монго съблюдохъ и пръбъндиж въ нісго любъен. 11. си глаголахъ вамъ, да радость мом въ васъ бждсть, и радость ваша напълнить см. 12. си же есть даповъдь мом, да любите дроугъ дроуга, мкоже възлюбнуъ въг. 13. больша сем любъве инкътоже не нилть, дл къто доушж свою положить дл дроугы свою. 14. вы дроуди мон естс, аще творите, елико адъ заповъдаж вамъ. 15. кже не глаголь васъ рабъ, рабъ бо не въсть, чьто творить господь него. вы же бекохр чольні ико вреч иже елышахъ отъ отыја монего, съкадаха вамъ. 16. не вы мене ндбърдете, нъ адъ ндбърдуъ въј, и положихъ въј, дл и въј идете н плодъ принсестс, и плодъ вашь пръбждеть. Да югоже колижьдо проенте отъ отъца въ има мою, даеть вамъ. 17. си даповъдан вамъ, да любите дроугъ дроуга. 18. аще миръ васъ ненавидить, въдите, ико мене пръжде вась въдиснавидъ. 19. АЦІС ОТЪ МИРА БЪІСТЕ БЪІЛИ, МИРЪ ОУБО СВОІЄ ЛЮБИЛЪ БЪІ" нъ мкоже отъ мира пъсте, нъ адъ идбъралъ въ отъ мира, сего ради исилендить васъ миръ. 20. помьните слово, еже ахъ **ВЕКОХА ВУМА.** НАСТР БУЕЛ ВОУНИ ГОСПОТУ СВОІСЬО. УМІС МСИС ИХгънаша, и въг ижбенжър, чте счово пое сречототу и вуще

^{11.} напальнить. 13. своїж. 15. южє = оуже, lies събадахъ. 20. помьните.

Varianten von bl. 272, d: 10. въ любъки коо (richtiger).

11. напальнить. 13. свож. 15. оуже. bl. 273: 15. вьси, съкадахь. 16. да въј, имое (schreibf, für има мое). bl. 21, d:

19. мко же (ohne иъ). 20. ръхъ (st. рокохъ), изгънаща (d. i.-им).

СЪБЛЮДЖТЬ. 21. НЪ СН ВЬЕЯ СЪТВОРЯТЬ ВЛИК ЗА НИЯ МОІЕ, ВКО НС ВЪДЯТЬ ПОСЪЛЯВЪЩЛЯГО МА. 22. АЩС НС БЪІХЪ ПРИШЪЛЪ И ГЛАГОЛЛЪ НИВ, ГРЪХЛ ИС БЪІША ИМЪЛИ: ИЪШЪ ЖЕ ВИИЪ ИС ИМЖТЬ О ГРЪСЪ СВОЕМЬ. 23. ИСНАВИДАН МСИС И ОТЪЦА МОІСГО ИСНАВИДИТЬ. 24. АЩЕ ДЪЛЪ ИС БЪІХЪ СЪТВОРИЛЪ ВЪ ИИХЪ, ИХЪЖС ИИКЪТОЖС ИНЪ ИС СТВОРИ, ГРЪХЛ ИС БЪІША ИМЪЛИ: ИЪШЪ ЖС И ВИДЪША И ВЪЗИСИЛВИДЪЩА И МСИС И ОТЪЦА МОІСГО. 25. ИЪ ДА СЪБЖДСТЬ СА СЛОВО ПИСЛИОНЕ ВЪ ЗЛКОИЪ ИХЪ, ІЖО ВЪЗИСИЛВИДЪЩА МА БСЗ ОУМА. 26. ІСГДА ЖС ПРИДСТЬ ПАРАКЛИТЪ, ІСГОЖЕ АЗЪ ПОСЪЛЮ ВАМЪ ОТЪ ОТЪЦА, ДОУХЪ ИСТИВИТЬИ, ИЖС ОТЪ ОТЪЦА ИСХОДИТЬ, ТЪ СЪВЪДЪТЕЛЬСТВОУЕТЬ О МЪИЪ. 27. И ВЪІ ЖС СЪВЪДЪТЕЛЬСТВОУЕТЬ, ИЪО ИСЪКОИИ СЪ МЪНОЖ ЕСТС.

XVI.

СН ГЛАГОЛАХЪ ВАМЪ, ДА НС СЪБЛАЗИНТС СА. 2. ОТЪ СЪНЬМИЩЬ
ИЖДСИЖТЬ ВЪГ НЪ ПРИДСТЬ ГОДИНА, ДА ВЬСАКЪ, НЖС ОУБИСТЬ
ВЪІ, МЬНИТЬ СА СЛОУЖЬЕЖ ПРИНОСИТІ БОГОУ. 3. Н СИ СЪТВОРАТЬ
ВАМЪ, ІЖО НС ПОЗИЛША ОТЪЦА ИН МСИС. 4. ИЪ СИ ГЛАГОЛАХЪ
ВАМЪ, ДА ІСГДА ПРИДСТЬ ГОДИНА, ПОМИНАНТС СИ, ВЖО АЗЪ РСКОХЪ
ВАМЪ. СИХЪ ЖС ВАМЪ ИС-ПЬРВА НС РСКОХЪ, ВЖО СЪ ВАМИ БЪХЪ.
5. ИЪИТЪ ЖС ИДЖ КЪ ПОСЪЛАВЪЩОУОУМОУ МА. Н ИНКЪТОЖЕ ОТЪ
ВАСЪ ИС ВЪПРАЩЛЕТЬ МСИС. КЛМО ИДСШИ; 6. ИЪ ВЖО СИ ГЛАГОЛАДХЪ ВАМЪ, СКЪРБЬ ИЛПЪЙИ СРЪДЬЦЕ ВАШС. 7. ИЪ АЗЪ ИСТИИЖ

^{21.} вьсл. 22. пришьлъ. 24. сътвори. 25. бедъ. 26. приидеть, посълж. 27. искоии. 2. приносити. 4. приндеть, пръвл. 6. lies глаголахъ скръбь, напальни; abbr. срдус.

Varianten von bl. 21, d: 21. вьсл. 22. пришьлъ. 24. fehlt ниъ сътвори. 27. искоин. bl. 22, d: 2. вьслкъ. bl. 49, b: 2. приде, вьслкъ. 3. творять. 4. гладуъ (abbr.), пъръкл. 6. гладуъ, скъръбъ, испаъни.

ГААГОЛЬЖ ВАНЬУ ОУПІС ІЄСТЬ ВАНЬУ, ДА АХУ ПДЖ. АЩІЄ ВО НЕ ПДЖ АУЪ, ПЛОЛЬДИТЪ ИС ПРИДСТЬ ВЪ ВЛИЪ, ЛИС ЛИ ИДЖ, ПОСЪМЖ И къ камъ. 8. и пришъдъ опъ обличить мира о гръсъ и о правыда и о сжда. 9. о граск оубо, имо ис въроубать въ ма, 10. О Правъдъ же, імю бъ отыроу пдж, и бъ томоу не видите мене, 11. о сжда же, имо кънада мира сего осжидена бъеть. 12. ІСНІС МЪПОГО НІЛАМІЪ ГЛАГОЛЛАТИ ВАМЪ, НЪ НЕ МОЖЕТЕ НОСИТИ изина. 13. югда же придеть она, доуха истиньизии, настакить въ на врсием истина. пс о ссел во глаголяти иналив, нъ велико аще оуслешить, глаголалти ималть, и граджціліл въдвъстить вамъ. 14. fehlt. 15. вьса іслико нилать отыць, моіх сътъсего ради реколъ, ілко отъ монего принметь и възвъстить вамъ. 16. ВЪ МАЛЪ, И БЪ ТОМОУ ИС ВИДИТЕ МЕНС, И ПАБЪ ВЪ МАЛЪ ОУДЬонте ма, и мко адъ наж къ отъноу. 17. (fehlt hier; bl. 50, b.) реконія же отъ оученикъ ісго къ ссбъ. чъто се іссть, ісже глл-ГОЛІСТЬ НАМЪ, ВЪ МАЛЪ И НЕ ВИДИТЕ МЕНЕ, И ПАКЪІ ВЪ МАЛЪ И оухьрите ма, и мко ахъ идж къ отъпоу; 18. галголадж же-УБТО ІССТЬ СС, ІСЖС ГЛАГОЛІСТЬ, ВЪ МАЛЬ; НЕ ВЪМЬ, УБТО ГЛАГОметь. 19. разоумъвъ же Пісоусь, ілко хотбахж въпращати и, и рече нить. о септ чи сядяхиете ся пежуж собору, туко осколя, ВЪ МЛЛЪ И НЕ ВИДИТЕ МЕНЕ, И ПЛЕТИ ВЪ МЛЛЪ ОУХЬРИТЕ МА; 20. АМИИ, АМИИ, ГЛАГОМЖ ВАША, ІХКО ВЪСИЛАЧЕТЕ СА И ВЪДДОЪІДАісте кы, а міръ къхдрадочість са. кы же псулаьні бъдсте, иъ печаль ваша въ радость бъдсть. 21. жена исгда раждметь,

^{7.} приндеть. 12. пыламь, (глалти in der hudschr.) глаголати. 13. приндеть, lies ималть (statt пыламь). 14. глаголати (hudschr. глалти). 17. уьто. 18. квиж. 19. междоу. 20. аминъ.

Varianten von bl. 49, b: 7. паралклита. 8. принида. 10. пдоу къ о. 12. еще. 13. късикж. bl. 50, b: 15. къси, ппать. 16. пъкъ. 18. п гл. (ohne же). 19. радоумъ, п оудър. 20. лыппа. Leskien, Handb. d. altbulgar. sprache.

печаль ималть, имо приде година им. исгда же родить отро-**УМ, КЪ ТОМОУ ИС ПОМЬИНТЬ ПЕУЛЛИ ZA РАДОСТЬ, ІМБО РОДИ ЕМ** уловъкъ въ миръ. 22. и въі же оубо пъпъ псуальни бждете, плкы же оудьрж вы, и въддрадоують ел ерьдые ваше, и радости вашена инкътоже не въдьметь отъ васъ. 23. и въ тъ дынь мене ис въпросите инуссоже. амии, амии, глагольж вамъ. лще чесо проенте отъ отъца въ имя моје, дасть вамъ. 24. до сель не просисте инчесоже въ има мою. проенте, и принмете, да радость ваша напълъниена бждсть. 25. сн въ притъчалъ ГЛАГОЛАХТА ВАМЪ, ПЪ ПРИДЕ ГОДИНА, ЕГДА КЪ ТОМОУ ВЪ ПРИТЪ-**УЛДУТА НЕ ГЛАГОЛЕМ ВАМЪ, НЪ НЕ ОБИНОУЕЛ ЕМ О ОТЪЦИ ВЪДВЪЩЖ** вамъ. 26. въ тъ дынь въ нмя мою въспроситс и не глаголіж вамъ, мко ахъ оумоль отъца о васъ. 27. самъ бо отъць любить ВЪ, МКО ВЪ МСИС ВЪЗЛЮБИСТЕ И ВЪРОВЛЕТЕ, МКО ОТЪ БОГА ИЗИдолъ. 28. идидолъ отъ отъца и придолъ въ миръ, пакъ оставліж мира и идж ка отбиоу. 29. глаголаша іємоу оученици ієго ес, пънъ не обнижь са глаголеши, а притъча инконъже не глаголюши. 30. нънъ въмь, како въси вьех и не тоъбоующи, да къто та въпращаеть. о еемь въроуемъ, мко отъ бога еен ншыль. 31. отъвъща имъ Нісоусъ илив ли въроуетс: 32. сс, градеть година и наша приде, да разидете са къжъдо въ евом и мене единого оставите: и пъсмь единь, мко отъць еъ мънож есть. 33. ен глаголлахъ вамъ, да въ мънъ миръ има-

^{21.} принде. 22. оудърж, abbr. срдце. 23. лмниъ. 24. илплъиена. 25. принде, притъулуъ, lies глаголауъ (соd. гладуъ). 27. приндоуъ. 29. обниочъ. 30. къмъ. 32. принде, къжьдо. 33. 1. глаголауъ.

Varianten von bl. 50, b: 21. годъ (statt година). скъръбн st. печали. 23. аминъ, оу от. 24. испаънена (d. і. испаънена). 25. придеть (ohne иъ). bl. 51, b: 25. притъчалъ. 26. оумолю (d. і.-льж). 28. и изид. 29. гл. же. 30. въсе къси.

ате. въ миръ скър'быни бждете, нъ дъръзлите, азъ нобъдихъ миръ.

XVII.

Си глагола Ијеолеж и вравече оди евои на перо и осле. отьче, приде година, проедави съща твојего, да и същъ ткои прославить та. 2. ідкоже даль іспоу ісен власть вьедкої плъти, да высако ісже ісмоу ісен даль, дасть ніль животь въчыный. 3. ес же есть въчыным животъ, да знажть теке есдиного нетиньиллго бога, и исгоже посълл Нісоусъ-Христосл. 4. адъ прославихъ та на деман, дъло сътворихъ, исже далъ исси мънъ, да еътворж. 5. и изинъ прослави мя, отьче, оу тебе самого елавом, вже никух, пражде даже не бысть мирь, оу тебе. 6. ІХВИХЪ ПЫЛ ТВОІС УЛОВЪКОМЪ, НАЖС ДЛЛЬ ІССИ МЪНЪ ОТЪ МИОЛ. твон бъщь, и мънъ на даль юен, и слово твою съблюдоща. 7. НЪШТ РАДОУМЪЩА, ІХКО ВЬСА ІСАНКО ДАЛЪ ІССИ МЪШТ, ОТЪ ТЕБЕ ежть. 8. ико галголы, иже даль ісен шыів, даль ныв, и тіі примам и разоумама въ нетина, како отъ теке изидокъ, и въроваща, тако тъј ма посълл. 9. адъ о сихъ моль, не о миръ моль, нь о тахь, важе даль веен мынь, вако твои смть. 10. н MOIN BLEIN TROIN CATE II TROIN MOIN, II HOOCAARHYE EN BE HILYE. 11. И КЪ ТОМОУ ИЪЕМЬ ВЪ МИРЪ, И СИ ВЪ МИРЪ СЖТЬ, И АХЪ КЪ тебъ градж. Откус сватъщ, съблюди на въ има твою, наже длаъ ісен мана, да бжджть ісдіню, імкоже іі маі. 12. ісгда бала са

^{33.} скръбъни, дредлите. 1. прииде. 4. сътворіж. 10. вьсл. Varianten von bl. 47: 1. стить твои (st. -ил -1сго). 2. вьсл-ком, ісже если ісмоу. 3. ж. въч. 4. съвърьшил (d. і. съврыи.) st. сътвор, сътворіо (= -іж). 6. съхранина (st. събл.). 7. вьсл. 9. о миръ молю (= -лж). 10. и мем (= и). 11. идж (st. град.).

инми въ миръ, адъ съблюдахъ ia въ има твоје. Iaже далъ ісси МЪПЪ, СЪХОЛИНХЪ, И ИНКЪТОЖЕ ОТЪ ПИХЪ ПЕ ПОГЪБЕ, ТЪКЪМО сынь погыбальнын, да събжджть са кънигы. 13. нынъ же КЪ ТСБЪ ГРАДЖ, И СИ ГЛАГОЛЮ ВЪ МИРЪ, ДА ИМЖТЬ РАДОСТЬ СЪ мънож папъл'нісиж въ ссбъ. 14. адъ даль нмъ слово твоїс, п миръ въдиснавидъ на, мко не ежть отъ мира, мкоже и адъ отъ мнол пъсмь. 15. ис молж, да въдъмещи на отъ мнол, пъ да съблюдеши в отъ исприядии. 16. отъ мира ис сжть, вкоже и адъ отъ мира пъсмь. 17. святи іх въ петину слово твою нетнил іссть. 18. мкоже ты ма посьла въ миръ, и ахъ посьлахъ на въ миръ. 19. и да ина адъ сващи са самъ, да бъджть и си сващени въ истинж. 20. не о сихъ же моль тъкъмо, нъ о вържежиннут словомъ нуть въ мя, 21. да выси еедино бжджть: мкоже ты, отьче, въ мъна и адъ въ тебъ, да и ти въ насъ ІСДНІЮ БЖДЖТЬ, ДА Н МІРЪ ВЪРЖ ІМСТЬ, ІЛКО ТЪІ МА ПОСЪЛА. 22. Н АДЪ СЛАВЖ, ЖЖЕ ДАЛЬ ІССИ МЪПЪ, ДАХЪ ИМЪ, ДА БЖДЖТЬ ісдино, ілкоже и мън ісдино. 23. и адъ въ нихъ и ти въ мънъ, да бжджть съвър'шени въ юдино, и да радоумъють миръ, како ТЫ МА ПОСЪЛЛ И ВЪДЪЛЮБИЛЪ ІА ІЕСИ, МКОЖЕ И МА ВЪДЛЮБИЛЪ ІССИ. 24. откус, мже даль еен мынь, хошж, да идеже еемь ауъ, и ТН БЖДЖТЬ СЪ МЪПОЮ, ДА КИДАТЬ САЛЕЖ МОГЖ, БЖЖС ДАЛЬ ІССИ мънъ, како въдлюбилъ ма исен пръже съложения мира. 25. оть-УС ПОЛВЬДЬНЪН, И МИОЪ ТСБС ИС ПОДИЛ, АДЪ ЖС ТА ПОДИЛУЪ, И си подпаша, бако тъг ма посъла. 26. и съкадалъ имъ имъ

^{13.} глаголім, илильнієнм. 20. вкроужщинух; lies besser словъмы. 23. съврышенн, възлюбиль. 24. мілносім, првізде. 26. lies събадаль.

Varianten von bl. 47: 13. глаголы въ вьсе (вьсемь) мирв. bl. 52: 19. да инс. 20. молю (= -лы), въроующинихъ, словъмь. 22. юже (= ьже). 23. съвръщени. 24. мъном. 26. съвадахъ.

ТВОІС II СЪКАЖЖ, ДА МОБЪІ, ІСІЖЖЕ МА ІССІІ КЪДМОКНАЪ, ВЪ ППУЪ БЖДЕТЬ II АДЪ ВЪ ППУЪ.

XVIII.

Сс рект Несоуст пунде ст оученикы своими ил онт полк потока Кедрьека, идеже кт вър'тыпъ, въ нъже къпиде самъ и оученици исго.

Въ връща опо ихиде Иссоусъ (u. s. w. v. 1 wiederholt).bl. 176, с. 2. въдълие же Июда, иже и пръдлилие, мъсто, имо мъноганьди събиралие са Исоусъ тоу съ оученивъ своими. 3. Июда же приыв сипрж и отъ архинерен и фарисен слоугы приде тамо съ свътильникъ и съ свъщами и оржжин. Исоусъ же въдъ высе иджинене ил ны, и иштадъ рече имъ- кого ищете; 5. отъвъщаща іспол. Иісолся Нахабсія, даягога инт Пісолся, чля іссык, стоманіс же Июда, иже и пръдамию, съ инми. 6. да імко рече имъ. чат іссей, идонія врсиять и пачощи на хенан. 7. пакът же та въпроси Исоусъ- кого ищете; опи же рекоша-Исоуса Иахарсіа. 8. отъкъща Пісоусъ- реколь кашъ, іако ахъ исмы. Аще мене присте, не дънте сихъ пти. 9. да съкъдеть СА СЛОВО, ІСЖС РСУС, ІДКО ІДЖЕ ДАЛЬ ІССІІ МЪПЪ, ИС ПОГОУБИХЪ инкогоже отъ нихъ. 10. Симонъ же Истръ имъта пожъ изкачус и, и оудари архисреова раба и оуръга ісмоу оухо десноїс. въ же ныя ракоу Мал'як. 11. рече же Пісоусь Петроки: кънкун ножъ въ пожынија: чашж, вже дасть мънъ отырь, не нимлъ ли инти нем; 12. сипра же и тыслиникъ и слодты Иоуденскы вана Исоуса и съвъздана и, 13. и ведоны и въ Ан'ик първъювъ во тьсть Кашафъ, иже въ архиерен актоу толоу. 14. въ же

^{1.} крытына (крытына?). 3. приниы, принде. 4. иннада. 5. прадамане. 10. пожь, десьноге. 11. йожь, чанж, пианы. 12. тысжцияникъ. 13. прыкъс.

Канафа давън съвътъ Ноудсомъ, мко оуне есть единомоу чловъкоу оумръти да люди. 15. по Нісоусъ же идълше Симонъ Пстръ и дроугъ оученикъ. оученикъ же тъ бъ зиліемъ архисрсови, и въниде съ Інсоусомь въ дворъ архисрсовъ. 16. Пстръ же стоюлие пон дварьув вънв. идиде же оученикь тъ, иже бъ дилемъ архисрсови, и осус двъръници въведи Истра. 17. глагола же раба двърбинца Истрови. сда и тъ отъ оученикъ еси чловъка ссго; глагола онъ. нъсмь. 18. стопалж же раби и слоугы огнь сътворьше, имо дима бъ, и гръмахи сл. бъ же съ ними Пстръ стоїх и гръїх сл. 19. дрхисрей же въпроси Нісоуса о оученицъхъ исто и о оучении исто. 20. отъкъща имоу Нісоу-СР. УХР ИС ОРНИОЛИ СУ ГЛУГОУЛУЛ ВРССМОЛ ИНБОЛ. УХР ВРССЕЙУ оучиль на съборнин и въ цръкъви, идеже въси Ноудеи събира-**ЕЖТЬ СА, Н ОТАН ИС ГЛАГОЛАДУЪ ИНУССОЖС. 21. УЬТО МА ВЪПРАЩА**ісшн; въпроси слъішлвъшліл, чьто глаголалув имъ. сс, си въдать, ілже реколь адъ. 22. се рекъщоу ісмоу ісдинь отъ пръстогащинкъ слоугъ оудари въ лапитж Иссоуса оскъ. тако ли отъвъщавающи архисрсови; 23. отъвъща ісмоу Нісоусъ аще **ДЪЛБ ГЛАГОЛАДУЪ, СЪВЪДЪТСЛЬСТВОУН О ДЪЛБ, АЩС АН ДОБОЪ,** чьто ма биеши; 24. посъла же Ли'на съваданъ къ Канкфъ архисрсови. 25. бъ же Симонъ Пстръ стоіх и гръба сл. рекоша же юмоу: сда и ты отъ оученикъ юго юси; отъвър'же са онъ н рсчс пъсмь. 26. глагола ієдниъ отъ рабъ архисрсовъ, жжика съ і емоуже оуръда Пстръ оухо. пе адъ ли та видълъ въ върътоградъ съ инмь; 27. пакъ же Петръ отъвър'же съ, и абие

^{14.} оумьрятн. 15. дроугын. 17. юда. 20. соd. abbr. црккви, lies глаголаук beide male (соd. abbr. глалах). 21. lies глаголаук (соd. глалук). 23. lies глаголаук (соd. глалук). 25. юда, отъврьже. 26. врытоградж. 27. отъврьже.

коурь въдгален. 28. ведоша Инсоуса отъ Канафы въ преторъ: бъ же да оутра, и ти не вънидоша въ преторъ, да не осквър'нать са, иъ да ъдать плехж.

въ котма опо 28. ведоша Исоуса (u. s. w. 28 wiederh.). bl. 181. 29. игиде же Иналта ка инма вана и рече как рача приносите на чловъка сего; 30. отъвъщаща же и рекоща исмоу лире не бы быль сь ублодън, не быхомъ пръдлли исго тебъ. 31. рече же имъ Иналъ- понмъте и въг и по даконоу вашем' сждите имоу, рекоша же им' Нюден, нама не достопть обити инкогоже. 32. да слово Нісоусово събидеть ся, еже рече нахиамсилы, коісіж съмьр'тніж хотълше оумръти. 33. въниде же пакът Инаатъ въ преторъ и придъва Итеоуса и рече теглоуты ли ісси цеслов Ноуденскъ; 34. отъкъціл ісмоу Нісоусъ о ссет ли сс глаголіснін, пли піні рекоша тебт о мънт; 35. отъвъща Иналъ. еда ахъ Жидовинъ исемь; родъ твои, архисрен пръдаща та мънъ. чето иси сътворнат; 36. отъвъща Икоусъ. несарьство моје пъсть отъ мира сего. Апре отъ мира сего бъ БЪІЛО ЦЕСАРЬСТВО МОЮ, СЛОУГЪІ МОІХ ОУБО ПОДВИДАЛЪІ СА БЪІША, да не пръдана бъла бъла Ноудеомъ. нанъ же несарьство моне ижеть отъ еждоу. 37. рече же исмоу Пилатъ очьо иссарь ли тъл ісен; отъвъща Нісоусъ тъл глаголієши, гако иссарь есмь лук. Лук ил се родилъ ся и ил се придолъ въ миръ, да послочныетвоуы о нетина. высмыт, ные иссть отъ нетина, послоушлеть гласа моюго. 38. глагола ісм' Пилатъ. Укто юсть нетина; и се рекъ пакъг идиде къ Поудеомъ и галгола имъахъ ин ієдиноїх же винъі не обрътаїх въ нісмь. 39. іссть же объгчан вамъ, да ісдінюго вамъ отъпоуніж на насуж. хоністе

^{28.} оскирынать. 31. кашемоу, 1емоу. 32. съмрытиж, оумырати. 35. 1еда. 37. приндохъ, кысакъ. 38. 1емоу.

ли оубо, да отъпоущи вами цесара Нюденска; 40. въздъщина же въси галголище: не есго, на Каравъви. къ же Каравъва разбонникъ.

XIX.

Тогда поілтъ Пилатъ Иісоуса и би ісго. 2. и вонии съпастъше въньнь отъ трыних въдложний на ралкж иемоу и въ ридж баръранж обаткоша п. 3. и прихождалуж къ нісмоу и глаголаахж. радочи са, цесарю Июденскъ, и бивахж и по лапитама. 4. идиде же пакът Виалтъ въпъ и глагола имъ се, идвождж и вамъ вънъ, да разоунъјете, баео въ инемь винъј не обрътава. 5. идиде же Инсорсь вънъ пося трынянъ въньць и барърянж онуж. и галгола имъ сс, чловъкъ. 6. югда же видъща и архисрен и слоугы, въдъщина глаголіжціс распыні, распыні ісго. глагола имъ Иналтъ поймъте и въг и распывъте, адъ бо не обратых ва шемь вины. 7. отаваныша исмоу Июден- мы **ДАКОНЪ ШАЗАМЪ, И ПО ДАКОНЖ НАШЕМОУ ДЪЛ'ЖЪИЪ ЕСТЬ ОУМРЪТИ,** ілко сънів божни творить сл. 8. ісгда же Иналть се слыша слово, плус оубом сл. 9. и въниде въ преторъ плиъ Инлатъ и FAAFOAA MICOVCORH. OTA KWAOV ICCH TAI; MICOVCA WE OTABATA IIC дасть ісмоу. 10. галгола же ісмоу Инлатъ: мънъ ан не гла-ГОЛІСШИ; ИЕ ВЪСИ ЛИ, ІЛКО ВЛАСТЬ ПІМАМЪ ОЛСПАТИ ТА И ВЛАСТЬ нмамъ поустити та; 11. отъявща Нісоусь не имаши власти на мънъ никовежке, аще не бъл ти дано съ въше, есго ради пръдавън ма тебъ болни гръхъ имать. 12. отъ толи Пилатъ некалис поустити и. Мюден же въпихахж глагольжие: аще есго

^{39.} цесарія. 2. багрвиж. 5. трынвих, багрвиж. 7. даконоу, давжынх, оумыряти. 10. имамь, имамь.

Variant. v. bl. 219: 10. ниллить beide male (=-мь). 11. ниллин.

поустими, ижен дроугъ кесареви. Высакъ, иже са творить цесарь, противить са кесареви. 13. Пиалтъ же салимявъ та словсеа ихведъ въиъ Иісоуса и съде из сждици из мъстъ нарицаісмъсмь Лиоостротъ, свренскы же Габлол. 14. къ же параскеўги пасаъ, година же бъ іхко шестак, и галгола Июдеомъ се,
цесарь вашь. 15. они же въпиналж възыми, възыми, пропьин ісго. галгола имъ Пиалтъ цесара ли вашего распым;
отъвъщаща архиерен не имамъ цесара, тъкъмо кесара. 16. тогда же пръдасть имъ, да ісго распымъть.

17. ОНИ ЖЕ ПОИМЪЩЕ НІСОУСА ВСДОША, И СЛИЪ СИ ИССЫ Ы. 220.
КРЬСТЪ ИЗИДС ВЪ ИАРИЦИЕМОЕ КРАИНЕВО МЪСТО, ЕЖЕ ГЛАГОЛЕТЬ
СА СВРСИСКЫ ГОЛ'ГОФА, 18. ИДСЖС И ПРОПАША, И СЪ ИНМЬ ДЪВА
СЖДОУ И ОВЖДОУ, ПО СРЪДЪ ЖЕ НІСОУСА. 19. ИМПИСА ЖЕ И ТИТ'ЛА
ИНЛАТЪ И ИОЛОЖИ ИЛ КРЬСТЪ, БЪ ЖЕ ИМИНЕЛИО ИНСОУСЪ ИЗГАРСИ,
ЦССАРЬ НОУДЕНСКЪ. 20. СЕГО ЖЕ ТИТ'ЛА МЪПОЗИ УЪТОША ОТЪ НОУДЕН, ИЖО БЛИЗЪ БЪ ИМЕСТО ГРАДА, ИДСЖЕ РАСИАША ИНСОУСА И БЪ
ИЛИНЕЛИО СВРСИСКЪ, ГРЬУЬСКЪ, ЛАТИИЬСКЪ 21—24 fehlen.
25. СТОКЛАЖ ЖЕ ИРИ КРЬСТЪ ИПСОУСОВЪ ИЛТИ ИГО И СЕСТРА ИЛТЕРЕ
ИСГО, МАРША КЛЕОПОВА И МАРША МАГДАЛЪНИИ. 26. ИНСОУСЪ ЖЕ
ВИДЪВЪ МАТСРЕ И ОУУСИИКА СТОВЛИЛ, ИСГОЖЕ МОБЛИЛИИЕ, ГЛАГОЛА
МАТСРИ СВОИСИ СС, СЪИНЪ ТВОИ. 27. ПО ТОМЬ ГЛАГОЛА ОУУСИИКОУ
СС, МАТИ ТВОИ. И ОТЪ ТОГО ДЪИС ПОИЛЪ ИЖ ОУУСИИКЪ ВЪ СВОИ.
28. ПО СЕМЬ ВЪДЪ ИПСОУСЪ, ИЖО ВЬСА ОУЖЕ СЪВЪР ИНИИА СА (—30
fehlt hier, bl. 193), да събъжджть са кънигъ, глагола жаждж.

^{12.} кеспріски, выслят, кеспріски. 13. нариналентіємь od. - мътыь. 15. къпиналж, цеспріл, кеспріл. 17. cod. abbr. крстт. 19. cod. крстт. 28. съкрышнил.

Varianten von bl. 220: 13. Глк'влол. 15. външадуж глагольжие, расивии п. 16. пръдасть и пыж. bl. 272: 27. по томь же, улся (statt дъне); von bl. 193: 26. жено сс.

29. съемдъ же стоилие пълиъ оцьта. гжеж же илиъл'ньше оцьта, на ўсеона въдньдаше придаша ка оустома ісго. 30. ісгда же оубо примть оцьть Нісоусь, рече съвър'шиша са, н (bl. 221) пръклонь главж пръдасть доухъ. 31. Нюден же, по нієже парасксути бъ, да не останжть на крьеть телеса въ сжботж, бъ бо всанкъ дынь том сжботы, молнша Иналта, да пръбижть гольни ихъ и въдьмять іл. 32. придошл же вонии н пьр'воуоумоу пръбнил гольин, и дроугоуоумоу распатоуоумоу съ инмь. 33. ил Нісоусл же пришъдъще, мко видъща н оуже оумьрышь, не прыбишь исмоу гольнию, 34. нь исдинь ОТЪ ВОНИЪ КОПНЕМЪ ЕСМОУ РЕБОЛ ПРОБОДС, И ИДИДС ЛЕНЕ КРЪВЬ Н ВОДЛ. 35. Н ВИДЪВЪН СЪВЪДЪТСЛЬСТВОВЛ, И ИСТИНЬНО КЕТЬ СЪВЪДЪТСЛЬСТВО 16го, (bl. 194) и ТЪ ВЪСТЬ, МКО ИСТИНЖ ГААголють, да и въ върж имстс. 36. бъща бо ен, да събжджть ся кънигъг кость ис съкроушить ся отъ нісго. 37. и пакъг ДРОУГЪНА КЪПИГЪГ ГЛЛГОЛЬТЪ. ВЪДЬРАТЬ НА ПЬ, ЮГОЖЕ ПРОВОдоша.

bl. 194, d. въ вржил оно 38. проси оу Пилата Носифъ иже отъ Ариилфей, съ оученикъ Інсоусовъ, тапиъ же страла ради Нюденска, да възбысть тъло Інсоусово и повель Пилатъ, приде же
и въза тъло Пісоусово. 39. приде же и Пикодимъ, пришъдън
къ Нісоусови поципъ пръжде, песъ еъмъщение змур'но и алопио илко и литръ р. 40. припаста же тъло Пісоусово и обиста
ис ризами еъ ароматы, иложе объгчан исеть Нюдеомъ погръбати.

^{29.} плънъ, илплъньше. 30. съвръщишл. 31. сод. крстъ. 32. приндошл, пръвоуоумоу. 33. принъдъще, оумъръшь. 34. копнюмь. 35. видъвън. 38. принде. 39. принде, пришъдън.

Varianten von bl. 193: 31. тъл. ил кр. 32. прывоуоумоу. 33. оумьръшь. 34. копинсмы; von bl. 201: 31. параскейти. 32. пырвоуоумоу.

41. БЪ ЖС ИЛ МЪСТЪ, ИДСЖС И РАСИЛША, ВЪРЪНЪ И ВЪ ВЪРЪНЪ ГРОБЪ НОВЪ, ВЪ ПІСНЬЖС ИНКОЛИЖЕ ИНКЪТОЖЕ ИС БЪ ПОЛОЖЕНЪ. 42. ТОУ ЖЕ ЗА ПАРАСКЕЎГИЖ ИЮДСИСКОУ, МКО БЛИЗЪ БЪЛИЕ ГРОБЪ, ПОЛОЖИСТА ИССОУСА.

XX.

Къ ісдинън же ежботы Марша Магдальній приде за оутра ы. 207. сще ежіри тым на гробъ и видь камісію възать отъ гроба.

2. тече же и приде къ Симоноу Истроу и къ дроугоуочноу оученикоу, ісгоже мобаналие Иісоусъ, и глагола има. възаша господа отъ гроба, и не въмь, къде положища и. 3. изиде же Истръ и дроугый оученикъ [и] идълста къ гробоу. 4. течалета же оба въ коупъ, и дроугый оученикъ теч[е] скоръю Истра и приде пръжде къ гробоу, 5. и приникъ видъ ризы лежаща, обаче не въйнде. 6. приде же и Симонъ Истръ въ слъдъ ісго и въйнде пръжде въ гробъ и видъ ризы лежаща, 7. и сударь, иже бъ ил главъ ісго, не съ ризами лежаща из особъ събитъ на ісдиномы мъстъ. 8. тогда же въйнде и дроугый оученикъ, приниъдъй пръжде въ гробоу, и видъ и върока. 9. не оубо въдълж къйнгъ, ілко подобълсть ісмоу отъ мръткъхъ въскръсижти.

къ връма опо 11. Мариа стопаше оу гроба вънъ налужци ы. 208. са. ико же наакалис са, приниче въ гробъ, 12. и видъ дъва аньгела въ бълахъ съдаща, ісдиного оу главы и ісдиного оу ногоу, идеже бъ лежало тъло Иісоусово. 13. и глаголаста іси она: жено, уъто налуени са; глагола ила: ілко въдаща го-

^{41.} кратын, кратын. 42. Пюденска. 1. принде, ісціс. 2. принде. 4. принде. 6. принде. 8. приньдзін. 9. мратканул. 12. cod. abbr. лигла.

спода моюго, и не въмь, къде положиша и. 14. и си рекъши обрати са въснать и видъ Нісоусъ стоюща и ис въдъаше, како Нісоусъ ієсть. 15. гаагола іси Нісоусъ жено, чато плачещи са, кого иштеши; она же мынации, како вър'тоградарь ієсть, гаагола ісиоу господи, аще тъ въдъать ісеи ісго, повъждь мънъ, къде ісеи положиль ісго, и адъ въдъм и. 16. гаагола іси Нісоусъ імарию. обращьщи же са она гаагола ісиоу рав'воуни, ісже нарищають са оучителю. 17. гаагола іси Нісоусъ іне прикасаи са індиъ, не оубо въдидолъ къ отыроу моісмоу, иди же къ братии моіси и рыци имъ въсхождж къ отыроу моісмоу и отыроу вашелоу, и когоу моісмоу и богоу вашемоу. 18. приде Марих Магдальний повъдавщий оученикомъ, кью видъ господа и си рече іси.

ьі. 10, с. 19. сжиюу подда ва та дынь ва ісдинан смботы и двьрыма датворенама, идеже балж оученици ісго сабърани да страха Нюденска, приде Інсоуса и ста по срада има ржув и ребра свою. Въддрадоваща же са оученици видаваще господа. 21. рече има Інсоуса пакы: мира вама, ілкоже посала ма отыць, и ада посылам вы. 22. и се река джиж и глагола има принмате доуха сватын. 23. имъже отапоустите грахы, отъпоустать са има, и имъже държите, държать са има. 24. Обыл же ісдина ота обою на десате, илрицаюмый бандыць, не ба тоу са инми, ісгда приде Інсоуса. 25. глаголахж же ісмоу дроудии оученици: видахома господа. она же рече има: аще не виждж на ржкоу ісго ядвы гводдинным и валожж пърста моісго ва ядва гводдинным и валожж пърста

^{15.} крытогр. 18. принде. 19. датворієнамъ, бълж, принде. 22. дочиж. 23. дрыжите, дрыжать. 24. принде. 25. прыста.

пс ниж върът. 26. и по осин дънъ накъ билуж вънжтрь оученици его и Оома съ ними. приде Інсоусъ двъръмъ заткорсилмъ и ста по сръдъ и галгола имъ миръ вамъ. 27. по томъ галгола Оомъ принсси нърстъ твои съмо и виждъ ржиъ мон, и принсси ржкж твож и въложи въ рсбра мона, и ис бжди исвърънъ иъ върънъ. 28. отъвъща Оома и рсче емоу господъ мои и богъ мон. 29. галгола емоу Інсоусъ табо видъвъ ма върова, балжени ис видъвъще и въровавъще. 30. мънога же и ина знамения створи исоусъ пръдъ оученикъ своими, аже не ежтъ писана въ къннгалъ сихъ. 31. си же писана бънша, да въроубще живота въчъналго имате въ има бего.

XXI.

Въ връма опо 1. мви са Нісоусъ оучениюмъ своимъ bl. 209. въставъ отъ мър'твънуъ на мори Тивернадъстъемъ. изви же са тако 2. бълуж въ коупъ Симонъ Пстръ и Оома, нарпилемън бънгунърь, и Нафананаъ, иже бъ отъ Кана Галиленскъна, и съща Усведеова и ина отъ оученикъ исто дъва. З. галгола инъ Симонъ Пстръ идж ръбъ ловитъ. галголанна исмоу идемъ и иты съ тобобъ. и изидонна и въсъдонна въ корабъь и акие въ тж нощь не ілия пичесоже. 4. оутроу же акие бънкънноу ста Инсоусъ ири бръзъ, не позилна же оученици, илю Инсоусъ истъ. 5. галгола же имъ Инсоусъ дъти, сда чъто сънъдъно ималте; отъвъщанна исмоу пи. 6. онъ же рече пиъ въвъргонна съте о десижъ столиж корабала мръжа, и обращете. въвъргонна

^{26.} бълж, привде, ултворієнамъ. 27. прыстъ. 30. сътвори. 1. прытвынуъ, - стыюмь oder - стъбым. 3. lies абию и. 5. юдл. 6. въкрыуть, десьижій, къбрыюща.

же, и къ толоу не можалуж привлъци иста отъ мъножьства рыбъ. 7. глагола же оученикъ, истоже моблилиис Иісоусъ, Петрови: господь иссть. Симонъ же Петръ слъщлят, имо господь исеть, епси'дутьиь пръпоиса са, бъ бо нагь, и въвьр'же са въ море. 8. а дроудии оученици корабицемъ придоша, не бъша бо долече отъ денам, нъ мко дъвъ сътъ лакътъ, ваъкжије мръжж ръбъ. 9. и вако пультоша на демака, видъння огнь лежащь и объем лежащи на нісмь и хабеб. 10. гадголл ныв Инсоусъ принсстте отъ рыбъ, важе мете пъшъ. 11. вълъдъ же Симонъ Пстръ идвлъче мръжж на демаю пъл'иж ВСЛИКЪКЪ ОЪБЪ О И И И Г. И ТОЛИКОУ ЖС СЖИЮУ ИС ПООТОЪЖС ел пръжд. 12. глагола имъ Пісоусъ: придътс, объдоунтс. н никътоже не съмълше отъ оученикъ истадати иего. ты къто ісси; въджіне, ілко господь іссть. 13. приде же Пісоусь и при-ІАТЪ ХАББЪ ІІ ДАСТЬ ІНМЪ ІІ РЪІБЖ ТАКОЖДС. 14. СС ОУЖЕ ТРСТИІСІЕ іден са Пісоусь оученікомъ своимъ въставь отъ мьртваніхъ.

БІ. 53. ВЪ ВРЪЦІА ОПО ІЗВИ СА НІСОУСЪ ОУУСНИКОМЪ СВОНМЪ ВЪСТАВЪ ОТЪ МРЪТВЪШХЪ, 15. И ГЛАГОЛА СИМОНОУ ПСТРОУ СИМОНС НОППИТЬ, ЛЮБИШИ ЛИ МА ПАУС СИХЪ; ГЛАГОЛА ІСМОУ СИ ГОСПОДИ, ТЪ ВЪСИ, ВКО ЛЮБЛЮ ТА. ГЛАГОЛА ІСМОУ ПЛСИ ОВЪЦА МОЙ. 16. ГЛАГОЛА ІСМОУ ПЛСИ ОВЪЦА МОЙ. 16. ГЛАГОЛА ІСМОУ ПЛСИ ОВЪЦА МОЙ. ТЪ ГЛАГОЛА ІСМОУ ТРСТИВСЕ СИМОНС НОТРЪ, ВКО ЛЮБЛЮ ТА. ГЛАГОЛА ІСМОУ ТРСТИВСЕ СИМОИ ПСТРЪ, ЛЮБИШИ ЛИ МА; ОСБЪРЪТЬ ЖС ПСТРЪ, ВКО РСУС ІСМОУ ТРСТИВСЕ ЛЮБИШИ ЛИ МА; И ГЛАГОЛА ІСМОУ ПЛСИ ОВЪЦА МОВ.

^{7.} въкръже, моріє. 8. корленцемь, приндоша, демліл. 9. лежаціж. 11. плъца, великънуъ. 12. приндъте. 13. принде. 14. мрътвънуъ. 15. мрътвънуъ, іси, любліж. 16. іси, любліж. 17. оскръбъ, любліж, мом.

18. АМИНЪ, АМИНЪ ГЛАГОЛІК ТЕБЪ! ІСГДА БЪ ЮНЪ, ПОІЛСЛАШЕ СА самъ и хождалие, иможе хоталие, исгда же състаръеши са, въхдежени ржит твои, и инт та помиеть и ведеть та, множе не хоцієши. 19. се же рече зналіснава, коїст съпрытній прославить бога. и се рекъ глагола іспоу: иди по півнъ. 20. обращь же са Истръ видъ оученика, истоже люблилше Инсоусъ, идж-THY BY CYPYY HIMC II BPXYCME HY BEACOH HY HPOPCH IELO II DEAC. господи, къто есть пръдман та; 21. сего видъвъ Истръ глагола Инсоусови господи, а сь чьто; 22. глагола исмоу Инсоусъ лине хощж, дл тъ пръбъивлеть, доньдеже придж, чьто ее тебъ; ты по мънъ идн. 23. идиде же слово се въ братиж, плю оученикъ тъ не оумьрсть. не рече же юмоу Нісоусъ, бко не оумьрсть, нълис хоиж, дл тъ пръбъивлеть, допьдеже придж, чьто ессть тсећ; 24. са исть оученикъ съвъдътельств'или о сихъ, иже и написа си, и въмь, мбо петиньно есть съвъдътельство есго. 25. ежть же и них мънога, аже сътвори Ијеоусъ, аже аціє по ЕДИНОМОУ ПИСЛИЛ БЪКЛЕТЬ, ПИ СЛИОМОУ МЬНЕТ МИРОУ ВЪМЕСТИТИ пишенанах канига. апина.

^{18.} хоттямие, къздеждени. 20. прысп. 22. приндж, иссть. 23. приндж. 24. събърдътельствоуын, въмъ.

Varianten von bl. 272, c: 25. кьсемоу мироу, ининемыхь снук кън.

MATTHAEUS

XXV, 1-13.

Ostrom. evang. bl. 85, c.

Подобыю іссть црствиє пс-БССЫНОЮ ДЕСАТИ ДЪВЪ, ІАЖЕ принильша свътнаьникъг своја ндидоша противж женихоу и ИСВЪСТЪ. ПАТЬ ЖС БЪ ОТЪ НИХЪ кімуод . аоджи атки н пуод 02 принильша свътнаьникъј свои ис въхлия съ собою елка, а мждовім приімша слки ВР СРСЖТИТА СР СВЕТНУРНИКТІ свонми. моудащоу же женихоу въздръмаща са вьса н съплахж. полоуноши же въпль БЪІСТЬ СС, ЖСИНХЪ НДСТЪ, ИСходите въ сърътение им[оу]. ТОГДА ВЪСТАША ВЬСА ДЪВЫ ТЫ Suprasl. cod.*)

Тъгда оуподобитъ са цъсарьствие исбесьное десати
дъвнир, аже възычъща свътильникы ихъ изидоща на сърътенне зати и исвъстъ. пать
же отъ йихъ бълше мждръ,
пать же жродивъ. аже жродивъја ис възаща масла въ
съсждъхъ своихъ.

ТАУС МОУДАШТОУ ИСВЪСТЬИН-КОУ ВЪЗДРЪМАЩА СА ВЬСА И СЪПЛАХЖ. ПОЛОУНОШТИ ЖС ВЬ-ПА̂Ь БЪІСТЪ СС, ИСВЪСТЬИНКЪ ТСИНИС ИСМОУ. ВЪСТАВЪЩА

^{*)} Miklosich. Cod. Supr. p. 272.

MATTHAEUS

XXV, 1-13.

Саввин, книга.

Тогда оуподоби са претвие ньское і дъвъ, яже прихша свътильникът свой и йхидж противоу женихоу и невъстъ. б же бъ отъ нихъ боуг и б мадръ. воужи во примъша СВЪТИЛЬНИКЪН СВОЙ НЕ ВЬДАША съ собоіж блаіл, л імадолій понаша олы въ състдълъ съ СВЪТИЛЬНИКЪТ СВОИМИ. МОУДАнно женихоу въздръмана са вся й съпахж. полоупоции же выпль вънстъ се, женихъ градеть, йсходите въ съожтение сго. И тогда въставъща вса ARKI TILA

Nikolsk. evang.

Тогда оуподоби се царьство пессио л. дъвь, еже понсмыше свитильникъ свое ихыдоу противоу женихоу. псть же бъще оть нихь боунхь, н .с. моудожуь. воус бо приемьше свитильникы свое не BEXCEIE CE COEDIO OVER Y VIOLдоне поисше олън вь слеоудъль сь свътильники своими. кьсисштоу же женихоу вьддожилие ее вее и спахоу. полоуношти же выпль быеть: се, женихь гредеть, неходъте вь срътение. Тогда вьставыне вес ДЪКЪП ТС

Ostrom. evang.

и оукраенига евътналинкъг евоіл, а болілія рекоша імдрынир. Тутне нушр одр отри вашего, како евътнавинин наши оугасажть. отъвъщаша ичтолия слежня. Ета како не достансть вамъ и намъ, ндъте же плуе бъ продлежинимъ и коупите еебъ. иджэдиоп атипуон ами эж амаш женихъ, и готовъна вънидоша еъ иниь на бракъ. и датворенъі бъща двери. последь -ад кікчооп н кшодноп эж вы гліжція гн, гн, отвью-ZH ПАМЪ, ОПЪ ЖЕ ОТЪВЪшавъ осче. апинъ гаж вамъ, не вънь влеъ. бъдите оубо, ілко не въете дьне ин члел, ВР ПРЖЕ ЕРПР ЛУОВРАРСКРИН придеть.

Suprasl. cod.

н педоетатъчыны ежшта имъини, пать нхъ обща къ мждолим' дадите и намъ отъ маела кашего. сна же не послочнана глагоджита, ісда КАКО ПЕ ДОВЬАБІСТЬ ВАМЪ Н намъ, нате къ продажштнниъ и коупнте. нажштем же того ради приде невъетынкъ, н оны вынаоша. послъльимя же отша. отвоети н пущр. ее же беле. чинпр глагоаж вамъ, не въдъ васъ. въдите оубо, имо не въете ДЫН€.

Саввин. книга.

н оукрасиша свътнавникън свой, дите й намъ отъ олък вашего, вабо сватильници илин оугабілодый міждовій CAMTA. гажил, ета како не чостансти намъ й камъ, наъте же наче КЪ Продлажиниъ коупитъ. приде женихъ й готовъја вышаж СЪ НИМЬ ИЛ БРАКЪ. Н ДАТВОРСИЪГ БЪППА ДВЬРИ. ПОСЛЪДЬ ЖЕ ПРИ-Тошу и пролуч Чркя слічня. ги, ги, отврыхи илиъ. Опъ же отъвъщивъ осус. мини, мини ГАЖ ВАМЪ, НЕ ВЪДЪ ВАСЪ. БЬдите оубо, ико не въсте дыне ни часа вь ньже енъ часкъ при-ACTA.

Nikolsk. evang.

и оукрасище свътнавникы свое, T POLE DEILIE HOLYDPHP. TT-ДЕТЕ ИМИТ ОТЬ ОМИТ ВМИСТО, жко свътнавнини наши оугасмоть. Отьесштание же моучоне суусочотые, ечи куко не достанеть намь и вамь, ИДЪТС ЖС НАЧЕ ВЬ ПРОДЛЮштимь и коупъте себъ. пдоуштимь имь коупити приде жеинхь, и готовие выиндоу е ин-МЬ НА БОЛКЬ. И ДАТВООСИИ БЫше двари. посатал же придоу и прочее дъвни глаголюште: господи, господи, оть-BORSPI HIZMP онь же фтькештлеь беле. аминь глаголю вамь, не въмь вась. KABTE ни энд этэжя эн оаж, оауо часа, вы ньже сынь члокъчьскы придеть.

MARCUS

XII, 1-11.

Mstislav'sches evang.*)

Рече господь понтъчю сию. виноградъ плеади чловъкъ и огради и оплотъмь и некопа ТЪСКЪ Н ЕЪДДА ЕТЪЛПЪ, И ВЪдаеть и дълателемъ, и отиде. н поетал къ тажателимъ рабъ ВЪ ВОБИЛ, ДЛ ОТЪ ТАЖАТЕЛЬ принисть отъ плодъ випограда. и нижше и биша и поеълаша и тъщь. и пакъі посъла аза нимъ дроуган рабъ, и того каменність бивъще знаменаша и посълаща бещьетьиа. пакът иного посъла, и того оубник, и ниъ и погъг, овъг выоще, овы оубивлюще. еще же ималше ієдиного съща въд-АЮБЛІЄНАЛГО ЄВОІЄГО, ПОЄЋАЛ Н того к инмъ поелъже глагола,

Nikolsk. evang.

Н илчеть имь притьчами глаголати: виноградь чловъбь насади и оплотомь и огради, некона точнао и съгда стабиь, и вкалеть и тежателемь, и отиде. и поела вь тежателемь раба вы време, да оты тежатель приметь фть илодь винограда. н емьше и више и поехаше и ТАШТЬ. И ПАКИ ПОСАХ К ИНМЬ дроугаго раба, и того камеинемь внише пробише емоу ГЛАВОУ И ПОСЛАЩЕ БЕЕЧЬЕНА. Н паки иного посла, и того оубише, и многи ини, ови биюште, ови же оубивлюште. еште же нмълше сдиного еына въглюбленилго евојего, поела и того поелъдь к инмь глаголе,

^{*)} Nach Буслаевъ. Историческая христоматія, s. 35, doch mit auflösung der abbreviaturen und weglassung des ', ausser wo dies = ъ, ь.

Mstislav'sches evang.

вко оссолильнотся сына мо-ІСГО. ОНИ ЖС ТАЖАТСЛІЄ ВНАТвъше и идоуна къ ссбъ оскоша, ілко сь іссть причастынкъ, градъте, оченъпъ и, и изше боудсть понулстие. и нижие оубнша и, и идвъргоніл и вънъ нд випограда. Уто оубо сътворить господниъ винограда; придсть и погоубить тажатела, Н ДАСТЬ ВИПОГРАДЪ ПИТАМЪ. НІун сего инсунніх ісете лучи. камень, истоже [нс] потръсоваша хижющен, сь бъеть въ начало оугалоу; отъ господа БЪІСТЬ СС, И ІССТЬ ДИВЪИЛ ВЪ очню нашею.

Nikolsk, evang.

ъко посращамоть се сына моони же тежателе видъcro. выше и гредочита кь себъ оъше, вко сь іссть пасавдынны, придътс, очениь и, и имие боудсть достожние. Н сыынс оубише и ихврьгоу и вынь их винограда. Что очео створить господниь винограда; придеть и поголенть тежателе, н дасть виноградь инъмь. СИХР УН КИНЦР ЛРУП ІССДС. КУмень, нже не връдоу створише зиждоуштен, сь бысть вь ГЛАВОУ ОУГЛОУ; ОТЬ ГОСПОДА бы си, и іссть дивань вь бун-10 RAIBHIO.

MATTHAEUS

XXII, 2-14.

AUS DEM ASSEMANISCHEN (VATICAN.) EVANGELIUM.

Ьэчэ жэхгэл в гьтичэ€ ххчс. 2. эгэлэшт х€ улхынахшага POEORPO VASVALD VALP, TEO REMUDES ELALE RESPONDED. 3. X 79X8A+ b+E8T XV996 FbT68V+W8 68V+F8T96 F+ Eb+58. 8 P3 አ9መልተለቃ€ የ6ዋመዋ. 4. የተኮፀዋ የ928ሕተ 8₽88 6ተ世ፀዋ አሕተጹ9ሕ€ 8 ~~መ~~የዋመልያተተ 82ነዓ~~ል~~3ያተተተ 8 የ82ል %3መንየተ የ**አዋ**ልልመን ያተ ሥነተት 5. 9F8 %3 F3 b3%A8W3 9W8A9E, 9V8 F4 23A3 2V33, 9V8 F4 рыгабе крабе. 6. 4 графть эжещо ванет эко можатые в-SE S FIRSAL VIDE RVIDE S FIRET BETSVE WSS S Shads хы бажбы. 8. тэхла хаахэа ьагэж хүржжө граго же эхэпэчнүү хэспа, н бачнүүх үз шашс лэхпэхүү. 9. хлапэ ЭШЭ РА ХОЛЭЛТУА ГЭЕПТВ, В ЭЛТРЭ АШПЭ ЭШЬЭЕУЭПЭ, ГЬТАЭ-YAWO PA PAARS. 10. 8 SUIDABUID BARS OF PA BARREOFA FEE **ТХ ХИШЯЬНШЭ€ УВХ€, Э€ЖЭ ЭШЬДТЭЕ, ВВАЯТЭЕ ЖЭ Х ЛЭШЬЯХЭ€.** 8 82FA8P8WE 26 ELIVY V86A3X6W88L8. 11. V8W3A8 X3 VA-авчэг чв элангтэ шьнчвгээ. 12. 8 жанхэан эжж льжжэ, ትተኑን **የዓየ**ጀቤን ደል**ሙን የን አ**ምፅዋ <u>ን</u>ልልተያ<u>ጀተ ይ</u>ከተ<del></del>ቁፅየተተጽን; **ዓየ**ፅ <mark>አን</mark>

 этанон.
 13.
 том водення

 они выдативной выдативной

LUCAS

X, 25-37.

AUS DEM ASSEMANISCHEN EVANGELIUM.

Os are arres offered by some by server by server are server of the serve шьэе 8 8 жылгане. Эльсмар, 48ма бамлара жаллар лу-\$8₽++% 28AA&94€: 26. э₽8 жэ ьэфэ № Рэжэ. У8 6++э₽А \$8000 °T24-РЭ Э2008; 54-БЭ \$800ЭШТ; 27. ЭРВ ЖЭ Э008УДШОНУВ В ЭССЕРТ ТОХЕТАЛІ ЭССЯВУ ВОВ В ЭЭСЕШВА ЭРСЯВУ В СЛЕСУП 3008 V23%3 F3%8TWA3P8A 0V33%3 APET 8, 8 82568PA+%3 2433%3 Ab3 2426 2€. 28. b343 %3 322 82286. LP4A3 306-УДУ4, ЯЗ ЯВШУЗЬЯ, В ЖТУВ ЩЭЕЛЭШВ. 29. ЭРВ ЖЭ ЬЭШ€ ЭГЬ4-V8ATUS SE SAWS 6949 68 88989 8 609 9808 8266888 338; 30. amarah 88888 8 poho. Awarah 300pp 88888944mo ama ንьንደተልጻመት ሆቆ ንьጻьንድ 8 ሆቆ ьተሉሮን8ተ8ት88 ሆቆቦተሉን, ሞሕን 8 ደፀ-X CHIRAPLARSE 36APME B9 49 CHIRAGADBV TBVOA 8 8 CHB48AV эма жүүн. 31, га гьтьмгунг жэ хэьэх эшэьх хаважальний гэстэжа пажа, в челача в жүжэ ваз. 32. парэжаз в азч-8 ያለልሚኒ 8 ያምርጠጽዓታ ማወጃዋል። ርየሃያልፈርር ተታ ይለፈይብ ይመፈሃ жеже ваз. 33. янжньаттре жэ этэье выэсает в гьтаэ гнля ря в чилачя в жилэсьнарчь, 34. в гьтапрегая энесь-2008 21000 гьтоло в ов хогтрогово в грания отв. 35. 8 P+ 9764 8W3A8 V86338 A8V+ FAPE&+ A+878 %3878P-

 P819
 8
 949
 383
 Fb86936T
 388, 8
 388, 8
 388, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 488, 8
 48

GLOSSAR.

a conj. aber. ARINE adv. sogleich. акралыль adj. poss. zu акралыъ, des Abraham. AΓΓΕΛΉ msc. άγγελος, engel. аггельскъ adj. englisch, engel. лгиынь msc. lamm (vgl. лгил). лгил ntr., gen. -илтє, lamm. AZL pron. I. pers. ich. акъг adv. wie, als. лляклетръ msc. αλάβαστρον, alabastergefäss, -flasche.

αποιιικ adj. άλόης, aus aloë. лакати, -уж. -усии hungrig sein: къхлалькати сл hungrig werden, hunger bekommen.

лакувив adj. hungrig (vgl. лакул; AATYL msc. hunger).

лишъ gr. àufy, amen.

ангель msc. (s. аггель) engel.

андреокъ adj. poss. zu андреа, лиьдрем, лиьдрей, лиъдрей, des Andreas.

анъгсаъ, аньгсаъ msc. (s. аггсаъ u. лигсат) engel.

лиостоль msc. gr. απόστολος, apostel.

лромать msc. gr. аршиа.

πρχαΓΓΕΛΈ msc. gr. ἀργάγγελος, erzengel.

архиісрей, архиерей msc. gr. арукρεύς, oberpriester, hoher priester.

архинерсокъ, архиерсокъ adj. poss. zu apxiliepen, des hohen priesters; ил дворъ архиісреокъ каніхфъі Matth, 26, 3 adj. poss. und gen, neben einander.

AMITE conj. wenn (si); nach relat. pronomen u. partikeln verallgemeinernd, wie gr. žv; кже απιτε γλαγολιετι δ τι αν λέγη Joh. 2, 5; amte ne wenn nicht, ohne dass Matth. 26, 49; AMTE An (s. An) wenn, in dem falle, dass; amte ii wenn auch; amte AH wenn aber, wenn aber auch; AMITE AM AA ME Wenn aber nicht; nach verbis die. sent. ob, aute oveo ob denn, ob nämlich; ашти == аште ви für бал, ашти ис късталь == аште бъл ис wenn er nicht auferstanden wäre.

блгранъ adj. purpurn.

БЕЗЛКОНЬНИКТ msc. gesetzloser, bösewicht (безт, злконт; злконым gesetzlich).

σεςτοχιμά adj. unzeitig, ἄχαιρος (**τοχ**λ χαιρός).

безгодына adv. zu безгодыны.

вехъ praep. c. gen. ohne.

δεστλοσκητ adj. (**ζτλοσ**λ bosheit) **ἄ**κακος, ohne böse ränke, einfältig, einfach.

весправьдие ntr. (бед-, правьда) rechtlosigkeit, ungerechtigkeit.

весъда fem. rede, redeweise.

беседовати, -доука, -доукени (беееда) reden.

беунеменьнъ adj. (= беу-у.; унсмъ, gen. - мене, zahl; унети, уътъ) zahllos.

adj. schimpflich, beschimpft.

вити, виіж (быж), виїєнии schlagen; идбити tödten;

побити, verb. perf. zu бити, übersetzt Joh.10,31λιθάζειν steinigen, vollständig клысниємь побити Joh. 11,8;

пробити durchschlagen, zerschlagen;

пръбити zerschlagen, entzweischlagen, zerbrechen;

оубити erschlagen, tödten; оубиеть Joh. 8, 22 futurum. биуь msc. geissel, peitsche. влаго-дать und влагодать (s. дати) wohlthat, gnade.

БЛЛГОДЕТЬИ adj. wohlthätig; **МЛЕЛО БЛЛГОДЕТЬИОЮ** das öl der gnade.

κλλιο-μζκολιθιμικ ntr. (μζκολητιι) wohlwollen (εδδοχία).

бллго-єловити, -кліж, -кніши (єлоко) εὐ-λογεῖν, segen sprechen, segnen.

кллгоелоклісние, älter - кысинс, ntr. (sbst. verb. zum vor.) segen.

БЛЛГЪ adj. gut.

БЛЛГЫНН fem., gen. - ны, gut, КЕУЫНЫҢ БЛЛГЫНЫ die ewigen güter.

ылжити, -жж, -жинш (ылыгы) beare, segnen; ылжыны selig (μακάριος); ылжыный beatus, der heilige.

БЛАДИНИ, -жиж, -динин (БЛАДИК; БЛАДИЬ fem. irrthum, ärgerniss) irre führen, ärgerniss geben, ärgern;

събладинти verb. perf.; събладинте съ Matth. 26, 31 fut., ihr werdet euch ärgern.

ближьнъ adj. nahe gelegen, nahe (блихъ).

блидныць msc. zwilling.

блидъ [блидъ] adj. indecl. nahe; praepos. c. gen.

клистати, -станж, -станении leuchten;

облистати umleuchten.

влюдъ msc. schüssel.

блюсти, **блюдж**, -дсии beobachten, bewachen;

съблюсти bewahren, aufbewahren; съблюдсть Joh. 8,51 fut., u. öfter so.

БЛЖДЬНЪ adj. hurerisch (БЛЖДЪ hurerei, vgl. БЛАСТИ, БЛАДЖ herumirren, scortari), verschwenderisch; ntr. БЛЖДЬНО Luc. 15, 13 adv.

Бо conj. denn, ja.

богатъ adj. reich.

ECTATACTEO ntr. reichthum.

εοτο-ροдин fem. (ροдити) gottesgebärerin (θεο-τόχος).

бого - Уьтырь msc. (Унсти, Уьты) gottesve: ehrer (θεο-σεβής).

БОГЪ msc. gott.

krankheit

кожий göttlich, gottes-, сънт к. gottes sohn.

боль, best. болий, fem. больши, ntr. болс, adj. comp. grösser. больжиь fem. (больжи) schmerz,

ктапкет) krank sein, schmerzen haben.

EOAH (S. EOAL) ntr. adv. mehr.

кости, кодж, -дени stechen; прокости durchstechen.

бомти, бой, бонии сл sich fürchten, c. gen.;

оукомти см in furcht geraten, erschrecken, отъ кого vor jemandem.

брлкъ msc. ehe, hochzeit, auch plur. брлун nuptiac.

брань fem. kampf, krieg, heer.

братыл fem. collect., plur. zu братъ.

атгоз — аотгоз

EPATE msc. bruder.

крачына adj. (кракъ) hochzeitlich.

крашьно ntr. nahrung, speise.

брънше ntr. kot.

EPER msc. ufer, strand.

вранти, брагж, бражени sorgen um-; не бранти nicht sorgen um-, sich nicht kehren an-, vernachlässigen, с. gen. oder о + loc.; аните ан да не бражеть иыненица лежати исй ка житыници р. 100 wenn er aber den weizen in der scheuer liegen lässt (dat. c. inf. nach не бр., während ныненица durch attraction direct vom verbum abhängt).

воудити, -ждж, -диши (въдъти) wecken;

къзбоудити aufwecken.

коүй adj. thöricht (insipidus), frech, wild.

коукъм fem., gen. -къкс, buche, buchstab; коукъки plur. literae, brief.

коумти, -мж, -меши (коуй) thöricht sein;

οκογατη μωραίνεσθαι, insipidum fieri p. 95 (vom salz).

коуюсть fem. (коуй) freelheit, wildheit, grausamkeit.

ылдал adj. (ылд-кти) wach, wachsam.

въдети, -ждж, -дини wachen; новъдети dass., aber урууоρησαι Matth. 26, 40, während ΕΤΑΤΤΗ γρηγορείν.

върди (брли), ворьж, ворьени kämpfen.

Бъхъма adv. ganz und gar, не-БЪХЪИЛ ganz und gar nicht, auf keine weise.

вънати, -кана, -вании geschehen, werden, sein (dur. zu **ΕΤΙΤΗ)**; **ΕΤΙΚΑΙΕΜΑΙΑ** τὰ γιγνόμενα; HZELIKATH im überfluss vorhanden sein, abundare;

Ηρπετικατη bleiben (διαμένειν), dauern; къ нісмоу р. 99 bei

БЪІТИ (werden), ІССИЬ, ІССИ, futur. бждж, -деши (die compos. nur in dieser form) sein; cu prt. praes. act.; быкышың ntr. plur. das geschehene, τὰ γενόμενα; κτηіседа іємоу бъість приближити CA als es sich ihm ereignete, als er im begriffe war, sich zu nähern:

HZELITH im überfluss vorhanden sein (abundare), übrig sein, übrig bleiben;

пръбъти bleiben, verweilen; CLELITH CA sich ereignen (συμβηναι), vollendet, erfüllt werden.

бърдии (брлии), берж, береши nehmen;

набырати herausnehmen, auswählen, erwählen; HZELDANL auserlesen;

събърдти sammeln (zusammennehmen), versammeln; -ca sich versammeln, zusammenkommen.

въгати, -гаж, -гани laufen, fliehen (durat, zu ETRATH, OVERFUETH entfliehen).

ETAL fem. not, zwang.

въдити, - ждж, - дини (бъда) in not bringen, zwingen;

покъдити bezwingen, besiegen; исновъдимъ unbezwinglich, unbesiegbar.

въжати, -жж, -жиши laufen, fliehen:

оубъжати entlaufen, entrinnen, c. gen. (einer sache).

BEAL adj. weiss.

въсити, - ніж, - снин (бъсъ) сл δαιμονίζεσθαι, rasend, wütend sein, toben;

къхбъсити са in wut geraten.

EECL msc. dämon; EECL HMATL δαιμόνιον έχει.

БЪСЬНОВАТИ, - НОУК, - ноуісни (EXCLUB adj. zu EXCL) rasend, unsinnig sein.

БЖДЖ S. БЪНТИ.

K.

вадити, -ждж, -диши anklagen; облдити dass.; къ + dat. bei jemandem p. 93.

карлика, auch карака masc. gr. eigenn, Βαραββᾶς.

варита, -рыж, -риши vorausgehen,

c. acc. vor jemandem hergehen; клры Matth. 26, 32 fut.

клрити, -рыж, -риши kochen, sicdend machen;

къхклрити dass. (vgl. "aufkochen").

клинь pron. poss. II. pers. pl. euer. клинне ntr. (sbst. vrb. zu клити, клиж, клини sculpere) sculptura, statue.

велий adj. gross; гласъ келий laute stimme.

келикъ adj. gross; дыны к. festtag, fest; гллсък. laute stimme. келичие ntr. (келикъ) grösse.

кельши adv. sehr (vgl. келий).

колкти, -лыж, -лини wollen (vgl. колм), befehlen;

lon, auftragen, erlauben.

ксселити, -л.ж., -лиши (кессла froh) froh machen, crfreucn; — сл sich freuen;

къдвеселити сл fröhlich werden, sich vergnügen, sich ergötzen.

кесслые ntr. (кесслы froh) freude, festmahl.

кссти, ксдж, -дсин führen; кедеть Joh. 21, 18 fut.;

(Ap. 9, 8) 3. pl. aor.;

къдкести hinaufführen; — оун die augen erheben, den blick nach oben richten; — сл sich aufrichten;

изкести herausführen;

MARCETH auf etwas hinführen, gegen etwas führen, z. b.

илкедс ил ны кодж Exod. 15, 19; heimführen;

отъкссти wegführen;

прикссти herbeiführen, herbringen, hinführen, heimbringen.

вечеръ msc. abeud.

setzt δεῖπνον).

видъслида fem. gr. Воддосиос.

кидъние ntr. (subst. verb. zu кидъти) das sehen; Joh. 5, 37 übersetz. von είδος, gestalt.

видети, -ждж, -дини sehen.

KHHA fem. ursache, veranlassung; schuld; vorwand, entschuldigung.

KHHO ntr. wein.

киновыть adj. (кинд) schuldig; киновына творити beschuldigen.

виноградъ msc. weingarten, weinberg; auch: weinstock.

кити, киж (кыж), кинени winden, wickeln;

ZAKHTH umdrehen, umwickeln, einwickeln;

обити umwickeln, umwinden; съкити zusammenwickeln.

κυοποσικόκα adj. bethleemitisch.
κυοποσιημόκα adj. bethsaidisch,
(gr. Βηθταϊδά).

кладыка msc. (aber Exod. 15, 14 mit adj. in feminin. form, wie diese worte oft) herrscher (кладж., класти herrschen).

валенины = валефиина, s. d.

класты fem. (класты, кладж herrschen) macht, gewalt, herrschaft, c. instr. кл. демыск herrschaft über die erde (auch das verbum c. instr.).

вллефимисати, -сліж, -слієши gr. власфираєї.

класфиник fem. gr. βλασφημία. класъ msc. haar.

вллунти, - уж, - унин ziehen, schleifen:

nzkanyutu herausziehen.

KALKL msc. wolf.

клъпл fem. welle, woge.

клъдкъ msc. magier, zauberer; plur. клъски.

клъшьскъ adj. zu клъхвъ, magier-. клъшти, клъкъ, клъхени ziehen, schleppen;

изклышти herausziehen;

OKARMITM anziehen, bekleiden, c. instr. der sache Matth. 27,28; mit Kr. + acc. Matth. 27,31;

привленти heranziehen, herbeiziehen; привлекж Joh. 12, 32 futur.;

съклышти abziehen, ausziehen (kleider), z. b. съклъкоша съ шего хлышдж; съклъкъ part. praet. act. I.

кодл fem. wasser.

кодити, -ждж, -диши (ведж, вести) führen;

възводити hinaufführen, erheben;

ндводити herausführen.

кодоносъ msc. (кодл, нестн) eig. wasserträger, wasserkrug.

вой msc. krieger; plur. кон soldaten, heer. койнъ msc. krieger, soldat (vgl. кой; койнъ krieg).

колити, -ліж, -лиши wollen (velle), vorziehen (malle);

идволити wünschen, erwählen, vorziehen, c. acc.; εδδοχεῖν einwilligen, c. dat.; не идволи c. inf. noli.

воль msc., gen. -лоу (u-st.), ochs. воль fem. (vgl. вел-вти) wille. вонь fem. geruch.

войкода mase. (вой; -вода von ведж, вести) heerführer, feldherr, fürst.

крагъ msc, feind.

крата ntr. plur. thor (thür).

кратарина fem. zu кратарь, thürhüterin.

кратарь msc. thürhüter (крата). кратити, -штж, -тиши wenden (vgl. крыт-тти, -штж, -тиши dass.);

въдвратити zurückwenden, zurückgeben; — сл zurückkehren, wiederkehren;

обратити umwenden; — ся sich umwenden, sich bekehren; отъкратити abwenden, wegwenden.

кратъ msc. ein marterwerkzeug, equuleus, p. 102.

врывь fem. strick.

врытоградары msc. (врытограды) gärtner.

крыты, крытын garten (vergl.

врытыны, врытыны (vgl. врыты garten) garten.

връховьнь adj. (връхъ) der oben stehende, der oberste, höchste. връхоу adv. (s. връхъ) oben, oberhalb; praepos. c. gen. връхоу ледл auf dem eise.

врыхь msc. (loc. врыхоу, s. d.) das obere ende, gipfel; на врыхоу auf dem gipfel; до врыха bis oben, bis an den rand.

връдити, -ждж, -дини (връдъ schaden) schädigen, verletzen.

връдъ msc. (wert), не връдоу еътворити nicht achten, verachten, verwerfen.

връим ntr., gen. - мене, zeit. врътн (въръти), крж, вреши stecken; проврътн durchstecken.

краштн, крыгж, крыжеши werfen; кыкрашти hineinwerfen; кыкрыжеты р. 100 fut.; ндкрашти hinauswerfen; о-про-крашти umwerfen, um-

stürzen;

отъерънти wegwerfen; — сл c. gen. sich abwenden von—, jemanden verleugnen; leugnen; Matth. 26, 34. 35 fut.; покръщти hinwerfen, — ил дени (loc.) auf die erde.

къ praep.c. loc., acc. in; loc. örtl.

къ къссыь миръ in der ganzen
welt; къ людъуъ unter den
leuten; къ милът an mir Matth.
26, 10; acc. örtl. (richtung):
къ градъ in die stadt; zeitl.:
къ сны ношть in dieser nacht;
къ пръкъй дънь am ersten tage;
къ кръма оно zu jener zeit
(immer mehr die zeitdauer

Leskien, Handb. d. altbulgar. sprache.

oder den unbestimmten zeitpunkt innerhalb einer zeitdauer als den festbestimmten punkt bezeichnend); zweck: въ имиять zum andenken; въ отъдлине гръхонъ Matth. 26, 28 zur vergebung der sünden. Bemerke: въ ния отъна im namen des vaters.

ВЪВРБШТИ S. ВРБШТИ.
ВЪГОДИТИ S. ГОДИТИ.
ВЪДЛТИ S. ДЛТИ.
ВЪДЛТИ S. ДЛТИ.
ВЪДЛТИ S. ЖАДЛТИ.
ВЪЖДАДДТИ S. ЖАДЛТИ.
ВЪЗЛЪБЪТИ СА S. ЛЪЪБЪТИ.
ВЪЗВЪТИТИ СА S. БЪВЕПТИ СА.
ВЪЗВЪТИТИ СА S. ВСЕСЛИТИ.
ВЪЗВЕСТИ S. ВССТИ.
ВЪЗВОДИТИ S. ВОДИТИ.
ВЪЗВОДИТИ S. ВОДИТИ.

въвести в. веети.

въдкъетити, -штж, -етиши (въетъ adj. bekannt, sbst. nachricht, vgl. въд-ъти) bekannt machen, verkünden; въдкъштж Joh. 16, 25 fut.; въдкъетить Joh. 4, 25; 16, 13 fut.

Въдглаенти s. гласити.

въдграждати, - ждаж, - ждаени (въд-гради-ти aufbauen, градъ) erbauen (eig. u. trop.)

къзграждение ntr. (sbst. vrb. zu въз-градити aufbauen, градъ) erbauung (im geistl. sinne).

въхдати s. дати. въхданти s. данти. въхдвигижти s. двигижти. въздирати, -раіж, -ранеши (дърати, держ) aufreissen, zerfleischen. въздрадовати са в. радовати са. въздрастъ msc. (въд-д-расти aufwachsen, erwachsen) das erwachsene alter, ήλικία. въхдръідати в. ръідати. въздръилти в. дръилти. Въддети в. дети. въдемліж в. нилти. въднылти в. нилти. въдирати, -раж, -ранши (въдъръти unter дьръти) betrachten; - на HI ihn ansehen. ВЪДИСКАТИ S. ИСКАТИ. въхнти в. ити. въдлежати в. лежати. въхлетъти в. летъти. възлении в. лешин. възливати, -влеж, -влеши (vgl. въхлимти) aufgiessen. ВЪДЛИМТИ S. ЛИМТИ. въздожити в. ложити.

въглюбити в. любити.

Въдижтити s. матити.

ВЪХИЕСТИ S. ИЕСТИ.

Въхносити s. носити.

ВЪДЪВАТИ S. ДЪВАТИ.

aufstecken, anheften.

ΕΛΑΓΟДΑΤЬ χάρις άντί χάριτος.

въд-ыжтити) bewegung.

възненавидъти s. ненавидъти.

möglich. ВЪДПОШТИ S. ПОНТИ.

въдможьнъ афј. (къд-,

ВЪДАТИ S. БАТИ. въкоусити в. коусити. въкоушати, - шава, - шавеши (въкоусити) с. gen. kosten. ВЪЛЛДИТИ S. ЛАДИТИ. ВЪЛНАТИ S. ЛИМТИ. въложити s. ложити. ВЪЛЪСТИ S. ЛЪСТИ. въмъстити, -штж, -стиши (eig. an einen platz, uксто, legen, placieren) fassen (von gefässen). ВЪПФТАТИ S. ПФТАТИ. ВЪПЪНІТАТИ . - ІНТАІЖ . - ШТАІЄШН (вънъстити) fassen; слово моне не въмъштиеть са въ въ шеіп wort findet keinen platz in euch, δ λόγος δ έμὸς οὐ γωρεῖ er buir. ВЪНИТИ S. ИТИ. KKHK adv. hinaus (vgl. KKHK), praepos. c. gen. RIHI КОНОБА aus dem kessel heraus. пошти) въньсти, -ньдж, -деши (vgl. въдньсти) einstecken. вънъ adv. draussen (vgl. вънъ). възыжштение ntr. (sbst. vrb. zu къ-и-исгда conj. als. въ-и-жтрь adv. drinnen. въплети в. плети, плдж. въпити, - пик, - писши rufen, schreien (vgl. къдъпити). възньсти (ньсти), -иьдж, -деши къпль msc. (къпнти) ruf, geschrei. въпращание ntr. (sbst. vrb. zu въпрашати) befragung, verhör. въдъ, въд- (selten ausser der comвъпрашати, -шана, -шанени (въposition) с. асс.; благодать въдъ проснтн) ausfragen, fragen nach etwas (c. gen. der sache),

къдъпити, - пиж, - пиеши aus-

rufen.

Въдьрети в. дьрети.

befragen, о нісыьже къпранілісы ъ клю um was wir euch beide befragen;

съкъпрашати са съ — sich gegenseitig befragen mit —, disputiren mit —.

къпросити s. просити.

въслдити в. садити.

въслдыникъ msc. (eigentl. der aufsitzende, vgl. въслдынъ auf [dem pferde] sitzend, къ-сл-дити) reiter.

кьселити, - лиж, - лиши сл (ссло acker, fundus) sich niederlassen, wohnen; вьссленлы (sc. дсилы) die bewohnte erde, orbis terrarum, übers. von ή οἰχουμένη (s. auch и. илеслити).

въселісили в. въселити.

въскрыссине ntr. (sbst. vrb. zu въс-крысижти) auferstehung.

къскръсижти, -иж, -исши sich erheben, auferstehen; къскръсисть Joh. 11, 23. 24 futur.

къскръсити, -шж, -сиши (caus. zu въс - кръс - ижти) auferstehen machen, auferwecken; къскръшж Joh. 6, 40. 54 fut.

къскръсынъ adj. auferstehung-; оуклулние къскръсыною der beweis der auferstehung.

къскрънгати, -шагж, -шагени (къскръсити) auferwecken.

къскръщение ntr. (sbst. vrb. zu къскръсити) auferweckung, auferstehung.

въсладити са s. сладити.

ВЪСПЛАКАТИ S. ПАДКАТИ.

ВЪСПОМАНЖТИ 8. ПОМАНЖТИ.

къспросити s. просити.

КЪСПЪТИ S. ПЪТИ.

късилть adv. rückwärts, zurück (vgl. о-илть dass.).

къставити з. ставити.

къстание ntr. (sbst. vrb. zu къстати, s. стати) auferstehung. къстати s. стати.

въстамти в. стамти.

Късходити s. ходити.

късходънния fem. (късходъ aufgang, късходънъ adj. dazu, s. unter ходити) ὁπερφον, söller.

въсхотъти s. хотъти.

въсубітнін в. убітнін.

крстсти в. състи.

въсъмти в. съмти.

къторица fem. (къторъ) zweiheit, δυάς (vgl. тронца); instr. къторицсия zum zweiten male.

къторъ num. ord. zweiter; къторою zum zweiten male.

въходити в. ходити.

въчнинти s. чинити,

кысокъ adj. hoch.

късотя fem. (късо-къ) höhe.

кънис adv. (s. къник) höher; hoch, oben; съ къние von oben, лите къто ис родить съ съ къние èàv μή τις γεννηθη ἄνωθεν.

къщь, best. къщий, fem. къщьщи, ntr. къще, adj. comp. zu късокъ; къще adv. s. d.

къппънь adj. (къппъ) ober, къппънний der höchste, oberste.

вым fem. hals.

кьдокинд fem. wittwe (кьдока dass.) кьсака (кьсака, кьсака) pron. jeder, jeglicher.

высегда adv. (высь) zu jeder zeit, immer.

κικε-дрижитель msc. (дрижати) παντοχράτωρ allherscher, der allmächtige.

RECE, RECH, RECE pron. all, ganz, jeder; RECE ΜΗΡΈ ὁ χόσμος.

BLCL fem. dorf, xwplov.

вьсждоу adv. (вьсь) von überall her, überall.

высыда adv. (высы) überall.

кьуєрл adv. (vgl. кечерь) gestern.

въдътн, въмь и. въдъ, въсн wissen, kennen;

нс-по-къдътн bekennen; нокъдътн verkünden;

ογκταττι erfahren (γιγνώσκειν), lernen.

въне ntr. coll. gr. βαΐα, palmzweige; überhaupt "zweige".

RENK msc. lange zeit, aevum, αἰών, ewigkeit; Bl Benk εἰς τὸν αἰῶνα; Bl Benk in alle ewigkeit, ebenso Bl Benk Benom; oth Benk ἐχ τοῦ αἰῶνος, von ewigkeit her.

въньць msc. (ви-ти) kranz, krone. въньчати, -чалж, -чанеши (въньць) bekränzen, krönen.

кърх fem. glaube; кърж ытн (s. ытн) glauben fassen, glauben.

REPORATH, -ΡΟΥΙΜ, -ΡΟΥΙΜΗ (REPA)
glauben, mit κτ + dat. glauben an --, mit κτ + acc. dass.;
REPOYMETE Joh. 3, 12 πιστεύετε
und πιστεύσετε.

кърынъ adj. (къра) glaubwürdig, wahr; gläubig.

късити, -щж, -сиши hängen (кисъти hangen);

покъснтн aufhängen, anhängen, suspendere;

съкъсити herabhängen lassen, herablassen.

вътръ msc. wind.

въчьнъ adj. (въкъ) ewig.

къштитн, -штлиж, -штлисши (вътъ urspr. ausspruch, βημα; vgl. вътий, gen. -тим, redner) sprechen, reden;

идкъштати heraussagen, aussprechen;

obshitath (vgl. obsta versprechen, geloben;

отъкънтати (vgl. отъкътъ) antworten;

съкъштати (vgl. съкътъ) ratschlagen.

вадати, -жж, -женин binden;
обадати umbinden, umwickeln,
verbinden (wunden); обаданъ ногама и ржкама gebunden an füssen und händen;

CARAZATH zusammenbinden, festbinden, fesseln; OVEAZATH binden, bekränzen.

вашть, best. ваштий, fem. ваштьши, ntr. ваште, adj. comp. grösser; ntr. mehr. r als zahlzeichen 3, τριμε, τρικ. гаzοφγλικιμα fem. γαζοφυλάχιον, aerarium.

глинейскъ adj. galiläisch. глинем fem. Γαλιλαία, Galiläa. гкоддийнъ adj. zu гкоддий, гкоддь msc. nagel (clavus); мукл гкоддийням die nagelwunde.

геоъснымии, гетьсиммии Гедопрауд.

глава fem. kopf.

глаголати, -лиж, -лини (глаголь) sagen, sprechen;

Rhaftanforath eig. aussagen, aufsagen; Rhaftanforath ca λαληθήσεται wird gesagt, erzählt werden.

FARFORK msc. wort.

гладъ msc. hunger, hungersnot.

гласити, - шж, - сиши (гласъ)
stimme, laut von sich geben,
vocem emittere, schreien.

RTATAMENTH eig. aufschreien, krähen (vom hahne); Matth. 26,34 RTATAMENTA fut.; rufen φωνεῖν (mit u. ohne object); RTATAMENTA Joh. 13, 38 fut.

FAACL msc. stimme.

гланілти, -шаіж, -паісіни (гласити) rufen, nennen.

глженил fem. tiefe (глжеокъ). глжеокъ adj. tief.

гивнати, -наиж, -наими см (гивнъ zorn) zürnen; — ил + асс. auf jem.;

brechen, in zorn geraten;

pagfurkath ca in zorn geraten,
erzürnen, ergrimmen.

FIITER msc. zorn.

roguna fem. stunde (roga zeit, καιρός; auch "stunde", hora).

годити, -ждж, -дини (годъ хαφός), eig. bedeutung in годити сы contingere; ohne сы passend, angenehm sein;

къгодити gefallen.

гольглол Γολγαθά.

roaths fem. schenkel.

голжы msc., gen. -ы, taube.

ronezumtu, -иm, -иcmu erlöst werden, frei werden, frei sein, c. gen. (von etwas).

гонити, -илл, -инини (гъндти) treiben, verfolgen; иггонити austreiben.

гонюние ntr. (sbst. vrb. zu гоинти) verfolgung.

ropa fem. berg.

горь, best. горий, fem. горыни, ntr.горю, adj. comp. schlimmer.

горькъ adj. bitter, bitterlich, schmerzlich, grausam; ntr. горько adv. Matth. 26, 75.

горына adv. zu горыка, bitterlich, grausam.

горт adv. (vgl. горл) hinauf. гортти, -рыж, -рышы brennen (intrans.).

ropic ntr. das übel (vgl. ropis); mit dat. als ausruf: wehe, ropic YNORTHOY wehe dem menschen Matth. 26, 24.

господник msc. (господь) herr. господь msc. (§ 51) herr.

господыны adj. des herren.

госножда fem. (госнодь) herrin.
гостникинка msc. gastwirt (гость;
гостники hospitalis).

гостинынил fem. (s. d. vor.) gasthaus, herberge.

гость msc., gen. -сти, gast.

готокати, -вакж, -вании (готока) bereiten;

оуготовати vrb. perf., zubereiten; оуготовань fertig.

готовы, -выж, -виши bereit (готовы) machen, bereiten;

оуготовити vrb. prf., оуготокысит = -клеит bereit, gerüstet.

готокъ adj. bereit, fertig.

градити, -ждж, -динш (градъ)
eig. einfriedigen, mit einer
mauer umgeben; bauen;
оградити umfriedigen, um-

оградити umfriedigen, ummauern.

градъ msc. stadt.

градынь msc. städtchen (demin. zu грады), dorf.

гретн, гребж, -бешн graben, rudern; ногретн begraben.

григорий msc. lat. Gregorius.

гробъ msc. (гребж, гретн) grube, grab.

громъ msc. (vgl. гръмътн, -млж, -мишн donnern) donner.

грьуьскы adv. (грьуьскы adj. griechisch) auf griechisch.

грихь msc. sünde; Matth. 26, 28

verbinde: OTEANHHE PPROUE, vergebung der sünden (dat. beim subst., wie oft, wo im deutschen der poss. oder object. gen.).

гранитн, - иж, - инин (грахъ) fehlen, sündigen; съгранити sich versündigen.

гръньникъ msc. sünder (гръннынъ); Matth. 26, 45 verbinde: кържиъ гръннынконъ (vgl. ostrom. ev. къ ржиъ гръннынынъ).

грънкит adj. sündig (гръдъ); слоугъ сотонины и кънжди гръшкини ihr diener des satans und fürsten der sünde, p. 99 ob.

грамти, грам, грании wärmen. градияти, -иж, -исии einsinken; иоградияти einsinken, eindringen.

грасти, града, -деши kommen. грасть, best. граслий, fem. грасть, льши, ntr. грасле, adj. comp. zu граст, грасьие nom. pl. msc. ältere form — граслыше, p. 106.

гржых adj. roh, unerfahren, unwissend.

грыть msc. schabeisen (?), р. 102. гоубити, -блы, -биши vernichten, zu grunde richten (perdere, гыбиыти perire);

погоубити dass., verlieren; погоубить Joh. 12, 35 fut.

гоумьно ntr. tenne, scheuer.

гънатн, женж, женешн treiben, jagen, verfolgen;

нагънати, ижденж (= на - ж.)

Joh. 6, 37 fut.; нжденжть Joh. 15, 20; 16, 2. fut.

гыбати, -баж, -баюши (vgl. гыбижти) zu grunde gehen, umkommen;

погывати dass. vrb. perf., погыванать ἀπολοῦνται Matth. 26, 52.

гыбижти, -иж, -исши zu grunde gehen, umkommen; изгыныхи ganz zu grunde gehen, verloren gehen;

погыкижти vrb.perf., zu grunde gehen, verloren gehen; Matth. 26, 52; Joh. 10, 28 fut.

гыкты fem. (гык-ижти) vernichtung, verschwendung, verderben.

гжбл fem. schwamm.

Д

Ax conj. dass (absicht und folge), ut, ἴνα, ὡς, ὥστε; im abhängigen satz steht das verb, perf. (futurum), p. 107 unten der dat. c. inf.; vor den indicativformen des verbums im nicht abhängigen satz ersetzt es den imperativ: Al HACTL möge er gehen; AA FAAFOAKER wir beide wollen reden, lasst uns beide reden; nach vorausgehendem AUITE leitet es ein folgendes glied des conditionalsatzes ein: AUITC истрассии — и да падеть р. 98 wenn du fallen lässt . . . und es fällt; An ne damit nicht; ико да damit (s. ико); да аште wenn, falls, wenn also; да оубо лите wenn also; да лите оуко HE wenn nun also nicht: AUITE AA S. AHITE.

давити, -каж, -кини würgen; оудавити erwürgen, ersticken; — сл sich erhängen.

дактьдокт adj. poss. zu дактыдт, des David. давъідъ msc. David.

длясуь adj. weit, fern, ntr. длясуе adv. fern, in die ferne; иддясул von fern, von weitem. длясул won fern, von weitem. дляс msc. (дл-ти) gabe, geschenk. длти, дляь, длен geben (perf., daher das fut. ausdrückend, z. b. длете ihr werdet geben, Matth. 26, 15 u. öfter); mit dat. der pers. u. infin. erlauben, lassen, vgl. тало длябине оу-красти р. 105 unt. den leichnam wegstehlen lassend; къдати übergeben;

къздати zurückgeben, erstatten; хилж в. dank erstatten, danken;

отъдати vergelten, аподгобога; подати hingeben, darreichen, schenken; подань р. 98 fut.; mit dat. c. inf. (wie дати) поданы оученикомъ сълъгати sie gaben den jüngern (die möglichkeit) zu lügen;

продати verkaufen; пръдати übergeben, verraten; предлим Math. 26, 15 fut., предлать Matth. 21, 23 fut., und öfter so; предлти доушж oder доухъ den geist aufgeben, sterben.

дамине ntr. (sbst. verb. zu дамти) gabe.

длити, длы, длюши geben (dur. zu длти);

въдлити hingeben, übergeben;

— дъштерь ил бракъ die
tochter zur ehe —, verheiraten; — сл sich hingeben,
hingegeben werden, heiraten (nubere);

въздамти zurückgeben, erstatten, — хвалж danken;

продлити verkaufen;

пръдлити übergeben, verraten; пръдлый der verratende (als dauernde eigenschaft des mit verratumgehenden),verräter. двигижти, -иж, -иеши bewegen;

двигижти, -иж, -иеши bewegen; въздвигижти aufrichten; въздвигиж Joh. 2, 19 fut.

движение ntr. (sbst. vrb. zu двигижти) bewegung.

двидлти, -дліж, -длюши bewegen (двиг-ижти);

нодвидати dass. (perf.); — см eilen, sich anstrengen, kämpfen.

дворъ msc. hof, gehöft.

двьрь fem., u. plur. двьри, thür; въходяй двьрьми Joh. 10, 1 durch die thür (vermittels der thür) eingehend.

дверенных fm. (двере) thürhüterin. декать num. ord. neunter.

ACRATE num, neun,

десьинил fem. (десьих) rechte

десьих adj. recht (dexter); десьили (sc. ржкл) die rechte (hand).

десять num. ord. zehnter.

десать num. zehn, plur. десати, десате; дава на десате (§ 64) zwölf (sbst. im dual von дава, oder im gen. plur. von десате abhängig); три десате dreissig (sbst. im gen. pl. u. so bei den zehnern überhaupt); устыре десате vierzig; пать десать fünfzig u. s. w.

дивити, -вліж, -виши сл (девъ msc., диво ntr. wunder) sich wundern.

дивыть adj. (дивъ, диво wunder) wunderbar, verwunderlich.

wunderbar, verwunderlich.

AHMROAL msc. διάβολος, teufel.

дльготрыпьиние ntr. (дльгъ adj. lang, трыпъти) μακροθομία, langmut.

длъжнти, -жж, -жнши (длъгъ lang) lang machen;

продлажний verlängern, ausdehnen, вы продлажноте рячь
р. 105 ihr hieltet eine lange

дльжьнь adj. (дльгь schuld) schuldig, verpflichtet.

до präp. c. gen. bis, hin — zu; до того дыне bis zu jenem tage; до съмрыти bis zum tode; до дкорл bis auf den hof; принти до инуъ hinkommen zu ihnen. добро-говъйнъ adj. fromm (съ-

добро-говъйнъ adj. fromm (єд- σ є β $\dot{\eta}$ ς; говъти, -въм verehren). μοσρο-ποσεμμικ adj. gut siegend καλλίνικος (πο-σεμμ sieg).

добро-родьство ntr. (родити, родъ) vornehme geburt, εὐ-γένεια.

добръ adj. gut; добръй, добрънши, добръю comp.

добрт adv. zu добрт, gut, wohl. добъльит (добъльит, добольит) adj. (vgl. добълти) hinreichend, genügend, idoneus fähig.

довыльти, -лыж, -лыши und -лыж, -лиши ausreichen, hinreichen; ие док. mangeln.

дожн adv. bis, дожи и до коньца bis ans ende.

дозьрати в. зьрати.

goun adv. zu hause.

домъ msc. haus (gen., loc., dat. домоу, g. pl. домокъ [u-stamm]).

до-и-ьдеже conj. (s. идеже) bis (eig. bis wo), so lange als.

досадити, -ждж, -диши (досада fem. verdruss, ärger) ärgern, beleidigen, misshandeln.

досаждати, -ждаж, -ждаюши (досадити) kränken, ärgern, beleidigen.

достати в. стати.

достойнк adj. (s. достомти) wert, würdig, gebührend, zukommend, иксть достойно одх ё́ҳеҳти es ist nicht erlaubt.

достойньн adj. (достойнъ) wert, würdig; **достойньно** (se. юсть) p. 105 ἄξιόν ἐστι.

достомние ntr. (sbst. vrb. zu до-стомти; eig. die gebühr) das erbe. достоілти в. стоілти.

драгъ adj. theuer, kostbar.

дроугъ adj. anderer; дроудии die einen, einige; дроудии — ини (нини) oder нъции, die einen — die anderen, einige — andere; дроугъ дроугъ дроугъ дроугъ дроугъ и. s. w.) einander.

Apoyra sbst. msc. freund.

дроужнил fem. (дроугъ) freundschaft (auch als gesammtheit der genossen).

дрыжава fem. (дрыжати) herrschaft, macht.

дрьжати, -жж, жиши halten;

одрьжати festhalten, κατέχειν; иєджгамь одрьжима mit einer krankheit behaftet;

einer krankneit benattet; оудрьжати festhalten; оудрьжж р. 99 fut.

дрьдати, - даж, - данын (дрьд-ижти) mutig, getrost sein.

дрьдижти, -иж, -исши (дрьдъ adj. kühn) sich erkühnen, kühn sein, frei reden.

дрьдовати, -доуьж, -доуюни (дрьдъ adj. kühn) kühn sein, kühn handeln, p. 106 — дл нь für ihn, zu seinem schutze.

дрьколь msc. knittel, keule.

дръко ntr. holz.

држилти, -ылж, -ылюши schlummern;

къхдрамати einschlafen.

доунжти, -иж, -иєни blasen (mit dem munde).

доухъ msc. hauch (spiritus), geist (vgl. дъклти)

доуны fem. (доухъ) seele, leben.

дыва (два) num., fem.-ntr. дывъ, zwei (flex. §. 64); дыва на деcate zwölf; дыва дееате (od. десатн) zwanzig.

дькой (двой) adj. zahlw. doppelt; ntr. двою als subst. zahlw.; ил двою раздыра см zerriss in zwei (entzwei).

дъждь msc. regen.

ALNO ntr. grund, boden.

дъека fem. brett, tisch.

дъшти fem., gen. -штере, tochter.

дъиминие ntr. (sbst. vrb. zu дъгкати) das atmen (spiritus); atmendes, lebendes wesen.

дыхати, -хаж, -хаюши und -шж, -шеши atmen, schnauben, wehen.

ALEGA fem. thal, schlucht.

дынь msc., gen. дыне (§. 53 anm. 4), tag; дынь великъ festtag; къ дыне (loc.?) Joh. 11, 9 am tage.

дьрати (драти), держ, дереши schinden, zerreissen; одьрати abhäuten;

раддьрати aus einander reissen, zerreissen; — сл zerreissen

(intrans.); оудьрати abscheren.

дъва fem. jungfrau.

дъвния fem. jungfrau.

еврейскы adv. auf hebräisch. eī zahlzeichen, 15 пать их десате.

ельй msc. šλαιον, öl. елинъ msc. šλλην, grieche. μπαπελι msc. (μπαπη) arbeiter, landmann γεωργός.

двлати, -лак, -лакши (двло) thun; съдвлати verrichten, vollenden; errichten.

дълити, -льж, -лиши theilen (дълъ theil);

раддванти zertheilen, vertheilen; раддванж Exod. 15, 9 fut.

дъло ntr. werk; Ap. 9, 36 als es-stamm, gen. pl. дълесъ.

дълм ргар. с. gen., dem regierten worte nachgesetzt: durch, wegen, врагъ дълм р. 105 durch die feinde.

дъти fem. plur. (i-stamm) kinder. дъти, деждж, деждени (auch дъж дъннии) legen;

къддети erheben, ausstrecken; къддеждени Joh. 21, 18 fut.; длдти auflegen, auferlegen, nötigen;

одъти umlegen, bekleiden; придъти anlegen, anhalten.

ARINTH, ARIM, ARICHHI (AR-TH) thun;

HE ARH thu nicht, lass; daher

HE ARINTH im sinne von "Zulassen" (ἐᾶν), "lassen"; HE ARHTE

HETO HTH Joh. 11, 44 lasst ihn

gehen; HE ARH HEM Joh. 12, 7

lass sie.

€.

єней msc. gr. Αινέας. енонъ nom, pr. loc. gr. Αινών Joh. 3, 23.

епен'дута msc. gr. έπενδύτης. ефрема msc. Έφραίμ. жалость fem. (жаль sbst. indecl. жаль всеть мана mir ist leid) betrübniss; ж. домоу твоного, — um dein haus.

жлсижти, -иж, -иеши erschrecken, stupefieri;

оужленыти ем erschrecken, obstupescere.

-ждє an pron. u. part. gefügt (тъ-ждє, тако-жде) zur bezeichnung der identität, wie lat. - dem.

же part. der hervorhebung (gr. γε, quidem), dem auszuzeichnenden worte unmittelbar nachgestellt; oft bei pron. u. part., namentl. durch ин- пе-gierten, ин-къто-же, ин-колиже и. а.; ап и (ег) и. relativen partikeln bildet es relativa и-же, имо-же; conj. aber, zur bezeichnung eines leisen gegensatzes, dem gr. δέ entsprechend. желлти, -ллы, -ллеши wünschen. желл fem. frau, weib.

женнховъ adj. poss. zu женнхъ, des bräutigams.

жених msc. (женл) bräutigam. женьект msc. (женл) weiblich, des weibes.

жестока adj. hart, grausam. женти, жегж, жежени brennen (trans.);

хажентн anzünden; хажьже Matth. 27, 7, 3. sg. aor.; раждентн (= рах-ж.) verbrennen, glühen. живити, -влы, -виши lebendig (живъ) machen;

оживити beleben; оживыж == оживлыж р. 98 (§. 33, anm.)

животъ msc. (живъ) leben.

животына adj. des lebens, хитка ж. brod des lebens.

живъ adj. (жив-ж, жити) lebendig. жидовниъ msc. jude.

жидъ msc. jude.

жилиште ntr. (жиль, жити) wohnung.

житель msc. (жити) einwohner. жити, жикж, жикеши leben;

нждити (= иz-ж. §. 35, anm. 2) verleben (im sinne von verbrauchen), überhaupt: verbrauchen, ausgeben;

ожити aufleben, wieder lebendig werden; fut. zu жити
Joh. 5, 25; 11, 25;

пожити ein wenig leben (мало поживъ р. 94);

при-нждити noch dazu ausgeben, insuper impendere.

житие ntr. leben, lebensbeschreibung.

жито ntr. getreide.

житьница fem. (житьнъ adj. zu жито) scheuer.

жрьдь fem. knittel, keule.

жрытка fem. opfer (жры-ти).

жрын (жырын, жрын), жырж, жырын (жрж, жрынн) opfern; жырын ли р. 96 unten: wirst du opfern?

жрычьскъ adj. (жрычь von жрыти,

opferer, priester, magier) priesterlich; старайшины жрычьскы die obersten der magier (= вак-шьскы).

жръбні msc. los.

жрвба ntr., gen. -бате, füllen; на жрвбате (loc.) Joh. 12, 15 (§. 55, anm. 2).

жьдати, жидж, жидеши warten; пожьдати erwarten, abwarten. жьдание ntr. coll., plur. zu жьдах жьдах msc. gerte, stock, stab. жьрети (жрети, s. жрьти), жьрж, жьреши opfern.

жыркти (жркти), жырж, жырсши (жрж, жрсши) schlingen; пожыркти verschlingen.

жадатн, жаждж, жаждени dürsten; въждадати (= въд-ж. §. 35, anm. 2) са durst bekommen, durstig werden.

жадын adj. durstig. жатка fem. ernte (жатн). жати, жыны, жынын schneiden, mähen, ernten.

S.

s zahlzeichen, 6, шесть.

Z.

да präp. hinter; с. асс. (richtung) hinter, dicht dran, an; оударити да ланитж an die backe schlagen; да ржиж мяти an der hand fassen, bei der hand halten; für (im interesse, zum schutze); wegen, да слово жент Јоh. 4, 39 wegen des wortes der frau; радоуисть ся да глась жениховы freut sich über die stimme des bräutigams; да нис weswegen, weil, denn; с. instr. (ort) да высъми стом hinter allen stehend.

қакисть fem. (қа-кид-ати beneiden) neid.

ZABUTH S. BHTH.
ZABETTA MSC. (BETTA rat, vertrag)

vertrag, pactum; новын хавътъ das neue testament.

дадети s. дети.

дажешти s. жешти.

дажидати, -даіж, -данеши (да-жешти) anzünden.

даймъ msc. (да-ыти entnehmen, leihen) das leihen; въ даймъ дати, дакти leihen (jemandem).

даклати s. клати. даклинати, -наьж,- наисши (даклати) beschwören; даклинаыж та бо-

томь живъным Matth. 26, 63 bei dem lebendigen gotte; — о велица сила bei der grossen macht.

даконъ msc. gesetz.

хаконыникъ msc. (хаконынъ adj.

zu длконт) rechtsgelehrter, gesetzkundiger.

дапечатьлети s. печатьлети. дапаьвати s. паьвати.

даповъдати s. повъдати.

даповедь fem. gebot (vgl. покъ-

дапрътити в. прътити.

датворити s. творити.

ZKEZZA fem. stern.

ζεκεχεοκτ adj. poss. zu Ζεβέδαιος, des Zebedäus.

zeмлм, älter zeмм, zeмьм, fem. erde, land.

zeмыл adj. (zeмы) irdisch. zимя fem. winter.

ZHIJA iem. winter.

хлатица fem. (**хлато**) goldstück.

ZAATO ntr. gold.

zлъчь fem. galle.

zuны fem. schlange.

zηγρωπαdj. ausmyrrhen, σμόρνης.
zηπαθηπη, - υπικ, - υπικημη mit
einem zeichen (zηπακ, - μεθε)
versehen, bezeichnen, besiegeln
(obsignare); κεφαλαιοῦν p. 172,
dies hat aber dort den sinn
von κεφαλίζω, wie das Nik,
ev. auch übersetzt; andeuten;
μαχημαμέμητη andeuten.

ҳилысине ntr. (ҳилыл, gen. -ыєне, zeichen; ҳил-ти) zeichen.

диати, -диана, дилини kennen; подиати erkennen. zpыю ntr. korn.

хъкати, хокъ, хокении, rufen, laden; къхъкати (= къх-х. §. 40) ausrufen;

нодъкати berufen, einladen; придъкати herbeirufen, zu sich rufen.

дъло-дъй msc. übelthäter, verbrecher (дъмти).

дъло-твормтн, -рмж, -рмени (тво- рити) хахооруєїх, übel thun.

дълъ adj. böse, schlecht.

ZIME adv. zu ZIME, übel, in schlimmer weise.

дьдати, диждж, диждени bauen; екзьдати aufbauen, erschaffen.

zьръти (zpътн), zьры, zьринн schauen, blicken;

въдъръти (въд- §. 40, oder въ-) aufblicken, anblicken;

додырати bis hin sehen, mit dem blick erreichen, erblicken.

προζερετη hervorblicken, aufblicken ἀναβλέπειν, das gesicht wieder bekommen;

оудържти (vrb. perf.) erblicken; oft als fut., vgl. Joh. 16, 16 кидите als präs., оудърите "ihr werdet sehen" als fut.

қъло adv. sehr, heftig.

zata msc., gen. -ти, schwiegersohn; bräutigam.

ZMEL msc. zahn.

H.

u conj. und, auch; u — u sowohl — als auch.

и pron. 3. pers. er (§. 66). и-во conj. denn. игсмоновъ adj. poss. zu нгсмонъ; войни игсмонови soldaten des statthalters.

нгемонъ msc. gr. ήγεμών, präfect, statthalter.

нгоумент msc. gr. ήγούμενος, abt. нде-же conj. wo (нде interrog. wo), иде-же лите отого èάν wo auch immer (s. лите).

нжде conj. wo.

нжденж s. unter гънати.

нждити s. житн.

и-же pron. rel. welcher, der (§. 66); имьже instr. sg. als conj. dass, weil; иже übersetzt bisweilen den griech. artikel: иже толь стращики p. 106 die so furchtsamen.

их-бавити, - ванж, -виши befreien, erlösen (caus. zu их-быти u. a. freiwerden); ихбавить р.102 fut.

ндбити s. бити.

ндбътн в. бътн.

ндытыка msc. (ндвыти) überbleibsel.

избрати в. братн.

ихвести s. вести.

н**д**влачити s. влачити.

ндвлашти s. влашти.

ндводити в. водити.

н**дво**лнтн s. волнтн.

ндвръшти в. връшти.

нд-въстъ adj. (въд-ътн) gewiss, sicher.

нхикстына adj. gewiss.

ндвъстына adv. zu ндвъстынъ.

нзгопити в. гонити.

н<u>двъштати</u> s. въштати.

ихгъпати s. гъпати,

ихгыенжти s. гыенжти.

HZHTH S. HTH.

идлимти s, лимти.

идлести s. лести.

ихмыти s. мыти.

измънити s. мънити.

нхиести в. нести.

и собиловати, - лоук, - лоукин (обиль reichlich) sich vermehren, sich vergrössern; gedeihen, wachsen.

идобръсти в. обръсти.

ихранантанниа msc. Israelit.

нхрандь, нхдрандь (§ 47) msc. Israel.

идранлієвъ, иддранлієвъ adj. poss. zu идранль, иддр., съіни идраилієви söhne Israels.

идъ praep. c. gen. aus; въстати идъ мрътвънихъ auferstehen von den todten.

идъходити в. ходити.

нуъсти s. ъети.

HZATH S. FATH.

или (н-лн) conj. oder; in doppelfragen wie lat. an.

нлим твс. 'Ндас.

пылти, кемлю, кемлюши (имати = jьмати, vgl. мти, имж = jьмж) ergreifen, fangen; върж имати (vgl. върж мти) glauben fassen, glauben;

къдимати, въдемям aufnehmen, auf sich nehmen; до коль доуша илим въдемянени Joh. 10, 24 übers. ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις (d. i. wie lange hältst du uns hin);

принматнаnnehmen, empfangen.

нывние ntr. (sbst. vrb. zu инвти) habe, besitzthum.

нытти, -итым, -итысши und нимы (ныммы), нымши (§ 92) haben; c. infin. umschreibt es das futurum, Matth. 26, 29 нимы пити ich werde trinken.

ным ntr., gen. -мене, name; instr. ныеным mit namen, namens.

HNOTA adv. (HHL) zu anderer zeit, ehmals.

инт pron. anderer; нит — нит der eine — der andre; нини die einen, einige; нини — дроудин die einen — die anderen; нини — проуни die einen — die übrigen; къ ниж in einem fort, auf immer.

инждоу adv. (инъ) anderswo.

нолновъ adj. poss. zu нолиъ, des Johannes.

полит msc. Johannes.

HOHA msc. Jonas.

нонник adj. poss. zu ноня, des Jonas; нонния приткух ein vom Jonas hergenommenes gleichniss.

понных бет. Топпу.

порданъ, нерданъ msc. Чордачос, Jordan.

носифокъ adj. poss. zu посифъ, des Joseph.

посифъ msc. Ἰωτήφ, Joseph. пслий, пслил msc. Ἡταΐας, Esaias.

искариотьскъ adj. Ίτχαριώτης. искати, иштж, иштсин (§ 35, anm. 1) suchen, c. gen. obj. нсклаше подобыла кръщене Matth. 26, 16;

κυζητικτι aufsuchen; κυζημιτετε Joh. 8, 21; 13, 33 ζητήσετε, ihr werdet suchen.

неклати в. клати.

ископп adv. (конь altes subst. "anfang," vgl. коньць; eig. нул конн) von anfang an, am anfang, ἐν ἀρχῷ, Joh. 1, 1.

ископати в. конати.

искрынь adj. der nächste (искры adv. nahe).

искоупити в. коупити.

искоусити в. коусити.

искоушати s. коушати.

псилъпити в. плъпити.

исильнь adj. indecl. (ильнь) voll (c. gen. der sache).

исильнение ntr. (sbst. vrb. zu исильнити) fülle.

изновъдати в. повъдати.

испракити в. пракити.

испросити в. просити.

исирька adv. (= изъ пръка) von anfang an, von alters her.

испоустити s. поустити.

испътати в. иътати.

истешти s. тешти.

истина fem. wahrheit; къ истинж in wahrheit, wahrlich.

истиный adj. wahrhaftig; poss. zu истина: оуставыение истиивной р. 105 feststellung der wahrheit; доухь истиный der geist der wahrheit.

истиньит adv. zu истиньиъ.

истокъ adj. wahr, wahrhaft; исистокъ исстъ Joh. 10, 20 µalvetai, er ist unsinnig (russ. неистовый rasend).

истопити са в. топити.

нстоукникт msc. quell (истоунти ausgiessen; ис-текж, истешти ausfliessen).

нстрасти в. трасти.

истъкати s. тъкати.

нстадати s. тадати.

исцълити в. цълити.

нс-цълъти, -лъж, -лъющи (цълъ, vgl. цълити) gesund werden, genesen.

исходити в. ходити.

нсходните ntr. (исходъ ausgang) ort des ausgangs; исходнита ижтий ausgänge der strassen, kreuzwege.

нсъхнати в. съхнати.

нсжүнтн, -үж, -үншн trocknen; вино vinum, crapulam exhalare.

нтн, ндж, ндешн (§ 92); ндж Luc. 15, 18 fut., ндемъ Joh. 6, 68 fut., und öfter so; нтн по + loc. folgen;

къдити hinaufgehen, emporsteigen; къшъдъ part. praet. act. I. Joh. 12, 20 (§ 44 anm.)

въ-и-ити (§ 48, 4) hineingehen, hineingeraten; вънидеть Joh. 10, 9 fut.;

идити herausgehen, ausgehen; ишьдъ, ишьлъ s. § 44 anm.; идидеть Joh. 10, 9 fut.;

обити umgehen, umringen; отити weggehen; ошыль ==

принти (прити) hergehen, hin-

gehen, kommen, ankommen; въ себъ пришьдъ in sich gegangen Luc. 15, 17; приидеть 3. sg. fut., öfter.

проити durchgehen, vorwärtsgehen.

прънтн vorgehen, vorübergehen, übergehen, vergehen (z. b. кръма); vorwärtsgehen.

радити aus einander gehen; — са sich zerstreuen; радидать са Matth. 26, 31 fut., und öfter so.

съ-и-ити (§ 48, 4) herabgehen, herabkommen.

нцълкти, -лкыж, -лкыеши (§ 44, anm.) heilen (vgl. ис-цълити).

ншьдъ, ншьлъ s. ндити unter ити. нюдл msc. Ἰούδας, Judas.

нюдей, ноудей msc. 'Іообагос, jude. нюдейскъ, ноуд., adj. jüdisch.

нюдем, ноудем fem. lovdala, Judaea.

нюдокъ, ноудокъ adj. poss. zu нюда, des Judas.

имковль adj. poss. zu нежовъ, des Jacob.

ньковъ твс. Ίαχώβ, Јасов.

нюрей, нерей msc. gr. iepeus, priester.

нюрейскъ adj. (нюрей) priesterlich.

нієроусалима, єроусалима ntr. pl. 'Ієрозобория Jerusalem; нієроусалима, нієроусалима sg. msc. dass.

нієроусалимання, нер., msc. Jerusalemiter.

I.

ī zahlzeichen, 10, десять. инсоусовъ adj. poss. zu інсоусъ. ι**ιιτογέλ**, **ιιτογέλ**, **ιτογέλ** msc. Ίησοῦς, Jesus.

K.

к zahlzeichen, 20, дъка дссате.

кадати, кажж, кажсини zeigen;

нокадати (auch - даж) herzeigen, aufweisen, beweisen;

erzeigen (нокада о итит er

erzeigte an mir); покадають

Joh. 5, 20 einmal praes., das

andre mal fut., zu letzterem

vgl. покажи imper. Joh. 14,9;

съкадати (auch - даж) anzeigen,

befehlen; съкажж Ap. 9, 16

fut.; ebenso Joh. 17, 26.

клунти, -жж, -динш verderben; проклупти dass.; проклжент aussätzig (vgl. проклул lepra, aussatz).

клицфл msc. Katáças.

клко part. interr. wie.

клкъ adj. pron. wie gross, quantus.

клисник ntr. coll. gestein; plur.

zu клиън, die steine, felsen.

клиснь msc. s. клиън.

камо part. interr. und rel. wohin.
клыгы msc., gen. -испе, и. клысны
stein.

клыких adj. steinern (клыкі), стынл клыкил felswand.

клиеръплоуыт msc. Катерчаоби. клините ntr. (клик fem. bild, statue) statue, götzenbild.

каръкана, коръкана fem. gr. хорβανᾶς, opferkasten.

касати, -саж, -сакии (s. кос-ижти) berühren;

прикасати сл anrühren, с. loc. ohne praepos. z. b. Joh. 4,9.

камти, калж, калени са reue fühlen; раскамти са bereuen.

κεχρικτι adj., ποτοκι κ. χείμαρρος τῶν Κέδρων.

керинтискъ adj. хордуатос, kyrenäisch.

ксслрим fem. Caesarea.

κε καισαρ, der römische kaiser.

ку zahlzeichen, 27, дъка десате н седиь; als ordinalzahl дъка десате и седиъ(ий).

κιιφα = κηφᾶς Joh. 1, 43.

кланати, -налж, -налени (клопити)
neigen; - сл с. dat. sich neigen
vor jem., verehren, anbeten;
нокалияти сл (s. поклопити сл)
с. dat. verehren, anbeten.

клати (= *кълати), коліж, колісній stechen;

улклати erstechen, schlachten; исклати schlachten, abschlachten.

клекстарь msc. (клекста verläumdung, клекстати, -штж., -ште-

22

шн verläumden) verläumder, ankläger.

клеоновъ adj. poss., des Kleopas ($K\lambda\omega\pi\tilde{\alpha}\varsigma$).

клоинти, -икж, -инши neigen; -- єж sich neigen;

ποκλουπτι ca sich verneigen (προσχυνεΐν), c. dat. vor jemandem —, verehren, anbeten; — на коланоу γονυπετεΐν niederknien; ποκλομικ ca p. 96 fut., ποκλουπτε ca Joh. 4, 21, ποκλουατь ca Joh. 4, 23 ebenso;

пръклонити vorbeugen, beugen (колънъ, глакж);

оуклоинти abwenden; — єд sich abwenden, entweichen, c. dat.: идродоу Joh. 5, 13.

κλιογιττι, -γ..., -γ.ι... ca sich ereignen (συμβαίνειν); κλιογιττι ωπ ca es ereignet sich mir, ich soll, muss.

клатва fem. (клатн) fluch.

клати, кланж, клансии verfluchen; клати са sich verfluchen, schwören;

проклати verfluchen.

когда, къгда adv. wann.

кожа fem. haut, fell.

кодыля ntr., gen. - лате, (demin. zu кодылы) böcklein.

колесьинца fem. (коло, st. колес-, rad, adj. колесьих) wagen.

KOMH adv. interr. u. indef. wann, irgend wann (quando, aliquando).

колижьдо part., an relativa ge-

fügt = lat. - cunque, нже колнжьдо quicunque.

коликт adj. pron. interr. u. relat. wie viel, wie gross, quantus; колико пtr., с. gen., колико илйыкинкт Luc. 15, 17 wie viele tagelöhner.

кольми adv. (vgl. коль adv. quantum) wie sehr, wie viel.

коль adv. wann (vgl. колн); до коль bis wann, wie lange.

кольно ntr. knie.

конобъ msc. korb.

конь msc. pferd. коньць msc. ende.

конкулти, -чліж, -члієши (конкць)

enden; съкопьчати beenden, erfüllen;

—ся sich vollenden, sich erfüllen; enden (sterben).

коньчина fem. (коньць) ende. конати, -пакж, -пакжин graben; ископати ausgraben.

копис ntr. lanze.

корленць msc. (dem. zu корлеь, корлель) kahn.

корабль, корабь msc. schiff.

корлбыникт msc. (adj. корлбынт zu корлбы) schiffer; старъйшина корлбыникомт schiffshauptmann (dat. beim subst., wie oft).

користь fem. beute.

корити, -рыж, -рини misshandeln, schmähen;

оукорити misshandeln, schmähen, schelten; оукорият geschmäht, daher: schmählich, schändlich.

косижти, -иж, -исши berühren;

прикосныти см anrühren, c. loc. ohne praepos.; не прикосию см юмь er rührte ihn nicht an.

кость fem. knochen; plur. кости gebeine.

κοτορτιμ pron. rel. welcher; πωτε κ. ἐάν τις, εἴ τις, δς ἄν.

кошеры fem. korb.

конь msc. korb.

край msc. rand.

κραιιιισκα adj., κραιιισκο μαστο κρανίου τόπος schädelstätte.

крлсити, -шж, -сиши (крлсл fem. schönheit, eig. farbe) schmükken;

оукрасити ausschmücken, schmücken.

красти, крадж, крадеши stehlen; оукрасти wegstehlen (vrb. prf. zu красти).

кратъ msc. (u-st.) in три u. s. w. кратъ drei u. s. w. mal.

кромъшьнь adj. (кромъ adv. fern, ausser) äusserst.

кръкь fem. (§ 56, anm. 1) blut. кръмити, -ылы, -ынши nähren. кръти, кръпж, кръпсии decken,

bergen; **οτικριιτι** enthüllen (ἀποχαλόπτειν);

покрыти bedecken, zudecken, verbergen;

слюрыти verbergen, verstecken. крыстити, -штж, -стиши taufen; сл getauft werden, sich taufen lassen.

крыстилинить msc. christ. крыстимныска adj. christlich.

крысть msc. kreuz.

крыштати, -штак, -штакин (крыстити) taufen.

кранити, - илы, - пини (крана, кранака) stärken;

оукръпити dass.; — сл sich wieder stärken, sich erholen.

крапость fem. (крапъstark) stärke, kraft.

крапака adj. (крапа) stark, kräftig, heftig.

коупити, -плиж, -пиши kaufen; пскоупити loskaufen.

коуплына adj. zu коуплы, доша коуплына kaufhaus.

коунля fem. (коунити) kauf, kaufgeschäft.

коупъ msc. haufen; къ коупъ zusammen, zugleich.

коуръ msc. hahn.

коусити, -шж, -сиши (nur in compos.) schmecken;

къкоусити kosten, с. gen.;

искоусити versuchen (ausprobieren).

коущим fem. (irgend eine speise). коушати, -шаж, -шакиш сл (коусити) versuchen;

искоушати (vgl. искоусити) versuchen, erproben.;

нокоунати сл den versuch machen, unternehmen.

къ praep. c. dat. zu, bei verb. dic. гляголяти къ исмоу zu ihm sagen; bei verb. der bewegung иринти къ исмоу zu ihm kommen, u. s. w.; къ томоу dazu, ferner; къ томоу и dazu auch; къ томоу ис ferner nicht, nicht mehr; кеште къ семоу noch dazu.

къгда s. когда.

къде adv. interr. wo.

къ-жьдо (къждо) pron. (§ 66) jeder; исдинъ къжьдо ein jeglicher, jeder einzelne.

кънига (кинга) fem. buch, schrift. кънижъникъ msc. (кънижъна adj. zu кънига) γραμματεύς, schriftgelehrter.

кънадь (кнадь) msc. fürst.

късынъти, -им, -иими (късынъ langsam) zögern.

κπ-το pron. interr. wer (§ 66), indef. irgend wer, τὶς; да κπτο ⁸να τις Joh. 15, 13.

кыватн, -валж, -валеши (кы-ти) schütteln, галкогж den kopf sch.;

кый pron. interr. welcher, qualis, quis (§ 68).

кждоу adv. interr. u. relat. woher; отъ кждоу von woher.

кживль fem. (кжилти baden) baden platz, teich; Joh. 5, 2 entspricht ил овьчи кживли пісht dem gr. ἐπὶ τῆ προβατιχῆ (sc. πόλη) хολυμβήθρα, indem кживли (loc.) mit dem adj. овьчи verbunden ist.

ко zahlzeichen, 29, дъка десате н декать, als ordinalz. дъка десате и декатъ.

Α.

π zahlzeichen, 30, три десате. παχαρь msc. Λάζαρος.

ладити, -жж, -диши kriechen, къладити hineinkriechen, einsteigen;

приладити übersteigen.

млкъть msc., gen. -ти(z. th. conson. fleetiert, gen. plur. ллкътъ), ellenbogen, elle.

ллинтл fem. wange; ογαλρити да ллинтж Matth. 26, 67 ραπίζειν. ллтиньскъї adv. (adj. ллтиньскъ) auf lateinisch.

лекъгитъ, лекъгитниъ, plur. лекъгите, msc. λ evit η e, levit.

леда msc. eis; loc. леда и. ледоу. легеона msc. λεγεών, legio. лейтий msc. linteum, leintuch. лежати, - жж, - жиши (w. лег in лягж, лешти) liegen;

въдлежати а̀vaxeiσθai, zu tische liegen;

ирилежати с. loc. ohne praep. (eig. jemandem anliegen) sorgen für—.

летътн, лешта, летишн fliegen; къдлетътн auffliegen, — ил исъя gen himmel.

лешти, лагж, лажеши sich legen; къхлешти sich niederlegen, sich zu tische legen (vgl. къхлежати).

NH conj. oder; part. interr., gewöhnl. dem ersten worte des fragesatzes nachgestellt, fast wie lat. ne gebraucht, aber auch nach fragepronomen und frageadverbien; ли — или in der doppelfrage: utrum — an; ли leitet den conditionalen vordersatz ein: иилте ли стражы, оуткрьдите, habt ihr eine wache, so versiehert; лите ли s. unter лите.

AHKT msc. ehor.

AHCTL msc. blatt.

литра fem. gr. λίτρα.

ANNTA adj. grundbed. wohl "schief, ungerade", daher einmal "drüber hinaus, nimius, überflüssig," uc-anna übermässig; zweitens: "nicht treffend, nicht erreichend, ermangelnd, privatus."

лице ntr., gen. лица, plur. лица u. личсса, gesieht, antlitz; пс съдите на лица μή κρίνετε κατ' δψιν Joh. 7, 24.

личити, - чж, - чини bekannt machen, verkünden;

окличити anzeigen, anklagen, beschluldigen; окличить Joh. 16, 8 fut.

лишати, -шалж, -шалсши berauben, (лишити zu лихъ in der bedeutung "privatus"); — сл mangel leiden.

линь, best. линий, fem. линьни, ntr. линс eomp. zu лихх; линс имжти überflüssig haben, zur genüge haben.

линти, лъж, лъкии giessen (vgl. про-ли-ти, -лик, -ликин); вълинти eingiessen, hincingiessen;

възличти aufgiessen;

нулнати ausgiessen; — сл sich heraus ergiessen;

пролимти vergiessen.

лиоостротъ msc. gr. λιθόστρωτον. лобъедати, -жж, -жени küssen.

локъідати, - даіж, - даісіни (- жж, -женні) küssen;

ΟΕΛΟΕΤΙΖΊΤΙΙ καταφιλεῖν (vgl. abküssen), öfter küssen.

локити, -кліж, -книш fangen (jagdthiere, fische).

ложе ntr. (w. лег, s. лешти) lager. ложити, -жж, -жинн legen (w. лег, s. лешти);

къложити einlegen, hineinlegen;

къдложити auflegen, auferlegen; anlegen, beilegen; къдложник ил тл р. 95 wir werden dir auferlegen; къдкън къдложние ил ик wunden ihm beigebraeht habend;

окъложити (окложити) umlegen, auflegen;

подъложити unterlegen;

ноложити hinlegen, -setzen, -stellen; auflegen; hingeben (das leben für etc.); ноложж Joh. 13, 37, ноложинин Joh. 13, 38 futura;

съложити zusammenlegen, vereinigen; — сл sich zusammenthun, sich vereinigen.

noza fem. weinstock, rebe.

лодын adj. zn лода; илоды лодыный Matth. 26, 29 die frucht der rebe.

ломити, -маж, -мини brechen;

пръломити durchbrechen, zerbrechen:

съломити zusammenbrechen, zerbrechen (confringere).

лоно ntr. schoss (gremium).

лоуна fem. mond.

лыгатн, лыжж, лыжыш lügen; сылыгаты zusammenlügen, erlügen.

лъжа fem. lüge.

льжь adj. lügnerisch, erlogen; sbst. msc. lügner.

льгыни fem., gen. - ны, (льгъ-къ leicht) erleichterung, trost.

льпътн, -пли, -пнин kleben (intrans.), hängen bleiben.

льстити, -штж, -стиши (льсть) betrügen;

пръльстити dass.

льсть fem. list, betrug.

льстьць msc. betrüger.

лъкъ adj. link, лъкъм (sc. ржкл) die linke (hand).

лжиштн, - инж., - иншин см träge (лжиж) sein;

облинити сл zögern.

лъпъ adj. angemessen; лъпо есть oportet, decet.

масти, мадж, -деши (vgl. мадити) schreiten (gradi), gehen; вълъсти hineingehen, einstei-

ндлъсти aussteigen; сълъсти herabkommen, herabsteigen.

ARTO ntr. jahr.

gen;

ARTH fem., in ARTH IECTH U. ARTHIM
IECTH es ist möglich.

лът s. лиати.

люкити, -клыж, -киши lieben (люкъ lieb);

выдлюбити lieb gewinnen, lieben; выдлюбым Joh. 14, 21 fut., u. öfter so.

мобо part. an pron. interr. oder relat. verallgemeinernd, -cunque, -libet, къто мобо wer auch immer; мобо и юдина p. 98 unten "wenn auch nur einen."

любо-дънца fem. buhlerin (vgl. das nächste w.).

любодъмине ntr. (sbst. vrb. zu любодъмин huren, ehebrechen) hurerei, ehebruch.

πιο κο- μι μπτ adj. φιλό-πτωχος, die armen liebend.

любы fem., gen. -быке, liebe.

людие msc. plur. (i-st.) leute, volk.

людьскъ adj. dem volke angehörend, volks-, старьин людьсцин die ältesten des volkes, die volksältesten.

лють adj. bitter, grausam.

лагж s. лештн.

лжүнтн, -үж, -үншн trennen; отължүнтн abtrennen, tren-

nen, ausschliessen; — съкорншта Joh. 9, 22 von der synagoge.

луда fem. Lydda.

илгдальни fem., gen. - им, Мауδαλήνη.

надати, -жж, -жеши schmieren, salben;

пошадати besalben, bestreichen. илло-краненына adj. (крана) kurzzeitig, vergänglich.

мало-мошть msc., gen. -ти, (wenig kraft, μομιτι, habend, ἄρρωστος) arm, bettler.

MANT adj. klein; MANO ntr. adv. wenig, ein wenig; KK MAAK in kurzem.

млилстырь msc. monasterium, kloster.

маныя, мана fem. µачча.

мариних adj. poss. zu марим, der Maria.

нарим fem. Maria.

MARTA msc. monat märz (martius). масло ntr. öl, salbe.

MATH fem., gen. -TEDE, mutter.

ыстлоу adv. und praep. c. acc. (richtung), c. instr. (ort) zwischen; ысждоу снык während dessen.

MECHIA msc. DETTÍAS.

ыстати, мештж, ысштении werfen; отлыстати abwerfen, wegwerfen; - ca c. gen. sich abwenden von -, verläugnen (vgl. отъкрашти сл);

CAMETATH herabwerfen.

инлокати, -лоуіж, -лоуієни (ілилъ) bemitleiden, mitleid haben mit — (c. acc. obj.);

номиловати vrb. perf., vgl. ска-ТЪНКЪ МОЛИТКЛИН ДА ПОМИЛОвлии вждемъ кьси mögen wir alle durch die gebete der heiligen begnadet werden (gnade finden).

МИЛОСРЬДОВЛТИ, - ДОУІЖ, - ДОУІЄНІИ (мило-срыдъ mitleidig) mitleidig sein; mitleid, erbarmen fühlen.

инлость fem. (инлъ) erbarmen, mitleid; almosen.

миль adj. erbarmenswert, mitleidenswert; милъ пыъ бъють sie hatten mitleid mit ihm.

ыныо adv. vorbei, vorüber; -IIII vorbei gehen.

миръ msc. frieden.

ынръ msc. welt; loc. въ мироу семь р. 101; высь ынръ oft für δ χόσμος.

мака fem. das murren, gemurmel. ылкины fem. blitz.

ылъчлти, -чж, -чини schweigen, verschweigen;

OVERTAYATH verstummen.

MAKYAHHIC ntr. (sbst. vrb. zu MAK-YATH) das schweigen, die stille.

молкитьскъ adj. moabitisch.

Mon, Mon, Moic pron. poss, I. pers. mein.

молитка fem. (молити) gebet.

молити, -ліж, -лини bitten; — сл beten;

помолити сл vrb. perf.; допьдеже помоли са Matth. 26, 36 bis ich gebetet haben werde:

ογωολιτη erbitten; ογωολικ Joh. 41, 16 έρωτήσω.

морнти, -риж, -рими (моръ tod; моръти) tödten; оуморнти vrb. perf. ertödten.

морьска adj. (морю) meer-, кода морьскам das meerwasser.

MODIE ntr. meer.

носей, ноиси, ноуси msc. Moses. носсовъ, ноуссовъ adj. poss. zu носей, des Moses.

мочити, -чж, -чинн (vgl. мок-ръ feucht) feucht machen;

omoviith anfeuchten, befeuchten, eintauchen.

иошти, иогж, иожении können, δύνασθαι;

ετχμοιιτη vermögen, die kraft haben, ἰσχύνειν.

мракъ msc. frost, kälte. мракъ msc. finsterniss.

ырыткъ adj. todt.

мрытвынь msc. der todte.

ыръти s. ыьръти.

моудити, - ждж, - диши (моудъ langsam) zögern;

примоудити dass.

икпоглинди adv. vielmals, oft. икпого-чинын adj. grossen wert

(цънд) habend, kostbar.

ципл) павена, компаг. миноги (многи) adj. viel.

илиожити, -жж, -жиши (млиогл) vermehren; — сл sich mehren.

итножьство ntr. (итногъ) menge, fülle

мъслити, -шліж, -слиши (мъсль fem. gedanke) denken;

домъислити см (für sich) zu ende denken, ausdenken, begreifen;

оумъислити aussinnen, erdenken.

мъсль fem. gedanke.

мыти, мыж, мыненн waschen;
— см sich waschen, baden;

ихиътн auswaschen, reinigen; омытн abwaschen (eig. umwaschen);

оумънн abwaschen; оумънж, оумънени Joh. 13, 8 fut.

ыкшыңа fem. arm.

мыхда fem. lohn.

мынь, best. мыний, fem. мыныши, ntr. мыню, adj. comp. kleiner, geringer, jünger.

sich verkleinern, sich verringern.

MANITH, -иж, -инин meinen; ывинть сж с. dat. videtur, es scheint:

помывати sich erinnern, erinnerung haben, denken an. мырати (мрати), мырж (мрж § 79),

мьрети (мрети), мьрж (мрж § 19), мьрсии sterben; оумьрети ersterben (vrb. prf.),

sterben; oft als fut.

мьчь msc. schwert.

мъдыт adj. (мъдь fem. erz, χαλκός) ehern, aus erz bestehend.

мъннти, -ных, -нишн ändern, tauschen;

идманти verändern, vertauschen. мынти, -иы, -иини (vgl. инити)
meinen, glauben, für etwas
halten (mit dopp. acc, ыже
икинте когы quos putatis
deos).

ыврл fem. mass.

масити, - ша, - сини mischen; примасити beimischen; — са c. loc. ohne praepos. sich zu jemandem gesellen, sich an jem. halten (примасити са оууспинахь Ар. 9, 26);

MECTO ntr. ort.

MECAUL msc. monat.

матати, - така, - такши (мета, мести; метати, мешта) werfen;

въметати hineinwerfen;

HACO ntr. fleisch.

ылсын adj. zu илсо, des fleisches; кони илсыни der fleischgeruch. ыкдрость fem. (мждрл) weisheit. мждрл adj. weise, klug.

MARL msc. manu.

мжжьскъ adj. männlich, des mannes.

ижка fem. qual, marter.

матити, -шта, -тиши (мата, масти umrühren, aufrühren) in aufregung, verwirrung bringen; въдматити aufrühren, in bewegung bringen; — са aufgeregt, erschüttert werden; съматити aufregen, verwirren. маченикъ msc. (маченъ zu мачити) märtyrer.

ыжуєннуьскъ adj. zum vor., märtyrer-.

мжуєнию ntr. (sbst. vrb. zu

ыжүнтн, -үж, -үншн (ыжкл) quälen, martern.

μιγρο ntr. μύρον.

мурьнъ adj. zu муро; кони мурьнъм der geruch der salbe.

11.

и zahlzeichen, 50, имть десять.

ил praep. auf; с. acc. richtung:
auf, ил гальж auf den kopf;
hinauf zu —, auf — hin, gegen,
ил разбойника изидосте; ил
исбо съгръщихъ; zeitlich: ил
въсл льта; ил иьного кръма
auf lange zeit, lange zeit hindurch; zweck: жъзлис ил
ижуеник zurmarter (entspricht
in diesem falle fast immer dem
Leskien, Handb, d. altbulgar. sprache,

deutschen "zu"); ил то принде dazu ist er gekommen; c. loc. auf, an; ort: ил дворт auf dem hofe, ил трепедт am tische (sitzend); bei илсти, илдж и. ähnlichen verben, wo wir den acc. brauchen, илсти ил земи auf die erde fallen; сталис ил трепедт sich an den tisch gesetzt habend; preis: продлти ил мънодъ verkaufen für vieles

(theuer). Bemerke: плсти ил вънж um den hals fallen; рлздърл сл ил дъвоне riss entzwei. Bei den zahlen von 11—19 дъвл ил десате (acc.) eig. zwei auf zehn, 12 u. s. w.

нл-влдити, -ждж, -диши antreiben.

HAFK adj. nackt.

надежда fem. hoffnung (на-дылтн са hoffen, vgl. дътн, деждж).

нддъ ргаер. über; c. acc. richtung: илдъ иь съходити Joh. 1, 33 auf ihn herabkommen; прииде илдъ иь Luc. 10, 33 ήλθε κατ' αυτόν; c. instr. ort: über.

на-дъмти, -дънж, -дънши сл hoffen; mit ил + acc. hoffen auf —.

надарей msc. gr. Naζαραίος.

надарънниъ msc. der Nazarener. надиаменати s. диаменати.

илимынкъ msc. (ил-ыти mieten, dingen; илимъ mietung) lohnarbeiter, tagelöhner.

илмлиовение ntr. (ил - млижти winken) wink; p. 107 = ροπή im sinne von "einwirkung, einfluss."

илитетьинкъ msc. stellvertreter (ил, илесто).

импасти s. пасти, падж. импасть fem. (импасти, - падж) gefahr, versuchung.

напамтн, -мы, -мешн (ил-понтн) tränken, zu trinken geben.

напальнити s. пальнити.

илпонти в. понти.

напьсати в. пьсати.

нарешти в. решти.

нарнцати, -цак, -цакши und -уж, -укин (на-рекж, -решти) nennen; — см heissen; bedeuten.

илродъ msc. (vgl. родъ geschlecht; родити; lat. natio) volk, plur. leute (= людию).

идрочить adj. (ил-рокъ sententia, definitio, von идрешти) ausdrücklich; dann soviel wie "manifestus, insignis, ἐπίση-μος."

μπρικτ msc. gr. νάρδος.

илсадити в. садити.

илселити, -льж, -лиши (село fundus, ager) ansiedeln; илселенлы (sc. демли) ή οἰχουμένη, vgl. въселеним.

населієнаю в. населити.

илслъдыникъ msc. (илслъдиис das erbe, vgl. илслъдити erben, eig. nachfolgen) nachfolger, der erbe.

наставити s. ставити.

ил-съптити, -интж, -тиши satt (съптъ) machen, sättigen, с. gen. der sache; — сл sich sättigen; илсънштж Exod. 15, 9 fut.

илоучити в. оучити.

находити в. ходити.

нлумло ntr. (нл-чатн) anfang.

идуати s. чати.

uayatth msc. (илуать part. praet. pass. zu ил-уати) anfang; илуатькь мко глаголагь вамь Joh. S, 25 falsche übersetzung von την ἀρχην ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν (überhaupt was rede ich noch mit euch). wandelt es die bedeutung ins gegentheil (un-).

исссыть adj. (иссо) himmlisch; осллин исссенини die wolken des himmels.

ueeecekk adj. (иебо) himmlisch; облаци иебесьсции die wolken des himmels.

исьо ntr., gen. -весе, himmel; ил исьесе (loc.) Joh. 3, 13.

μετε (loc.) Joh. 3, 13. **με-το-μτ** conj. denn, καὶ γάρ.

ис-къходынь adj. (въ-ходъ eingang, zugang) unzugänglich.

ис-кърынъ adj. ungläubig.

HEKKETA fem. braut.

искъстъникъ msc. bräutigam.

ис-годовати, -доука, -доуксии (года zeit, passende zeit, года кани angenehm sein, годовати freundlich sein) unwillig sein.

иедостятъчънъ adj. (не-достятъкъ mangel, vgl. до-стяти) unzureichend.

не-достойна adj. unwürdig.

педжеть msc. krankheit.

педжжыны adj. krank.

ue-же und не-же-ли adv. als (beim comparativ); илуе — неже mehr — als.

недамиж, adverbiell въ недамиж plötzlich.

не-моштыть adj. (мошть) ohnmächtig, schwach.

ис-илкидати, -ждж, -диши hassen; къдисилкидати vrb. perf., eig. hass bekommen. ис-илрочитъ adj. unberühmt (vgl. die bedeutungen von илрочитъ).

ис-оукштень s. оукстити.

ис-нобъдных з. бъдити.

ис-покиньит adj. unschuldig (s. киил).

не-норочьнъ adj. (порокъ tadel, vorwurf, по-рскъ, -рсити; порочьнъ zu tadeln, vituperandus) untadelhaft, unbefleckt, unverletzt.

ис-пракьда fem. ungerechtigkeit. ис-пракьдына adj. ungerecht, unrecht.

ис-примдиь fem. das iibel, das böse (примдиь wohlwollen, liebe; примти, примы коноу jemandem beistehen).

ис-правьрика adj. (пра-пърати überreden, überzeugen; пърати [прати], пъръж, пършии streiten, auch "eine sache verfechten, vertheidigen, causam tueri") unglaubwürdig, unzuverlässig. пести. песж. -ссиш tragen;

къдисети hinauftragen, erheben, erhöhen, fig. preisen; къдисеж Exod. 15, 2 fut.,

къдиссете Joh. 8, 28 ebenso; идиссти heraustragen, -bringen;

понести hintragen;

иринеети herbeitragen. -bringen, darbringen.

не-оувадлы в. оувадлти.

не-хота s. хотати.

пє-чьєтикь adj. (чьсть) unfromm, gottlos, α-σεβής.

nn adv. auch nicht, οδδέ, neque;

ne - quidem, ни кълединомоу же FANFOROV Matth. 27, 14 auch nicht auf ein einziges wort; ии того могжть глаголати р. 106 nicht einmal das können sie sagen; ин — ин weder noch, neque - neque; als absolute negation ohne verbum: nein, nicht; или ин im zweiten glied der doppelfrage: oder nicht. Vor pron. und part. verwandelt es den sinn ins gegentheil: ин-къто niemand u.s.w. (s. unter diesen einzeln); praepositionen treten dazwischen: ин къ комоу-же zu niemandem.

инва fem. acker, flur.

инжына adj. (инда adv. nach unten) nieder, unter.

нихъ adv. hinab, herab.

ни-клко-же adv. auf keine weise. никижти, -иж, -исши hervorkommen, keimen (eig. sich neigen, in jeder richtung);

προκύπτειν.

ин-клых pron. adj. kein (nicht irgendwie beschaffen); ис имлин ли иного инклюогоже съсъдл ин ли ризыл hast du nicht anderes, irgend ein gefäss, auch kein (oder kein) kleid?

ин-когда-же adv. niemals.
инкодник msc. gr. Νιχόδημος.
ин-коли, ин-коли-же adv. niemals.
ин-къде-же adv. nirgendwo, nirgend.

ни-къто, ни-къто-же pron. niemand.

ин-къй-же pron. adj. kein, nicht irgend welcher art.

ниць adj. vorn über (gebeugt), pronus, mit dem gesicht zur erde; илсти инць ил деми (loc.) auf das gesicht niederfallen, mit dem gesicht zur erde fallen.

ин-чьто-же pron. nichts; gen.
инчесоже adverbiell wie nihil
als verstärkte negation: nicht,
gar nicht; ин ири чесоньже
"bei nichts, an nichts."

инить adj. niedrig, arm.

нокъ adj. neu.

HOTA fem. fuss.

ножь msc. messer, schwert. ножьница fem., sing. und plur.,

scheide (des schwertes).

ножына adj. (нога) fuss -.

поддри fem. dual. (поддрь sing.) nasenlöcher.

носити, -шж, -сиши (иес-ти) tragen;

къдносити hinauftragen, heraufbringen, erheben; fig. preisen; къдношж р. 97 fut.; ноносита hintragen; — комоу

YATO jemandem etwas vorwerfen; tadeln, schmähen;

приносити herbeitragen, -bringen, heimbringen; darbringen.

ношть fem. nacht; ноштны während, in der nacht.

ноудити, - ждж, - диши nötigen, zwingen; приноудити erzwingen.
иоудыни adv. (vgl. das vor.) mit
gewalt, gezwungen.

ноужда fem. (s. ноудити) not. ит conj. aber, sondern.

изина, изина adv. jetzt, nun.

из- vor pron. und part. giebt indefinite bedeutung, wie lat.

ali: ##-K%TO ali-quis; ##-KOAM aliquando, Præpositionen trennen die beiden elemente: ##:

OTA KOFO von irgend einem.

ив-коликт pron. adj. ali-quantus; ивколико aliquantum; ивколико дьинй (gen. plur. partit.) einige tage.

ик-которкий pron. adj. irgend wel-

cher; иткотории die einen, einige.

ил-къто pron. indef. aliquis, irgend wer; илин plur. einige, best. илини (s. aber илкънй) die einen, einige.

нъ-къй pron. adj. indef. aliquis, quidam; нънни plur. quidam, einige — дроудин alii, andere; oder: die einen — die anderen; произстъ нъкзы eine art abgrund, хазра г..

HECHA, HECH, HECTA U. S. W. = HE
HECHA U. S. f. ich bin nicht; c.
gen. des subjects: HECTA HHOFO
KOFA es ist kein anderer gott.
HEHHH S. HEKETO U. HEKENÜ.

0.

o praep. um; c. acc. örtlich: um, an, bei, o Acchiaia zur rechten; потъкнжны са о камень sie stiessen sich an einen stein: c. loc. örtlich: an, in, ieme 110кельно ками іссть о нинь тво-OHTH was euch befohlen ist an mir zu thun; събладинте сл o Mana ihr werdet euch an mir ärgern; 0 + loc. giebt in sehr allgemeiner weise den grund, beweggrund, die veranlassung, die beziehung auf etwas an: daher bei verb. dic. sent. über, von, um: пьсяно о ніємь über ihn geschrieben; vgl. vorher събладинте са о мънъ; о себъ ἀπ' ἐμαυτοῦ aus eigner macht

(ähnliche wendungen häufig); **χται ο 60ζτ ετιχτιπί** ἔργα ἐν θεῷ εἰργασμένα Joh. 3, 21.

OGA, fem.-ntr. OGE, num. beide;

облдити в. влдити.

облує adv. dennoch, doch, jedoch.
обидати, -ждж, -дини beleidigen,
verletzen (vgl. бадл zwang,
not);

иркобидъти verletzen, übertreten (von geboten).

обиновати, - ноук , ноук и , но , к ,

von RHHA, vorwand, heuchelei).

OGHTH S. KHTH.

OBHTH S. HTH.

обитьль fem. wohnung.

OEAAKL msc. wolke.

область fem. (об-ка.) macht.

облистати в. блистати.

обличати, - чак, - чакии (s. обличити) anzeigen, anklagen.

обличитель msc. (обличити) ankläger.

обличити в. личити.

иткултаол в иткултаолао.

обланити сл в. ланити сл.

облашти в. вланіти.

окой num. pron., gen. оконго, beide, vgl. окл.

обождоу adv. von beiden seiten. образъ msc. gestalt, form, charakter; bild, vorbild, beispiel.

обратити s. кратити.

обрадлине ntr. (sbst. vrb. zu обрадлин) beschneidung.

ображати s. разати.

обрасти, обрашта, обраштешн (vgl. ск.-расти) finden; обраштеть р. 105, Joh. 10, 19 fut., und öfter so;

ндобрасти herausfinden; приобрасти erwerben.

обратати, -такж, -такши (durat. zu обрасти) finden.

нтиуоа в нтиуоао

объ (об) praep. um; с. acc. объ (об) онъ полъ an jener seite, jenseit.

объложити s, дожити.

объихвлети (älter-илвыяти), -лелж, -ленени (объ-новити) erneuern.

объ-новити, - кліж, - винні (новъ) erneuern; объновить р. 100 fut., ebenso p. 102.

объновление ntr. (sbst. vrb. zum vor.) erneuerung.

обънчлй msc. (кък-иж-ти lernen, gewohnt werden) gewohnheit. объдовлти, -доук, -доусши (объдъ)

zu mittag essen.

OKKAK msc. mittagsmahl.

OCCUMENTATION of the state of t

ОБЪШТАТИ S. ВЪШТАТИ.

обазати s. вазати.

ORATH S. IATH.

окогда adv. zu jener zeit; окогда — окогда bald — bald.

ORT pron. jener, der (§ 66); ORT — ORT TIE dieser — jener, der eine — der andre; ORH — ORH diese — jene, einige — andre; ORH — HHH dass.

овыл fem. schaf.

овычь adj. poss. zu овыца, schaf-; овыче стадо schafherde.

окждоу adv. von jener seite her; сждоу и окждоу von dieser und von jener seite, zu beiden seiten.

orna msc. feuer, fieberhitze.

оголити, -лыж, -лиши (голъ nackt) entblössen.

оградити в. градити.

officters, -ctem, -ctemm (facte dicht) dicht werden, sich verdichten, erstarren. одежда fem. (одети, одеждж umthun, bekleiden) kleid.

одольти, - лыж, - лысши с. dat. siegen, besiegen;

прводольти überwinden, besiegen.

одръ msc. bett, lager.

одрьжати s. дрьжати.

одьрати в. дьрати.

одети в. дети.

оденние ntr. (sbst. vrb. zu оденти bekleiden) kleidung, gewand, kleid.

ОЖИВИТИ S. ЖИВИТИ.

о-жидати, -даіж, -даієши (жьдати, жидж) erwarten.

ожити в. жити.

o-клысинти, - и к, - и нии (клили, st. клыси-) versteinern, in stein verwandeln; — сл in stein verwandelt werden.

око ntr., gen. очесе, dual очн, (§ 66) auge.

окрыстъ adv. umher, ringsum. олоко ntr., олокы msc. blei.

ολά msc. έλαιον, öl.

OMBITH S. MAITH.

опоушта fem. schuh.

онъ pron. jener, er (§ 66).

ONTHETH, - HERM, - HEIGHH (HEHE stumm) stumm werden, verstummen.

опити са s. пити.

онлотъ msc. zaun (о-илести иmflechten).

onous fem. vorhang.

о-пракьдити, -ждж, -дини (пракьда) rechtfertigen. опрокранити s. врашти, крыга.

onpachikk msc. ungesäuertes brod (прасын ungesäuert; serb. prijesan roh, frisch, z. b. vom fleische).

Орити, - рыж, - риши umstürzen; радорити zerstören.

орыль msc. adler.

opamic ntr. waffe, schwert; als collect. waffen.

оскврынити в. скврынити.

оскръбъти s. скръбъти.

о-скадати, -дака, -дакши (скада klein, ärmlich) klein werden, ahnehmen, sich vermindern.

o-слышти, -илы, -пниш (слыпы) blind machen, verblenden.

ослаплити, -плмы, -плмыни (осланити) blind machen, verblenden.

осыо-ил-десать num, ord, achtzehnter.

och num. acht.

ocogn adv. abgetrennt, allein, für sich.

о-солити, -ліж, -лини (соль fem. salz) salzen.

осращавати в. срамавати.

оставити в. ставити.

оставліати s. стакліати.

OCTATII S. CTATII.

OCTAIATH S. CTAIATH.

осыль adj. poss. zu осыль, des esels.

осьям ntr., gen. -лятс, demin. zu осьям esel.

осждити в. сждити.

осжиденика mse. (осжидена part. pass. zu осждити, vgl.

оучити, оученъ, оученнът) der verurtheilte, sträfling.

осжилты adj. astig, dornig (vgl. сжилты astig, rauh, von сжил ast).

otaň adv. (taň adv. heimlich; tamth, tam verbergen, verheimlichen) heimlich; ακο otaň ώς ἐν χρυπτῷ Joh. 7, 10.

отнрати, -рака, -ракши (о-тыркти) abwischen, abtrocknen.

OTHTH S. HTH.

отрокъ msc. kind, knabe.

отрочншть msc., demin. zu отрокъ, knäblein.

отроум ntr., gen. -чите, (отрокь) knabe, knecht.

отръбити в. тръбити.

OTA praep. c. gen. von; richtung woher: OTA HERECE; abstammung: OTA OYEOFR p. 106 von armen abstammend; zeit: OTA AAHE TOFO von dem tage an; OTA CEFO von dem an, darauf; mit adverb. OTA TOAR von da an; partitiv: ЕДНИК ОТА —, einer von —; grund, beweggrund: OTA ГЛЖЕНИКІ МРАКЪЕСТЬ р.108; OTA ОУЛИТИКА VOR betrunkenheit; beim passivum: ГЛАГО-МЕМАЯ ОТА ВРАГЪ das von den feinden gesagte.

отъкести в. кести.

отъвратити в. вратити.

отъвръжение ntr. (sbst. vrb. zu отъвръшти) abwendung, abfall, verleugnung.

отъкрыдати, -данж, -данеши (отъвръсти) öffnen.

отъкръстъ в. отъкръсти.

oth-врасти, - крыхж, - врыхешн öffnen; — см sich öffnen, geöffnet werden; отыврысты рать. praet. pass. geöffnet, offen.

отакрашти s. врашти.

OTERTE msc. antwort.

отъвъштавати, -каж, -вающи (отъвъштати) antworten.

отъвънтати, - штак, - штакени (отъвътъ; s. въштати) antworten.

отъдлиние ntr. (sbst. vrb. zu отъдлти) vergeltung, vergebung. отъдлти s. длти.

отакраіти s. краіти.

отължунти s. лжунти.

отъметати в. метати.

OTEMBERTERINE ntr. (MACTA fem. strafe, rache; MACTHTH rächen; OTEMBETHTH vergelten) vergeltung, belohnung.

отъпасти в. пасти, падж. отъпоустити в. поустити. отъпоуштати в. поуштати.

отърешти в. решти.

отържшити в. ржшити.

отъстжпати в. стжпати.

отъстминти s. стминти.

отысвилти, - клем, - клюши (свиж, свити) abschneiden, abhauen.

отьрати в. тьрати.

отынь msc. vater.

отычь adj. poss. zu отычь, des vaters, väterlich.

отычьство ntr. (отычь) vaterland.

оцьтъ msc. essig. оцъстити s. цъстити. охиштению ntr. (sbst. vrb. zu o-

YHCTHTH reinigen; YHCTT) reinigung.

OMLAT S. OTHTH unter HTH.

П.

плжить fem, weide (platz und futter).

unzonn fem. busen, achselhöhle.
unkocth fem., eig. schaden,
schimpf; unkoctu akktuschimpf
anthun (übers. Matth. 26, 67
κολαφίζειν).

пакъ — пакъг.

плкы adv. wiederum.

плылть fem. (vgl. ыын-ати) gedächtniss, andenken.

nana msc. pabst.

плраклитъ msc. gr. παράχλητος. параскеўгим fem., параскеўги gr. παρασχευή.

пасти, падж, падеши fallen; пасти ил деми (loc.) auf die erde fallen;

RTHACTH hineinfallen, hineingeraten;

илилсти fallen auf —; отъплсти abfallen;

иринасти hinfallen, hingeraten, hingelangen;

pachacth ca auseinander fallen, zerfallen.

пасти, пасж, пассии weiden, hüten, servare;

скилсти behüten, retten; erlösen; скилссть сл Joh. 10, 9 fut.

Leskien, Handb. d. altbulgar. sprache.

илстырь msc. (плсти, плсж) hirt. плскл fem. gr. πάσγα.

патримръхъ msc. patriarcha. патримръшьскъ adj. patriarchisch, päbstlich.

илтримръшьство ntr. patriarchat. илте adv. comp. mehr, vielmehr, (potius) noch mehr; mit gen. mehr als, илте огил p. 98.

персыска adj. persisch. петрока adj. poss. zu петра, des Petrus.

петръ msc. gr. Пέтрос.
печлы fem. trauer, betrübniss
(für *пек-тль; пекж сл).
печлыны adj. (zum vor.) traurig.
печлыны adj. (zum vor.) traurig.
печлыны asc., i-st., siegel);

длисчлыны versiegeln, besiegeln.

иештера fem. höhle.

исшти, пекж, пексин kochen; исшти са besorgt, betrübt sein, mit 0 + loc. um etwas.

исшть fem. (искж, исшти) ofen. ипръ msc. schmaus, gastmahl. ипсъти s. иьсъти.

инстикна fem. πιστιχή; литра иγра наръда инстикны иъногоцъппиъны falsch übersetzt aus λίτρα μύρου νάρδου πιστιχής πολυτίμου ein pfund salbe von echter kostbarer narde.

пнтатн, - так, - такшн nähren; оүпнтатн auffüttern, mästen, оүпнтанъ gemästet.

пити, пик, пикши trinken;
опити са sich berauschen, mit
отъ + gen. — an etwas;
оупити са sich betrinken.

питсыт adj. gemästet (eig. part. praes. pass. einer w. пит, vgl. пит-лти).

плавъ adj. weiss.

плакатн, -уж, -уешн weinen; — сл dass.;

EKCHAIKATH in weinen ausbrechen, anfangen zu weinen; ΕΚCHAIYETE Joh. 16, 20 fut. κλαύσετε.

плауь msc. (плак-атн) das weinen. плестн, плетж, - тешн flechten; съплестн zusammenflechten. плаят. msc. frucht.

плъннтн, -ныж, -нишн (плънъ) füllen;

нсплъннтн ausfüllen, vollfüllen, (c. gen. des stoffes); erfüllen, vollenden; нсплъннтн са мростн zornerfüllt werden; наплъннтн anfüllen.

илънъ adj. voll (c. gen. des stoffes).

плъть fem. fleisch.

платьска adj. fleischlich, des fleisches.

плывати, плюж, плюжин speien; даплывати anspeien, гратогу. плюновение ntr. (sbst. vrb. zu плюнжти) das speien; der speichel.

плюнжти [плинжти], - иж, - иєши (vgl. плывати) speien.

no praep. c. dat. örtlich: auf hin, über - hin, längs, no морю хода; на пати, по инмочже голаваше Ар. 9, 17; nach, gemäss: по даконоу dem gesetze nach: по нстинъ der wahrheit gemäss; по мждростн вашей сжанте въ правъдж по плъти подобънъниъ вамъ nach eurer weisheit richtet gerecht über die euch dem fleische nach ähnlichen (gleichen; über eures gleichen); по нмени глашати bei namen rufen; mit dem dat. der zahlworte bildet no distributive verbindungen: no AL-BEMA je zwei u. s. w., z. b. Joh. 2, 6; c. acc. hin - zu, nach; по водж нтн nach wasser gehen; so bei CLAATH und ähnlichen verben; grund angebend: по уьто warum; по неже weil: distribut .: no beca denh xa9' ήμέραν, jeden tag; c. loc. örtlich und zeitlich, nach: наташе по немь ging ihm nach, folgte ihm; по въскрьсении моюмь nach meiner auferstehung; ne no Manoza nach kurzer zeit; no TOME nach diesem, darnach, darauf.

HOEHTH S. EHTH.

побъдъти s. бъдъти.

побъдити в. бъдити.

повеление ntr. (sbst. vrb. zu повелети) befehl.

повелети в. велети.

повиновати, -ноук, -ноукши unterwerfen; — сл sich unterwerfen.

повиньих adj. (винл) schuldig; същръти (gen.) п. des todes schuldig.

повнижти, -иж, -исши (vgl. повиновати) unterwerfen; — сл sich unterwerfen.

повръети, -връдж (-връдж), -врьдеши anbinden.

повръшти в. връшти.

по-въдати, - дліж, - длієши (vgl. въд-вън) verkünden, aussprechen;

ζλησκτηλτη befehlen (παραγγέλλειν);

непокъдати erzählen, verkünden;

проповъдати verkünden.

поведети s. ведетн.

повъенти s. въенти.

погант adj. heidnisch (paganus).
погребение ntr. (sbst. vrb. zu
по-гретн) begräbniss; ил погребение мл сттвори πρὸς τὸ
ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν.

погрети в. гретн.

погръблине ntr. (sbst. vrb. zu по-гръбл-ти, dur. von по-грсти) das begraben.

пограбати, -бак, -бакши (погрети) begraben.

поградимти в. градимти.

погоубити в. гоубити.

погоублюти, -люж, -люжин (älter

-былти u. s. w.; погоубити) vernichten, verderben.

погъбати в. гъбати.

погывнати в. гыбпати.

поглытль fem. untergang, verderben (по-глы-ижти).

погыставна adj. zum vor.; єтына пог. sohn des verderbens.

подати в. дати.

подвидлине ntr. (sbst. vrb. zu по-двидати са u.a. ἀγωνίζεσθαι) wettkampf.

подвидати в. двидати.

подобяти, -быж, бысши passend sein; подобяють oportet, decet (vgl. подобя юсть dass.; подобыть passend); zukommen, gebühren; подобя p. 104 unten 3. sg. aor.

подобитн, -ближ, -бниш (vgl. подобитн) passend machen, gleich machen;

съподобити würdigen (idoneum reddere od. judicare); — сл с. gen. einer sache gewürdigt werden;

оуподобити vergleichen.

нодобына adj. (подоба s. подобати; *доба passende zeit) passend, ähnlich, gleich.

подражатель msc. (подражити, -жж, -жини, davon подражати, -жаж, -жаксии nachahmen) nachahmer.

по-дроугъ msc. freund, genosse.
подъ praep. unter; c. instr. (ort);
c. acc. (richtung).

подъложити в. ложити.

подъелти в. елти.

пожити в. жити.

пожьдати в. жьдати.

пожьръти в. жьръти.

подда adv. spät.

подпати в. знати.

подъкати в. зъкати.

поныть в. нати.

понти, поиж, понши (caus. zu пити) tränken;

напонти dass. (im на- liegt "genug, satt").

покадати в. кадати.

покланание ntr. (sbst. vrb. zu покланати) verneigung, verehrung, anbetung.

покланати в. кланати.

поклонити в. клонити.

поклонъ msc. (vgl. поклоннтн) verneigung, anbetung.

поклонынкъ msc. (s. d. vor.) anbeter, verehrer.

покойна adj. (покой ruhe) ruhig. покровитель msc. beschirmer, beschützer (по-кры-ти bedecken, покрока bedeckung).

покрътти в. крътти.

покоушати s. коушати.

покъжати в. къжати.

полагати, -гакж, -ганеши (vgl. положити и. лешти) hinlegen, vorsetzen; hingeben, z. b. животъ das leben h.

положити в. ложити.

полоуношти в. полъ.

поль msc., gen. -лоу (u-st.), hälfte, seite; польмы instr. dual. adverbiell, in zwei hälften, mitten durch, z. b. прытрышы и польмы sie zersägten ihn in zwei hälften, mitten durch p. 102; полоу-ноштн (gen.) um mitternacht.

польды, польды fem. (vgl. льды, льды nutzen; льды иссть licet, auch льды иссть) nutzen.

помагати, -гаж, -ганеши (помогж, -мошти) helfen (с. dat.).

помадатн, -данж, данешн (vgl. мадатн, мажж) besalben, ἐπιχρίειν, salben.

помиловати в. миловати.

поминати, -илиж, -илисти (по-мьити) sich erinnern, im gedächtniss haben.

помолнти в. молити.

помоштынка msc. (мошть; помошть hülfe, помоштына helfer.

помъндати, - шланж, - шланешн (помънслити gedanken fassen) in gedanken haben, denken, bedenken.

помъниление ntr. (sbst. vrb. zu помънслити) das denken, διάνοια. помънъти s. мънъти.

помътати в. мътати.

помътати в. мътати.

помянати, -иж, -иєши с. gen. sich erinnern (einer sache);

bringen (c. dat. pers., acc. rei) Joh. 14, 26 (dort futur.).

понести в. нести.

попосити в. носити.

поньтьска adj., п. пилать Pontius Pilatus.

попъ msc. (lat. papa) priester. попърнште, поприште ntr. (eig. laufbahn, von по-пърлти; пьрати, псрж, переши treten) stadium.

порадити в. разити.

поржгати са в. ржгати са.

нослоушати s. слоушати.

послоушьствоватн, -ствоуим,
-ствоуивши (по-слоухъ der hörer,
zeuge; послоушьство [anhörung] bezeugung, zeugniss)
bezeugen.

нослъдн adv. (слъдъ vestigium) nachher, später.

послъдь adv. hinterher, nachher, später.

послъдынь adj. letzt (vgl. послъды, слъдъ), послъдыний дынь der jüngste tag.

послъжде adv. (vgl. die vorherg. worte) zuletzt.

поставити в. ставити.

постигимти s. стигимти.

пострадати s. страдати.

постьляти s. стьляти.

посълати s. сълати.

посылати, -лам, -лани (по-сълати) schicken.

потокъ msc. bach (по-тек-ж, потешти hinfliessen).

потрасти в. трасти.

потакижти са в. такижти.

нотъштати в. тъпітати.

нохоть fem. (хоть fem. lust, wunsch, vgl. хот-тти) begierde, lust.

nooyuntchine ntr. (sbst. vrb. zu no-oycthin zureden, überreden; oycta) zuversicht.

ноунватн, -ваіж, -каненін (но - унти) ruhen, schlafen. почисти в. чисти.

почитати, -так, -такии (чьтж, чисти) lesen.

почрынальникъ msc. schöpfgefäss (почрынало dass., von по-чрыпати, vgl. почръти).

почрывати в. урывати.

по-чръти, - чръпж, - чръпсши schöpfen.

поштадъти s. штадъти.

ноъсти, помсти в. всти.

помсати, -шж, -шеши und -сак, -санеши (помсъ gürtel) gürten; помистъ Joh. 21, 18 fut.;

прыномсати umgürten, — сл sich gürten.

HOLATH S. LATH.

правити, -вак, -виши (правъ) gerade machen, richten, bereiten;

нсправити dass.

πρακα adj. gerade, rectus, εδθύς, richtig, recht.

правьда fem. (правъ) recht, gerechtigkeit.

пракьдивъ adj. (правьда) rechtliebend, gerecht.

правьдьника msc. (правьдыть, adj. zu правьда, gerecht) der gerechte.

пракьдына adj. (пракьда) gerecht. прахдыника msc. (прахдына leer, müssig, festlich) fest, festtag.

πρετορъ msc. πραιτώριον.

при praep. c. loc. bei; örtl. bei, in der nähe, neben: при клск in eurer nähe; при откисык моюмь bei meinem vater; zeitl.:

при декатъй годинъ um die neunte stunde.

при-ближити, -жж, -жиши сл (блихъ) sich nähern.

привести в. кести.

привлъшти s. влъшти.

придъти в. дъти.

призъкати в. зъкати.

принждити в. жити.

приити (прити) в. ити.

прикасати са в. касати.

приключай msc. (ключити см, прикл.сл sich ereignen) zufall; по приключаю zufällig.

прикосижти сл s. косижти.

прилежати s. лежати.

при-липати, -плиж, - плисии (s. льпъти) ankleben (intrans.), kleben bleiben, hängen bleiben an —.

при-лъпити, -плиж, -пиши (caus. zu при-лъпъти intrans.) ankleben (trans.); — сж sich anhängen, с. loc. ohne praep.: прижъпи сж исдиномь Luc. 15, 15 er hängte sich an einen.

примъсити в. мъсити.

припести в. нестц.

приникижти s. никижти.

приносити в. носити.

припоудити в. поудити.

приобръсти в. обръсти.

припасти в пасти, падж.

при-скръбьих adj. (скръбь) bekümmert.

приставити в. ставити.

при-страшьна adj. (страмь) erschreckt.

пристапити в. стапити.

присьно adv. immer, für immer. при-сътити, -штж, -тиши besuchen.

приткоръ msc. halle, porticus (eig. anbau, vgl. при-ткорити hinzufügen).

притъул fem. gleichniss (gebildet wie παρα - βολή; притъкижти anstossen).

приходити в. ходити.

причастие ntr. (умсть) antheilnahme, erbe.

при-улстити, -штж, -тиши (улсть) theilhaftig machen; — сл sich betheiligen.

причастьникт msc. der erbe (eig. theilnehmer, s. причастию).

пришьдъ, пришьлъ в. ити.

пришьствие ntr. (при-, шьд- gehen, vgl. ходити und ити) ankunft.

пробити в. бити.

прогижвати са в. гижвати.

продати в. дати.

продамти s. дамти.

продлъжити в. длъжити.

продържин в. държин.

пронти в. нтн.

прокажена в. казити.

прокадыстко ntr. betrug (vgl. про-кадити verderben; про-кадити unredlich, schlecht).

проклати в. клати.

проликати, - каж., - канеши (проли-ти) vergiessen.

пролимти в. лимти.

проплсть fem. abgrund (vgl. проплсти, -плдж aus einander fallen, sich spalten). проповъдати в. повъдати.

пропати в. пати.

прорешти в. решти.

пророкъ msc. (прорекж, прорешти) prophet.

пророчьска adj. (пророка) prophetisch, von propheten herrührend.

просвъштати, - штак, - штакин (про-свътити) erleuchten.

проснти, -шж, -сншн bitten, fragen (rogare), betteln;

εκπροειτι (κοτο) frage richten an —, befragen; εκπροειτε Joh. 16, 23 ἐρωτήσετε;

υτοπροσιτι bitten (ἀπαιτεῖν); **υτοπροσιτι** herausbitten, frei bitten, erbitten.

прославити в. славити.

просльдити в. сльдити.

простъ adj. einfach.

простъръти в. стъръти.

простъ adv. zu простъ, einfach, einfältig.

противити, -влым, -вини см (vgl. противы) sich entgegenstellen, sich widersetzen.

протикж adv. gegenüber, gegen; praep. c. dat.; протикж стати widerstehen.

проходити в. ходити.

προγει adj. übrig; προγεις τὸ λοιπόν (Matth. 26, 45 **съпите** προγειε = καθεύδετε τὸ λοιπόν).

прыкъ num. ord. erster, bester, vorzüglichster; пуъ прыкъ von anfang an.

нрывъй adj. comp. zu прывъ, eher,

früher; прывые ntr. adv. eher, zuerst.

прысн fem. plur. (i-stamm) brust. прыстень msc. (прысты) fingerring.

ирьстъ msc. finger; пр. ножьнъ zehe.

правити в. бити.

пръбъікати з. бъікати.

правъти в. вънти.

пръдати в. дати.

пръдлили в. даили.

предъ praep. vor, örtl. u. zeitl.; c. instr. предъ въсъпи vor allen, in gegenwart aller; има ставъмсыл предъ старъйшинами nachdem die beiden vor die obersten getreten waren; предъ съмрътина vor dem tode; с. acc. (richtung) привести предълица vor das antlitz führen, p. 96 unten.

придъсисти в. систи.

пръ-дъль msc. grenze.

иртжде adv. früher, vorher, eher; пртжде дл-же не eher — als, ehe, bis; praep. c. gen. vor.

πρεμική μες. (μρε - μετι im sinne von κατακληρονομείν) nachfolger.

пранти в. итн.

праклонити в. клопити.

пръладити в. ладити.

пралиштати, -штак, -штакин (льстити, льсть) täuschen, betrügen.

пръльстити s. льстити (vgl. пръльсть betrug).

пръломити в. ломити.

прт-льсть fem. betrug, list.
прт-милостивт adj. (милость) sehr
erbarmungsvoll, sehr gnädig.

прамоудити в. моудити. праобидати в. обидати.

прводолети в. одолети.

приполовление ntr. (sbst. vrb. zu при-половити durch-halbieren; половина hälfte, von поль) hälfte, mitte.

пръпомсати в. помсати. пръстжинти в. стжинти.

пратити, -штж, -тнин (комоу) drohen; прати ки ссей übers. ἐμβριμώμενος ἐν ἐαυτῷ;

длиратити bedrohen; длирати доухоу übers. ένεβριμήσατο τῷ πνεύματι Joh. 11, 13.

пратраша s. тарати.
пратарати s. тарати.
праходити s. ходити.
прахисть adj. sehr rein, άγνός.
праштение ntr. (sbst. vrb. zu
пратити) drohung.

пржыти s. ыти.

поустити, -штж, -стиши loslassen, entlassen, schicken;

нспоустити herauslassen (emittere); entlassen; — доукъ den geist aufgeben;

othioγcthth freilassen, wegschicken; — Γράχτ sünde erlassen.

поустынн fem., gen. -ны, (поусты leer, wüst) wüste.

поуштати, -штаж, -штаюши (поустити) loslassen; отъпоуштати freilassen. пъвати, -ванж, -ванешн с. instr. hoffen auf — ;

оупъвати па + acc. seine hoffnung setzen auf —; — на вога auf gott vertrauen.

пънтати, -так, -такин fragen, forschen;

нспытати ausforschen, erforschen.

пьрети (претн), пьрых (прых), пьриши streiten; — сл sich streiten.

пърм fem. (vgl. das vor.) streit; бедъ пърм ohne zweifel, zweifellos.

пьслине, пислине ntr. (sbst. vrb. zu пьслти) schrift.

пьсати (писати), пишж, пишени schreiben;

шапьсати aufschreiben, anschreiben;

cahacath conscribere, verfassen; beschreiben.

пыцыль msc. pech.

пыцылына adj. zu пыцыла; конова пыц. pechkessel.

пышеница fem. weizen.

пьшеннуьнъ adj. zu пьшеннил; zpьно пьш. weizenkorn.

ихине ntr. (sbst. vrb. zu пътн) gesang.

птилжынкъ msc. (птилуь) geldwechsler.

пъндъ msc. geldstück (δηνάριον). пътн, пож, понян singen;

къспъти диодияту, lobsingen. имти, пъиж, пъисши spannen,

hängen;
nponath kreuzigen;

распати (eig. ausspannen) kreuzigen.

патъкъ msc. freitag (патъ der fünfte).

пять num. fünf; п. десять fünfzig. пять msc., gen. -тн, weg, strasse. пятня fem. meer, ocean.

ρ.

p zahlzeichen, 100, caro.

рлбл fem. zu рлбл, sklavin, magd. рлботл fem. (рлбл; eig. sklavendienst) arbeit.

работати, - так, -такши (s. das vor.) knecht sein, arbeiten.

paga msc. knecht, sklav.

рабъин, gen. -ны, fem. zu рабъ, sklavin, magd.

рабыска adj. (рабы) sklaven-, sklavisch.

ρακκ= $\dot{ρ}αββί$.

ραβ' Βογ Η Η = ραββουνί.

равына adj. gleich.

радн praep. c. gen. wegen; чесо радн (so gewöhnlich dem regierten worte nachgesetzt) weswegen; того радн, ныьже deswegen, weil; зависти радн аиз neid; отына радн διὰ τὸν πατέρα Joh. 6, 57.

радити (родити), -ждж, -днин с. inf. oder o+loc. sorgen um —, sich kehren an —.

радовати, -доуим, -доуинши см (рада froh, gern) sich freuen; радоуи см übersetzung des grusses χαΐφε;

εκεχροαροκατΗ ca froh werden, aufjubeln; εκεχροαρογίετε ca Joh. 16, 20 χαρήσεται.

радость fem. (рада froh) freude. раждати,-ждаж,-ждающи (родити) gebären.

раждешти s. жешти.

рлжднє ntr. coll., plur. zu родга. рлд- praep., nur in compos., dis-, δια-, zer-.

радарыти, - рыны, - рынын (радорити) zerstören; — сжыты Joh. 5, 18 den sabbat brechen.

радбойника msc. (рад-бити zerschlagen, радбой verwüstung, raub) räuber.

рад-бъгнати, -иа, -иеши са (vgl. бъжати) aus einander laufen, sich zerstreuen, fliehen.

радек adv. ausgenomman, ausser, радек патрикарылы исдины; ргаер. с. gen. радек сырсырынало клюда.

разгивкати сл в. гивкати.

раздроушити s. роушити.

раддранити в. рашити.

радделити в. делити.

радити, -жж, -диши (nur in compos.) schlagen;

норахити vrb. perf., поражж Matth. 26, 31 fut.

радити в. ити.

раданчына adj. verschiedenartig, радорити в. орити.

радоумын adj. (радоумы verständniss; оумы mens, sinn, verständlich; радоумын бысть Саулоу сывыть der ratschlag wurde von Saul in erfahrung gebracht.

радоумъвати, - каж, - каксин (радоумъти) erkennen; радоумъвакать γνώσονται Joh. 13, 35.

рад-оумыти, -мыж, -мыши (vgl. радоумыны) erkennen, verstehen, bemerken, erfahren; радоумыеть Joh. 7, 17 fut., und öfter so, vgl. Joh. 8, 28. 32; 13, 7; 14, 20.

радын adj. (рад-) geschieden, verschieden; радыю adv. auseinander.

pana fem. wunde.

раскамти сл в. камти сл.

раслабити (= раз-сл.), -балы, -биши (слабы schwach) schwächen; раслабаейы paralyticus, lahm.

распасти са в. пасти, падж.

рлспрлшити, -шж, -шиши eig. zerstäuben (прлук staub, прашити zu staub machen); zerstreuen.

распърм fem. (s. пърм) streit, распати s. пати.

распатию ntr. (sbst. vrb. zu распати, part. praet. pass. -патъ) kreuzigung.

распадити, -тада, -диши (падити vertreiben) zerstreuen.

распятие ntr. (пять) kreuzweg. растамти s. тамти.

расти, растж, растеши wachsen.

растопити s. топити,

расточити в. точити.

растрыдати в. трыдати.

растжинти са в. стжинти.

расхътити в. хътити.

расувлити s. увлити. расыпати s. сыпати.

para fem. kampf.

рлунтн, -уж, -уншн lust haben, wollen.

рачния fem. kasten (vgl.рака dass.), beutel.

pespo ntr. ribbe.

ремень msc. riemen.

рештн, рекж, речешн sagen; рынн 2. sg. imper.; рекж Luc. 15, 8 fut.; речеть сж Ap. 9, 6 fut.;

илрешти benennen; илречеши сл Joh. 1, 43 du wirst heissen;

отърсштн (отрештн) сл с. gen. einer sache entsagen; etwas (einen) verleugnen;

προρεшτη προφητεύειν, weissagen.

риха fem. kleid, gewand.

рндынца fem. (рнда) ort, wo man kleider aufbewahrt, vestiarium; schatzkammer.

ризьих adj. zu риза, kleid-; ntr. ризьио sbst. gewand.

римлиних msc. Römer.

римьскъ adj. römisch.

pozitien msc. (poziti) erzeuger, parens; dual. die eltern, parentes.

родити, - ждж, - диши erzeugen, gebären; — сл geboren werden. родити s. радити.

родъ msc. (vgl. родити) geburt; geschlecht, generation; въ родъ родъ in alle künftigen generationen, für alle zeiten (vgl. въ въкъ въкомъ).

рождыство ntr. (родити) geburt. рожьць msc. (eig. hörnchen, demin. zu рогь horn) hülse, schale (von früchten).

pozra fem. zweig, rebe.

ротити, -штж, -тиши (рота eid) schwören.

роумьскъ adj. römisch.

роушити, -шж, -шиши zerstören (eig. zerschneiden, spalten); рахдроушити zerstören, ver-

nichten.

ръпътати, -штж, -штеши murren. ръпътъ msc. gemurmel. ръпътъ fem. fisch.

ръндати, - данж, - данении weinen, klagen; въздръндати in weinen, klagen ausbrechen; въздрънданете θρηνήσετε Joh. 16, 20.

ръдати, -жж, -жеши schneiden, hauen;

обръдати umschneiden, beschneiden (auch - даж, -данни);

оуртдати abhauen, abschneiden.

ръка fem. fluss.

ртуь fem. (рек-ж, рештн) rede; сн ртуь eig. diese rede, adverbiell gebraucht: nämlich.

ръшитн, -иж, -шнин lösen; отъръшитн ablösen, auflösen; раздръшитн lösen, lostrennen. ржгати, -гаж, -гажин са (ржгъ

spott, schmähung) spotten; c. dat. pers. verspotten;

поржгати са dass., vrb. perf. ржка fem. hand. ржуына adj. zu ржка, hand-.

C.

саворий msc. Saborius.

садити, -ждж, -диши setzen, pflanzen;

въслдити hineinsetzen, einpflanzen; aufsetzen;

насадити pflanzen auf —; pflanzen.

сабеларь, сабеларий msc. sacel-

салимъ msc. Σαλείμ.

самарим fem. Σαμάρεια.

самарейскъ adj. samaritanisch.

самаранний, самарминий msc. samariter.

самарыныни fem., gen. -ны, Samariterin.

само = съмо.

слыть pron. selbst.

CAHL msc. würde, rang.

CAHOFE msc. schuh.

слуль msc. Saulus.

скиним fem. schwein.

скободити, -ждж, -дини (скободь)

befreien; crocognth Joh. 8, 32 fut., ebenso Joh. 8, 36.

свободь adj. indecl. frei.

свой, свом, свою pron. poss. III. pers. refl. sein; свою eigenes (gegensatz стоужде), свои τὰ ἄδια; свои die eigenen (leute), die angehörigen; p. 101 zu verbinden свои имъ, свои сн ihre angehörigen.

CBLTENHIE (sbst. vrb. zu CBLTETH)
das leuchten, der schein (vom
lichte).

свытатн, -штж, -тнши сж leuchten (intrans.).

CERTHALHHET msc. (CERTHAN ntr. licht, leuchte; CERTHIH) fackel, leuchter, lampe.

certuth, -штж, -тншн (сетть) leuchten (trans. und intrans.), erleuchten.

CRETE msc. licht; до света bis tagesanbruch.

святыль adj. (свять) hell, licht, glänzend.

сватити, - штж, - тиши (сватъ) heiligen; weihen.

свять adj. heilig.

сватыни fem., -gen. -им, heiligkeit, heiligthum.

CBAINTENHIE ntr. (sbst. vrb. zu CBAINTENHIE τὰ ἐγκαίνια das fest der tempelweihe Joh. 10, 22.

ce (ntr. von ch) adv. siehe (ecce im ausruf).

CEAM'S num. ord. siebenter.

селных pron. adj. so gross, von dieser grösse; vgl. то-ликъ.

CEAR adv. jetzt; AO CEAR bis jetzt;
OTA CEAR von nun an.

CECTOA fem. schwester.

сетьих adj. äusserst (vom grade). силл fem. kraft, macht; heer.

силким fem. Silvia.

силоулимь adj. poss., des Siloam. силоулимьскъ adj., кживль силоулимьска ходоцβήθρα του Σιλωάμ Joh. 9, 7.

симоновъ adj. poss. zu симонъ, des Simon.

сноновъ adj. poss., Sion's.

сиръ adj. waise, verwaist; не оставам васъ сиръ (gen. plur.)
Joh. 14, 18.

си-ръчь в. ръчь.

синь pron. adj. solcher, talis.

скврынтн, - мы, инши (скврына schmutz) beflecken, verunreinigen;

оскврынти dass.

скинопигим fem. σχηνοπηγία, laubhüttenfest.

сковрада fem. pfanne (zum braten).

скоро adv. (ntr. zu скоръ schnell) schnell, bald.

скоръ adv. (ntr. comp. zu скоръ) schneller, recht schnell, bald.

CKOTE msc. vieh, lastthier. CKOTE fem. kummer, schmerz.

скольны adj. bekümmert.

скръбъти, -бъиж, -бъисши (скръбь) traurig sein, sich grämen; оскръбъти traurig werden.

оскръбътн traurig werden. скръжьтъ msc. knirschen (der zähne; vgl. скръгътътн, -штж, -штенн frendere).

скоуоны fem. Scythia.

скждылынчы oder скждылынчы adj. poss. zu скждылынны oder скждыл, töpfer (скждылы, скждылы scherbe, ziegel); скждысь töpferacker.

CAMEA fem. ruhm, herrlichkeit.

славити, - влыж, - виши (слава) rühmen, berühmt machen;

прославити preisen, verherrlichen, verklären (biblisch); — са gepriesen werden, ruhm erlangen; прославаю Ex. 15, 2 fut.; ebenso Joh. 12, 28; 13, 32.

слако-словити, -кліж (älter -кыж), -виши доξο-λογείν lobpreisen; 1. sg. p. 97 fut.

славына adj. berühmt, hochgepriesen; rühmlich, herrlich.

CAABLUB adv. zum vor., in herrlicher, glorreicher weise.

сладити, -ждж, -диши (сладъкъ) süss machen;

въсладити са γλυκαίνεσθαι; — виномь sich den wein wohl*schmecken lassen, p. 101.

сладъкъ adj. süss.

сладъцъ adv. zu сладъкъ.

словссына adj. zu слово; кытросты словссынам die kunst des wortes, der rede.

CNORO ntr., gen. -RECC, auch -RI, wort.

слоуга msc. diener; слоугы сотоиниы p. 99 mit dem adj. in

femin, form, wie diese masculina öfter.

слоужение ntr. (sbst. vrb. zu слоужнтн) dienst, dienstbarkeit,

слоужити, -жж, -жиши (слоугл) dienen, bedienen.

слоужьба fem. (слоужити) dienst.

слоухъ msc. (vgl. слоушата, слышати) ахой, das hören, gehör; Joh. 12, 38 ахой im sinne von "mittheilung, predigt."

слоушлти, -шліж, -шлієши (vgl. слоукь) hören;

послоушати anhören, zuhören, erhören; gehorchen.

слъньис ntr. sonne.

слышати, -шж, -шиши (vgl. слоухъ) hören;

оуслышати vernehmen, erhören; оуслышать Joh. 3, 25. 28 fut.

слыдити, -жж, -диши (слыда thräne) weinen;

прослыдити и. просл. сл in thränen ausbrechen.

следовати, -доут, -доугни (eig. folgen; следъ) erben; следоут Luc. 10, 25 fut.

следа msc. spur; ва следа in die spur, hinter, nach (c. gen.)

слино-рождени adj. (родити) blind geboren.

слънъ adj. blind.

слянын msc. (слянь) der blinde. снокъвынил fem. (снокы, gen. -къке, feige) feigenbaum.

сырьдати, -ждж, -диши riechen, stinken.

солило ntr. (соль; eig. salzfass) schüssel.

соломонь adj. poss., des Salomo. coль fem. salz.

COTOHA msc. satanas.

cotonna adj. poss. zu cotona, des satans.

спира fem. gr. σπείρα, schaar, cohorte.

ситти, ситым, ситыми eig. eilen, wohin gelangen (serb. dospjeti ans ziel kommen, reifen); оуситти erfolg haben; Matth. 27, 24 fut.

спъмнтн, -шж, -шниш (спъхъ eile; von спътн) eilen; mit o + loc. sich bemühen um —.

срамлати, -млак, -млаксии (срамити; срамъ scham, schande) beschämen, beschimpfen; — са sich schämen;

осрамляти dass.; — сл zu schanden werden; осрамьмять р. 95 ältere form.

оусрамляти са sich schämen, scheuen (c. gen.); оусрамлянять са Marc. 12 fut.

лижть сл Marc. 12 fut. срачица fem. kleid, χιτών, rock.

срыдычына adj. zu срыдыце, des

срына fem. gazelle, reh.

срыдьце ntr. herz.

сръда fem. mitte; по сръдъ in mitten, mitten unter, mitten durch (s. сръдн, по сръдн).

сръди, по сръди adv. in mitten. ставити, - влиж, - виши (ста-ти) stellen; въставити (= въд-ст.) aufstellen, aufrichten;

наставити instituere, hin richten auf —, lenken, führen; наставить Joh. 16, 13 fut.;

OCTMENTH (= OTK-CT.) eig. wegstellen; zurücklassen, verlassen, lassen, aufgeben; OCTMENIK Joh. 14, 18 fut.; u. öfter so;

поставити hinstellen, darwägen; ernennen, ordinare (einen geistlichen);

иристакити herbei-stellen, nebenstellen, hinstellen;

оуставити feststellen, bestimmen (definire); einsetzen.

ставляти, -вланж, -вланеши (ставити) stellen;

OCTABAMTH (s. OCTABHTH) verlassen.

стадий msc. στάδιον, stadium. стадо ntr. herde.

старъ adj. alt; старън сотр.

старьць msc. (старь) der alte, greis; der älteste (=vorsteher). старьнинна msc. (сотр. старьн,

gen. старъйна) der älteste, oberste, vorsteher; ст. нерейскый der hohe priester — архинерей; hauptmann; mit adj. in femin. form старъйнинизи жрычьскы р. 94.

старъти, - ръкм, - ръкши (старъ) altern;

състарътн alt werden; — см dass.; състарънеши см Joh. 21, 18 fut.

стати, станж, станеши sich hin-

stellen, stehen; станых пръдъ инны высы выдовнум es traten vor ihn alle wittwen:

въстати (= въд-ст.) aufstehen; въстани р. 94 fut.;

достати ausreichen, не дост. mangeln, fehlen;

octath (=0th-ct.) zurück bleiben, übrig bleiben, bleiben;
— ca c. gen. zurück treten
von —, abfallen (desistere).

стамти, стам, станеши (ста-ти) stehen;

Bhctimth (= Bhz - ct.) aufstehen; erregt werden (vom meere);

остамтн übrig bleiben, bleiben. стигилтн, -ил, -исши wo hin kommen:

постигижти erreichen; постигиж Exod. 15, 9 fut.

CTAKUK msc. säule, thurm.

столь msc. tisch.

стомтн, сток, стонин (vgl. статн) stehen; ст. да кого für jemanden einstehen;

достоили müssen; 3. sg. достоить деї, oportet (vgl. достойил); с. dat. достоить теки es geziemt dir.

страдание ntr. (sbst. vrb. zu страдати) das leiden.

страдати, -ждж, -ждени leiden; нострадати ein wenig leiden; erleiden.

стража fem. wache, custodia.

стражь msc. wächter (vgl. стръ-

страна fem. seite, gegend, frem-

des land; land; на странж in die fremde (vgl. страныт).

страныва adj. (страна) fremd.

страсто-трынын msc. (страсть fem. leiden; страд-ати; трынати) leidträger; kämpfer.

страстына adj. zu страсть, leid-; страстыный въньць die märtyrerkrone.

CTPANK msc. schrecken, furcht.

странивъ adj. (страхъ) furchtsam.

стронти, строиж, стронии bereiten, bauen.

строунк msc. wunde.

страшти, страгж, стражени bewachen (vgl. стража, стражь).

стоудсиь fem. kälte.

стоуденынь msc. (стоуденъ kalt) brunnen.

стоуждь adj. fremd.

стыдетн, - ждж, - дини сл sich scheuen, sich schämen;

оустыдати са dass., mit отъ + gen. — vor etwas.

стьблис ntr. halm, stoppel (vgl. стьблю ntr., стьбль msc. stengel, stamm).

стыгил fem. strasse, gasse; plur. dass.

стыгио ntr. hüfte.

стьлати (сталти), стельж, стельсиии ausbreiten;

noctьлаты hinbreiten (sternere); Ap. 9, 34 ностели ссет bette dir selber.

стьряти, стьрж, стьреши (стряти, стрж, стреши) ausbreiten, strecken; простъръти ausstrecken.

CTABLA fem. wand.

стжпати, - павж, - павещи (vgl. стжинти) treten;

отъстжилти weggehen von -. discedere.

стжинти, -плиж, -пиши treten; отъстжинти wegtreten, sich

entfernen;

пристыпити herantreten, sich nähern, hinkommen;

пръстанити übertreten (ein gebot);

pactmilli ca aus einander treten.

соульй, соульшин, соулью adj. comp. besser.

coyxa adj. trocken, dürr; no coyxov im trocknen, trocknen fusses.

соуютьих adj. (соуй leer, nichtig, eitel, sbst. covieta) nichtig, eitel.

съ praep. c. instr. mit (begleitung); c. gen. herab von -; сълъди съ кръста.

съ-бирати, -ранж, -ранеши (съ-бърати, -верж) sammeln.

събладинти в. бладинти.

съблюдати, -данж, -данеши (съвлюсти) bewahren.

съблюсти в. блюсти.

съборнште ntr. (съборъ) versammlungsort, συναγωγή, schule.

съборъ твс. (съберж, съ-бърати) versammlung.

CESITH CA S. SLITH.

събърати s. бърати.

съвальнъ msc., съв. мъдынъ klumpen, stück erz.

CERHTH S. RHTH.

СЪВЛЪКЪ S. ВЛЕШТИ.

СЪКАТИНТИ S. ВАТИНТИ.

съкрышати, -шак, -шакши (съкрышити) vollenden.

CARPAINEMINE ntr. (sbst. vrb. zu съврышити) vollendung.

съврышент adv. zu съврышенъ (s. съкрышити) vollkommen, vollständig.

съ-врышити, -шж, -шиши (връхъ) vollenden; carpamena vollkommen.

СЪКЪПРАЦІАТИ СА S. КЪПРАЦІАТИ.

СЪВЪДЪТЕЛЬ msc. zeuge (съ-въдъти mit-wissen).

съвъдътельство ntr. (съвъдътель) zeugniss.

съкъдътельствокати , - ствоун, -ctrovicum zeugen, zeuge sein, bezeugen; mit o + loc. - von etwas; съвъдътельствоують Joh. 15, 26 fut.

СЪВЪСИТИ S. ВЪСИТИ.

CLEATA msc. (RETA ausspruch, rat) beratung, ratschlag, plan.

съвъштати, -штак, -штакеши (s. въштати; съвътъ) ratschlagen.

СЪВАДАТИ S. ВАДАТИ.

съвадынь msc. (съвадъ fessel; съ-вад-атн) gefangener.

съгарати, - равж, - равеши (съго-PETH) verbrennen (intrans.).

съграшати, -шава, -шавеши (съгръшити) sich versündigen, sündigen.

съгръшити s. гръшити.

съдравъ adj. gesund. съдълати s. дълати.

съхндати, -дака, -данешн (съхъдати) aufbauen.

съдьдати в. дьдати.

съкадати в. кадати.

съкопьчати в. коньчати.

съкроушатн, -шакж, -шакшн (съкроушнти) zerstückeln, zerreiben, zerstören, vernichten.

съ-кроушити, -шж, -шиши (кроухъ brocken, bruchstück) zerbröckeln, zerbrechen, zerstören, vernichten; съкроушить съ Joh. 19, 36 fut.

съкръпвати, -влеж, -клюши (съкръпти) verbergen.

съкръти в. кръти.

сълати, сълым, сълыши schicken; посълати hinschicken, abschicken, schicken; vrb. perf.: посълы Joh. 15, 26 fut., und öfter so.

съложение ntr. (sbst. verb. zu съложити) zusammensetzung, erschaffung.

съложити в. ложити.

сълошити в. лошити.

сълъсти в. лъсти.

СЪМСТАТИ В. МСТАТИ. СЪМОТРИТИ, -МОНІТРІЖ, -МОТРИНИ

betrachten, beobachten.

mortes, todesarten.

CHMICAN msc. (vgl. MICANTH) verstand, verständniss,

съмъсити в. ывсити.

сънати, -илы, -илисии wagen.

съмъщение ntr. (sbst. vrb. zu съмъсити) mischung.

СЪМЖТИТИ S. МЖТИТИ.

съмжинтати, -штаж, -штакши (съмжтити) beunruhigen, verwirren; — са beunruhigt werden, erschrecken.

съпити в. ити.

CTHT msc. (СТП-ЛТП) schlaf, traum.

CTHLHHHTE ntr. (СТ-Н-ЛТП, СТ-Н
LUЖ) versammlungsort, synagoge.

сънтдынъ adj.(сънтды fem. speise; съ-и-ъсти) essbar.

съпъсти в. всти.

съпасати, -саіж, -сающи (съпасти, -пасж) erlösen.

съплети, в. плети, плеж.

сынаст msc. (ск-нас-тн, -нас-ж) rettung, heil; Joh. 4, 42 retter. сынати, -наши schlafen.

съписати s. пьсати.

съплести в. плести. съподобити в. подобити.

съприймыникъ msc. (съ-при-мти; приймынъ сарах, particeps) mitempfänger, theilnehmer.

съ-ръсти, - раштж, - раштенни с. acc. begegnen (eig. antreffen, vgl. обръсти); съръте Joh. 11, 20 3. sg. aor. (dort: ging entgegen).

сърътение ntr. (sbst. vrb. zu съръсти) begegnung.

съсждъ msc. gefäss.

съткорити в. ткорити.

съто ntr. hundert.

сътрыпати в. трыпати.

сътыникъ msc. (сътынь hundert-

ster; cato) befehlshaber über hundert, έχατόνταρχος, centurio.

сътьръти s. тьръти.

СЪТАГИЖТИ S. ТАГИЖТИ.

СЪТАЖАТИ S. ТАЖАТИ.

сътадание ntr. (sbst. vrb. zu сътадати са) disputatio, streit. сътадати, -даж, -даещи, und -жж,

-жешн см disputare, streiten.

werden (vgl. covxx);

нськийти austrocknen (intr.), vertrocknen; нсьше-ть (Joh. 15, 6) 3. sg. aor. mit angehängtem suffix der 3. sg. praes. (vgl. dieaoriste бысть, длеть, веть); ebenso wohl im selben verse ндврыйе-ть zu fassen, da im original έβλήθη.

съходити в. ходити.

съхранити в. хранити.

съі в. бъітн.

сылати, -лакж, -лакши (сълати) schicken;

носъилти (носълдти) hinschicken.

сынъ msc. sohn.

сынатн, -плы, -плын streuen; расынатн zerstreuen, ausstreuen.

сь, сн, с€ pron. dieser.

сьде adv. hier.

съребро, съребро, сребро ntr. silber.

сыребрыникъ msc. (сыребрынъ) silbernünze, silberling.

сьребрынъ adj. (сьребро) silbern.

сыль adj. grau (vom haare).

съдъти, -ждж, -диши (s. състи) sitzen.

съмо adv. hierher.

CEMA ntr., gen. -MEHE, (vgl. CE-

състи, сядж, сядени (vgl. съдъти) sich setzen;

BEACHCITH sich setzen in —, auf —;

предъсъсти sich vorher setzen. съили, съи, съини säen; въсъили einsäen.

ca acc. pron. refl., mit dem verbum verbunden das reflexivum (medium) u. passivum ausdrückend.

cπεστι fem. σάββατον, sabbat, samstag.

сждин, gen. -дны, msc. richter.

сждити, -ждж, -диши (сждъ) с. dat. obj. richten; въ правъдж сждити gerecht richten; осждити verurtheilen.

сждиштє ntr. (сждъ) ort des gerichts, richterstuhl.

сждоу adv. von hier; отъ сждоу von hier weg.

сждъ msc. gericht, urtheil.

сж-по-стять msc. (сж- § 23, anm.) widersacher, feind.

сж-съдъ msc. (§ 23, anm.; съдътн) nachbar.

cyдаρь msc. σουδάριον, schweisstuch. тайнк adj. (vgl. тай adv. heimlich; такати, така, таксини verheimlichen) heimlich, geheim; въ тайнк heimlich, im verborgenen.

тако adv. so; тако ын mit folgendem accus. schwurformel "bei dem u. s. w."; тако ын въньнь нъслря, тако и. s. f. p. 98, bei der krone des kaisers (мко leitet nur den abhängigen satz ein), wenn du ein stück fallen lässt und es fällt zur erde, so wisse, dass wir dann sicher wissen, dass u. s. w.

таковъ pron. adj. (такъ) solcher, talis.

тако-ждс adv. auf die selbe weise, ebenso.

такъ pron. adj. so beschaffen, solcher, talis.

TAMO adv. dorthin.

тарскиник msc. Tarsensis, aus Tarsus,

тарысь msc. Tarsus.

тать msc., gen. -ти, dieb.

TAYE adv. darauf, dann.

тлати, так, такии schmelzen (intrans.), zergehen;

pactamum zerschmelzen (intrans.)

ткарь fem. (vgl. ткорити) geschöpf.

ткой, тком, ткож pron. poss. II. pers. dein.

творити, -рыж, -рини thun, machen (facere);

ZATKOPHTH zumachen, schliessen, einschliessen;

chtrophth vrb. perf. (conficere) vollenden, machen, schaffen; Matth. 27, 22 mit dem dat. u. acc., Ostr. ev. ebenda mit doppeltem acc.; oft futurum, z. b. Matth. 26, 18, Joh. 14, 12; chketh chtrophth συμβουλεύεσθαι, beschliessen; auch im sinne von fingere, πλάττειν, daher chtrophth fictus, erdichtet p. 107.

ткрьдити, -ждж, -дини (ткрьдк) fest machen, befestigen; оуткрьдити befestigen, sichern,

versichern.

тврьдость fem. (тврьдъ) festigkeit, sicherheit.

ткрыдь adj. fest, sicher.

ткрыдъ adv. zu ткрыдъ.

телын msc. männliches kalb, stierkalb.

течение ntr. (sbst. vrb. zu тека, тенти) lauf, lauf bahn.

тенти, текж, теусини laufen, fliessen;

истенти herausfliessen; истекать Joh. 7, 38 fut.

тикериндда fem. Τιβεριάς, -άδος. тикериндьскъ adj. τῆς Τιβεριάδος.

τιιτ'λο ntr., gen. u. plur. τιιτ'λλ, τίτλος, titulus, inschrift.

TO (ntr. von Th) conj., adv. so,

also, dann, ferner; leitet den nachsatz ein wie deutsches "so", meist in conditionalsätzen; nach einem relativsatze p. 95.

тогда, тъгда adv. damals, dann. толи adv. (corr. коли) dann; отъ толи von der zeit an, von da an.

TOAHKA pron. adj. so gross, tantus.
TOAL adv. (corr. KOAL) so sehr,
tantum, adeo.

τοπε adv., οτь τοπε von da an (ἀπὸ τότε); μο τοπε bis dahin, bis zu dem grade.

топити, -имж, -ишии eintauchen; истопити см versinken, schiffbruch leiden;

потопити eintauchen.

топити, -илы, -пиши erhitzen, glühen (trans.);

pactonuth zerschmelzen, schmelzen (trans.).

точило ntr. (точити) kelter.

тоунтн, -үж, -үншн (caus. zu текж, тештн; eig. laufen machen) treiben; fliessen lassen, ausgiessen;

pactoyhth zerstreuen, verschwenden.

трава fem. gras.

τρεπεζα fem. gr. τράπεζα, tisch. τρεπετα msc. das zittern (vgl.

трепетатн, -пештж, -пештешн zittern).

третни num. ord. dritter; третние ntr. zum dritten male; третнине das dritte mal.

трию, три num. drei; три на де-

сате dreizehn; три десате dreissig.

тронил fem. (три) dreiheit, τριάς, trinitas, dreieinigkeit; тронцеж zum dritten male (vgl. въторица).

троудити, -ждж, -днин (троудъ)
plagen; — сл sich plagen, sich
mühen, leiden, ermüden;
троуждь сл отт ижти ermüdet
vom wege Joh. 4, 6.

TPOYAL msc. mühe, arbeit.

троуждати, -ждак, -ждакши (троудити) plagen, belästigen; — сж sich bemühen, mit o + loc. — um etwas.

τρογηλ msc. rumpf, körper, leichnam.

тръгнжти (тръгнжти), -нж, -иешн reissen;

протръгижти durchreissen, zerreissen.

тръжьникъ msc. geldwechsler (eig. händler, marktverkäufer, тръгъ markt, davon adj. тръжьнъ).

трькляти (тръкляти), - дліж, - длієши (тръкижти, трыки.) an etwas reissen, raufen;

растрыдати zerreissen.

трынне ntr. coll., plur. zu трынъ dorn.

трынънъ adj. (трынъ dorn) aus dornen bestehend, dornen.

трыпънню ntr. (трыпътн) das erdulden, ertragen, die geduld.

трыпати, - плыж, - пнши dulden, leiden;

chtριματη erdulden, aushalten. τριστάτης.

трыстие ntr. coll., plur. zu трысты fem. rohr, arundo.

трысты fem. rohr, arundo.

тръбити, - бліж, - бишні reinigen; отръбити dass.

трябоватн, -боую, -боующи (тряба bedürfniss, χρεία) c. gen. bedürfen; mit оть + gen. fordern von —.

трасти, трасж, -ссши schütteln; истрасти herausschütteln, fallen lassen;

потрасти erschüttern; демли потрасс са die erde bebte.
тржсъ msc. (трас-ж., трасти) erschütterung, erdbeben.

Tor adv. dort.

тъ, тъ, то pron. der jener; тъны p. 169 zusammenges. declin.; тънь instr. deswegen (vgl. ниьже unter н).

тъгда s. тогда.

тъ-жде pron. derselbe, idem.

тъкнжтн, -иж, -иеши stechen, stecken, mit einer spitze stossen;

потъкижти са anstossen (intrans.).

тъкъмо adv. nur; не тъкъмо иъ н nicht nur — sondern auch; не тръкоують тъкъмо нодъ оумътн braucht nur die füsse (nicht als nur die füsse) zu waschen Joh. 13, 10.

TAYHIK adv. nur.

тыштати, -штж, -штиши drängen; — сж eilen.

eilen, sich bestreben.

тъшть adj. leer.

ты pron. II. pers. du.

тысжшта fem. tausend.

тысжитьникъ msc. (тысжитьнъ zu тысжитъ, tausendster; vgl. сътьинкъ) χιλίαρχος, befehlshaber über tausend.

TEMBULUK adj. (TEMBTU) vergänglich.

ТЬЛЕТН, ТЬЛЕЖ, ТЬЛЕКШИ (ТЛЕТИ, ТЛЕЖ, ТЛЕКШИ) vergehen, verderben (intrans.).

Thus fem. finsterniss.

тынынца fem. (тыныт, adj. zu тына, finster) gefängniss.

тыльничьих adj. zu тымыница, т. стражь gefängnisswärter.

тьрати (трати, трати, трьти), тьрж (трж), тьреши (трсши) reiben;

отыратн (= оты-т.) abreiben, abtrocknen;

пратьрати (3. pl. aor. пратрация, -трыня) durchsägen; сатьрати zerreiben (συν-τρίβειν), zertrümmern.

TACTA msc., gen. -CTU, schwiegervater.

тъкати, - калж, - калени laufen, fliessen (cursitare; текж, тенити); истъкати (истенити) ausfliessen, ausquellen.

TEMO ntr., gen. -ACCC u. -AM, leib, körper, leichnam.

TECKL msc. kelter.

TRINCHING ntr. (sbst. vrb. zu Triuntu) trost.

тъннти, -шж, -шиши beruhigen, trösten; **ογτεωητη** dass. (Exod. 15, 13 falsche übersetzung von παρακαλεῖν).

тагижтн, -иж, -нешн ziehen, spannen;

сътыгныти zusammenziehen, anziehen (constringere).

таготыны adj. (таготы schwere, last; vgl. тагосты dass.) schwer. тажитель msc. (тажитн) arbeiter. тажитн, -жж, -жнин (тагы arbeit) arbeiten;

сътажати erarbeiten, erwerben. тахати, -жж, -жеши eig. ziehen, ' dehnen (vgl. таг-ижти);

нстадати (auch -дам, -дании) ausfragen (vgl. auch сътадати).

тждоу adv. dorther; отъ тждоу von dort weg.

тжжити, -жж, -жиши (тжга betrübniss, angst) betrübt sein, in angst sein.

тжул fem. wolke, gewitterwolke.

OV.

ov praep. c. gen. bei.

oy adv. (vgl. ογ-πε) schon; nε ογ noch nicht.

оубивати, -каж, -каны (оу-бити) erschlagen.

оубийство ntr. (оубити) todtschlag, mord.

оубийнь und оубинца msc. (оубити) mörder.

оубити s. бити.

ογ-δο conj., adv. also, denn (in der frage); freilich, zwar (μέν).
ογδογλ adj. arm (vgl. δογ-ΑΤλ;

ov- vor adject, privativ).

оубомти са s. бомти са.

оуброусъ msc. sudarium, schweisstuch.

ovka interj. ei, vae.

оувъдъти s. въдъти.

оувъштавати, -ваю, -вающи (оувъштати, -штам überreden, trösten; оу-въть zuspruch, trost) ermahnen. оублулти, -дліж, -длієни (vgl. oy-ближти == *-блу-пжти welk werden) verwelken; неоублуль unverwelklich.

OVBAZATII S. BAZATII.

оугасати, -саж, -саюшн (оу-гасижтн) verlöschen, erlöschen (intrans.).

оугодын adj. (годын passend, gefallend; годы καιρός; vgl. оугодити gefallen) angenehm.

оуготовати в. готовати.

оуготовити s. готовити.

оудавити s. давити.

оударнти, - рыж, - риши (оударъ schlag) schlagen (aber perfectiv: treffen).

оудольти, -лыж, -лыши siegen; оудольны Exod. 15, 9 fut.

оудрьжати в. дрьжати.

оудъ msc., plur. auch оудеся ntr., glied.

оудьрати в. дьрати.

оужасимти са в. жасимти.

оу-же (s. oy) adv. schon; не — оуже, оуже не nicht mehr; im nachsatz nach лите: да лите не бы ин единого же прокадьстка, то оуже въста мяк, wenn nun kein betrug war, so ist er also offenbar auferstanden.

оудьрати s. дьрати.

оуклулинс ntr. (sbst. vrb. zu оуклулти aufweisen, demonstrare, beweisen) beweis; оук. къскръсьной der beweis für die auferstehung.

оуклрыти, - рыж, - рыжии (очкорити) schmähen, verachten.

оуклонити s. клопити.

оукорити s. корити.

оукорынаdj.schmählich, schimpflich (оукора schimpf, vgl. оукорити).

оукориенъ s. корити.

оукрасити в. красити.

оукрасти в. красти.

оукрої msc. binde.

оукроухъ msc. (кроухъ brocken) bruchstück, brocken.

оукрапити в. крапити.

оуынрати, - раж, - ракини (оуыкрати) hinsterben.

оумакулти в. макулти.

оумолити в. молити.

оуморити в. морити.

оумрытине ntr. (оумырати; мрыти) tod.

оунт msc. verstand, sinn, einsicht.

оуылыкланния fem. (оуылыкатн) waschbecken.

оумънати, -кліж, -клієши (оумъіти) abwaschen.

оуыъіслити в. ыъіслити.

OVERTHE S. HTITILIO.

окитачам в натачного.

оунь, best. оуннй, оуньши, оуню adj. comp. besser; оуню ntr.

оупитати в. нитати.

оупитию ntr. (sbst. vrb. zu оупити сл sich betrinken) trunkenheit.

оупитъти, -тъж, -тъкши (vgl. интати) mästen.

окнодовити в. подобити.

оупъвати в. иъкати.

оуръдати в. ръдати.

оуслышати в. слышати.

оуспъти в. спъти.

оусных msc. nutzen, frommen.

оусрыдию ntr. eifer.

оусрьдыт adj. (оусрьдие) eifrig; getrost.

overa ntr. plur. mund.

оуставити в. ставити.

оуставление, älter - высине, ntr. (sbst. vrb. zu оуставити) feststellung, begründung.

оустранияти, -нимж, -нимени (оустранияти erschrecken, terrere; страхь) erschrecken, terrere; — са erschreckt sein, sich fürchten.

оустыдати см s. стыдати см. оусъижти, -иж, -исии entschlafen, einschlafen; оусъис 3. sg. aor, (vgl. съи-ати). OVCENERHIE ntr. (sbst. vrb. zum vor.) das entschlafen, xolungis.

оутвредити в. твредити.

оутрию ntr. (оутро) der frühe morgen; на оутоны am nächsten morgen,

OVTPO ntr. der morgen; ZA OVTPA am nächsten morgen (morgen adv.).

ovtorn adj. (ovtoo) morgenlich; въ оутрън (дынь) am andern morgen, morgen adv.

оутъшати, -шак, -шакши (оутъшити) trösten.

оуташити s. ташити.

оу-тати, -тынж, -тынеши erschlagen; оутынж Ex. 15, 9 fut.

oyxo ntr., gen. oyшесе, dual. oyши, ohr.

оученикъ msc. (оученъ, оучити) schüler, jünger.

оучение ntr. (sbst. vrb. zu оучити) belehrung, lehre.

оучитель msc. (оучити) lehrer. оуунтелевъ adj. poss. zu оуунтель, des lehrers.

оуунти, -чж, -чнши lehren (eig. angewöhnen; KLIK-NATH gewohnt werden, sich gewöhnen); - ca gelehrt werden, ler-

HAOVYHTH mit acc. der sache, dat. der pers. belehren; HAоуунть Joh. 14, 26 fut.

OVIIII S. OVXO.

Φ.

фараонь adj. poss. zu фараонь, филипъ msc. Фідіппос. des Pharao. флрисей тве, фаричагос.

филистимъ msc. (?) Philistäa. Φυμικτ msc. φοίνιξ, palme.

X.

хвллл fem. lob, dank; хвллж въд-ANTH dank sagen, danken. хвалити, -льж, -лиши (хвала) loben. хламида fem. γλαμός, -μόδος. XAREL msc. brod.

ходити, -ждж, -диши (dur.; w. sad, vgl. шьд-ъ) gehen; mit no+loc. folgen;

въсходити hinaufgehen, hinaufsteigen;

въходити eingehen; въходити H HCX. ein und ausgehen;

ихъходити, исходити hinausgehen;

находити accedere; eintreten; приходити hingehen, herkommen;

проходити durchgehen, durchwandern:

иръходити hinübergehen (transire), vergehen;

съходити hinabgehen, herabkommen,

xotetu [xeteth], - ut, - utenu wollen; wie griech. μέλλειν z. b. hh τα xoteax umb верьна бытн р. 107, u. mehrmals p. 106; c. dat. lust haben an —; partic. xota έχών mit willen, μεχοτα nicht wollend, gegen den eigenen willen, ungern;

RICKOTETH vrb. perf. den wunsch fassen; futur. z. b. p. 95 AUITE HE TH CAMIA BACKO-HITEHH wenn du nicht selber wollen wirst.

храмина fem. haus.

хрлинти, -ньж, -нини bewahren, auf bewahren; — хлиокъди gebote halten; хрлинть р. 102 fut.; съхранити bewahren, erhalten; съхранить Joh. 12, 25 fut.

христосовъ adj. poss. zu христосъ, Christi.

χριστός, Κριστάς, Christus.

хромъ adj. lahm.

хоудъ adj. arm, niedrig, gering, schlecht.

хоуждь, best. хоуждий, хоуждыни, хоужде соmp. zu хоудъ.

хоулл fem. lästerung, βλασφημία, хоулити, -льж, -лини (хоула) verspotten, lästern, βλασφημεῖν.

хъіднил fem. (хъідъ haus) häuschen, zelle.

хънтни, -штж, -тнин greifen, rauben;

κταχτιτιιτιι entreissen, rauben, ἀναρπάζειν;

расклітити rauben (diripere). клітрость fem. (клітръ geschickt) geschicklichkeit, kunst.

IJ.

цесарь u. ableitungen s. цъсарь u. s. w.

црьктявыт adj. zu црьктя, zum tempel gehörig; опона црьктьвынам der tempelvorhang.

црыкы fem., gen. -къкс, tempel, kirche.

чрыно-ризъць, урыно-р. msc. (црыпъ, урынъ schwarz; ризъ; einer, der schwarzes gewand trägt) mönch.

un conj. und; un u zal tot p. 106. Leskien, Handb. d. altbulgar. sprache.

цълити, -ліж, -лини (цълъ) heilen; исцълити ausheilen, heilen.

итлокати, -лоуим, -лоуисии küssen. итлъ adj. heil, gesund, integer. итил fem. preis (für etwas).

цжинти, - ныж, - инини (цжил) schätzen.

цънити, - илиж, - инини spalten; расцъпити auseinander-, zer-spalten.

ηπελρι msc. gr. καΐσαρ, könig, fürst.

ηπετρη adj. poss. zu цпетрь, kaiserlich, königlich, fürstlich. цпетрьствинеntr.(цпетрьство)reich. цпетрьство ntr. (цпетрь) reich. цпетрыскати, -рини, -ринини βασιλεύειν, könig sein, herrschen.

итсарият adj. poss. zu итсарь, des königs, königlich.

цъстити, цъштж, цъстини reinigen (schaben?);

опъстити abschaben, glätten, reinigen.

Ÿ.

YACK msc. stunde, zeit.

YMATU, YMЖ, YMCHHU hoffen, erwarten (c. gen. oder acc.)

усткръдънскъпъ adj. (усткръ-тъ vierter; дънъ) viertägig.

vier; у. десате vierzig; у. д. и инесть sechs und vierzig.

yemoym fem. schuppe.

yuhutu, -uim, -uumu (vgl. yhum ordnung) ordnen, componere, formare, facere; KKYHUUTH einordnen.

үнит msc. ordnung, rang, stand; рабьски үнит sklavenstand.

YHCAN ntr. (YATK, YHCTH) zahl; YHCANAL NKO HATA TRICKHITA an zahl ungefähr fünf tausend Joh. 6, 10.

YHCTH, ΥΝΤΆ, ΥΝΤΕΙΗΗ zählen, achten, ehren, verehren; lesen;
ΠΟΥΗCΤΗ vrb. perf.; ΠΟΥΝΤΕΤΝ
τιμήσει Joh. 12, 26.

чистъ adj. rein.

уловъко-любынъ adv. (zu уловъколюбынъ menschen-liebend) aus menschenliebe. үлоктко-оубинца msc. menschenmörder.

YNOKTKI msc, mensch,

улоктуьскъ adj. (улокткъ) menschlich, menschen-; същъ улоктуьскъ (-уъскъй) des menschen sohn; къси същове улоктуьстии alle menschenkinder.

чрыкент, чрыклент adj. rot, scharlach.

урьмына adj. rot.

ұрынати, -ильж, -ильени und -ильж, -ильены (vgl. по-уръти)schöpfen ; поурынати dass.

чръко ntr., gen. - кл und -кесе, bauch.

чоукьство ntr. empfindung (чоути, чоук empfinden).

vovднтн, -ждж, -дишн сл (vovдo) c. dat. sich wundern.

чоудо, чюдо ntr., gen. -десе, wunder.

YOYALHA adj. (YOYAO) wunderbar.
YACTAN adj. (YACTA) ehrwürdig:

YLCTLUK adj. (YLCTL) ehrwürdig; ehrlich.

Yb-To pron. inter. was; warum; ин-YbTo-же nichts (flex. §. 66). YAZO ntr. kind.

YAZLUC ntr., demin. zu YAZO, kindlein.

YACTA adj. häufig; ntr. YACTO adv. oft.

YACTL fem. theil, antheil.

YATU, YAUK, YAUCHU (nur in compos.);

илуати anfangen.

III.

WECTA num. ord. sechster.

шинхана adj. (шинака rose) rosaceus; жазана шинахано rosenzweige, gerten von rosensträuchen.

штедрота fem. (штедръ barm-

herzig, mild, freigebig) erbarmen.

штоужды adj. (стоужды) fremd; — оты шихы р. 96 ihnen fremd. штадыти, -ждж, -дини schonen; поштадыти dass.; verschonen. шыды, шылы s. шти.

Ti.

тд-, ид-, nur praes. u. imperf.: тдж, идж; тдкахь, fahren (intrans., vehi) perfectiv, das durativ ist тддиги (иддиги), тждж, тддини и. тхати (ихати), -хаж, -хакини.

ксти, кык, кси (мсти, ммк, мси; § 89) essen; идъсти ausessen, verzehren; ноъсти verzehren; ноисть Exod. 15, 7 3. sg. aor.;

сънъсти comedere, verzehren; сънъсть Joh. 6, 51 fut., er wird essen; сънъсть Joh. 2, 17 3. sg. aor.

Ю.

юнъ adj. jung.

| юньць msc. (юнъ) stier.

IA.

жити, -клаж, -кини (vgl. ккк) zeigen; — сл sich zeigen, erscheinen (φαίνετθαι), sich offenbaren; мкаж сл Joh. 14, 24 fut. кклати, -клаж, -клажини (ккити) zeigen. мкт adv. klar, deutlich, offenbar; мкт творити offenbar machen, verraten.

ид- s. ед. идка fem, wunde. ико (vgl. икъ) conj. wie, als; ю́; in der bedeutung damit, weil, denn; ὅστε so dass, c. dat. + inf. Matth. 26, 14; nach verbis dicendi = gr. ὅτι, галголы ками, кью u.s. w., oft zur einführung directer rede gebraucht wie ὅτι; кью да damit; да кью als Joh. 18, 6; bei zahlangaben: ungefähr, година кью десатам; кью и съто ю́σει έχατόν.

ακο-πε part. relat. wie; ώς, καθά, und wie dieses auch den grund ausdrückend; zuweilen = ώς in der bedeutung von ὅτι; = ὅττε so dass, c. dat. + inf, p. 104, c. indic. ΕΜΟΘΕΕ ΚΕΛΕΝΙΧΉ so dass sie wussten.

мкъ pron. adj. wie beschaffen, qualis (correl. такъ); какъ-же Joh. 5, 4 qualiscunque.

има fem. grube.

мыо part. relat. wohin; мыо-же dass.

мрость fem. (мрт heftig, streng)
heftigkeit, eifer, zorn.

IACTH S. TCTH.

Æ.

ιεκαιτελικε, ιεκαιτελικε ntr. εδαγγέλου, evangelium.

ισται part. relat. wann, als (demonstr. τοται); ισται-πε dass. ισμι part. interr. etwa, bei fragen, auf die nein erwartet wird, num, μή: ισμι αυτι ισται Ματτι. 26, 20 μήτι ἐγώ εἰμι; ισμι κικο damit nicht irgendwie, damit nicht etwa.

ιεμιπο - Υληλ adj. **(Υληο)** μονογενής, eingeboren.

нединова adj. (instr. fem. sg. von недина) einmal, auf einmal.

кдинъ num. (pron. flex.) ein; allein, einzig; indef. irgend ein, ein gewisser; ин каннъ kein; канны die einen — дроухни die andern; по каннымо einzeln, im einzelnen; каннъ на десяте elf.

недомьскъ adj. edomitisch. нелн adv. wann, als (quando), da (quando, quoniam); нели-же dass.; отк инели-же von wann an, seit; отк дыне того, отк инслиже von dem tage an, an welchem u. s. w.; нель, отк инслеже dass.

неликъ pron. adj. rel. quantus; нелико quantum; нелико уклл quantum mali, wie viel böses. нелионьскъ, нелеоньскъ adj. zu

нелеонъ = èданы́ olivenhain; горл нелеоньска ölberg.

in so fern, weil.

нелъ s. нелн.

иелт adv. halb; иелт живт halb todt.

имати.

вероусляных msc. Hiersolyma, Jerusalem.

етерт pron. adj. (alter) einer, ein gewisser; истери einige.

иште adv. noch.

Ж.

жель msc. ecke, winkel. жже ntr. (vgl. кад-ати) strick. жжика msc. verwandter. жда fem. (vgl. жже) band, fessel. жродика adj. thöricht (жрода thor; russ. уродъ missgeburt). жтрока fem. (vgl. жтры innen) cingeweide, leib, mutterleib.

IA.

ыхлыт msc. zunge, sprache, volk; ыхлын besonders έθνη (die fremden völker), heiden.

ытн, ниж (= jьмж), ныеши fassen, nehmen; втрж ыти glauben; втрж нисыт Matth. 27, 42 fut.; втдати, втдымж aufnehmen, an sich nehmen, wegnehmen; втдымжть Joh. 11, 48 fut.; идати, идымж herausnehmen; объяти, объяти, объймж umfassen (amplecti), aufnehmen;

πολιώτη, πολιμμώ ύπο-δέχεσθαι, übernehmen, sich einer sache unterziehen, etwas erleiden; номти, поймж παραλαμβάνειν, zu sich nehmen, mitnehmen; ноймж Joh. 14, 3 fut.;

ириыти, ирийыж hinnehmen, erfassen, bekommen; zu sich nehmen (брашьно); aufnehmen; leiden; прийысть Joh. 16, 15 fut., u. öfter so;

нръмти, пръниж ergreifen.

мукменких adj. (мукмы msc., gen. -иене, gerste) aus gerste bestehend, gersten-.

ыхынтнынт, -нынынт adj. aus gerste bestehend, gersten- (vgl. ыхынт dass., und das vorige).

掭

мдоу adv. relat. woher (relat.), мдоу-же dass.; мдоуже класи сжть p. 102 so weit die haare gehen (eig. von da an, wo die haare sind).

In demselben Verlage erschien:

- Bleek, W. H. J., über den Ursprung der Sprache. 1868.
   —,—, Reineke Fuchs in Afrika. Fabeln und Märchen der Eingebornen. Nach Originalhandschriften der Grey'schen Bibliothek in der Kapstadt und andern
- authentischen Quellen bearbeitet. 1870.

  1 Thlr.

  Deecke, W., die deutschen Verwandtschaftsnamen. Eine sprachwissenschaftliche
- Koch, C. F., historische Grammatik der englischen Sprache. I. Band. 1863. 2 Thlr. 15 Sgr.

1 Thir 6 Sgr.

Untersuchung nebst vergleichenden Anmerkungen. 1870.

- Panitz, K., das Wesen der Lautschrift. 1865.
- Philippi, F. W. M., Wesen und Ursprung des Status constructus im Hebräischen. Ein Beitrag zur Nominalflexion im Semitischen überhaupt. 1871. 1 Thlr. 20 Sgr.
- Regel, K., die Ruhlaer Mundart. 1868.
- Schleicher, litauische Märchen, Sprichworte, Rätsel und Lieder. 1857. 1 Thlr. 10 Sgr.
- -,,-, Volkstümliches aus Sonneberg. 1858. 1 Thlr. 15 Sgr.
- --,,--, Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Dritte Auflage. 1871. 5 Thlr. 10 Sgr.
- -,-, Indogermanische Chrestomathie. Schriftproben und Lesestücke mit erklärenden Glossaren zu Schleicher's Compendium der vergleichenden Grammatik. Bearbeitet von H. Ebel, A. Leskien, Johannes Schmidt und A. Schleicher. 1869. 2 Thlr. 20 Sgr.
- -,,-, die Darwinsche Theorie und die Sprachwissenschaft. 1863. 6 Sgr.
- -,-, über die Bedeutung der Sprache für die Naturgeschichte des Menschen. 1865. 5 Sgr.
- Schmidt, Joh., die Wurzel AK im Indogermanischen. Mit einem Vorworte von August Schleicher. 1865.
- -,,-, Kleine Sanskrit-Chrestomathie. 1869.

